

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

ЗБІРНИК

наукових доробків студентів-дослідників
факультету психології
та соціальної роботи

ВИПУСК 4

Ніжин
2012

УДК 37.013.42:158
ББК 74.6:88.4
341

Редакційна колегія:

к.пед.н., доц. Конончук А.І. – відповідальний за випуск.
к.пед.н., доц. Борисюк С.О.
к.пед.н., доц. Хлебик С.Р.

Наукові керівники:

к. пед. н., доц. Борисюк С.О.,
к. пед. н., доц. Володченко Ж.М.,
к. пед. н., доц. Качалова Т.В.,
к. пед. н., доц. Конончук А.І.,
к. пед. н., доц. Лісовець О.В.,
к. пед. н., доц. Новгородський Р.Г.,
к. пед. н., доц. Останіна Н.С.,
к. пед. н., доц. Суховєєва Н.М.,
к. пед. н., доц. Хлебик С.Р.

341 **Збірник** наукових доробків студентів-дослідників факультету психології та соціальної роботи / за заг. ред. А. І. Конончук. – Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2012. – Вип. 4. – 223 с.

До збірника увійшли матеріали й тези конференції молодих науковців спеціальності "Соціальна педагогіка" "Студентський науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення", яка відбулася 02 березня 2012 року на факультеті психології та соціальної роботи НДУ імені Миколи Гоголя.

УДК 37.013.42:158
ББК 74.6:88.4

© НДУ ім. М.Гоголя, 2012
© А. І. Конончук, загальна редакція, 2012

ЗМІСТ

Адаменко Н.А. Формування комунікативної компетентності старших дошкільників 5	
Беба Я. Проблема розумового виховання дошкільників у психолого-педагогічній літературі	8
Бичек А.О. Дозвілля як соціальна потреба	14
Бідна А.М. Теоретичні засади втягнення школярів до дитячої порнографії	19
Бобро А.А. Формування потреби здорового способу життя у студентів вищих навчальних закладів	22
Буцан І. Роль практичної підготовки у професійному становленні студентів – майбутніх соціальних педагогів	27
Вашук А.М. Проблема формування у дошкільників валеологічних знань і умінь у науково-педагогічній літературі	30
Воробей В.О. Соціально-педагогічна профілактика абортів серед дівчат-старшокласниць у загальноосвітніх закладах: теоретичний аспект	34
Горбик М.А. Виховний і соціалізуючий потенціал народно-звичаєвих традицій у підлітковому віці	38
Гречуха А. Шкільна служба порозуміння як соціально-педагогічна інновація	43
Горбач Я., Діденко А. Актуальні соціальні проблеми у сучасному молодіжному середовищі	48
Єременко О.О. Особливості виховання дітей дошкільного віку з негативними проявами поведінки, що зумовлені неправильним вихованням в сім'ї.....	53
Желіба Я.В. Особливості соціально-педагогічної діяльності у пенітенціарних закладах	58
Жердецька С.М. Особливості організації клубів для учнівської молоді як напрямку роботи соціального педагога	64
Забродська В.О. Формування соціальної зрілості студентської молоді як соціально-педагогічна проблема	67
Кательницька Т.В. Вплив екранного насилля на підлітків – споживачів фільмів жахів.....	69
Конончук Д.І. Масова культура як фактор соціалізації особистості	72
Кріль І. Оцінка ефективності експериментальної роботи по вивченню умов морально-етичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами українського фольклору	78
Круш Д. Визначення життєвих завдань як важлива умова соціальної адаптації студентської молоді.....	82
Кунювська І.М. Педагогічні умови формування мовленнєвої готовності старших дошкільників до навчання в школі	84
Лабузько С. Теоретичні засади профілактики торгівлі людьми в студентському середовищі.....	90
Лева Т.Г. Клуби в системі організації вільного часу	93
Локотарьова Ю.С. Робота соціального педагога з розвитку життєтворчості студентської молоді.....	96
Ломко І.А. Форми співпраці ДНЗ з родинами вихованців щодо використання оздоровчих технологій в умовах сім'ї.....	99
Макаренко О.П. Казка як засіб формування словника дітей дошкільного віку	104
Передерій К.О. Роль сім'ї у підтримці занять образотворчою діяльністю обдарованих дітей старшого дошкільного віку	108

Потильчак О.В. Використання педагогічно керованих ігор в освітньо-виховній роботі з дітьми дошкільного віку	113
Матяк К. Ефективність соціальної реклами: український досвід	108
Мовчан Т.В. Інтерактивні методи навчання щодо формування відповідального ставлення до здоров'я студентської молоді	122
Нікітко Л.В. Соціально-педагогічні аспекти проблеми педагогічної занедбаності учнів початкових класів	127
Опанасенко А.І. Проблема організації соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми	129
Попильницька Ю.О. Соціально-педагогічні можливості сучасного піонерського руху України.....	132
Прокопець Л.М. Волонтерство як феномен цивілізованого суспільства.....	136
Проніна І.В. Вплив сучасних неформальних об'єднань на дівчат підліткового віку	138
Ріпа В. Комп'ютерна залежність як фактор формування девіантної поведінки підлітків	141
Романченко К.Ю. До питання підготовки соціальних гувернерів (досвід країн Західної Європи).....	144
Рудь Ю. Історичний аспект становлення поняття самовиховання особистості	148
Сахарова І. Сучасні дослідження проблеми морального виховання дітей старшого дошкільного віку в науковій літературі	152
Семко Т.М., Юсиченко А. Moda як чинник впливу на соціалізацію особистості.....	152
Семко Т.М. Фактори педагогічної занедбаності у молодшому шкільному віці.....	161
Синяк Т.О. Особливості організації виховної роботи з дітьми та підлітками у літньому оздоровчому таборі.....	164
Скрибченко К.В. Футбольний фанатський рух, як соціальне явище	167
Тараненко Ю. Науково-теоретичні основи розвитку соціально творчої особистості в соціально-педагогічній діяльності	170
Тарасенко Ю.С. Соціалізація підлітків в умовах неповної сім'ї.....	174
Темчурова Л.М. Причини та фактори виникнення насильство в сім'ї над дітьми	177
Тимченко М.С. Наратив як метод соціально-педагогічної діяльності	179
Федоренко В.І. Соціалізація підлітків в умовах неформальної молодіжної субкультури	182
Федоряко Ю.М. Теоретичні підходи щодо мовленнєвої готовності старших ждошкільників.....	186
Хоменко А.П. Профорієнтаційна робота соціального педагога у ЗНЗ	186
Чворда А.В. Вивчення проблеми негативних проявів у поведінці дошкільників	194
Хоменко Д.О. Погіршення здоров'я студентської молоді як актуальна соціально-педагогічна проблема	197
Шепель А.О. Методичні особливості використання організаційних форм соціально-педагогічної діяльності у профілактиці торгівлі людьми.....	202
Шимко Н.В. Проблема попередження негативних проявів у поведінці дошкільників в історії дошкільної педагогіки ХХ століття	205
Шкарупа А.М. Значення української народної іграшки у вихованні дітей дошкільного віку	211
Шусть Ю.В. Роль криз психовікового розвитку трьох та семи років у формуванні негативних проявів у поведінці дитини	215
Юсиченко А.В. Професійне самовизначення як фактор соціалізації школяра	205

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Студентка IV курсу **Адаменко Н.А.**

Науковий керівник: канд. пед. наук, доц. **Аніщук А.М.**

У статті зроблено аналіз організаційно-педагогічних умов формування комунікативної компетентності старших дошкільників.

Ключові поняття: компетентність, комунікативна компетентність, мовленнєва компетентність, мовна компетентність, комунікативні здібності, мовленнєвий етикет.

Актуальність. Проблема комунікативного розвитку дитини дошкільника в даний період часу є найбільш актуальною. Пояснюється це значенням комунікативної діяльності в процесі соціалізації дитини і значенням дошкільного дитинства у розвитку особистості людини. Розвиток комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку є однією із стрижневих проблем дошкільної лінгводидактики. Її актуальність зумовлюється пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Законів України "Про освіту", "Про дошкільну освіту", спрямованими на модернізацію дошкільної освіти, оновлення змісту, вдосконалення форм, методів і технології навчання дітей рідної мови, розвитку культури мовлення та мовленнєвого спілкування. Проблема розвитку комунікативної компетентності старших дошкільників не є новою. Вона досліджувалася класиками наукової думки і сучасними науковцями в різних аспектах: психологічному (Л.С. Виготський, Г.М. Леушина, О.Р. Лурія, Т.О.Піроженко, С.Л. Рубінштейн та ін.); психолінгвістичному (І.О. Зимняя, О.О. Леонтьєв, О.М. Шахнарович та ін.); лінгвістичному (М.П. Кочерган, Т.О. Ладигенська, Л.І. Мацько, Л.В. Щерба та ін.); педагогічному (Л.В. Ворошніна, В.Г. Захарченко, А.А. Зрожевська, Н.П. Орланова, Є.І. Тихеєва, О.С. Ушакова та ін.); лінгводидактичному (А.М. Богуш, О.М.Біляєв, М.С. Вашуленко, Н.В. Гавриш, Т.К. Донченко, С.О. Караман, В.Я. Мельничайко, Л.М. Паламар, М.І. Пентилюк та ін.). Всі вони наголошують на активному впровадженні в педагогічну діяльність нових і перспективних методів і прийомів, розробці нових систем тих завдань, які сприяли б розвитку комунікативної компетентності дітей дошкільного віку.

Мета написання статті: визначення ефективних організаційно-педагогічних умов формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Реалізація мети вимагала розв'язання таких **дослідницьких завдань**:

1. Проаналізувати стан дослідження проблеми формування комунікативної компетентності старших дошкільників.
2. Визначити й охарактеризувати організаційно-педагогічні умови формування комунікативної компетентності старших дошкільників.

Виклад основного змісту статті. Відповідно до поставлених завдань, необхідним є з'ясування сутності понять, що складають змістове підґрунття для розуміння окресленої проблеми, а саме: компетентність та комунікативна компетентність.

Поняття "компетентність" у сучасній психології знаходиться в стадії розробки. Незаперечний внесок у дослідження даної проблематики внесли такі вчені як А.К. Маркова, Ю.М. Ємельянов, Ю. М. Жуков, Л.А. Петровська та інші. Відбувається уточнення, поповнення і розширення поняття, досліджуються шляхи формування. Поряд з поняттям "компетентність" у науково-практичних дослідженнях автори часто використовують поняття "компетенція", часом замінюючи одне поняття іншим [4.] У вітчизняній науково-практичній літературі обидва поняття в більшості випадків вживаються для вираження достатнього рівня кваліфікації та професіоналізму фахівця, проте мають різне змістове наповнення. "Компетенція" характеризує вимоги середовища, а "компетентність" відображає відповідність людини цьому середовищу. У сучасних дослідженнях триває теоретичний аналіз і осмислення категорії комунікативної компетентності, розширюється її змістове наповнення. Якщо до недавнього часу досить поширеним було визначення комунікативної компетентності як "сукупності навичок і вмінь, необхідних для ефективного спілкування" [5], то в даній час категорія "комунікативна компетентність" розглядається значно ширше і включає в себе і особистісний аспект. Слід зазначити, що у більшості випадків психологи (як вітчизняні, так і зарубіжні) дотримуються неоднозначних підходів до розуміння і вирішення даної проблеми. Основні з цих підході:

- діяльнісний підхід (Л. С. Виготський, Г. С. Костюк, О. М. Леонтьєв, М. І. Лісіна, Б. Ф. Ломов, С. Л. Рубінштейн, О. О. Смірнова);
- комунікативна компетентність як готовність (установка) до діяльності (Ю. П. Азаров, М. О. Коць, Н. В. Кузьміна, Л. А. Петровська, Д. М. Узнадзе.);
- особистісний підхід – комунікативна компетентність як комплекс особистісних якостей (Г.А. Айзенк, П. П. Горностай, В. Л. Злівков, Р.В. Кеттел, М. В. Молоканов, Г. Оллпорт, Л. А. Петровська.);
- комунікативна компетентність як здібності особистості, як уміння – компонент здібностей (В. В. Гаркуша, М. М. Заброцький, Л. А. Петровська, К. К. Платонов).

На наш погляд, комунікативна компетентність являє собою цілісне, інтегративне психічне утворення, що визначає ефективність спілкування. На сучасному етапі розвитку дошкільної педагогіки робота освітніх закладів особистісно орієнтованої моделі навчання висуває потребу по-новому підходити до проектування навчального середовища, обирати нестандартні методи та форми залучення дошкільнят до різних видів діяльності, що в свою чергу, передбачає глибоке й різнобічне вивчення пізнавальних здібностей дітей. Тому цей процес відбувається спонтанно, без акценту на функціональному змісті та прикладному значенні вмінь говорити, переказувати, його формування власне є першочерговою метою серед дидактичних

та розвивальних цілей навчання. Саме в період дошкільного віку необхідно забезпечити розвиток комунікативної компетентності у дітей, а такі організаційно-педагогічні умови як: мовна й мовленнєва компетентність як основа розвитку комунікативної компетентності старших дошкільників, розвиток комунікативних здібностей старших дошкільників, збагачення мовлення формулами мовленнєвого етикету стануть цьому в нагоді. Розмежування мовної та мовленнєвої компетентностей є необхідною умовою подальшого просування в дослідженні формування комунікативної компетентності старших дошкільників. І.Л.Бім, Л.Г.Гріднева, О.М.Гром, С.Ю.Ніколасова при вивченні комунікативної компетенції виділяють 3-поміж інших складових мовну та мовленнєву компетентності окремими структурними одиницями. Таке розмежування чітко простежується у працях лінгводидактів А.М.Богуш, О.М.Корніяка, О.А.Кучерук, М.І.Пентиліук, які визначають мовну компетентність основою мовленнєвої. Процес навчання української мови передбачає оволодіння дітьми мовленнєвою компетентністю на її базисному рівні відповідно до вікового періоду. Упродовж дошкільного віку оволодіння мовленнєвою компетентністю відбувається практично у процесі мовленнєвого спілкування. Таким чином без сформованої мовної і мовленнєвої компетентностей не можна розвинути комунікативну компетентність. Передумовами успішного виконання будь-якої діяльності є не просто сума необхідних властивостей особистості, а певна структура здібностей, їх функціональний склад [3]. Дошкільний період – сенситивний період у розвитку комунікативних здібностей. У дошкільному віці для цього є багато передумов. У цей період активно розвиваються самосвідомість, потреба у спілкуванні, розвиваються пізнавальні процеси, в тому числі соціальна перцепція – значуща складова у структурі соціальних здібностей. Рівень розвитку здібностей людини залежить від конкретних умов її життя і діяльності, методів формування знань і умінь, необхідних у тій чи іншій діяльності, а також від наявності природних задатків. Здібності не статичні, а динамічні утворення, формування і розвиток яких відбувається в процесі навчання, праці, спілкування. Розвиток їх проходить комплексно, тобто одночасно вдосконалюються кілька взаємодоповнюючих здібностей. Комунікативні здібності дітей виявляються в умінні встановлювати правильні стосунки з іншими людьми, відчувати настрій усього колективу, у якому відбувається спілкування (родина, група дошкільного закладу тощо), розуміти партнера по спілкуванню[2]. Формування комунікативної компетентності починається з набуття дитиною вміння встановлювати контакт із партнером у спілкуванні, дотримуючись усталених правил етикету. Володіти мовним етикетом – значить: – Знати основні правила вітання, знайомства, висловлення критичного зауваження, компліменту, прояви подяки, звернення з проханням та ін. – Усвідомлювати, що для розвитку доброзичливих стосунків з людьми необхідно дотримуватися порядку побудови пропозиції, висловлювання, промови. – Дотримуватися норм мовної поведінки. Зміст мовного етикету, що вводиться в життя дошкільників, як зазначає Богуш А. М., має відповідати потребам дошкільнят та умов їхнього життя [1]. Дошкільник

освоює способи та умови налагодження відносин з людьми. Йому доводиться дякувати людям за увагу, турботу, допомогу, подарунки, а також просити про допомогу або послуги. Він здатний побачити гідності друзів і близьких людей і сказати їм про ці достоїнства. Отже, мовленнєвий етикет не є якимось випадковим чи несуттєвим явищем, а навпаки представляє собою своєрідний механізм, лише з допомогою якого може відбуватися ефективна комунікація дітей дошкільного віку.

Висновки. Таким чином, сучасний освітній процес характеризується своєю спрямованістю на комунікативне виховання дитини, від успішності його реалізації залежить успіх мовленнєвого розвитку та створення умов для активної участі дитини у суспільному житті.

Література

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і практика / А. М. Богуш. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 216 с.
2. Богуш А. М. Розвиток українського мовлення у дошкільників / А. М. Богуш. – К.: Освіта, 1991. – 178 с.
3. Лисина М. И. Проблемы онтогенеза общения / М. И. Лисина. – М.: Педагогика, 1986. – 144 с.
4. Петровская Л. А. Компетентность в общении / Л. А. Петровская. – М.: Изд-во МГУ, 1989. – 216 с.
5. Пироженко Т. А. Коммуникативно-речевое развитие ребенка / Т. А. Пироженко. – К.: Нора-Принт, 2002. – С. 205–257.

ПРОБЛЕМА РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Студентка IV курсу **Беба Я.**
Науковий керівник: **Тукач І.І.**

У статті розглядається проблема розумового виховання дошкільників як одна з актуальних психолого-педагогічних проблем.

Ключові слова: розумовий розвиток, розумове виховання, дошкільник, увага, пам'ять, мислення.

Обґрунтування актуальності. Нові суспільні відносини (економічні, політичні, правові, громадянські та інші), що складаються в нашій країні, передбачають формування відповідної різнобічно розвиненої особистості носія цих відносин, особистості, якій були б притаманні такі характерологічні риси, як чуйність, єдність слова і діла, людська гідність, лицарство тощо. В умовах розбудови державності України, переходу до ринкових відносин, подальшого науково-технічного прогресу надзвичайно зростає роль інтелектуального фактора, а відтак важливість розумового розвитку особистості

Проблема розумового розвитку – це одна із актуальних психолого-педагогічних проблем. Уперше її сформулював відомий педагог І.Г. Песта-

лоцці, який відкрив і різнобічно аргументував ідею розвивального впливу навчання на дитину. Вважаючи, що природним силам дитини властиве прагнення до розвитку, видатний педагог створив теорію елементарної освіти. Методику навчання І.Г.Песталоцці розробив так, щоб її могла використовувати у розумовому вихованні своєї дитини кожна мати [2].

Розумове виховання – важлива складова частина всебічного розвитку особистості, підготовки її до життя і праці. Воно передбачає розвиток мислення й пізнавальних здібностей людини. Основними факторами, що визначають ефективність розумового виховання, є науковість і різноманітність засвоєваних знань, застосування такої методики навчання, яка забезпечує активність і самостійність пізнавальної діяльності, стимулювання інтересів, створює позитивний мікроклімат навчання. Розумове виховання здійснюється неперервно під час цілеспрямованого навчання, праці, розв'язання життєвих ситуацій, спілкування, при сприйманні й усвідомленні матеріалу.

Найінтенсивніше відбувається розумовий розвиток під час виконання пізнавальних і проблемних завдань, коли необхідно виявити творчий підхід, ініціативність і самостійність думки. Велика роль у розумовому розвитку належить повноцінному засвоєванню великого обсягу знань (глибоке проникнення у їхню сутність, оволодіння методами їх набування і застосування, перетворення знань на переконання, на знаряддя мислення й діяльності).

Метою статті є висвітлення проблеми розумового виховання дітей дошкільного віку в науковій літературі.

Завдання статті:

1. Здійснити психолого-педагогічне обґрунтування проблеми розумового розвитку та виховання у психолого-педагогічній літературі.

2. Окреслити мету, зміст і завдання розумового виховання дітей дошкільного віку.

Виклад основного змісту статті. Розумовий розвиток дітей в дошкільному віці розглядається в працях багатьох педагогів і психологів: Л. Віготського, О. Запорожця, В. Логінової, Н. Поддякова, А. Усової та ін. Вони відмічали, що саме в дошкільному віці закладається фундамент уявлень і понять, який забезпечує подальший успішний розумовий розвиток дитини, і помилки, допущені на цьому етапі навчання, негативно впливатимуть на подальший розвиток. В період дошкільного дитинства формуються здібності до початкових форм абстрагування, узагальнення, порівняння. До 5 років дитина здібна не тільки фіксувати, але і розуміти факти, встановлювати деякі узагальнення, оволодівати нескладними за змістом науковими знаннями (Л. Віготський).

Дослідження сучасного психолога Л. Кондратенко свідчать, що у кожному періоді розумового розвитку дитини провідну роль має один із психічних процесів: розвиток спостережливості і сприйняття, пам'яті та мислення, розвиток уявлення. Психологічні дослідження показують, що всі ці процеси взаємопов'язані [3]. Але у кожному періоді визначальним для розвитку

дитини є один із процесів. Так, у ранньому дитинстві важливе значення має розвиток сприйняття, у дошкільному віці – пам'ять, у молодшому шкільному віці – мислення.

Вивчаючи мислення дошкільників і молодших школярів, Ю. Гільбух встановив [1], що ранньою формою мислення є практична, тобто дійова форма аналізу-синтезу. Ці результати дослідження дають змогу констатувати, що саме так дитина здійснює мисленеву діяльність задовго до того, як вона зможе використати різні форми словесного мислення.

Педагоги К. Ушинський, У. Усова, Е. Тихеева, А. Леушина вважають, що розумовий розвиток дошкільника проходить більш інтенсивно, якщо діти засвоюють не окремі розрізнення понять, а відому систему елементарних знань, яка відображає прості, але існуючі зв'язки і залежності, які характерні для тієї чи іншої діяльності. Встановлено, що таке засвоєння знань можливе як при взаємодії з дорослими, в іграх з однолітками, так і в процесі навчання і виховання.

Знання, які формуються у дитини в процесі виховання, розвиваються способом пізнавальної діяльності і вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати. У процесі засвоєння дитиною знань, розвитку її інтелекту, мислення відбувається формування культури розумової праці. У цьому і полягає сенс розумового виховання. Розумове виховання – систематичний, цілеспрямований вплив дорослих на розумовий розвиток дитини з метою формування системи знань про навколишній світ, розвитку пізнавальної діяльності, здатності до самостійного пізнання [4; с. 184]

Метою розумового виховання є підвищення рівня загального розвитку дошкільників. У дошкільному віці дитина засвоює основи знань про навколишній світ, взаємини людей, про зовнішні якості, внутрішні, суттєві зв'язки предметів. Старші дошкільники виявляють здатність до первинних форм умовисновків і узагальнень. У них формуються такі важливі якості, як активність мислення, допитливість та ін.

Розум людини – функція мозку, яка полягає у точному й адекватному відображенні закономірностей явищ навколишнього життя, а також у відповідній регуляції діяльності людини щодо освоєння дійсності та власного вдосконалення. Сформованість цих якостей свідчить про розумовий розвиток дитини як важливу складову особистості, основи якої формується у дошкільному дитинстві під впливом фізичного, розумового, естетичного, морального виховання.

Т. Поніманська зазначає, що розумовий розвиток – ступінь розвитку в дитини пізнавальних процесів (відчуттів і сприймання, мислення та мовлення, пам'яті і уваги), сформованість умінь міркувати, обґрунтовувати свої думки, діяти адекватно до вимог старших, виявляти інтерес до пізнання навколишнього середовища, здатність швидко і правильно розуміти те, що їй говорять, вибудовувати власні судження, користуватися поняттями й узагальненнями [4; с. 185]. Відбувається розумовий розвиток дитини одночасно із психічним і є свідченням її інтересів, почуттів тощо. Виявляється він в обсязі, характері та змісті знань, рівні розвитку психічних процесів

(відчуттів, сприймання, запам'ятовування, уяви, мислення), пізнавальних здібностей, характері провідної діяльності.

Протягом перших трьох років життя проміжна роль у розумовому розвитку належить сприйманню, надалі зростає роль пам'яті та уяви. У переддошкільному віці розумовий розвиток дитини сягає рівня передп'ятирічних узагальнень наочно-образного відображення суттєвих ознак і відношень речей, що проводять її до наукових понять.

Протягом дошкільного віку відбувається розвиток наочно-дійового (пов'язаного з практичними діями) та наочно-образного (оперування образами) мислення. У розумовому розвитку дитини важливу роль відіграють усі психічні процеси. Розумова діяльність нерозривно пов'язана з розвитком уваги. Протягом дошкільного дитинства увага розвивається від мимовільної, незначної за обсягом, до стійкої, зосередженої. Пам'ять дає дитині необхідний матеріал для мислення. Вона є основою формування вмій і навичок. Запам'ятовування збагачує досвід і розширює кругозір, без яких неможливий розвиток здібностей і діяльності дітей. Емоції надають своєрідного забарвлення сприйманню, уявленню, судженням. Пізнавальну діяльність супроводжують такі почуття, як допитливість, сумнів, упевненість, що тісно пов'язані з пізнавальними інтересами. Уява в переддошкільному віці теж пов'язана зі сприйманнями, але вона ще надто обмежена за своїм змістом. Протягом дошкільного дитинства вона розширюється, збагачується, сприяючи розвитку мислительних процесів.

У старшому дошкільному віці виявляються такі якості розумової діяльності дитини, як:

1. Допитливість – здатність до наполегливого пошуку різних способів вирішення розумового завдання, вона є джерелом активності дитини, прагнення глибоко і різнобічно пізнати світ; породжує і забезпечує функціонування пізнавального інтересу, який є емоційно забарвленим виявом потреб людини; застерігає від "гри у допитливість", спонукає педагогів і батьків до створення сприятливих умов для розвитку дитини у різноманітних видах діяльності.

2. Критичність – здатність до об'єктивної оцінки фактів, явищ та аналізу результатів діяльності.

3. Кмітливість – швидкість розумової реакції.

4. Вдумливість – глибина і зосередженість розумової діяльності.

Розглядаючи проблему розумового розвитку, потрібно вказати також, що для досягнення позитивних результатів у вирішенні даної проблеми у освітньо-виховній діяльності необхідно спиратися на життєвий досвід дитини. Життєвий досвід – це перш за все, результат осмислення оточуючої дійсності, але він також тісно пов'язаний з емоціями і відчуттями людини. З однієї сторони, життєвий досвід виступає як аналіз пережитого, а з іншої сторони, – як засіб прогнозування і досягнення бажаного майбутнього.

На сьогодні в теорії і практиці педагогіки розроблена значна кількість різних навчальних технологій: проблемне навчання, розвивальне навчання, ігрові технології та ін., направлені на активізацію пізнавальної діяльності

дітей, організацію самостійної їх діяльності, організацію їх самостійної роботи, але технології, які використовують життєвий досвід дітей в якості засобу стимулювання розумової діяльності, розроблені недостатньо.

Т. Поніманська конкретизує мету і зміст розумового виховання, його завдання, які залежать передусім від вікових особливостей дітей. На її думку, розумове виховання дітей дошкільного віку покликане забезпечити вирішення таких завдань [4; с. 191]:

1. Набуття елементарних знань про навколишнє середовище, життя і працю людей, суспільні явища. Завдання вихователя полягає в тому, щоб послідовно вести дітей від первинних, поверхових, безсистемних уявлень до пізнання явищ дійсності. Найефективнішим у цьому є засвоєння не окремих знань і вмінь, а певної системи знань, яка відображає істотні залежності та зв'язки у конкретній галузі дійсності. Як зауважував О. Запорожець, навіть запитання, які ставлять діти дорослим, свідчать про те, що вони не обмежуються знаннями про окремі факти дійсності, а прагнуть проникнути у сутність речей і причинно-наслідкові зв'язки між явищами дійсності.

У ранньому віці знання про навколишнє середовище стосується безпосереднього оточення. З оволодінням дитиною основними вміннями і навичками продуктивної, ігрової та навчальної діяльності розширюються й знання про предмети, явища природи і суспільного життя, правила поведінки тощо.

2. Формування умінь і навичок розумової діяльності. Передавання дітям знань передбачає формування в них певних способів сприймання (вміння спостерігати, розглядати, обстежувати предмети), розвиток пізнавальних процесів (мовлення, мислення, уяви, уваги, пам'яті).

У процесі розвитку чуттєвих способів пізнання розумові операції спершу відбуваються на сенсорному (чуттєвому) рівні. Знання здобуті на основі цих способів пізнання, постають як уявлення. З розширенням кола уявлень, узагальненнями знань розвиваються складніші мислительні дії (порівняння, класифікація), які розглядаються на основі не лише чуттєвого, а й раціонального пізнання. Слово являється основним засобом пізнання навколишнього світу, усвідомлення зв'язку між предметами і явищами, джерелом знань.

Протягом дошкільного віку формуються і вдосконалюються головні розумові дії: аналіз, синтез, порівняння, класифікація та ін.). Важливе значення для розумового розвитку дитини має розвиток уваги. На основі уваги розвивається уважність і спостережливість дитини. Психологічні дослідження свідчать, що в дошкільному віці за допомогою слова можна привернути увагу дитини до будь-яких предметів діяльності, навчити зусиллями волі зосереджувати увагу на виконанні конкретних завдань. Пам'ять є особливою формою психологічного життя людини, аналітико-синтетичної діяльності.

У психічному житті дитини увага відіграє важливу роль, оскільки в цьому віці вона є особливо рухливою. За правильного розумового виховання увага не відволікає свідомість від дійсності, а допомагає процесу її пізнання.

3. Розвиток розумових здібностей, формування пізнавальних інтересів і допитливості. Природною основою здібностей індивіда є задатки. Формою вияву здібностей є обдарованість і талант.

Успіх вирішення завдань розумового виховання значною мірою визначається педагогічним керівництвом, процесом розумового розвитку. Від педагогічних вмінь, особистого прикладу і бажання педагога збагатити розум дитини залежать результати інтелектуального розвитку в дошкільному віці. Зміст розумового виховання полягає у збагаченні знань дитини про предмети і явища (суспільне життя, природу, людину), розвитку мислительних процесів (вміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати), формуванні вміння знаходити, осмислювати, інтерпретувати, використовувати відповідно до потреби інформації тощо. Найбільш істотні зрушення у розумовому розвитку дитини є результатом засвоєння не якихось окремих знань і вмінь, а їх певної системи та загальних форм розумової діяльності, що лежать в її основі. Такий сучасний підхід у визначенні змісту розумового виховання спирається на дослідження Л. Виготського, П. Гальперіна, О. Запорожця, М. Поддьякова та ін. і продовжує ідеї гуманістичної педагогіки К.Д.Ушинського, В.О.Сухомлинського тощо.

Успіх розумового виховання залежить від характеру засвоєваних знань та від засобів і методів, які обирає вихователь для навчання. Вихователь на основі діючих програм відбирає, відповідним чином структурує для повідомлення дітям знання, цілеспрямовано формує уміння і навички та організовує діяльність дітей. Важливо аналізувати засвоєння знань і вмінь з метою здійснення індивідуального підходу до дітей. У процесі занять формується власне навчальна діяльність: вміння слухати і чути те, що говорить педагог, діяти згідно з його вказівками, досягати потрібних результатів у тій чи іншій діяльності, оцінювати їх результат.

Отже, розумове виховання – це систематичний цілеспрямований вплив дорослих на розумовий розвиток дитини з метою формування системи знань про навколишній світ, розвитку пізнавальної діяльності, здатності до самостійного пізнання. Воно здійснюється з метою всебічного розвитку дітей і тісно пов'язане з моральним, фізичним і естетичним вихованням.

Література

1. Гильбух Ю.З. Как работать и учиться эффективно / Ю.З. Гильбух. – К.: АПН України, 1993. – 126 с.
2. Іващенко О.З. Формування розумової культури // Початкова школа. – 1998. – №8. – С. 40–42.
3. Кондратенко Л. Розумові здібності дитини / Л. Кондратенко. – К.: Главник, 2004. – 112 с.
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: [навч. посібн. для студ. вищих навч. закл.] / Т.І. Поніманська. – К.: Академвидав, 2004. – 456 с.

ДОЗВІЛЛЯ ЯК СОЦІАЛЬНА ПОТРЕБА

Студентка III курсу **Бичек А.О.**
Науковий керівник: **Останіна Н.С.**

Актуальність теми полягає в обґрунтуванні дозвілля як соціальної потреби. Дозвілля відіграє важливу роль у житті кожної людини. Як частина вільного часу дозвілля приваблює особистість своєю не регламентованістю і добровільністю вибору різних форм дозвіллевої діяльності, демократичністю, емоційною забарвленістю, можливістю поєднати фізичну й інтелектуальну діяльність. Дозвілля здатне об'єднати і відпочинок і працю. Велика частина дозвілля в сучасному суспільстві зайнята різними видами відпочинку, хоча поняття "дозвілля" містить у собі і такі види діяльності, як продовження навчання, суспільна робота на добровільних началах. Дозвілля – чудовий простір для розвитку культури. Правильна організація дозвілля сприяє формуванню культури спілкування, створює умови для самореалізації і самовиховання особистості, допомагає зміцненню сімейних зв'язків. Дозвілля – це і час відпочинку, і сфера розвитку здібностей, застосування знань у новій ситуації і вільне спілкування з різними людьми. Таким чином, можна стверджувати, що дозвілля – необхідна частина життя людини, а особливо дитини, яка знаходиться в активному процесі розвитку.

Мета статті полягає у тлумаченні поняття дозвілля серед учнівської молоді на сучасному етапі розвитку суспільного життя.

Поставлена мета статті вимагає вирішення таких завдань: розкрити суть поняття дозвілля; визначити функції та рівні дозвілля.

Викладення основного матеріалу. В науковому колі дозвіллям визначається як діяльність, відносини, стан розуму [6;23]. Проте, безліч підходів до визначення ускладнює спроби зрозуміти, що значить дозвілля. Англійське слово дозвілля (leisure) бере свій початок із латинської мови (ligere), що означає "бути вільним". З латинської мови у французьку прийшло (loisir), що означає "бути дозволеним", а в англійській таке слово як (license), що означає "бути вільним" (воля відхилити правило, практику і т.д.). Усі ці слова є родинними, припускаючи вибір і відсутність примусу [1;9].

Сучасні науковці дозвілля часто ототожнюють з вільним часом (Ф. С. Махів, А.Т. Куракін, В.В. Фатьянов і д.р.), з позашкільною і позакласною роботою (Б. Е. Вульф, J1. Н. Миколаєва, М. М. Поташник і д. р.), і навіть із позаурочним часом (J1. К. Балясна, Т. В. Сорокіна і інші.). Але чи можна ототожнювати вільний час з дозвіллям? Ні, тому що вільний час є у всіх, а дозвіллям володіє не кожний. Існує багато інтерпретацій слова "дозвілля" [2;12].

Визначення дозвілля розпадається на чотири основних групи за А. Т. Куракіном:

1. Дозвілля як споглядання, зв'язане з високим рівнем культури й інтелекту; це стан розуму і душі. У цій концепції дозвілля звичайно розглядається з погляду ефективності, з якою людина робить що хоче.

2. Дозвілля як діяльність – звичайно характеризується як діяльність не зв'язана з роботою. Це визначення дозвілля включає цінності самореалізації.

3. Дозвілля, як вільний час, час вибору. Цей час може бути використаний різним чином, причому воно може бути використане для діяльності зв'язаної з роботою або не пов'язано з нею. Дозвілля розглядається як час, коли людина займається тим, що не є її обов'язком.

4. Дозвілля інтегрує три попередні концепції, стирає границі між "роботою" і "не роботою". Містить у собі поняття часу і відносин до часу. Макс Каплан вважає, що дозвілля – це набагато більше, ніж просто вільний час або перелік видів діяльності, спрямованих на відновлення. Дозвілля варто розуміти як центральний елемент культури, що має глибокі і складні зв'язки з загальними проблемами роботи, родини, політики [5;31].

Вважається, що дозвілля є сприятливим ґрунтом для іспиту дітьми, підлітками і юнацтвом фундаментальних людських потреб. У процесі дозвілля дитині набагато простіше формувати поважне відношення до себе, навіть особисті недоліки можна перебороти за допомогою досугової активності. Дозвілля в істотному ступені відповідальне за формування характеру дитини, зокрема таких якостей як ініціативність, впевненість у собі, стриманість, мужність, витривалість, наполегливість, щирість, чесність [8; 67].

Дозвілля при відомих обставинах може стати важливим фактором фізичного розвитку дітей. Улюблені заняття в години дозвілля підтримують емоційне здоров'я. Дозвілля сприяє виходу зі стресів і дрібних занепокоєнь, і, нарешті, дозвілля визнається значним знаряддям у попередженні розумової відсталості і реабілітації розумово хворих дітей. Особлива цінність дозвілля полягає в тім, що він може допомогти дитині, підліткови, юнаку реалізувати те краще, що в ньому є [9; 87].

Можна виділити реальне дозвілля (суспільно корисне) і мнине (асоціальне, особистісно значиме) дозвілля. Реальне дозвілля ніколи не знаходиться в розриві як із самою особистістю, так і із суспільством. Навпаки, цей стан діяльності, створення волі з необхідних повсякденних справ, час для відпочинку, самоактуалізації, розваги. Мнимий це, насамперед насильство, або ж над собою, або над суспільством, і як результат руйнування себе і суспільства. Мнине дозвілля, обумовлене невмінням проводити свій час, це безцільне проведення часу, що приводить до асоціальних учинків [7;63].

Конкретні історичні умови надають особливу специфіку розуміння дозвілля. Греки вважали роботу (скульптора або художника) функцією дозвілля, оскільки творчо працювати міг тільки вільний громадянин, але не раб. Проте, сучасна цивілізація розуміє дозвілля як відсутність роботи.

Досить глибоко дозвілля розглянув Аристотель: "Все людське життя, – писав він, – розпадається на заняття і дозвілля.., а вся діяльність людини спрямована здебільшого на необхідне і корисне, частиною на прекрасне... Адже потрібно, щоб громадяни мали можливість займатися справами і вести війну, але, ще краще, насолоджуватися світом і користуватися дозвіллям. Здійснювати все необхідне і корисне, а ще більше того прекрасне.

Дозвілля невід'ємна складова частина життя людини у зв'язку зі споживанням благ, відчуттям задоволеності, щастя, блаженства. Дозвілля не просто вільний час, а час, заповнений різноманітними заняттями: іграми, вправами, забавами, мистецтвом, музикою, бесідами, спілкуванням і т.д. Дозвілля вимагає багатьох предметів широкого споживання, тому раби не мають дозвілля. Кількість і якість дозвілля залежить від форм державного устрою. Щастя царів – у дозвіллі, тирані ж зацікавлені в його відсутності ". Відсутність дозвілля Аристотель пов'язував зі свободою. Він розглядав питання дозвілля, торкаючись політиків, воїнів і дуже обережно говорив про дозвілля нижчих шарів суспільства – землевласників, ремісників та ін, тому що їх заняття не створюють можливостей для благородних і високих форм діяльності [7:65].

На кожному з етапів історичного розвитку дозвілля виконує різні функції, відповідаючи соціальному замовленню суспільства, потребам, бажанням та інтересам окремої особистості. В науковій літературі з питань дозвілля, проблема його функцій набула належне філософське, педагогічне, культурологічне розкриття. В наукових школах зарубіжжя – американській, французькій, німецькій, англійській – такі поняття, як "функції" та "принципи" розрізняються за кількістю, назвами, змістом. Особливо це показано при визначенні функцій дозвілля [6:47].

У перекладі з латинської мови слово "функція " означає роль, сферу діяльності, коло обов'язків, призначення. Поняття функції використовується в багатьох сферах життєдіяльності людини і має різне змістове навантаження. Так в біології функція означає діяльність та розвиток організму; в соціальних відносинах – вияв ознак певного об'єкта; в соціальних інститутах – окремий напрям діяльності, що реалізує їх суспільне призначення. Вважається доречним поділ функцій дозвілля на основні або постійні, генетично притаманні дозвіллю та тимчасові, ті, що виникають лише на певних етапах дозвіллевої діяльності [5:63].

При формулюванні функцій дозвілля необхідно враховувати такі аспекти, як істотні та специфічні риси дозвілля, потреби суспільного розвитку та характер дозвілля.

Серед головних функцій дозвілля є: рекреаційна, комунікативна, соціальна, творча, ціннісно-орієнтаційна, пізнавальна та виховна.

Таким чином, *рекреаційна функція* спрямована на зняття виробничої перевтоми, психологічної перенапруги, відтворення фізичних, інтелектуальних, емоційних сил людини; на зміцнення здоров'я шляхом здійснення дозвіллевим об'єднанням ігрових, оздоровчих, розважальних, спортивних, туристично-екскурсійних програм, проведення вечорів від-починку, видовищних заходів, театралізованих вистав, масових свят. Рекреаційна функція є однією з провідних для сучасних дозвіллевих закладів, її мета – сприяти відпочинку, неформальному спілкуванню.

Комунікативна функція дозволяє розширити можливості для спілкування, подолання самотності, знаходження нових друзів. Вона яскраво виявляється в таких формах дозвілля, як диспути, дискусії, вечори

відпочинку, конференції, конкурсні та розважальні програми, просвітницькі акції тощо.

Соціальна функція дозвілля сприяє тому, щоб кожна особистість мала власну гідність, розуміла зміст свого існування, сприяє інтеграції людини в суспільство, задовольняє можливість самоідентифікації, дозволяє відчути свою приналежність до певної спільноти. Вона поєднує функції адаптації, соціалізації, психологічної профілактики і пов'язана з соціально-культурними, рекреаційними, дозвіллевими проектами для інвалідів, осіб похилого віку, представників етноменшин, "важких" підлітків.

Творча функція спрямована на створення умов для прояву й розвитку творчого потенціалу особистості за межами професійно-трудової та сімейно-побутової діяльності шляхом участі особистості у виставках, творчих вечорах, в різноманітних гуртках, хобі-групах, у роботі майстерень, літературних, музичних, народознавчих віталень, художніх салонів.

У своїй пізнавальній функції дозвілля постає складовим компонентом неперервної освіти, підкреслюючи важливість самовдосконалення й самоосвіти, духовного збагачення особистості. Пізнавальна функція дозволяє задовольнити потреби в отриманій додатковій інформації, в поширенні та набутті нових знань.

Ціннісно-орієнтаційна функція полягає у формуванні системи ціннісних уявлень та орієнтацій особистості, мотивів, ідеалів, переконань, життєвої позиції і виявляється у ставленні індивіда до навколишнього середовища, до інших людей, до самого себе [10; 21].

Функції дозвілля визначають його рівні:

- пасивний відпочинок як найпростіший рівень дозвілля, що не має перспективних цілей, дозволяє, звільнитися від виробничої перевтоми, побути у спокої, психологічно розслабитися; пасивне дозвілля є складовою життя людини;

- розважальне дозвілля поєднує прогулянки, спортивні та видовищні шоу, відвідування театрів, ігри, рекреаційні заходи і сприяє емоційній та фізичній розрядці; розважальне дозвілля вимагає від людини певної підготовки, вольових зусиль, застосування фізичних та психічних сил;

- пізнавальне дозвілля передбачає активну участь людини у дозвіллевій діяльності, спілкування в хобі-групах, з однодумцями, формує світогляд людини, розвиває її духовний світ, соціальні зв'язки та творчі уподобання;

- творче дозвілля характеризується духовною насиченістю, соціальною активністю, сприяє культурному збагаченню, створенню нових духовних цінностей [3;13].

Закономірності дозвілля полягають в тому, що: дозвіллева діяльність здійснюється у вільний для людини час, надає свободу вибору дозвіллевих занять та участі в них, зміст дозвіллевої діяльності нерегламентований і не запрограмований; багатоманітність видів дозвіллевої діяльності, синтетичність та великий діапазон, дозволяють інтегрувати різні види дозвіллевої діяльності, створюють підвищені (порівнянно з іншими складовими соціально-культурної діяльності) можливості для вияву й розвитку творчого

потенціалу людини, залучення до кращих досягнень світової культури; міжособистісне культурне спілкування на дозвіллі посилює привабливість дозвіллевої діяльності для людини і відкриває можливості для розвитку культури особистості; самодіяльна й ініціативна основа дозвіллевої діяльності передбачає активну участь особистості в дозвіллевих заходах; якщо зміст дозвіллевої діяльності неадекватний інтересам та потребам особистості, можливості дозвілля лишаються нереалізованими і не впливають на творче розкриття особистості; дозвілля створює умови для духовного розвитку особистості, обміну, засвоєння та створення нових духовних цінностей; дозвілля є засобом соціалізації особистості; завдяки участі у дозвіллевій діяльності особистість засвоює досвід суспільства, його цінності, накопичує соціальні знання та норми поведінки. Принципи дозвілля становлять теоретичні, соціальні, культурні, політичні, організаційні засади, на яких ґрунтується дозвіллева діяльність [10; 34].

Вчені визначають такі загальні принципи дозвіллевої діяльності: системність, добровільність, диференціація, доступність та якість дозвіллевих послуг, відповідність дозвіллевих послуг місцевим умовам [6; 45].

У сучасному суспільстві не знаходить реального підтвердження думка про те, що формування особистості є справою лише педагогічних закладів. Актуальним сьогодні є розвиток дозвіллевих центрів, що охоплюють різні вікові категорії населення, різні суспільні структури (сім'ю, вулицю, любительські об'єднання, підліткові групи). Зміст виховання особистості у дозвіллевій сфері залежить від орієнтації людини у вільний час [9; 43].

Таким чином на підставі проведеного нами дослідження можна зробити наступні висновки. Отже, дозвілля виступає в якості структурного елемента вільного часу, його зміст наповнене діяльністю, що дозволяє не тільки долати стреси і втому, але й розвивати духовні та фізичні якості виходячи з соціокультурних потреб особистості. У той же час дозвілля є відносно самостійною сферою життєдіяльності. Основна ознака, що відрізняє час дозвілля від вільного часу – це можливість вибору видів діяльності, виходячи зі своїх соціокультурних інтересів і духовно-моральних переваг. Людина має право розпоряджатися часом дозвілля на свій власний розсуд у відповідності зі своїми ціннісними орієнтаціями. У процесі дозвілля набагато простіше формувати поважне ставлення до себе, навіть особисті недоліки можна подолати за допомогою дозвільної активності. У сфері дозвілля діти, підлітки, юнаки та дівчата більш відкриті для впливу і впливу на них самих різних соціальних інститутів, що дозволяє з максимальною ефективністю впливати на їх моральний образ і світогляд. У процесі активного дозвіллевого проведення часу відбувається зміцнення відчуття товариства, стимулювання трудової активності, вироблення життєвої позиції, навчання нормам поведінки в суспільстві. Дозвілля може стати могутнім стимулом для розвитку особистості. У цьому укладені його прогресивні можливості. Але дозвілля може перетворити на силу, що калічить особистість, деформуючу свідомість і поведінку, призвести до обмеження духовного світу і навіть до таких проявів як пияцтво, наркоманія, проституція, злочинність.

Література

1. Дробііская Є.І., Соколов Е.В. Вільний час та розвиток особистості. – Л., 1983. – С.7-17
2. Кендо. Т. Дозвілля і популярна культура в динаміці і розвиток // Особистість. Культура. Товариство. – 2000. – Т. – II. Вип. 1 (2) – с.288
3. Мосальов Б.Д. Дозвілля: методологія і методика соціологічних досліджень / Б.Д. Мосальов. – М.: МГКУ. 1995 Отнюкова М.С. Життєвий стиль як чинник формування дозвіллевого простору / М.С. Отнюкова // Дозвілля: Соціальні та економічні перспективи: зб. наук. ст.; під ред. проф. В.Б. Устьянцева. Саратов: СГТУ, 2003.
4. Погрешаева Т.А. Вільний час людини в умовах трансформованого суспільства / Т.А. Погрешаева. Саратов: Изд-во СГУ, 2000.
5. Понукаліна О.В. Соціокультурне значення дозвілля / О.В. Понукаліна // Сучасна картина світу: суспільство, час, простір. СБ наук. тр. Саратов: Юл, 2001.
6. Понукаліна О.В. Дозвілля в умовах трансформацій російського суспільства / О.В. Понукаліна // Російське суспільство в умовах соціальної кризи. СБ наук. тр. Саратов: СГТУ, 2001.
7. Трегубов Б.А. Вільний час молоді: сутність, типологія, управління / Б.А. Трегубов. СПб., 1991.
8. Бутенко І. А. Якість вільного часу у багатих і бідних / І. А. Бутенко // Соціологічні дослідження. 1998, № 7.
9. Бутенко І. А. Підлітки: читання та використання комп'ютера // Социс. 2001. № 12.
10. "Дозвілля й статус" // Молодь, – СПб: 2002 р., № 10.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВТЯГНЕННЯ ШКОЛЯРІВ ДО ДИТЯЧОЇ ПОРНОГРАФІЇ

Студентка ІV курсу **Бідна А.М.**

Науковий керівник: ст.в. **Сватенков О.В.**

Дана стаття присвячена проблемі дитячої порнографії та, зокрема, поширенню цього явища в шкільному середовищі.

Ключові поняття: сексуальне насильство над дітьми, педофілія, дитяча порнографія, профілактика.

Проблема дитячої порнографії з кожним роком стає актуальнішою, що пов'язано зі збільшенням кількості Інтернет-користувачів. Саме завдяки розвитку комп'ютерних технологій відбувається поява нових форм експлуатації дитини, зокрема, дитячої порнографії. Її ми визначаємо як завантаження, розповсюдження і подальший перегляд матеріалів із неправомірними зображеннями дій неповнолітніх. Інтернет став ринком поширення та збуту цієї продукції. Порнографія перетворилася на багатомільярдний комерційний бізнес і входить до числа найбільш зростаючих компаній в Інтернеті. Діти є легкодоступними, а дитяча порнографія, у свою чергу, є

простою і недорогою у виробництві, тим більше за тих умов, коли на неї є величезний споживчий ринок.

Вивченням проблеми дитячої порнографії займається велика кількість громадських організацій. Серед українських найбільш дієвою і великомаштабною є центр "Ла Страда-Україна". Найбільш значний вклад у теоретичне дослідження даної проблеми здійснили такі дослідники як О.М. Балакірева, Т.В. Бондар, Л.С. Волинець, О.А. Ганюков, Ю.М. Галустян, В.М. Куц, Є.М. Луценко, В.І. Менжулін, О.О. Яременко.

Мета статті: опис та аналіз дитячої порнографії як соціального феномену, визначення основних шляхів профілактики залучення дітей до секс-індустрії в шкільному середовищі.

Закон України "Про захист суспільної моралі" дає стале визначення поняття дитяча порнографія:

Дитяча порнографія означає будь-яке зображення будь-якими засобами дитини, яка здійснює реальні або змодельовані відверто сексуальні дії, або будь-яке зображення статевих органів дитини, головним чином в сексуальних цілях [1].

Згідно з аналітичними матеріалами та оцінками експертів, до групи ризику потрапляють насамперед діти, які зазнають насильства в сім'ї або діти-волоцюги.

Також під ризик потрапляють діти-наркомани, діти-сироти, вихованці шкіл-інтернатів, безпритульні або діти з неблагополучних сімей, батьки яких ведуть асоціальний спосіб життя та діти з бідних, соціально незахищених сімей. Крім того, особливо привабливим "матеріалом" для порнографічного бізнесу є малолітні втікачі, самотні й позбавлені підтримки діти в чужому місті.

До основних причин попиту на використання дітей у секс-індустрії можна віднести матеріальні труднощі дітей, негаразди в сім'ї, проблеми в школі та вплив вулиці. Також через те, що діти не можуть себе захищати, ними можна маніпулювати за власним бажанням.

Сьогодні складно дати навіть приблизну оцінку того, яку кількість дітей втягнуто в секс-бізнес, оскільки більшість випадків використання дітей у порнобізнесі залишаються невідомими. Також до порнографії підлітків примушує бажання заробити грошей для власних проблем або навіть для сім'ї. Крім того, трапляються випадки, коли самі батьки використовують власних дітей для виготовлення порнографічних матеріалів і отримують за це гроші [2].

Дитяча порнографія є одним із видів сексуального насильства над дітьми.

З погляду прав людини, сексуальне насильство над дітьми завжди означає будь-які дії сексуального характеру з дитиною, які перевищують її розуміння й здатність у зв'язку з віком. Професор Г. Кемпе, американський педіатр, який започаткував наукове дослідження феномена жорстокого поводження з дітьми, так визначив сексуальне насильство: "Втягнення функціонально незрілих дітей і підлітків у сексуальні дії, які вони здійснюють,

повністю їх не розуміючи, на які вони не здатні дати згоду або які порушують соціальне табу сімейних ролей" [3].

Поняття дитячої порнографії дуже тусно пов'язане з поняттям педофільії, так як головними споживачами дитячого порно є педофіли. **Педофільія** (від лат. *paedis* – "дитя", і грец. *philia* – "любов") – статевий потяг до дітей, які не досягли віку статевого дозрівання або ж знаходяться лише в ранній його стадії (статеве збочення) [4].

Якщо ж говорити про поширення аудіо та відео матеріалів що мають зв'язок з сексуальним насильством над дітьми то основним місцем локалізації і розповсюдження вищезгаданих матеріалів є кіберпростір, інтернет.

Оскільки жертвами педофілів виступають діти та підлітки то основну профілактичну роботу слід проводити в шкільному середовищі. Нами було розроблено 10 правил безпечного користування інтернетом для школярів, які повинні бути відомі батькам та вчителям, а ті, в свою чергу, мають провести відповідно роботу з дьтями.

1. Нікому без дозволу батьків не давати особисту інформацію: домашню адресу, номер домашнього телефону, робочу адресу батьків, їхній номер телефону, назву й адресу школи.

2. Якщо знайдете якусь інформацію, що турбує вас, негайно сповістіть про це батьків.

3. Ніколи не погоджуватися на зустріч з людиною, з якою ви познайомилися в Інтернеті. Якщо все ж таки це необхідно, то спочатку потрібно спитати дозволу батьків, а зустріч повинна відбутися в громадському місці й у присутності батьків.

4. Не посилати свої фотографії чи іншу інформацію без дозволу батьків.

5. Не відповідати на невиховані і грубі листи. Якщо одержите такі листи не з вашої вини, то сповістіть про це батьків, нехай вони зв'яжуться з компанією, що надає послуги Інтернет.

6. Розробити з батьками правила користування Інтернетом. Особливо домовитися з ними про прийнятний час роботи в Інтернеті і сайти, до яких ви збираєтесь заходити.

7. Не заходити на аморальні сайти і не порушувати без згоди батьків ці правила.

8. Не давати нікому крім батьків свої паролі, навіть найближчим друзям.

9. Не робити протизаконних вчинків і речей в Інтернеті.

10. Не шкодити і не заважати іншим користувачам.

Отже, можемо сміливо стверджувати, що проблема дитячої порнографії є актуальною для більшості країн світу, це проблема дійсно світового масштабу. З огляду на це, міжнародна спільнота акумуляє свої сили і намагається боротися з проблемою. Для ефективного перешкоджання розвитку та розширення проблеми дитячої порнографії слід проводити профілактичну роботу і безпосередньо в школі та сім'ї. Оскільки інтернет простір є основним місцем поширення дитячого порноматеріалу слід слудкувати за тим щоб діти дотримувались правил безпечного користування в інтернеті.

Література

1. ЗАКОН УКРАЇНИ Про захист суспільної моралі (ст.1) м.Київ, 20 листопада 2003 року N 1296-IV (Введено на підставі Закону N1819-VI від 20.01.2010).

2 Інтернетний ресурс:

http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/printable_article/205075;jsessionid=CFA86BA901B15759631555A87A94611E

3. Інтернетний ресурс:

<http://uk.wikipedia.org/wiki>

4. "Проблеми насильства над дітьми". – <http://familytimes.com.ua>

ФОРМУВАННЯ ПОТРЕБИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Студент V курсу **Бобро А.А.**

Науковий керівник: канд. пед. наук, доц. **Володченко Ж.М.**

Перспективи гуманізації суспільства можна визначити за допомогою законодавчих документів, які приймаються державою, щодо фізичного виховання населення. Пріоритети особистості в суспільстві декларуються не тільки її правами, але й конкретними державними реформами, спрямованими на задоволення потреб та інтересів людини. Індикатором прогресивних гуманістичних зрушень вважають цільову комплексну програму "Фізичне виховання-здоров'я нації", яка підписана Президентом України. На відміну від попередніх програм, головною метою реформ системи фізичного виховання має бути покращення здоров'я людини з урахуванням її потреб діяльності та інтересів.

Для реалізації державних заходів необхідно визначити фактори, які впливають на формування цих потреб, причини, які заважають їх реалізувати, та стимули, які сприяють підвищенню мотивації до занять фізичною культурою.

За останні роки обсяг навчального навантаження студентів університетів настільки зріс, що загрожує через малорухомість, обмеження м'язових зусиль, що є причиною захворювань різних систем організму (Г.Л. Апанасенко, 1985; А.Д. Ду-богай, 1991; А.Г. Сухарев, 1991; О.С. Куц, 1994; Т.Ю. Круїєвич. 1998, 1999 та ін.). За період навчання в університеті кількість хворих студентів зростає у 2-3 рази, а кількість студентів, які мають порушення постави, досягає 80-90% від загальної кількості студентів (Г.Л. Апанасенко, 1999). Протидією цим негативним наслідкам обмеження рухового режиму молоді є фізична культура і спорт, які є важливими чинниками збереження і зміцнення здоров'я, всебічного розвитку, покращення працездатності та зниження втомлюваності, підвищення опору організму різним захворюванням за період навчання у навчальних закладах

(С.М.Дмитренко 1998; О.В.Андрєєва, 1999; В.В.Вєсеєва, 1999; В.С.Добринський, 1998, 1999; О.С. Куц, 1994, 2007 та ін.).

Специфіка формування потреби у здоровому способі життя полягає в тому, що усвідомлена інформація стає мотивованим спонуканням до виконання фізичних вправ, використання природних факторів і формування такого способу життя, який сприяв би досягненню як особистих, так і суспільних цілей. Критерієм ефективності цього процесу має бути рівень здоров'я молоді, рівень фізичної працездатності і соціальної дієздатності (Т.Ю. Круцевич, 1999).

Програма фізичного виховання в навчальному закладі передбачає форми організації занять, які можуть певною мірою компенсувати дефіцит рухової активності студентів, що виникає в умовах насиченого загально-освітнього процесу. Однак в реальних умовах функціонує тільки одна форма – урок фізкультури, що проводиться двічі на тиждень. Доповненням є самостійні заняття фізичними вправами, які здійснюються стихійно у вигляді рухових і спортивних ігор. Організованими формами занять в ДЮСШ та фізкультурно-оздоровчих центрах за даними дослідників (В.В.Петровський, 1997; В.В.Добринський, 1999) охоплено близько 35% студентів.

Покращення фізичного стану студентів, а отже і їхнього здоров'я, можливе лише при систематичних цілеспрямованих заняттях фізичними вправами, які мають тренуючий режим і носять розвивальний характер. Такими формами у навчальному закладі є уроки фізкультури, секційні заняття і самостійні домашні завдання. За даними опитування студентів домашні завдання з фізкультури виконують близько 7%. Результати досліджень показали, що виконання домашніх завдань може стати дієвою формою, яка сприятиме розвитку фізичної підготовленості тільки за умов зацікавленості студентів (В.В. Добринський, 1999; Т.Ю. Круцевич, 1999).

Дослідження (С.Ю. Балбенко, 1982; С.В. Затока, 1997; Т.Ю. Круцевич, 1999; В.В.Петровського, 1997) свідчать, що потреби, мотиви та інтереси в галузі фізичного виховання мають свої вікові особливості і пов'язані з психологічним розвитком, соціалізацією особистості, соціально-економічними умовами, педагогічною освітою батьків у конкретній сім'ї.

Виявлені вікові закономірності формування потреби студентів у галузі фізичної культури і спорту, зовнішні і внутрішні фактори, що впливають на потребу до занять фізичними вправами для удосконалення свого організму, дозволили розробити рекомендації для викладачів фізичної культури щодо організації і методики проведення фізкультурно-масової роботи з фізичного виховання у навчальному закладі, щодо корекції програми з фізичної культури і диференційованого підходу до студентів з різними умовами розвитку.

Проведені дослідження не вичерпують проблему вивчення потреби студентів до фізичного самовдосконалення, а ставлять ряд запитань, які торкаються формування пріоритетів культури фізичного здоров'я і мотивації його покращення, збереження, починаючи з дитячого віку і закінчуючи старшими віковими групами населення.

Потреба – це побудник до дії, учинку, діяльності. Будучи спонукальною причиною, вона додає поведінці людини певний напрямок і змушує діяти – саме так, а не інакше. З проблемою потреб людина постійно зіштовхується в повсякденному житті, хоча не завжди усвідомлює це. Потреби не тільки визначають її поведінку, але великою мірою обумовлюють кінцевий результат діяльності. Людина, коли у неї є чітко визначена потреба, більш ефективно реалізує свою справу, а головне вона здатна на максимальну віддачу своїх духовних і фізичних сил, якщо цього вимагає досягнення поставленої мети. Намагаючись пояснити те, що детермінує поведінку людей, ми дуже часто піддаємося спокусі звести все до явищ, які лежать на поверхні. Бажання чи небажання, яке переживає людина, автоматично ототожнюються з потребами (Лесгафт П. Ф. 1901).

Потреба є одна зі складових мотиваційної сфери студентів, це спрямованість активності на предмет, внутрішній стан прямо зв'язаний з об'єктивними характеристиками предмета, на який спрямована активність. Якщо потреба характеризує готовність до діяльності, то наявність мотиву додає активності новий, більш дійсний характер. Коли мова йде про спеціально організовану рухову активність, необхідно з'ясувати зміст, особисту значимість цієї діяльності. Ціль – це спрямованість активності на проміжний результат, що представляє етап досягнення потреби. Щоб студенти усвідомлювали мету своїх дій і співвідносили їх з потребами фізичного самовдосконалення, ціль рухової активності може залишатися однією і тією ж, а зміст повинен змінюватися – стати чемпіоном, бути матеріально забезпеченим, подобатися представникам протилежної статі тощо.

Результати дослідження вікової динаміки потреб занять ФК і С показали, що перше місце як у хлопців, так і у дівчат, займає потреба удосконалення форми тіла, однак розвиток цієї потреби має свої особливості. У хлопців ця потреба йде паралельно зі спортивним мотивом, простежується позитивний взаємозв'язок, тобто заняття спортом асоціюються з гарною фігурою і здоров'ям. А відбувається чіткий поділ потреб – потреба удосконалення форми тіла домінує, а спортивна знижується. Дівчата починають звертати увагу на свою фігуру раніше, ніж хлопці. У них у 3 рази вища потреба боротьби із зайвою вагою, ніж у хлопців. Досить стабільна в усі вікові періоди потреба зміцнення здоров'я. Мотивами рекреаційного характеру є: "спілкування з друзями" та "активний, відпочинок", які притаманні і хлопцям, і дівчатам.

Проведені дослідження потреб до заняття фізичною культурою і спортом студентів, які проживають у різних регіонах України, підтвердили ряд особливостей, виявлених при аналізі з використанням вікових констант, що може трактуватися як закономірність.

Пріоритетними потребами занять фізичною культурою і спортом студентів є зміцнення здоров'я, удосконалення форми тіла, досягнення високого спортивного результату, спілкування з друзями й активний відпочинок.

Дослідження структури потреб показали, що у сільських хлопців пріоритетним у заняттях фізичними вправами є мотив досягнення високих

спортивних результатів. Це, імовірно, пов'язано саме з місцем проживання, тому що є способом самоствердження, самореалізації. Заняття спортом супроводжуються поїздками на змагання в інші міста, можливостями потрапити у збірну команду, виїхати за кордон, поліпшити своє матеріальне становище і самий реальний варіант – переїхати із сільської місцевості в місто. Хлопці ставлять собі за мету і поліпшити фігуру за допомогою фізичних вправ, а також хочуть спілкуватися з друзями під час занять. Однак меншою мірою вони займаються спортом заради зміцнення здоров'я і зниження маси тіла, для них це не є стимулом а є об'єктивною потребою.

У дівчат міських шкіл на І-ІІ місці також знаходяться потреба зміцнення здоров'я й удосконалення фігури, причому ці показники у процентному відношенні однакові з даними хлопців. Далі в них представлені потреби зниження ваги, спілкування з друзями, активний відпочинок і досягнення високого спортивного результату.

У дівчат із сільської місцевості пріоритетною потребою є удосконалення форми тіла, який вони підкріплюють прагненням бути здоровими. Крім того, вони хочуть займатися фізичними вправами заради задоволення й активного відпочинку, щоб схуднути, й зовсім мало дівчат ставлять за мету досягнення високих спортивних результатів.

Проведений аналіз дозволяє чітко розставити пріоритети потреб занять фізичними вправами студентів, які проживають в Україні, і зробити висновок, що вони відрізняються від мотивів занять студентів які проживають в інших країнах, і особливо в США, а значить і підходи до вироблення потреби стимулювання в молоді, заняттях фізичними вправами повинні бути різними. Якщо американських студентів можна залучати до систематичних занять за допомогою спорту, тому що він є невід'ємною частиною американського способу життя, то українських студентів – через інтерес до культури власного тіла, результатом якого повинна бути систематична фізична активність і здоровий спосіб життя.

Для з'ясування потреби студентів у сфері фізичного виховання і визначення шляхів її формування необхідно установити ті спонукання, якими керується молодь своїх учинках, бажаннях у процесі навчальної і позакласної діяльності. Мотиваційна сфера завжди складається з ряду спонукань: ідеалів і ціннісних орієнтацій, потреб, мотивів, цілей, інтересів та ін. Ці спонукання виконують різну роль у загальній картині мотивації, на різних етапах вікового розвитку здобувають то більше, то менше значення, тому знання їх доможуть викладачу диференційовано впливати на мотивацію студентів до фізичного самовдосконалення.

Будь-яка діяльність починається з потреб, усі вони, навіть біологічні за походженням, формуються при взаємодії дитини з навколишнім середовищем і залежать від ряду факторів. Потреба – це спрямованість активності людини, психічний стан, що створює передумову діяльності. Однак сама по собі потреба; не визначає характеру діяльності, тому що може бути задоволена різними предметами і способами. Предмет задоволення визначається тоді, коли людина поминає діяти.

Низький рівень потреб діяльності студентів пов'язана з певними факторами, що в різному співвідношенні можуть виступати відповідно до умов проживання молоді, навколишнього середовища, сімейного виховання.

Існують певні розходження у структурі зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на потреби до систематичного виконання фізичних вправ як засобу самовдосконалення у студентів. У студентів відносно рівноцінними щодо впливу є такі зовнішні фактори, як поради батьків, поради викладача далі йдуть відвідування змагань, поради друзів, телепередачі і преса. Внутрішніми факторами, які впливають на інтенсивність потреб, можна вважати знання, переконання, бажання і пошук причин, що заважають реалізувати мету. У вищих навчальних закладах студенти, особливо дівчат, впевненість у користі занять фізичними вправами більша. До об'єктивних зовнішніх причин, які утруднюють реалізацію мети, можна віднести відсутність груп за інтересами і спроможність оплачувати заняття, до внутрішніх причин, які відбивають нестійкість мотивів та інтересів і низьку мотивацію, належить брак часу.

В студентів простежується однаковий рейтинг факторів і у хлопців, і у дівчат. Такий збіг за ступенем впливу різних факторів спостерігається в міру зменшення території. Умань – невеликий районний центр, хоч і відрізняється від сільської місцевості умовами, властивими місту, але спосіб життя студентів обумовлений здебільшого сімейним вихованням і невеликою різноманітністю. У зв'язку з цим і захоплення у вільний час у них переважно збігаються.

Потребова сфера мінлива і має вікові і змістово-значеннєві особливості, зумовлені педагогічними і соціальними факторами.

Серед потреб, які лежать в основі процесу навчання виділяють: внутрішні мотиви, які спонукаються процесом занять, способами дії, прийомами аналізу матеріалу, самим предметом навчання і зовнішніми мотивами, які залежать від факторів, що знаходяться за межами навчальної і фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів.

Активність людини здебільшого визначається метою її діяльності. Специфіка людської мотивованої діяльності полягає в тому, що вона завжди цілеспрямована. Мотиваційна сфера студентів їхнє відношення до різних видів діяльності і прояв загальної активності в заняттях в основному визначається як їхніми потребами, так і відповідними цілями (О.К.Ізвекова, 1980; П. Ф. Лесгафт, 1901; Т.К.Капровський, 1979; В.С.Крюченко, 1990; П.М.Левитський, В.С.Язловецький, 1969; Н.С.Солопчук, 1991; Н.М.Хоменко, 1992).

Література

1. Божович Л.И., Благоннаджина Л.В. Изучение потребностей в поведении детей и подростков. – М.: Педагогика, 1972. – 350с.
2. Андреева Е.В. Мотивационные факторы учебной деятельности школьников // Фізичне вих., спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: 36. Наук. пр. -Луцьк, 1999. -С.771-774.

3. Антікова В.А., Єфімов А.О. Виховання у студентів інтересу до занять з фізичної культури // Роль ФК у здоровому способі життя: Матер. І наук.-практ. конф. – Львів. 1992. – С. 171-172.

4. Апанасенко Г.Л. Физическое развитие детей и подростков. – К.: Здоровье, 1985. – С.3-8.

5. Апанасенко Г.Л. Проблемы управления здоровьем человека // Наука в олимп. спорте. Спец. выпуск, 1999. – С.56-60.

6. Аросьев Д.А. Как увлечь физической культурой //Физическая культура в школе. 1987. – №4,5. – С.8-12.

7. Балбенко С.Ю. Виховання в учнів інтересу до занять фізичною культурою // Фізичне виховання дітей і молоді. – К.: Здоров'я, 1982.-Вип. 9.-С. 7-9.

РОЛЬ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Студентка ІІІ курсу *Буцан І.*

У професійному становленні студентів – майбутніх соціальних педагогів велику роль відіграє практика, в період якої інтенсифікується процес професійного становлення та самовизначення фахівця, актуалізуються та поглиблюються теоретичні знання, активізується процес формування професійних умінь, професійно значущих якостей особистості, створюються умови для формування педагогічної позиції. Це дає можливість розглядати практику як важливий фактор формування майбутнього соціального педагога. Крім цього, за допомогою практики можна побачити результати попередньої роботи в дії, тому що культура особистості виявляється та формується в діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На роль та значення практики у формуванні професійної готовності педагога зверталась увага в дослідженнях Т.Ф. Білоусової, О.Б. Гармаш, І.А. Зязюна, І.Ф. Ісаєва, Н.В. Кузьміної, Т.С. Полякової, В.О. Сластьоніна, А.І. Щербакова. Але, на жаль, мало наукових праць присвячено висвітленню значення практичної підготовки студентів – майбутніх соціальних педагогів.

Аналіз програм педагогічної практики показав, що вона розглядається в основному як засіб закріплення та поглиблення теоретичних знань студентів, в той час як цілі педагогічної практики, а саме, оволодіння практичними вміннями та навичками соціально-педагогічної діяльності – залишаються поза увагою. Дуже часто все зводиться до предметних результатів практики, до того, що повинен виконати студент, та не точно відображає сучасний рівень вимог до соціального педагога.

Постановка завдання. У статті розкриємо роль та значення практики у професійному становленні майбутніх соціальних педагогів.

Практика студентів є невід'ємною складовою частиною процесу підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах і проводиться на

оснащених відповідним чином базах навчальних закладів, а також на сучасних підприємствах і в організаціях різних галузей господарства, освіти, охорони здоров'я, культури, торгівлі і державного управління.

Під поняттям **"практична підготовка"** слід мати на увазі систему заходів, спрямовану на формування молодого фахівця як соціально адаптованої та соціально відповідальної особистості, здатної застосовувати набуті знання і вміння в конкретних ситуаціях.

Метою практики є оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їх майбутньої професії, формування у них, на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

Практика студентів передбачає безперервність та послідовність її проведення при одержанні потрібного достатнього обсягу практичних знань і умінь відповідно до різних освітніх та кваліфікаційних рівнів: молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр.

Педагогічна діяльність студентів у період практики допомагає розвитку індивідуальних творчих здібностей майбутніх соціальних педагогів, формуванню індивідуального стилю діяльності, сприяє виробленню у студентів гуманістичної педагогічної позиції, прийняттю особистості дитини як вищої цінності. У період практики студенти виступають як носії загальної та національної культури, використовують досвід народної педагогіки. В організації педагогічної практики передбачається опора на самостійність та відповідальність майбутніх соціальних педагогів.

Практика сприяє активізації творчої діяльності студентів, формуванню їх педагогічної позиції та стилю діяльності, виробленню професійних умінь, закріплює впевненість у правильності вибору професії.

В системі професійної підготовки практика виконує дві основні функції:

- розвивальну (особистісна самореалізація виступає умовою динамічного вдосконалення діяльності майбутнього педагога);
- діагностичну (здійснюється перевірка ступеня професійної підготовки до педагогічної діяльності).

Практична діяльність студентів ґрунтується на професійних знаннях, спирається на певний теоретичний фундамент, що сформувався у вузах. У процесі практики студенти набувають професійних умінь для оволодіння способами і прийомами роботи та практичних навичок відповідно до мети, принципів, умов, засобів, форм і методів. Тобто професійні вміння – це знання в дії, результат їх використання в реальній практичній діяльності.

Проходження практики передбачає, що вона сприятиме професійному становленню студентів і по її завершенню студенти будуть ефективно виконувати наступні завдання:

- аналізувати ситуації, що попадають у межі компетенції соціальних працівників. Такий аналіз має виконуватися виключно з урахуванням особливостей кожної ситуації;

- правильно використовувати знання та цінності в галузі соціальної роботи при проведенні аналізу соціальних проблем, включно з визнанням їхньої взаємопов'язаності, взаємозалежності та зв'язності в межах системи та між системами;

- розуміти та оцінювати діапазон можливого професійного практичного втручання та визначати найбільш ефективну стратегію. Це може бути безпосередня дія самого соціального працівника, або він може скерувати клієнта до іншого фахівця;

- виконувати безпосередні дії (тобто дії, пов'язані з розвитком, профілактикою чи полегшенням ситуації клієнта) для окремих клієнтів, сімей, груп, громад, організацій чи їхніх комбінацій, а також, у разі потреби, скерувувати їх на консультацію до представників інших професій;

- виконувати означені дії у різних сферах практичної роботи та в різних проблемних ситуаціях, що виникають у цих сферах;

- Використовувати свою власну особистість у процесі професійної діяльності, особливо в деяких специфічних ситуаціях, у яких необхідно провести зміни і в яких може виникнути потреба у ролі захисника;

- Оцінювати ефективність своєї власної професійної діяльності.

Висновок. Отже, проходження практики студентами під час навчання у ВНЗ сприяє набуттю нових знань, умінь та навичок, розкриттю творчого потенціалу, розвитку нових здібностей, а саме головне – практика відіграє велику роль у професійному становленні майбутніх соціальних педагогів. Практика є одним із найважливіших аспектів активізації творчої діяльності студентів. Вони вчатьса самостійно вирішувати завдання, які перед ними постають, аналізувати конкретні проблемні ситуації, задовольняти потреби клієнтів соціально-педагогічних закладів.

Література

1. Белоусова Т. Педагогическая практика как фактор формирования основ педагогической культуры: Автореф. дис. канд. пед. наук. – Ростов-на-Дону, 1989. – 18 с.

2. Бирюкевич Е.А., Валитова И.Е. Психологический анализ педагогической позиции и пути её формирования // Психология подготовки к педагогической деятельности. – Минск: Нар. асвета, 1990. -С. 19-24.

3. Гармаш Е.Б. Формирование педагогической культуры будущего учителя (на материале педагогических дисциплин): Автореф. дис. канд. пед. наук. – Киев, 1990. – 17 с.

4. Галагузова Ю.Н., Сорвачева Г.В., Штинова Г.Н. Социальная педагогика: Практика глазами преподавателей и студентов: Пособие для студ. –М.: Владос, 2001. – 224 с.

5. Профессиональная подготовка учителя в системе высшего педагогического образования /Под ред. В.А. Слостёнина. – М.,1982. - 163с.

6. Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України: наказ Міністерства освіти України від 8 квіт. 1993 р. № 93.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ВАЛЕОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ І УМІНЬ У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Студентка IV курсу **Вашук А.М.**
Науковий керівник: доц. **Матвієнко С.І.**

У статті висвітлено стан розробки проблеми формування у дошкільників валеологічних знань і умінь у науково-педагогічній літературі; розкрито погляди сучасних вчених на важливість формування засад здорового способу життя у дітей дошкільного віку.

Важливою передумовою соціально-економічного розвитку суспільства є здоров'я громадян. Формування в дітей і молодого покоління усвідомленого ставлення до власного здоров'я як до найвищої людської цінності – одне з основних завдань держави. Воно актуалізується на рівні дошкільної освіти, оскільки негативний екологічний стан навколишнього середовища, недостатня ефективність системи охорони здоров'я, зниження життєвого рівня переважної більшості родин провокують погіршення здоров'я дітей від самого народження. Лише третина сучасних дошкільників вважається відносно здоровою. Стан валеологічної освіти підтверджує необхідність наукового обґрунтування шляхів забезпечення формування, збереження, зміцнення і відновлення здоров'я педагогічними засобами, чим і зумовлюється **актуальність нашого дослідження.**

Метою даної статті є характеристика стану розробки проблеми формування здорового способу життя у дітей дошкільного віку через аналіз праць сучасних науковців у галузі дошкільної освіти.

Завданнями дослідження є:

1. Коротко схарактеризувати стан розробки проблеми формування у дошкільників валеологічних знань і умінь у науково-педагогічній літературі.
2. Окреслити перспективи подальших досліджень з цієї проблеми.

Викладення основного матеріалу. Дослідженням феномену здоров'я людини займається ряд учених, а саме: Г. Апанасенко, І. Брехман, В. Дімов, Ю. Лисицин, В. Петленко, О. Іванашко, С. Юрочкіна [1; 2; 10; 13; 15] та ін. Даючи визначення поняття здоров'я, ці та інші вчені одноставно дотримуються думки, що в його сутність вкладається набагато глибший зміст, ніж лише відсутність хвороб. У власних визначеннях учені акцентують увагу на різних аспектах цього феномена.

Так, вивчаючи умови, які сприяють формуванню здатності організму перебувати в рівновазі з навколишнім середовищем, І. Брехман звертає увагу на першорядну роль у цьому процесі взаємозв'язку фізичної, психічної і соціальної сфер здоров'я. Він зазначав, що здоров'я – "це не відсутність хвороб, а фізична, соціальна і психологічна гармонія людини [2, с. 26]".

Г. Апанасенко, Г. Беленька, О. Дубогай, Н. Денисенко, Д. Ізуткін, В. Оржеховська, В. Петленко, З. Плохий та ін. розглядають здоров'я як стан динамічної рівноваги організму людини з навколишнім природним і соціаль-

ним середовищем. Ю. Лисицин визначає здоров'я як "...гармонійну єдність біологічних і соціальних якостей" [10, с. 61].

Г. Апанасенко підкреслює наявність високих адаптаційних можливостей організму, здатності до енергетичного, пластичного та інформаційного забезпечення процесів самоорганізації, що "слугує основою для виконання біологічних і соціальних функцій [1, с. 4]".

На думку В. Оржеховської, "основним критерієм оцінки стану здоров'я є рівень здатності людини пристосовуватися (адаптуватися) в нашому складному і вимогливому світі і рівень фактичного пристосування людини, рівень її соціального статусу й самопочуття у цьому світі" [14, с. 22].

У працях С. Свириденко, Л. Сущенко [там само] та ін. подаються визначення фізичного, психічного та соціального видів здоров'я. Вони підкреслюють взаємозв'язок сфер здоров'я і дають можливість оцінювати загальний стан здоров'я індивіда.

Визначаючи роль окремих чинників впливу на формування здоров'я, І. Брехман, В. Петленко [2; 13] підкреслюють першорядну роль позитивної мотивації і наявності знань про здоров'я для його збереження і зміцнення. І. Брехман вважає, що необхідно вчити людину набувати знання і виробляти навички, які є важливими для здоров'я. Він наполягає на тому, щоб навчання здоров'ю було "неперервним протягом усього життя, диференційованим для різного віку і нестандартним [2, с. 52]", адже, "...для здоров'я потрібні такі знання, які б стали буттям [2, с. 50]".

На жаль, у дошкільній ланці ця проблема вирішується недостатньо активно. Невелика кількість досліджень валеологічної спрямованості в галузі дошкільної педагогіки і психології проводилися лише окремими науковцями, а саме: Е. Вільчковським, Н. Денисенко, О. Іванашко, Л. Лохвицькою, В. Нестеренко, В. Оржеховською, З. Плохій, С. Юрочкіною та ін. Ці дослідження стосуються методики роботи з дошкільниками, змісту навчально-виховного процесу та підготовки вихователів для роботи з формування в дошкільників знань про здоров'я.

Одним з основоположників валеологічної освіти дітей дошкільного віку є Н. Денисенко [3]. Дослідниця акцентує увагу на формуванні здоров'я дітей в освітньому процесі дошкільних навчальних закладів. Ученим було проведено дослідження щодо забезпечення валеологічними знаннями дітей 3-7 років, на засадах яких розроблені рекомендації та посібники з валеології ("На варті здоров'я малюків", "Будьте здорові, діти") (у співавторстві з Л. Мельник) та ін. Подалі зміст цих робіт був модернізований і репрезентований у програму "Дитина в дошкільні роки", розділ "Фізичний розвиток, здоровий малюк", "Малятко-здоров'ятко" та ін. Наявність у дітей знань щодо власного здоров'я є підґрунтям процесу формування ціннісного ставлення до нього.

У дослідженні С. Юрочкіної [15] розкривається зміст і методика валеологічного виховання дітей дошкільного віку. Автор підкреслила необхідність залучення дітей до здорового способу життя з дошкільного віку, адже, на її думку, рівень та тривалість життя людини визначаються моделлю

поведінки, що формується в дитинстві. С. Юрочкіна експериментально довела, що сучасна практика роботи дошкільних навчальних закладів не забезпечує дітей необхідним рівнем знань, умінь і навичок, спрямованих на дбайливе ставлення до власного здоров'я, оскільки зорієнтована здебільшого на формування культурно-гігієнічних навичок. Дослідниця визначила шляхи ефективності валеологічного виховання дошкільників: валеологічна освіта педагогічних працівників і батьків; створення валеологічних умов у дошкільному навчальному закладі і родині. У цьому дослідженні вивчалися шляхи формування, збереження, зміцнення та відновлення фізичного здоров'я.

3. Плохій [12] вважає за доцільне ознайомлення дітей із власним організмом. Автором розроблений зміст роботи з дошкільниками з питань надання їм знань про шкіру, зір, слух, органи дихання, органи травлення, розуміння позитивного впливу природних чинників. На думку дослідниці, ці знання допомагають дітям усвідомити залежність життя і здоров'я людини від природи.

Л. Лохвицька [11] акцентує увагу на необхідності поряд зі знаннями про сутність здоров'я надавати дітям відомості про фізичну, психічну і соціальну його основи. Дошкільникам потрібні знання, які допоможуть їм підтримувати власне здоров'я, доглядати за тілом, орієнтуватися у фізіологічних змінах свого організму. Доречним у працях автора є опис розміщення іграшок, матеріалів та атрибутів валеологічної тематики для самостійних занять дітей.

Предметом дослідження О. Іванашко [4] стали психологічні особливості дошкільників, що сприяють усвідомленню основ здорового способу життя. Експериментальним шляхом з'ясовано, що воно відбувається через визначення ієрархії потреб і мотивів діяльності у комплексі з рефлексивним оцінюванням власних можливостей, а також усвідомленням нею інтересів через власні безпосередні бажання в залежності від ситуації.

Широко представлені наукові доробки, які стосуються питань формування здоров'я дошкільників засобами фізичного виховання (О. Богініч, Е. Вільчковський, Л. Волков, Н. Денисенко, О. Дубогай) та ін. Як зазначає С. Кондратюк, "...у перші шість років життя фізичне виховання є основою всебічного розвитку дитини, адже у цей період закладається фундамент здоров'я, формується рухова підготовленість, виховуються такі людські риси, як сміливість, воля, витривалість, уміння діяти у злагоді з товаришами" [6, с. 5].

Н. Денисенко вважає, що "важливим чинником здоров'я дитини є гармонійний розвиток усіх фізіологічних систем. Забезпечити його може оптимальна, правильно організована рухова активність, що виконує роль своєрідного регулятора росту та зміцнення дитячого організму" [3, с. 130]. Дослідниця акцентує увагу на урізноманітненні форм рухової активності дошкільників: "Через всі види навчальної, ігрової та трудової діяльності повинні здійснюватися заходи, спрямовані на фізичну і психічну реабілітацію, а також на саморегуляцію організму дитини. Це – музикотерапія, фітотерапія, точковий масаж, психогімнастика і психотренінг, імітація, пантоміма тощо [3, с. 6]".

Проблему психічного розвитку і здоров'я дітей розкрито в працях О. Кононко, В. Котирло, В. Кузь, В. Кузьменко, С. Кулачківської, С. Ладивір, С. Максименка, Т. Пироженко та ін.

Актуальним для нашого дослідження є визначення О. Кононко щодо психічних можливостей дошкільників: "Комплексною характеристикою дошкільника як суб'єкта життя є життєдіяльність. Вона відображає процес концептуалізації дитиною навколишнього світу та себе в ньому, акумулює різноманітні прояви суб'єктивності особистості, розкриває діяльну та діалогічну сутність дошкільника. Здатність дитини зазначеного віку не лише залежати від умов своєї життєдіяльності, а й певним чином впливати на них, відбивається в її позиції щодо оточення та самої себе" [7, с. 3].

Дослідження С. Кулачківської підкреслюють необхідність створювати умови для розвитку між дітьми доброзичливих стосунків, адже вони породжують у дитини почуття спільності з однолітками, дружелюбність, спокій, душевну рівновагу. Тривога, напруженість у відношеннях з оточуючими гальмують розвиток особистості [9, с. 17].

Вагоме значення для соціального благополуччя дитини має її здатність до співпереживання. На думку О. Кононко, це складне утворення особистості, яке складають три компоненти: здатність визначити і назвати почуття, які переживає інша людина; уміння прийняти чужу точку зору; здатність до душевного відгуку [7].

Проблему формування в дітей дошкільного віку психічного здоров'я досліджували також І. Бех, Л. Божович, Д. Ельконін, О. Запорожець, В. Котирло, В. Кузь, В. Кузьменко, С. Кулачківська, С. Ладивір, С. Максименко, В. Мухіна, Т. Пироженко та ін. З точки зору науковців, дошкільний період є сенситивним у становленні особистості, формуванні в дитини ставлення до себе, здатності відповідним чином впливати на умови життєдіяльності, усвідомлювати власне "Я".

Висновки. 1. Проблема формування у дошкільників зорового способу життя представлена широким колом наукових досліджень. В останні десятиліття науковий інтерес до даної тематики посилюється, однією із стратегічних ліній наукових пошуків визначено валеологізацію освітнього процесу. Значної активності наукові пошуки набули у галузі валеології дошкільного дитинства, що коротко представлено у нашому дослідженні.

2. Подальших наукових розробок заслуговують питання впровадження у практику ДНЗ інноваційних оздоровчих технологій і висвітлення стану розробки даної проблеми у науковій літературі.

Література

1. Апанасенко Г.Л., Попова Л.А. Валеологія як наука / Г.Л. Апанасенко, Л.А. Попова // Валеологія: наук.-практич. ж-л. – К.-Тернопіль, 1996. – № 1. – С. 4–9.
2. Брехман И. И. Валеология – наука о здоровье [изд. 2-е, доп. и перераб.] / И. И. Брехман. – М.: Изд-во "Физкультура и спорт", 2007. – 205 с.
3. Денисенко Н., Григоренко Р., Михайленко А. Дітям про здоров'я та особисту безпеку: Хрестоматія для дошкільників / [вид. третє, доповн.] / Н. Денисенко та ін. – Дніпропетровськ: Генеза-Південь. – 2007. – 146 с.

4. Іванашко О. Є. Психологічний аналіз усвідомлення здорового способу життя дітьми дошкільного віку: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 "Методика психологічної роботи" / О.Є. Іванашко. – Рівне, 2001. – 20 с.

5. Калуська Л. В., Щулькіна Н. В. Валеологія у дитячому садку і вдома [метод. порадник для вихователів дошкільних закладів та батьків] / Любомира Василівна Калуська, Наталія Василівна Щулькіна. – Івано-Франківськ: "Лілея-НВ". – 1999. – 69 с.

6. Кондратюк С. М. Інтегративний підхід до виховання у молодших школярів здорового способу життя: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 "теорія та методика виховання" / С. М. Кондратюк – К., 2003. – 22 с.

7. Кононко О. Л. Субсфера "Я – фізичне", субсфера "Я – психічне" // Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні / О.Л. Кононко // Дошкільне виховання.— 2003. – №11. – С. 3.

8. Котырло В.К. Роль дошкільного виховання в формуванні особистості / В.К. Котырло, Т.М. Титаренко. – К.: О-во "Знання" УРСР, 1977. – 48 с.

9. Кулачківська С.Є., Ладивір С.О. Я – дошкільник (вікові та індивідуальні аспекти психічного розвитку). – К.: Нора-принт, 1996. – 108 с.

10. Лисицин Ю.П., Полунина Н.В. Здоровий образ життя дитини / Ю.П. Лисицин, Н.В. Полунина. – М.: Изд-во "Знання" РСФСР, 1984. – 40 с.

11. Лохвицька Л., Андрущенко Т. Про здоров'я треба знати, про здоров'я треба дбати. Валеологічна програма / Л. Лохвицька, Т. Андрущенко // Дошкільне виховання. – 2002. – №12. – С. 10.

12. Плохій З. Бережи здоров'я змалечку // Дошкільне виховання. – 1998. – № 10. – С. 4–5.

13. Петленко В.П., Давиденко Д.Н. Валеологія – перспективне науково-педагогічне напрoвлення ХХІ століття / В.П. Петленко, Д.Н. Давиденко // Теорія і практика фізическої культури. – 2001. – № 6. – С. 9–13.

14. Нестеренко В. В. Підготовка вихователів дошкільних закладів до валеологічного виховання дітей: Монографія / В. В. Нестеренко. – Одеса, 2007. – 166 с.

15. Юрочкіна С. О. Педагогічні засади валеологічного виховання дітей старшого дошкільного віку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01. "загальна педагогіка та історія педагогіки" / С. О. Юрочкіна – К., 1997. – 21 с.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА АБОРТІВ СЕРЕД ДІВЧАТ-СТАРШОКЛАСНИЦЬ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Студентка **Воробей В.О.**

Наук. керівник: канд. пед. наук, доц. **Новгородський Р.Г.**

На кожну новонароджену дитину приходиться двоє, що не з'явилися на світ в результаті абортів, і цей показник росте рік від року. Багато фахівців вважають, що для відображення реального положення речей ці показники впливає як мінімум подвоїти.

При цьому говорять і пишуть про аборти в Україні дуже мало – настільки мало, що далеко не кожна жінка взагалі знає що-небудь про аборт – крім того, що він існує. Можливо, причина цього досить проста – ті, хто може і повинні говорити і писати про аборти, не хочуть робити цього, підсвідомо почувуючи свою провину за причетність до цього діяння в тім або іншому виді.

В Україні рівень абортів та їх наслідки все ще викликають велике занепокоєння. У структурі причин материнської смертності, якій можна було запобігти, аборти і пов'язані з ними ускладнення забирають життя майже кожної десятої жінки, що померла під час вагітності. Не зважаючи на тенденцію до зниження, рівень абортів в Україні залишається найбільш високим серед країн Європи і складає 21,1 на 1000 жінок фертильного віку; 45,8 – на 100 вагітностей, 84 – на 100 пологів.

Спостерігається несприятлива тенденція до підвищення кількості абортів у вперше вагітних, наслідком яких є високий рівень захворюваності та ризик безплідності (2004 року у порівнянні з 1991 роком цей показник збільшився у 2 рази: у 1991 – 5,6%, у 2004 – 12,1%). Реально вплинути на рівень абортів можна шляхом охоплення сучасними методами контрацепції 40%-45% жінок фертильного віку. При позитивній динаміці використання сучасних методів контрацепції, охоплення ними жінок фертильного віку все ще залишається низьким, що обумовлене як недостатньою обізнаністю жінок щодо сучасних контрацептивів та безпеки їх застосування для здоров'я, так і низькою їх доступністю внаслідок високої вартості.

Аборт при вагітності від 12 до 22 тижнів за соціальними і медичними показаннями може проводитись у випадках і в порядку, що встановлюється законодавством (стаття 50 Закону України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" № 2801-XII, ст. 281 Цивільного кодексу України). Порядок проведення абортів встановлений Наказом Міністерства охорони здоров'я України "Про затвердження Інструкції про порядок проведення операції штучного переривання вагітності, форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення" від 20.07.2006 р. № 508. Штучне переривання вагітності, строк якої становить від 12 до 22 тижнів, здійснюється в акредитованих закладах охорони здоров'я за висновком комісії, створеної відповідно Міністерством охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, управлінням охорони здоров'я обласної та Севастопольської міської державних адміністрацій і Головним управлінням охорони здоров'я Київської міської державної адміністрації. Висновок готується згідно із заявою вагітної жінки та відповідними документами.

На сьогодні проблема штучного переривання вагітності в соціальному аспекті перебуває на початковому етапі. Питаннями соціальної роботи з штучного переривання вагітності серед неповнолітніх дівчат займалися такі вітчизняні науковці: О. Соловйов, Н.Ольшевська, Г. Крючов, О.Файчук та ін.

Мета: розглянути особливості соціально-педагогічної профілактики абортів серед дівчат-старшокласниць загальноосвітньої школи. Завдання: теоретично проаналізувати наукову літературу з проблеми профілактики абортів серед дівчат-старшокласниць.

Аборт завжди вважався якщо не вбивством ще ненародженої живої істоти, то дуже небезпечною для здоров'я жінки операцією. Особливо це стосується тих, хто завагітнів вперше. Адже наслідок – часто безпліддя на все життя. Так, за визначенням сучасних дослідників Жученко П.Г., Рудюк Н.М., Степанюк Л.І. аборт – це передчасне припинення вагітності і зганняння плоду, що нездатний до життя поза тілом матері, з матки. Аборт слід відрізняти від передчасних пологів, коли плід вже самостійно дієздатний [3]. У нашій країні переривання вагітності терміном до 12 тижнів може бути проведене за бажанням жінки, а з 12 по 27 тиждень лише за медичними показаннями.

Дівчата до 16 років можуть зробити аборт лише з дозволу батьків, але все більш розповсюджуються клініки, в яких з дівчат не вимагають не лише батьківського дозволу, а й навіть документів.

Розрізняють такі види абортів: 1. Штучний аборт. 2. Самовільний аборт.

Отже, незважаючи на те, що штучне переривання вагітності у нашій країні є легалізованою процедурою, яка налічує велику кількість різноманітних методів абортів, не слід вважати, що аборт – це простий, легкий вихід із ситуації. Адже наслідки цієї "простої" процедури наносять величезну шкоду здоров'ю жінки, особливо неповнолітніх дівчат.

Як зазначають сучасні дослідники для того щоб боротися з абортами слід розуміти механізм звернення жінок до даного виду операції. Таке рішення про вчинення штучного переривання вагітності жінка може прийняти у **таких випадках**: коли існують проблеми зі здоров'ям у жінки чи плоду; коли вагітність є незапланованою, і відповідно дитина – небажаною. Тому профілактична робота має бути направлена саме усунення другої причини.

Кількість абортів в окремих країнах (у тому числі і в Україні) набагато перевищує кількість дітонароджень. Аборт є причиною багатьох психофізіологічних захворювань, часто призводить до втрати дітородної функції і навіть смерті, що так чи інакше впливає на репродуктивне здоров'я дівчини. Тому сьогодні це також стає одним із пріоритетних напрямів профілактичної роботи с дівчатами в старшій школі.

Сьогодні поняття репродуктивне здоров'я трактують як стан повного фізичного, розумового та соціального благополуччя, а не просто відсутність хвороб та недуг у всіх питаннях, які стосуються репродуктивної системи та її функцій і процесів. Соціальна робота в системі охорони здоров'я – система заходів, спрямованих на забезпечення збереження і розвитку оптимальної працездатності та соціальної активності людей з інвалідністю, сприяння здоровому способу життя громадян. Загальний занепад охорони здоров'я, який почався ще за радянських часів, поряд з іншими чинниками призвів до погіршення стану здоров'я населення України. Профілактична спрямованість охорони здоров'я, яку успадкувала Україна, втратила пріоритетність через обмеженість фінансування. Бюджетні кошти задовольняють лише близько третини потреби охорони здоров'я. Не дивно, що криза торкнулася майже всіх верств населення.

Зміни статевої поведінки підлітків, безперечно, мають вплив на їхнє репродуктивне здоров'я: збільшилась кількість підліткових вагітностей та абортів, зросла захворюваність на хвороби, що передаються статевим шляхом. Заслугує на увагу зростання екстрагенітальної захворюваності підлітків, яка негативно впливає на репродуктивну функцію.

Такий чинник, як ранній початок сексуальних стосунків, завжди пов'язаний у молоді з певним ризиком: без певних знань та навичок у галузі планування сім'ї можливі захворювання, що передаються статевим шляхом, небажані вагітності. Жінки, які завагітніли в юному віці, постають перед дилемою – зробити аборт або народжувати дитину. Шкідливість абортів в молодому віці та захворювань, що передаються статевим шляхом, добре відома: виникає велика небезпека смерті, порушення дітородної функції веде до безпліддя та тяжких запальних процесів організму тощо.

Статеве виховання підлітків стає все більш складною проблемою. Ранній початок статевого життя, венеричні захворювання, небажана вагітність – типові наслідки статевої самоосвіти. Саме з цієї причини статєва освіта є дуже важливою в контексті збереження репродуктивного здоров'я підлітків.

Серед основних причин штучного абортів серед підлітків є небажана вагітність, незадовільні матеріально-побутові умови, невідповідність неповнолітніх до створення сім'ї, виховання дитини та багато інших.

Таким, чином можна констатувати, що в Україні профілактика ранньої вагітності серед дівчат-старшокласниць у загальноосвітніх закладах проводиться у таких напрямках як раннє статєве виховання дівчат, просвітництво у сфері венеричних захворювань, профілактиці ризикованої поведінки.

Висвітлені напрями профілактики ранньої вагітності серед дівчат-підлітків знаходяться у компетенції соціального педагога, адже підлітки більше охоче йдуть за порадою саме до такого спеціаліста, ніж до класного керівника. Гострота проблеми вимагає не одноразового втручання у вигляді профілактичної лекції, а проведення систематичних занять (індивідуальні консультації, тренінги, відео-лекторії тощо). Для підвищення ефективності праці можна використовувати міжнародний досвід з даної проблеми.

Література

1. Вагітність та пологи у юних вагітних / Маркін Л.Б., Пирогова В.І., Ткаченко С.К. – Львів, 1996. – 96с.
2. Гурлева Т.С. Дівчинка-підліток: проблеми віку і профілактика важковихованості / Т.С. Гурлева. – К.: ІЗМН, 1997. – 136с.
3. Жученко П.Г. Наслідки абортів / П.Г.Жученко, Н.М.Рудюк, Л.І.Степанюк. – К.: Здоров'я, 1998. – 117 с.
4. Зак І.Р. Аборт та його ускладнення / І.Р.Зак, В.І.Кулаков. – М.: 1987. – 311с.
5. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / За заг. ред. А.Й. Капської, І.М. Пінчук, С.В. Толстоухової. – К.: 2000. – 260с.

ВИХОВНИЙ І СОЦІАЛІЗУЮЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАРОДНО-ЗВИЧАЄВИХ ТРАДИЦІЙ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Студентка IV курсу *Горбик М.А.*
Науковий керівник: *Качалова Т.В.*

Основним інститутом соціалізації підлітків, за дослідженнями Л. Виготського, І. Кона, Е. Еріксона, є школа. Успішність, участь педагогів у виховному процесі та прийнята в школі система виховання, стосунки з учителями (рівень довіри), зв'язок між сім'єю і школою, участь у шкільному самоуправлінні, бажання вчитися, регулярне відвідування школи – це все є факторами успішної соціалізації підлітка. Напрямами роботи соціальних педагогів, психологів для успішної соціалізації підлітка в умовах школи є: вивчення та діагностика кожного підлітка як окремої особистості, діагностична діяльність з виявлення здібностей учнів, рівня інтелектуального розвитку, робота з батьками, з вчителями-предметниками, робота з громадськістю (із соціальними службами, правоохоронними органами, позашкільними установами), вивчення учнівського колективу.

Щоб досягти успішного результату в роботі, соціальному педагогу необхідно керуватися певними правилами та принципами діяльності. Одним з таких принципів є принцип народності та культуровідповідності. Залучення дітей (підлітків) до традицій і культури народу до якого вони належать та використання народного досвіду у процесі становлення особистості. Народна педагогіка – вічне й невичерпне джерело педагогічної науки. Гуманна демократична національна педагогіка та школа нерозривні. Національне виховання – створена упродовж віків народом система мотивів, переконань, ідеалів покликаних формувати світогляд на свідомість та ціннісні орієнтації молоді, передавати їм цінний досвід.

Традиції, свята й обрядовість становлять невід'ємну частину існування та розвитку суспільства. Вони виникли на найдавніших етапах історії людства й охоплюють усі сторони повсякденного буття: сімейні відносини, виховання дітей, побут, дружні стосунки, трудову діяльність, відпочинок, календарний ритм, включення у державне життя. Традиції, звичаї, обряди, свята емоційно-психологічно дають людині відчуття захищеності, усталеності, залучення до соціуму. За їх допомогою передаються від покоління до покоління набутий досвід і моральні норми. Традиції, свята й обряди виконують фундаментальні суспільні функції: адаптивну, пізнавально-світоглядну, соціалізуючу, інтегруючу, комунікативну, естетичну. Природа святково-обрядової традиції як соціокультурного феномену зумовлює її велике стабілізаційне значення.

Нині в українському суспільстві спостерігається справжній вибух інтересу до святковості та обрядовості. Це є глибоко закономірним, оскільки святково-обрядова традиція становить одну з найважливіших етноутворюючих складових. За роки незалежності України на офіційному рівні відновилися релігійні свята, докладаються зусилля до повернення

стародавніх традицій. Сучасна святковість і обрядовість як цілісний феномен є результатом складного історичного шляху, з якого не можна викреслити жодного етапу.

Народні традиції є тим соціальним механізмом, за допомогою якого здійснюється наслідування та спадкоємність підростаючим поколінням морально-трудового досвіду.

Метою даної статті є розглянути роль та соціалізуючий вплив народно-звичаєвих традицій в житті молодших підлітків.

Характерною особливістю традицій є те, що вони включають емпірично відкриті і перевірені практикою способи трудової діяльності людей та відповідної їх поведінки. Виконуючи функцію "залучення" підростаючої зміни до багатого морально-трудового досвіду, традиції служать провідним етнопедагогічним фактором, який справляє вирішальний вплив на здійснення передачі суспільних цінностей від покоління до покоління, на формування внутрішньої єдності і національної своєрідності культури народу. Отже, вони сприяють тим самим цілеспрямованому розвитку особистості.

Однак, зв'язок традицій з формуванням морально-трудових якостей, відповідальності особистості не прямий, а є для неї лише системою соціальних установок, ціннісних орієнтацій. Складність тут, насамперед, у процесі перетворення знань, морально-трудового досвіду у переконання особистості. Головне, щоб вони стали особистісно значущими для молодої людини, тобто, щоб традиції інтегрувалися особистістю. Отже, народні трудові традиції – це морально-трудовий досвід народу, ідеали, засоби підготовки підростаючого покоління до праці, котрі склались історично, передавалися з покоління в покоління стереотипізованим усталеним способом та підтримувалися силою громадської думки.

До найважливіших засобів підготовки дітей до життя та діяльності слід віднести усну народну творчість, ігри, іграшки, дитячий фольклор, продуктивну працю, звичаї, обряди, ритуали, свята.

У підготовці дітей до праці з найдавніших часів велика роль відводилась іграшці, основна роль якої полягала у підготовці дитини до майбутньої діяльності, до життя в суспільстві. Найпопулярнішими в українських дітей були іграшки, котрі відтворювали предмети хатнього вжитку, знаряддя сільськогосподарської праці, свійських тварин, ляльки, транспортні засоби. Д.І.Фіголь підкреслює, що українська народна іграшка завжди виготовлялася в душі давньоруських народних мистецьких і педагогічних традицій, але не була позбавлена й національного забарвлення. У процесі маніпуляцій, включення дітей у гру у них розвивалися перші уявлення про взаємини людей у повсякденному житті, побуті, праці, формувалися риси майбутнього трудівника.

Вимоги до фізичних та духовних якостей особистості, що відображають ідеал людини-трудівника у народному вихованні, зафіксовані у великому пласті народної творчості – передусім у приказках та прислів'ях. У них коротко відображена програма народного виховання, а праця розглядається як потреба людини:

"Праця чоловіка годує, а лінощі марнують", "Бджола мала, а й та працює" та ін. У народних прислів'ях відображено сутність і сукупність тих морально-трудових якостей, котрі знайшли підтримку у народі (старанність, працьовитість, уміння, акуратність, обов'язок і т. ін.) і вад (лінь, неробство, марнотратство і т.д.), котрі повсякденно піддавалися осудові громадою. Спеціальними сферами прислів'їв, приказок були праця і життя народу. В них сформульовані народні уявлення про честь і безчестя, про обов'язок і гідність людини праці, тим самим підкреслювались прості норми народної трудової моралі. Серед них: "Менше говори, а більше діла твори", "Без труда нема плода". Отже, у змісті прислів'їв та приказок виділяються два аспекти: з одного боку, вони містять педагогічну ідею, а з іншого – сприяють виховному впливові на дітей. Поясненню сутності зазначених засобів дітям великого значення надавав К.Д.Ушинський. Характерним є те, що ці засоби усної народної творчості містять у собі поради, осудження, натяки, докори, які прямо адресуються дітям, а також практичні поради дорослим з виховання юних. Перші переконують, що лише в процесі праці формуються важливі моральні якості людини (почуття людської гідності, наполегливість, послідо-вність, почуття обов'язку та відповідальності).

Якщо прислів'я та приказки відображають програму народного виховання, то казки, легенди, пісні створюють образи героїв, котрі гідні наслідування. У них у художній формі відтворювались зразки виконання вимог народної моралі, а також прищеплювались ті якості підростаючій зміні, які вважались бажаними і необхідними. Уже з перших років життя діти з цікавістю сприймають "Колобка", "Івасика-Телесика", "Золоту яблуньку", "Про дідову дочку і бабину дочку" та ін. Під впливом казок у них розвиваються не лише фантазія, збагачується мова, а й закладаються "міцні основи замилювання до чесноти, правдивості і справедливості". К.Д.Ушинський ставив казки набагато вище від усіх оповідань, називаючи їх першими блискучими спробами народної педагогіки, "педагогічним генієм народу".

У народі дітям постійно прищеплювалась ідея важливості праці для людини, для її життя та ідея праці як природна необхідність. У цьому зв'язку уже з малих років важливим засобом ефективного впливу на емоційну сферу були народні пісні, особливо на теми праці. Вони пробуджували інтерес до трудової діяльності дорослих, формували психологічну готовність до праці. Етнологи та фольклористи доводять, що усна народна поезія виникла у наших древніх предків безпосередньо із трудової діяльності у формі пісні. Її вважають, отже, досить древньою ("Сороки", "Два півники", "Огірочки" та ін.).

Діти наслідували родинні традиції, погляди, ставлення до різних подій та явищ життя. Часто у своїх іграх, розвагах вони відтворювали явища життя та праці, насамперед, "господарювали": сіяли, косили, збирали хліб, варили обід, будували хатинки з піску, робили човники і та ін. Загально-відомо, що гра не ставить за мету участі дитини у створенні матеріальних цінностей, але вона має опосередковане відношення до праці тим, що

привчає підростаючу особистість до тих фізичних і психічних зусиль, які у недалекому майбутньому будуть для неї необхідними.

Форма трудового навчання була загалом індивідуальною, хоча з цього періоду і до повноліття відбувалася чітка диференціація у виконанні видів праці за статевою ознакою (хлопчик-пастушок, погонич, помічник батька; дівчина-городниця, хатня господарка, помічниця матері і т.п.). Отже, здійснювалося не лише формування трудових умінь та навичок у процесі праці, а й велася підготовка до конкретних видів трудової діяльності. Слід виділити два аспекти традиційної підготовки підлітків до праці: по-перше, моральну, яка передбачала формування переконання трудитися, усвідомлення свого людського обов'язку через вплив на всі сфери особистості (передусім на сферу свідомості); по-друге, психологічну, котра передбачала неможливим стан бездіяльності, незадоволення від погано виконаної роботи, і котра здійснювалася у процесі безпосередньої трудової діяльності. Природно, що для забезпечення такої підготовки народом використовувалися не лише певні засоби, а й конкретні форми, методи, окреслювалися достатні умови.

Беручи безпосередню участь у трудовій діяльності, підлітки оволодівали найбільш характерними трудовими операціями землеробства (вміння орати, сіяти, косити, молотити), скотарства (догляд та випасання свиней, овець, кіз, корів, коней), а дівчата засвоювали навички землеробства (полоти, жати, в'язати, збирати овочі і т.д.), хатніх справ (варити, прати, прясти, вишивати, прибирати і т.п.) та ведення господарства (доглядати і доїти овець, кіз, корів та ін.). Отже, традиційно ставлення підлітків до праці формувалося через безпосереднє залучення їх до діяльності дорослих. Характерним було дотримання наступності в оволодінні трудовими операціями, що зумовлювалось віковими можливостями дівчат та хлопців.

Народні традиції передбачали не лише трудові доручення, участь підростаючої зміни у процесі праці, а й широкий вплив на інтелектуальну, емоційну сферу майбутніх працівників. Підлітки, насамперед, пізнавали сенс життя, природу, своє місце в оточуючому світі через активну участь у обрядах, святах, ритуалах, піснях, танцях, які виконували не лише функцію соціалізації особистості, а, що особливо важливо, були одним із шляхів становлення загальної трудової спрямованості підростаючих поколінь.

Зазначимо, що у наших попередників етнічного забарвлення набула ціла система обрядів, зокрема, традиційні, пов'язані з трудовими процесами року (веснянки, обжинки, колядування тощо) та родинно-побутові (родини, хрестини, весілля, похорони). У них розкривалися морально-етичні норми життя козаків і посполитих, інших верств населення. Характерно, що в ті часи значна частина обрядів мала не лише світський, а й релігійний характер.

Дітей та підлітків у повсякденних буднях привчали засвоювати народні прикмети про погоду, від яких залежала урожайність, забезпечення на зиму свійських тварин кормами тощо, спостерігати за поведінкою комах, птахів, щоб передбачити зміну погоди. У цьому зв'язку поширювалися приказки: "Комар за тіло – овес у землю", "Зозуля закувала – пора сіяти просо".

Пізнання природи поєднувалося з формуванням бережливого ставлення до неї методом нав'ювання ("запуки" – заборони); "Гнізда ластівки не чіпай, бо станеш рябий", "У лебедя каменя не кидай – сім'ю спіткає горе" і та ін. Важливим шляхом формування відповідального ставлення до життя, до праці у юних була їх участь у весняних хороводах, іграх, у яких хліборобські мотиви були визначальними. Значна частина їх виконувалася спільно (юнаки та дівчата). Найбільш поширеними в Україні були "Горошок", "Огірочки", "Сіяти просо". У більшості з них (зокрема, "Мак") імітувалися всі трудові процеси від сівби і до збирання, молотьби. Характерним, на думку О. О. Потєбні, є те, що ці хороводи були в побуті молоді давньоруського періоду своєрідними священнодійствами, які мали зміцнити, розвинути природні сили, скерувати їх на збільшення врожаю. Як важливі складники народних традицій, хороводи мали певну педагогічну спрямованість – вони надавали можливість для самореалізації підростаючої особистості, чим забезпечували утвердження впевненості її у власних силах, оптимістичного світосприймання.

Традиції, наслідування яких здійснювалося за допомогою аграрного календаря, мали неабияке значення для формування у підростаючої зміни відповідального ставлення до життя та праці. Виконання підлітками та юнаками трудових операцій за річним астрономічним колом вносило в процес оволодіння вміннями та навичками землеробської праці певну послідовність, що сприяло кращому засвоєнню народних знань та досвіду. Ефективність цього шляху трудової підготовки посилювалась завдяки аграрно-календарній обрядовості. Обряд виконував виховну функцію двома шляхами: по-перше, він вражав молодь своєю незвичайністю, святковістю, чим сприяв формуванню інтересу і прагнення бути причетним до цих подій у житті людей; по-друге, саме оточення пробуджувало постійне бажання продемонструвати власні досягнення, що сприяло розвитку голосу, рухів, міміки, самоствердженню особистості. Отже, виступаючи регулятором, взаємовідносин між індивідом та громадою (а відтак і суспільством), свята, обряди служили своєрідним відпочинком після тяжкої, а іноді і монотонної роботи, були засобом задоволення духовних потреб і в такий спосіб забезпечували соціальну активність молоді.

Юнаки і дівчата пізнавали не лише усталені принципи, норми громадського співжиття села, а й набували досвіду колективної взаємодопомоги, до якої вдавалася громада, проводячи, зокрема, толоку. Толокою проходилося збирання хлібів, сіна, вивіз дерева з лісу, будівництво житлових та господарських приміщень. Важливою особливістю толоки була добровільність участі у ній для допомоги (часто у випадку стихійного лиха, іноді смерті годува-льника і т.д.). Після завершення роботи всі запрошувались господарем (господинею) на частування. Отже, молоді люди не лише вдосконалювали навички готовності до праці, а й здобували конкретний досвід безкористя, який ставав опорою у формуванні почуття милосердя, альтруїзму, і на цій основі стверджувалося почуття власної гідності, яке сприяло становленню дорослості, розвитку обов'язку і відповідальності

не лише перед батьками, старшими, громадою, але й перед самим собою. Важливо, що така діяльність (участь у толоках) формувала позитивну думку села про молодих людей, на що наші співвітчизники особливо зважали, перш ніж вибрати майбутню пару для сина чи доньки.

Висновок. Особливістю традицій, які викристалізувались як мета і виховні засоби родинної педагогіки, було те, що у селянському середовищі процес виховання істотно не відрізнявся від реального життя сім'ї, громади та ін. Джерелом виховних засобів була система взаємовідносин селянської родини, яка створювалась протягом століть, її трудова діяльність. Традиції були безпосередньо вплетені у процес життя, і трудове виховання, передусім, здійснювалось у контексті реального повсякденного життя.

Засобами традицій народна педагогіка формувала у дітей та молоді інтерес, звичку до праці, завзяття і наполегливість, прагнення до переборення труднощів, свідоме ставлення до виконання трудових операцій, уміння співпрацювати. Керуючись громадською думкою, що здорова людина не може сидіти без діла, народна мудрість засобами дитячого фольклору та з допомогою звичаїв, обряд, свят підводила юних до переконання в необхідності праці, розвиваючи почуття обов'язку та індивідуальної відповідальності.

Література

1. Благослови, Мати: Уроки українського народознавства в школі (5-8 класи); Кн. для вчителя / У поряд. Л.Іваннікова. – К.: Освіта, 1995.
2. Бойко А.М., Титаренко В.П. Український рушник. – Полтава, 1998.
3. Булашев Г. Український народ (У своїх легендах, релігійних поглядах і віруваннях) – К.: Довіра, 1992.
4. Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. – К.: Оберіг, 1991.
5. Омельченко Ж.О. Формування загальнолюдських цінностей у старшокласників: автореф. дис. ...; Харківський держ. ін-т ім. Г.С.Сковороди. – Х., 1992.

ШКІЛЬНА СЛУЖБА ПОРОЗУМІННЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАЦІЯ

Студентка IV курсу **Гречуха А.**
Науковий керівник: доц. **Суховесєва Н. М.**

Стаття присвячена висвітленню сутності та форм застосування в навчальних закладах відновного підходу й відновних практик. Визначаються соціально-педагогічні аспекти роботи Шкільної служби порозуміння як інноваційного явища та моделі впровадження відновних практик в діяльність загальноосвітнього навчального закладу для вирішення конфліктів й профілактики насильства і підліткових правопорушень.

В останні десятиліття завдяки міжнародному співробітництву та співпраці в Україні активно впроваджуються інноваційні підходи та технології соціальної роботи. Саме такою інновацією стало впровадження Шкільних служб порозуміння в практику соціальної/соціально-педагогічної роботи закладів освіти.

Модель Шкільної служби розв'язання конфліктів розроблена Українським Центром Порозуміння (УЦП) – благодійницькою організацією, створеною з метою формування у підлітків та дорослих співробітницького підходу до розв'язання конфліктів. Ця організація являє собою представництво міжнародної організації Search for Common Ground ("Пошук порозуміння") в Україні. Із 2006 року заохочує впровадження відновних практик у школах шляхом організації та діяльності Шкільної служби розв'язання конфліктів (ШСРК) /Шкільної служби порозуміння (ШСП). Нині у 10 областях України діють понад 60 таких служб.

Шкільна служба порозуміння у своїй діяльності спирається на застосування відновного підходу та відновних практик. Сутність відновного підходу та відновних практик розглядається у працях зарубіжних дослідників Роберта А. Бэрока Буша, Джозефа П. Фолджер, Зер Г., Маерса Д. та ін., а також вітчизняних – А. Гірик, В. Головатого, Л. Думи, В. Землянської, Н.Кабаченко, Н.Пилипів, О.Савчук, М.Синюшко, О.Семчишин, С.Філь, Л.Шидловської та інших. Зокрема, відновні практики в школах представлені Р. Ковалем, А. Горовою, А.Нікітчук, О. Микитюк, Ю.Лихоліт.

Дослідження зазначених науковців та практиків представлені переважно в площині соціальної роботи. В соціальній педагогіці відновні практики поки не стали предметом наукового вивчення. Разом з тим вони містять потужний соціально-педагогічний потенціал.

Відновний підхід зародився у процесі пошуку шляхів відновлення справедливості у кримінальних ситуаціях, зокрема шляхом усунення завданої шкоди та відновлення порушених стосунків, а не через покарання правопорушника. Заходи, спрямовані на відновлення попереднього (нормального) стану жертви, суспільного порядку та суспільних відносин, порушених внаслідок скоєння злочину, отримали назву *відновного правосуддя*. Відновне правосуддя трансформує боротьбу між людьми в спільну діяльність задля злагодження їхнього конфлікту несуперницьким способом, зміцнює традиції миротворчості й співпереживання, сприяє закріпленню в суспільстві гуманних цінностей [4].

Відновний підхід складає теоретичне підґрунтя *відновних практик*. Відновними практиками є такі, що залучають громади, або тих, кого стосується окрема ситуація, до прийняття відповідного рішення на умовах відновного підходу [3].

Відновні практики за рубежом набули широкого застосування у галузях правосуддя (відновні практики в кримінальних конфліктах), освіти (відновні практики в навчальних закладах), соціальної роботи (відновні практики в громадах). Вони допомагають у примиренні сторін, досягненні домовленості

про напрямки виправлення завданої шкоди, подальшій реабілітації учасників конфліктної та кримінальної ситуацій.

Вивчення показало, що в останнє десятиріччя відновні практики знайшли впровадження в навчальних закладах. Вони переважно використовуються з метою профілактики правопорушень, дитячої злочинності, зникнення конфліктності, а також для формування у школярів навичок розв'язання конфліктів мирним шляхом.

Моделлю впровадження відновних практик у навчально-виховний процес загальноосвітнього закладу є Шкільна служба порозуміння (інша назва – Шкільна служба розв'язання конфліктів). Такі служби діють в ряді європейських країн (Швейцарія, Данія, Польща) та в Росії; на території СНД запроваджено кілька освітніх програм, метою яких є розвиток у школярів навичок розв'язання конфліктів ненасильницьким шляхом.

Провідними формами відновних практик в навчальних закладах є медіація однолітків (шкільна медіація) та Кола, які впроваджуються в діяльність навчального закладу через модель Шкільної служби порозуміння [5].

Медіація ("mediation") означає "посередництво" і являє собою добровільний та конфіденційний процес, у якому нейтральна третя особа (медіатор) допомагає конфліктуючим сторонам знайти взаємоприйнятний варіант розв'язання ситуації, що склалася. Особливою рисою медіації є те, що сторони спільно беруть на себе відповідальність за прийняття рішення та його виконання. Саме досягнення добровільної домовленості щодо предмету суперечки вважається найбільш значущим ефектом медіації [2, 4].

Важливо також зазначити, що відновні практики базуються на підході "рівний-рівному", який є дуже ефективним завдяки тому, що стосунки будуються як суб'єкт-суб'єктні. Тому в якості медіаторів можуть виступати не лише дорослі, але й самі учні. У зв'язку з цим шкільну медіацію ще називають медіацією однолітків. Так, школярі-медіатори проводять зустрічі-перемовини з однолітками, між якими виник конфлікт, і допомагають їм залагодити суперечку з урахуванням інтересів усіх сторін. Таким чином, медіація однолітків (або шкільна медіація) покладає відповідальність за розв'язання конфліктів на самих учнів. Школярі мають багато переваг перед досвідченими спеціалістами при вирішенні конфліктів, що виникають між однолітками.

По-перше, коли учні мають можливість допомагати вирішувати конфлікти між своїми однолітками, зменшується ризик виникнення непорозуміння між поколіннями; адже завжди існує проблема того, що старші нав'язуватимуть молодшим своє бачення та способи вирішення певних проблемних ситуацій. У свою чергу учні-медіатори постійно спілкуються зі своїми ровесниками і знають, що може стати причиною конфлікту, що переживають сторони конфлікту. Крім того, атмосфера стосунків довіри та взаємного розуміння між представниками одного покоління встановлюється набагато швидше, ніж між представниками різних вікових груп.

По-друге, всі люди, залежно від вікових особливостей, мають різне бачення та підходи до вирішення конфліктів. У випадках, коли над

розв'язанням конфлікту працюватимуть однолітки, до уваги братиметься думка кожного. На жаль, коли до вирішення проблемної ситуації підходять представники різних вікових когорт, частіше за все, старші нехтують думкою молодших, вважаючи, що їм бракує досвіду.

По-третє, ровесники більше довіряють один одному, насамперед тому, що не відчують влади у своєму колі. Під час медіації контроль над ситуацією рівноцінно належить сторонам конфлікту, так і медіатору. Вони працюють за принципом "рівний-рівному", який є дуже ефективним завдяки тому, що стосунки будуються як суб'єктно-суб'єктні.

По-четверте, ровесники в ролі медіаторів викликають у конфліктуючих сторін повагу та шанобливе ставлення. Спостерігаючи за врівноваженою та впевненою поведінкою медіаторів сторони конфлікту налаштовуються на позитивне сприйняття ситуації та серйозно підходять до її вирішення.

По-п'яте, той факт, що школярі у вирішенні конфліктної ситуації не стикаються з авторитетом дорослих, а отримують допомогу від ровесників, налаштовує їх на прийняття таких послуг та надання згоди на співпрацю, дуже позитивно сприймається той факт, що під час, здається, простої розмови зі своїми ровесниками конфлікт часто знаходить вирішення.

Іншою формою відновних практик у навчальних закладах є *кола*. Поняття "кола" визначають як "зібрання людей, рівних у спілкуванні щодо складних питань, проблем, в атмосфері взаємоповаги і турботи згідно з певними правилами". Цей вид групової діяльності володіє досить потужним впливом на його учасників. Залежно від мети, з якою проводиться Коло, процедура може називатися: "Коло прийняття рішень", "Коло примирення", "Коло підтримки", "Коло формування цінностей" тощо [5].

Серед особливостей Кіл можна виділити, по-перше, те, що метою кожного Кола є "зцілення" учасників, спрямованість на відновлення їхньої взаємодії в громаді, при чому, кожен аспект такої процедури спрямований саме на досягнення основної мети. По-друге, що кожен учасник може висловити власну точку зору та бути почутим іншими членами кола. По-третє, прийняття рішень відбувається шляхом консенсусу. Цей принцип допомагає учасникам дотримуватися прийнятих рішень [1].

Отже, медіація однолітків та кола є основними методами роботи Шкільної служби порозуміння. Кожен з них має свою специфічну технологію, свої правила проведення.

Важливо відмітити й те, що участь у роботі Шкільної служби порозуміння дозволяє учням-медіаторам збагатитися досвідом нових соціальних ролей та цінностей, соціальної взаємодії. Так, завдання медіатора – допомагати сторонам вести перемовини, а не вирішувати, хто з них правий, а хто винуватий, й не радити, що треба зробити, щоб розв'язати їхні проблеми. Медіатор слідує за процедурою зустрічі, сприяє створенню і збереженню безпечного передбачуваного і продуктивного перебігу перемов.

Не менш важливий вплив має Шкільна служба порозуміння й на учнів, які звертаються до неї задля урегулювання конфлікту. Учасники перемовин набувають досвід самостійно визначати ключову проблему, яка лежить в

основі конфлікту; вони спільно пропонують і обговорюють варіанти виходу із ситуації та є відповідальними за розв'язання свого конфлікту. Це є важливим надбанням у їхньому соціальному розвитку.

Робота Шкільних служб порозуміння свідчить, що ця модель відновних практик впливає на зниження антидисциплінарної та правопорушницької поведінки підлітків, що дозволяє визначити її як ефективний засіб профілактики девіантної поведінки.

Таким чином, аналіз роботи Шкільної служби порозуміння дозволяє розглядати її як інновацію в діяльності психологічної служби навчального закладу, спрямовану на зняття конфліктності та попередження проявів жорстокості, профілактики правопорушень підлітків, а також важливим чинником соціалізації учнівської молоді.

В ході виконання дослідження ми також виявили суперечність: діяльність Шкільної служби порозуміння потребує постійної підготовки учнів-медіаторів (враховуючи, що учні-випускники залишають навчальний заклад) та педагогів-координаторів, однак в Україні підготовка медіаторів поки що здійснюється громадською організацією, що не забезпечує потреби у таких фахівцях й певним чином гальмує широке впровадження Шкільної служби порозуміння в навчально-виховний процес закладів освіти. На нашу думку, впровадження шкільної медіації у заклади освіти потребує налагодження державної системи підготовки медіаторів та координаторів, а також здійснення науково-методичного супроводу їх діяльності. У зв'язку з цим доречним було б уведення в навчальні плани майбутніх соціальних педагогів навчальної дисципліни або спецкурсу з відновних практик, зокрема шкільної медіації.

Література

1. Мачужак Я.В. Медіація як ефективний засіб для перевиховання та попередження злочинності серед неповнолітніх [Електронний ресурс] /Я.В. Мачужак, В.В. Землянська // Щоквартальний бюлетень. Відновне правосуддя в Україні. – № 1-2(16), 2011. – Режим доступу:

<http://uccg.org.ua/bulletin/Articles/04/08-Doslidzhennya/040801.pdf>

2. Роберт А. Бэрк Буш. Что может медиация. Трансформативный поход к конфликту / Роберт А. Бэрк Буш, Джозеф П. Фолджер. – Пер. с англ. – К.: Издатель Захаренко В.А., 2007.- 264 с.

3. Соціальна робота і програми відновного правосуддя: теорія та практика. Навчальний посібник / [А.М. Грник, А.О. Горова, Л.П. Дума, В.В. Землянська, Н.В. Кабаченко, Р.Г. Коваль, Н.Я. Пилипів, О.М. Савчук, С.С. Філь]. – К.: Видавець Захаренко В.О., 2009. – 216с.

4. Стратегії забезпечення життєздатності відновних практик: механізм співпраці правової системи та громади заради суспільної безпеки. Посібник / [В. Головатий, А. Горлова, Р. Коваль, М. Синюшко, О. Семчишин, Л. Шидловська]. – К.: Видавець Захаренко В.О., 2009.- 224 с.

5. Шкільна служба розв'язання конфліктів: досвід уповноваження. Посібник / [Р. Коваль, А. Горлова, А. Нікітчук, О. Микитюк, Ю. Ліхоліт]. – К.: Видавець Захаренко В.О., 2009. – 168 с.

АКТУАЛЬНІ СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У СУЧАСНОМУ МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Студентки III курсу Горбач Я., Діденко А.

У даній статті відображені результати дослідження, що було проведено на базі Ніжинського державного університету ім. М.Гоголя.

Тема дослідження: Актуальні соціальні проблеми у сучасному молодіжному середовищі.

Об'єкт нашого дослідження: проблеми СНІДу, алкоголізму, наркоманії.

Предмет дослідження: Особливості впливу соціальних проблем на сучасну молодь.

Мета дослідження: полягає у вивченні СНІДу, наркоманії, алкоголізму, що досить широко розповсюджена серед молоді. Ми поставили за мету зібрати більше інформації про поставлену проблему та відношення молоді на ці проблеми.

Завдання дослідження: за допомогою соціологічного опитування зібрати інформацію про відношення молоді до наркоманії, алкоголізму, та Віл – СНІДу і з'ясувати наскільки ці проблеми хвилюють чоловіків та жінок. Чи є різниця в їх результатах. Та порівняти ці дані.

Актуальність(з періодичної літератури).

- *СНІД.*

Проблеми СНІДу останнім часом здобуває широкомасштабний характер, Синдром набутого імунного дефіциту – це нове інфекційне захворювання, що фахівці визнають як першу у відомій історії людства дійсно глобальну епідемію. Ні чуму, не чорна віспа, ні холера не є прецедентами, тому що СНІД рішуче не схожий ні на одну із цих і інших відомих хвороб людини. Чума несла десятки тисяч життів у регіонах, де вибухала епідемія, але ніколи не охоплювала всю планету разом. Крім того, деякі люди, перехворівши, виживали, здобуваючи імунітет і брали на себе праця по догляду за хворими й відновленню постраждалого господарства. СНІД не є рідким захворюванням, від якого можуть випадково можуть постраждати деякі люди. Провідні спеціалісти визначають у цей час СНІД як "глобальна криза здоров'я", як першу дійсно все земну й безпрецедентну епідемію інфекційного захворювання, що дотепер по закінченні першої декади епідемії не контролюється медициною.

СНІД – одне з найважливіших і трагічних проблем, що виникли перед людством у кінці 20 століття. Збудник СНІДа – вірус імунодефіциту.

СНІД передається тільки від людини до людини:

- 1) статевим шляхом;
- 2) через кров, що містить вірус імунодефіциту;
- 3) від матері до плода й немовляти.

ВІЧ не передається: ВІЧ не живе поза організмом і не поширюється через звичайні побутові контакти. Немає ніякої небезпеки в щоденних спілкування на роботі, школі або будинку. Ні небезпеки заразитися через рукостискання, дотики або обійми. Немає ніякої можливості заразитися в плавальному басейні або туалеті. Ні небезпеки від укусів комарів, москітів або інших комах.

Міри профілактики:

1. Полові контакти – найпоширеніший шлях передачі вірусу. Тому надійний спосіб запобігти зараженню – уникати випадкових половых контактів, використання презерватива, зміцнення сімейних відносин.

2. Внутрішньо вживання наркотиків не тільки шкідливо для здоров'я, але й значно підвищує можливість зараження вірусом. Як правило, особи, що вводять наркотики, використовують загальні голки й шприци без їхньої стерилізації.

3. Використання будь-якого інструментарію (шприци, катетери, системи для переливання крові) як у медичних установах, так і в побуті при різних маніпуляціях (манікюр, педикюр, татуювання, гоління й т. д) де може втримуватися кров людини, зараженого ВІЧ, потрібно їх стерилізація. Вірус СНІДу не стійкий, гине при кип'ятінні миттєво, при 56С градусах у плинi 10 хвилин.

4. Перевірка донорської крові обов'язкова.

- **АЛКОГОЛІЗМ.**

Проблема вживання алкоголю дуже актуальна в наші дні. Зараз споживання спиртних напоїв у світі характеризується величезними цифрами. Від цього страждає все суспільство, але в першу чергу під погрозу ставиться підрастаюче покоління: діти, підлітки, молодь, а також здоров'я майбутніх матерів. Адже алкоголь особливо активно впливає на організм, що не сформувався, поступово руйнуючи його. Шкода алкоголю очевидна. Доведено, що при влученні алкоголю усередину організму, він розноситься по крові до всіх органів і несприятливо діє на них аж до руйнування.

При систематичному вживанні алкоголю розвивається небезпечна хвороба – алкоголізм. Алкоголізм небезпечний для здоров'я людини, але він виліковний, як і багато інших хвороб.

Алкоголізм – захворювання, викликуване систематичним вживанням спиртних напоїв, що характеризується патологічним потягом до них, розвитком психічної (непереборний потяг) і фізичної залежності. Дана проблема стала особливо актуальна для нашої країни в останні 5 – 6 років, коли у зв'язку з політичними й економічними реформами кількість хворих цієї недугою різко зросло.

У формуванні алкогольної залежності вирішальну роль грають наступні фактори:

1) Соціальні фактори: культурний і матеріальний рівень життя, стреси, інформаційні перевантаження, урбанізація.

2) Біологічні: спадкоємна схильність. За даними до 30% дітей, чий батьки зловживали алкоголем, можуть стати потенційними алкоголіками.

3) Психологічні: психоемоційні особливості особистості, здатність досоціальної адаптації й протистояння стресам.

Хлопчики частіше дівчаток уживають основні види спиртних напоїв, причому зі зростанням їхньої міцності ця різниця стає істотною. Серед міських школярів поширене споживання переважно слабких алкогольних напоїв – пива, провина, учні ж сільських шкіл більше знайомі зі смаками міцних спиртних напоїв. З віком збільшувалася частота вживання горілки. Але головна проблема полягає в тому, що більша частина алкогольної продукції, що випускає недержавними підприємствами, містить велика кількість отруйних речовин. Недоброякісна продукція нерідко приведе до отруєнь і навіть смертей. Все це наносить велику втрату суспільству, його культурним цінностям.

Основною метою споживання спиртних напоїв є підвищення настрою – 50% (53% – дівчини, 46% – хлопці). Крім того, 46% молодих людей уживають спиртне, щоб підтримати компанію – також 46%; серед дівчин більше популярна така причина, як зняття стресу – 53%.

Ступінь залежності від алкоголю показана наступними показниками:

- щодня вживають спиртні напої – 6,7% чоловіків і 0% жінок.
- не більше трьох разів у тиждень – 67% чоловіків і 46% жінок
- не більше трьох разів на місяць – 33% чоловіків і 46% жінок

На жаль, питання 5 (перевага якого роду спиртних напоїв) виявило пристрасть 33% юнаків винятково до напоєм з високим змістом алкоголю (горілка). Найбільш популярним напоєм серед юнаків виявилось пиво – 67%, у дівчин – джини й коктейлі – 46%.

- **НАРКОМАНІЯ.**

Наркотик – це будь-яка хімічна сполука, що впливає на функціонування організму. Зловживання наркотиками – це їхнє вживання будь-яким неприйнятним з медичної і соціальної точок зору образом або прийнятним, але неправильним. Зловживання наркотиками, відоме з найдавніших часів, зараз поширилося в розмірах, що тривожать всю світову громадськість. Навіть при звуженні, з погляду наркологів, границь наркоманії до юридичних прийнятних у багатьох країнах наркоманії визнані соціальним нещастям. Особливо губельно зловживання в молодіжному середовищі – дивується й сьогодні, і майбутнє суспільства. Повна, з погляду наркологів, картина поширення зловживання, що включає форми токсикоманій, ще більше трагічна.

Наркотики залежно від їх впливу на організм людини умовно можна розділити на дві більші групи:

- 1) збудливі;
- 2) зухвалу депресію.

При цьому варто мати на увазі, що кожний з наркотиків володіє більшим розмаїттям схованих властивостей, що по-різному впливають на нервову систему. Є наркотики, які заспокоюють і знеболюють (їх називають депресивними), і є інші, що роблять стимулюючий вплив, збудливий організм. Галюциногенні засоби викликають екстаз і буйство, кошмари або

почуття болісного занепокоєння. При цьому кожне із цих речовин, навіть саме небезпечне з погляду зловживання, може робити цілюща, добродійна дія, але тільки в тому випадку, якщо його застосовують абсолютно правильно. Індійські конопі, листи коки, насіння маку вважаються одними з самих древніх природних наркотичних речовин. Опіум і його похідні: морфій, героїн роблять беззаспокійлива дія й усувають стан тривоги й страху, зменшують, часто до повного зникнення, відчуття голоду й спраги, послаблюють половий потяг, знижують сечовиділення, валять людини в сонливий стан або, в випадку з героїном, у буйство. У подібному ж відношенні виділяються гашиш, марихуана й інші похідні рослини *Cannabis savita* в індійському або американському варіанті. Кокаїн викликає звичайно самі буйні реакції, що супроводжуються звичайно галюцинаціями або дивною ейфорією, змішаною з параноїдальними імпульсами.

Існує безліч причин зловживання наркотиками.

- **Задоволення.** Одна з головних причин, чому люди вживають наркотики, – це супутні й приємні відчуття, від гарного самопочуття й релаксації до містичної ейфорії.

- **Соціальна погодженість.** Якщо використання того або іншого наркотику прийнято в групі, до якої людина належить або з якої він себе ідентифікує, він відчує необхідність застосовувати цей наркотик, щоб показати свою приналежність до цієї групи. Це ставиться до всім наркотикам, від нікотину й алкоголю до героїну.

- **Доступність.** Нелегальне споживання наркотиків найбільше високо там, де вони легше доступні, наприклад, у великих містах. Застосування легальних наркотиків також зростає з доступністю, наприклад, алкоголізм розповсюджений серед торговців спиртними напоями.

- **Цікавість** в відношенні наркотиків змушує деяких людей почати самим приймати наркотики.

- **Ворожість.** Застосування наркотиків може виглядати символом опозиції цінностям суспільства. Коли людина відкидає суспільство й всі альтернативи, включаючи самого себе, свої надії й мети, що виникає почуття безглуздості життя, ізоляції й неадекватності робить його схильним до хронічної наркоманії.

Статок і дозвілля можуть привести до нудьги й втрати інтересу до життя, і виходом і стимуляцією в цьому випадку можуть здатися наркотики. Відхід від фізичного стресу. Більшості людей вдається справлятися з найбільш стресовими ситуаціями їхнього життя, але деякі намагаються знайти притулок у формі наркотичної залежності.

Стан наркоманії характеризується трьома властивостями:

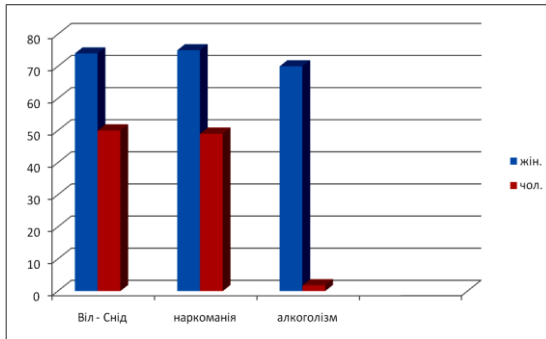
- 1) непереборне бажання або потреба продовжувати приймати наркотики й діставати їх будь-якими способами;
- 2) прагнення збільшувати дози;
- 3) залежність психічного, а іноді й фізичного характеру від впливів наркотику.

Місце проведення. Наше дослідження проходило в місті Ніжині. Ми відвідали такі заклади як: Ніжинський Агро – інститут, Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя, Училище культури і мистецтва ім. М. Заньковецької. Вік учасників дослідження від 17 – 22 років. Дослідження відбувалося протягом одного місяця. І за цей короткий термін ми повинні були опитати всю молодь Ніжина. Кожному досліджуваному було запропоновано анкету, яка складалася з 28 запитань, кількість часу не обмежена. Деякі анкети були зіпсовані їх ми не враховували тому, що вони б могли зіпсувати результати, але деякі були заповнені не повністю тому їх ми враховували. Цим дослідженням ми повинні визначити чи хвилює сучасну молодь поширення хвороб і що для них таке здоровий спосіб життя.

Наше дослідження стосується запитання № 10 в анкеті. Ми виділили 3 найактуальніші проблеми на даний час. Це проблеми поширення СНІду, наркоманії й алкоголізму в сучасному суспільстві. Ми дослідили 120 осіб. При обробці нашого питання ми враховували наступні умовні позначення:

- 2 – дуже турбує;
- 1 – турбує у деякій мірі;
- 0 – зовсім не турбує.

Ми підраховували загальну суму кожного з варіанту відповідей і на основі цих результатів провели дослідження і побудували відповідні графіки. До кожної загальної суми відповідей ми побудували графіки, зробили висновки.

Діаграма 1. Загальні показники отриманих результатів

Загальний висновок. На початку дослідження нами було поставлено певну мету, ми вважаємо, що ми зуміли досягнути цієї мети. Нами було отримано наступні результати. Ми дослідили 120 осіб віком від 17 до 22 років. Наше завдання полягало у тому, що за допомогою соціологічного опитування зібрати інформацію про відношення молоді до наркоманії, алкоголізму, та Віл – СНІДу і з'ясувати наскільки ці проблеми хвилюють чоловіків та жінок. Чи є різниця в їх результатах. Та порівняти ці дані. Ми виявили наступне, що жінки в цілому турбуються про досліджувані соціальні проблеми більше, ніж чоловіки. І хоча досліджуваних жінок було більше, ми гадаємо, що навіть, коли б була однакова кількість чоловіків і жінок

результати були б такі ж. Загальні результати видно з діаграми № 10. Жінок проблема поширення Віл – Сніду та наркоманії хвилює однаково й складає 80%, дещо менше хвилює проблема поширення алкоголю й становить 70%, а чоловіків проблема поширення Віл – Сніду та наркоманії також хвилює однаково й складає 50 %, зовсім мало хвилює проблема поширення алкоголю й становить всього лише 5%. Результати залежать від середовища, в якому перебуває сучасна молодь, а також від вікових особливостей нашої молоді, що помітно з результатів графіків.

Метою даного дослідження було також зробити системний аналіз розкриття проблеми поширення Сніду, наркоманії й алкоголізму в сучасному суспільстві, розглянути основні моменти кожної з поставлених соціальних проблем (Сніду, наркоманії, алкоголізму; розглянути стан і ступінь вивченості даної проблеми в сучасному суспільстві; дослідити основні несприятливі фактори соціального миру.) Завдяки періодичним виданням медичної, правознавчої та освітньої направленості ми розглянули і дослідити інформацію про СНІД, наркоманію, алкоголізм, розглянули основні моменти, які цікавили нас, визначили шляхи вирішення кожної з проблем.

Наше звертання в даній роботі до гострих соціальних явищ (проблем СНІДу, алкоголізму та наркоманії) нерозривно пов'язане з обліком потреб людей, з їхнім зростаючим інтересам до соціальних проблем, їх зростаючих соціальних, духовних і політичних запитів.

Література

1. Соціальна робота з дітьми та молоддю: проблеми, пошуки, перспективи // За заг. редакцією Пінчук І.М., Толстоухової С.В.-К.: УДЦССМ, 2000. – Вип. 1.- 276 с.
2. Соціальна політика та соціальна робота: Звіт про першу науково-практичну конференцію "Соціальна політика в Україні: вчора, сьогодні, завтра" – К., січень 1996 року.
3. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.- 134 с.
4. Соціальна робота з молоддю в Україні (Збірник інформаційно-методичних матеріалів) – К.: Столиця, 2003.
5. Довідкові матеріали про становище молоді та хід реалізації державної молодіжної політики в Україні. – К.: УкрНДІ проблем молоді, 2002.- 98с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З НЕГАТИВНИМИ ПРОЯВАМИ ПОВЕДІНКИ, ЩО ЗУМОВЛЕНІ НЕПРАВИЛЬНИМ ВИХОВАННЯМ В СІМ'Ї

Студентка 4 курсу **Єременко О.О.**

У статті розглянуті проблема формування негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку, що зумовлені неправильним вихованням в сім'ї та особливості виховання дітей даної категорії.

Ключові слова: *негативні прояви в поведінці, формування негативних проявів у поведінці, виховання.*

Актуальність. Виховання нових поколінь на основі загальнолюдських ідеалів і цінностей починається з дошкільного дитинства – вирішального етапу становлення особистості. У даному віковому періоді формуються суто людські якості та здібності. Але суттєвою перешкодою на цьому генеральному напрямку виховання є поширення негативних проявів в поведінці дітей, зокрема, зумовлених неправильним вихованням в сім'ї.

Проблему виховання дошкільників досліджували Кононко О.Л., Поніманська Т.І. та ін.. Особливості формування негативних проявів у їх поведінці, зумовлених різними групами чинників вивчали Максимова Ю.Н., Потапова О., Подласий І., Кочетов О.І., Оржеховська В.М., Пихтіна Н.П., Федорченко Т.Є. та інші. Для існуючих досліджень характерною особливістю є констатація уваги на профілактику відхилень, девіацій, правопорушень, що мають місце у поведінці підлітків. Об'єктивно виникає необхідність звернутися до етапів їх зародження, що є найбільш характерним для у дошкільного та молодшого шкільного віку та зумовлюється переважно неправильним вихованням дитини в сім'ї. Тому **метою** написання даної статті є з'ясування особливостей виховання дітей дошкільного віку з негативними проявами поведінки, що зумовлені неправильним вихованням в сім'ї. Це вимагає розв'язання таких **дослідницьких завдань**:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну літературу на предмет вивчення негативних проявів поведінки дошкільників та чинники, що їх зумовлюють.

2. Проаналізувати організаційно-педагогічні умови виховання дошкільників з негативними проявами поведінки, що зумовлені неправильним вихованням у сім'ї.

Аналіз досліджень з проблеми. У психолого-педагогічній практиці фахівцям часто доводиться мати справу з дітьми дошкільного віку, яких характеризують по-різному: "агресивні", "уперті", "конфліктні", "вередливі", "закомплексовані", "тихі", "загальмовані" тощо. Це категорія дітей, які своєю поведінкою досить помітно відрізняються від ровесників. Їх характеристики стосуються поширеного негативного особистісного утворення – педагогічної занедбаності, важковиховуваності. У широкому розумінні, науковці трактують важковиховуваність як поняття, що пояснює випадки труднощів, з якими стикається педагог під час організації і здійснення виховного процесу. У вузькому розумінні цей термін використовується для позначення максимально наближеного до норми рівня відхилень у поведінці дитини, яка потребує відповідної уваги й зусиль вихователя для його подолання [1; 12; 7]. За визначенням Н.Г.Чернишевського, важковиховувані – категорія осіб, в яких під впливом несприятливих для розвитку соціальних, психолого-педагогічних та медико-біологічних умов з'являється негативне ставлення до навчання, норм поведінки, відбувається зниження або втрата почуття відповідальності за свої вчинки [12, с.15]. Науковці вказують на різноманітні чинники виникнення важковиховуваності. Детальний їх аналіз дає нам підстави виділити чотири основні групи факторів виникнення відхилень в поведінці дітей дошкільного віку:

- біофізіологічні (соматичні та нервово-психічні захворювання, успадковані відхилення в розвитку організму, органічні ураження головного мозку тощо);
- індивідуально-психологічні (проблеми самооцінки, незрілість емоційно-вольової сфери та ін.);
- мікросоціальні (несприятливі впливи найближчого оточення: насилья в сім'ї, низький культурний рівень батьків, гіперопіка дитини або повна відсутність уваги до неї).
- макросоціальні (несприятливі умови функціонування суспільства в цілому).

Серед перерахованих факторів найбільш дієвим у виникненні негативних проявів у поведінці дітей є несприятливі, неблагополучні умови життя і дефекти виховання в сім'ї (мікросоціальний фактор) [4, с. 114].

Численні психологічні і педагогічні дослідження вітчизняних і зарубіжних авторів підтверджують особливе значення дитячо-батьківських стосунків у розвитку кожної особистості. Як зазначав Г.С. Костюк, виховання, яке зводиться лише до зовнішніх впливів (накази, заборони, тощо) та ігнорує внутрішні зміни в думках, приречене на невдачу. Воно породжує негативні риси дитини, які спочатку виникають як ситуаційні явища і виражають її протидію грубим вимогам дорослих, а згодом закріплюються і перетворюються на стійкі характерологічні риси [6, с. 51].

До основних типів неправильного виховання спеціалісти відносять емоційне відчуження (тип "Попелюшки"), "гіперопіку" та "гіпо опіку", виховання за типом "кумира сім'ї", підвищену моральну відповідальність і тип "вихователів-конкурентів" [5; 9].

Щодо характеристики поширених негативних проявів у поведінці дітей, зазначимо, що науковці і практики наголошують на існуванні саме таких:

- Замкнутість, аналізуючи яку О. Вахнюк вказує на те, що вона є порушенням особистісного розвитку, що виявляється у відстороненні від товариства інших людей унаслідок послаблення емоційного зв'язку з оточенням [2, с. 14].

- крадіжки. Науковці вказують, що в основі крадіжки, як негативної звички, лежать незадоволені потреби. Крадіжка може бути способом помсти не лише батькам, а й іншим людям. Наприклад, дитина може вкрасти річ, яку вона просила довгий час, але отримала відмову: "Я у тебе просив, а ти не дав. Так ось тобі!". Така помста може закріпитися і стати патологічною звичкою. Найчастіше це відбувається з дітьми, які не висловлюють відкрито свої образи, обурення і т.п. Негативні емоції вимагають виходу і знаходять його у крадіжках та інших подібних вчинках (наприклад, псування речей кривдника)[13].

- гіперактивність, що характеризується нездатність дитини поводитися спокійно, вона постійно метушиться, має досить обмежену увагу, їй важко зосереджуватися на будь-якій звук, рух, слово тощо[3].

- сором'язливість – боятися людей, особливо ж тих людей, які у тій чи іншій причини, негативно впливають на наші емоції. Збентеження (стан

сором'язливості) можна визначити як зняковіння, відчуття незграбності. Переживання збентеження часто перебігає на тлі, з одного боку, інтересу до людей, а з іншого – на тлі страху перед соціальною взаємодією. Сором'язливість – не особистісний розлад, а скоріш за все, певний патерн чи риса, пов'язана із прагненням уникати спілкування або ухилитися від соціальних контактів [13].

- страх є відповіддю на деяку небезпеку що насувається. Різні градації страху в дитини виражаються по-різному: жахом, панікою, острахом, тривожністю, боязким чеканням, заляканістю, затурканістю, зв'язаними зі страхом почуттями покірності і відданості[13].

- істерики. Дослідники вказують на те, що трапляються вони, як правило, в людних місцях і мають справу з ними переважно батьки [13;9].

- агресивність – це відносно стійкий емоційний стан людини, який виявляється у гніві, злості, роздратованості і є передвісником агресії. Агресивність у загальних рисах розуміється як стійка риса особистості, для якої характерно цілеспрямоване нанесення фізичного або психічного шкоди іншій особі. Формування агресивності в дитячому віці відбувається під впливом сімейного та шкільного виховання, несприятливої взаємодії дитини з соціальним оточенням, а також визначається соціальними і соціально-економічними умовами сучасного суспільства [11].

- негативізм – це реагування не на зміст, а на саму пропозицію дорослих, яке характеризується соціальними тенденціями. Коли говорять про дитячий негативізм, то його треба відрізнити від звичайного непослуху. При негативізмі вся поведінка дитини йде врозріз з тим, що пропонують йому дорослі. Якщо дитина не хоче зробити що-небудь, тому що це неприємно йому (наприклад, він грає, а його змушують йти спати, він же спати не хоче), це не буде негативізмом. Дитина хоче зробити те, до чого його тягне, до чого є прагнення, а йому забороняють, якщо він все-таки це робить, це не буде негативізмом. Це буде негативною реакцією на вимогу дорослих, реакцією, яка мотивується сильним бажанням дитини [13; 7].

- нечесність – це і намагання ухилитися від відповідальності за якийсь негарний вчинок, і бажання домогтись чогось такого, що в інший спосіб здобути дуже важко, або й неможливо тощо[9].

Для того, щоб здійснювати виховання дітей дошкільного віку з негативними проявами поведінки, що зумовлені неправильним вихованням в сім'ї, вихователь має бути психолого-педагогічно підготовленим(знання основ сучасної педагогічної та вікової психології, дошкільної педагогіки, відповідно і про дану проблему), методологічно та методично грамотним (уміння висувати та перевіряти гіпотези, аналізувати та інтерпретувати дані своїх спостережень за дитиною, робити об'єктивні та обґрунтовані висновки тощо), педагогічно майстерним(гуманістичні інтереси, цінності, ідеали; педагогічні здібності; володіння сучасними розвивальними, виховними та навчальними технологіями, здатність "приміряти" кожну з них до конкретної життєвої ситуації, індивідуального життєвого досвіду та особливостей вихованців тощо), а також мати особистісну та соціальну компетентність.

Вихователь має створювати в освітньо-виховному закладі таке середовище, що перешкождало б негативним проявам у поведінці. Діяльність в межах цього напрямку передбачає:

- упровадження в освітньо-виховне середовище таких індивідуальних педагогічних технологій, які б забезпечували формування і розвиток у дітей цінностей здорового способу життя;
- створення і впровадження технологій ранньої діагностики негативізмів та негативних проявів у поведінці [6, с. 24–25].

Науковцями виявлено три основні варіанти криміногенної позиції сім'ї: небажання, невміння і неспроможність виховувати дітей. І саме це призводить до виникнення негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку [7, с. 27].

На думку В. Оржеховської та Т. Федорченко, значна частина батьків мають надто поверхові уявлення про виховну та корекційну роботу з дітьми дошкільного віку, що мають негативізми поведінки, як про складний процес. Оптимізація загального стану дитини в цей період та керування її поведінкою потребує глибокого розуміння психофізіологічних особливостей дитини, а тому вимагає підвищення психолого-педагогічної освіченості батьків, з метою уникнення неправильних виховних впливів [8, с. 241].

На думку Н. П. Пихтіної, Р. Г. Новгородського при взаємодії з сім'єю у виховання дітей дошкільного віку з негативними проявами поведінки вихователі мають проводити індивідуальне консультування батьків з питань виховання дітей, тренінги дитячо-батьківських стосунків, діяльність тематичних навчальних груп для батьків, здійснення психолого-педагогічної освіти батьків з питань виховання дитини в сім'ї, підвищення психолого-педагогічної компетентності батьків. Найбільш поширені форми роботи: лекторії, спецсеминари, бесіди, зустрічі з фахівцями психологічної галузі, круглі столи, тренінги батьківської компетенції[8].

Висновки. Отже, найбільш поширені негативні прояви у поведінці дошкільників, такі як: нечесність, жадібність, сором'язливість, замкнутість, жорстокість, крадіжки, страхи, гіперактивність, неслухняність, агресивність тощо. Організаційно-педагогічними умовами виховання дітей дошкільного віку з негативними проявами поведінки, що зумовлені неправильним вихованням в сім'ї є професійна педагогічна майстерність вихователя, його соціальна та особистісна компетентність; оптимізація взаємодії педагога з батьками у вихованні дітей дошкільного віку з негативними проявами поведінки, що зумовлені неправильним вихованням в сім'ї.

Література

1. Блонський П.П. Избранные педагогические и психологические сочинения: В 2т. / Сост. М.Г.Данильченко, А.А.Никольская. – М.: Педагогика, 1979. – Т.1. – 304с.
2. Вахнюк О. Замкнута дитина: [Діагностування замкнутості та її психотерапія] / О. Вахнюк // Психолог. – 2005. – № 4. – січень. – С.14–16.
3. Захаров А.І. Як попередити відхилення в поведінці дитини. – М., 1993.

4. Ковалевська В. Звідки береться неслухняність: Готуємось до батьківських зборів / В. Ковалевська // Бібліотека вихователя дитячого садка. – 2009. – № 4. – С. 114–117.
5. Корнієнко А. Не сотвори собі кумира. Про найпоширеніші помилки у вихованні дітей та способи їх виправлення// Ваше здоров'я.Медична газета України. – 2004 (829). – с.4-5.
6. Костюк Г.С.Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – Київ, 1989.
7. Оржеховська В. М. Профілактика девіантної поведінки неповнолітніх: навч. посіб. / В. М. Оржеховська, Т. Є. Федорченко. – Черкаси: Вид. Чабаненко Ю., 2008. – 376 с.
8. Пихтіна Н. П. Профілактика та соціально-педагогічна робота з дітьми девіантної поведінки: навч.-метод. посібн. / Н. П. Пихтіна, Н. Г. Новгородський. – Ніжин, 2007. – 240 с.
9. Соколова В.Н., Юзєфович Г.Я. Отці и дети в меняющемся мире: Книга для учителей и родителей. – М.: " Просвещение", 1991. – 223с.
10. Федорченко Т. Є. Рання профілактика негативних проявів у поведінці дітей: навч.-метод. посіб. / Т. Є. Федорченко. – К.: Тов. "ХІК", 2003. – 128 с.
11. Фурманов І.А. Дитяча агресивність. – Мінськ, 1996.
12. Чернышевский Н.Г. Избранные педагогические сочинения. М.: Педагогика, 1983. – 335с.
13. Шнейдер Л.Б. Девіантна поведінка дітей та підлітків. – М., 2005.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПЕНІТЕНЦІАРНИХ ЗАКЛАДАХ

Студентка ІV курсу **Желіба Я.В.**

У статті розкриваються особливості соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими, а також зачіпається проблема, пов'язана з явищем кримінальні субкультури серед неповнолітніх засуджених.

Ключові слова: *неповнолітнізасуджені, кримінальна субкультура, соціально-педагогічна робота.*

Актуальність теми зумовлена досить стрімким зростом злочинності неповнолітніх у нашому суспільстві і, виходячи з цього виникає нагальна потреба відновлення, соціального функціонування та розвитку особистості засудженого.

На сьогоднішній день проблема правопорушень неповнолітніх є і залишається однією з гострих проблем українського суспільства. Над пошуком шляхів її вирішення працює широке коло фахівців різних наукових галузей: кримінології, юриспруденції, психології, педагогіки, соціальної педагогіки, соціології, правознавства тощо.

За статистичними даними на сьогодні злочинність неповнолітніх має таку структуру: злочини, пов'язані з наркотиками – 2,8 %; хуліганство – 6,2%; крадіжки – 70,5 %; злочини проти життя таздоров'я – 2,1 %; інше – 9,4 %.

Станом на початок 2011 року у 10-ти виховних колоніях трималося 1432 засуджених (на 47 осіб менше, у порівнянні з 2009 роком), з яких 98 дівчат. У цілому по виховних колоніях 587 (41%) засуджених мають вік від 17 до 18 років, 513 (36%) старші 18 років, 274 (19%) від 16 до 17 років та 58 (4%) осіб від 14 до 16 років. Із числа засуджених, які утрималися у виховних колоніях 644 (45%) підлітків були засуджені за крадіжку, 306 (21,4%) – за пограбування, 181 (12,6%) – за розбій, 163 (11,4%) – за умисне вбивство або нанесення тяжких тілесних ушкоджень [1].

Важливо зазначити, 357 осіб (24,9%) до засудження не працювали і не вчилися, 713 (49,8%) не мали повноцінної опіки і виховання, оскільки мешкали у неповних сім'ях (як правило низького матеріального статусу) у тому числі 134 сироти. До засудження 182 особи (12, 7%) виховувалися у спеціальних виховних закладах Міністерства освіти і науки України (училища соціальної реабілітації, інтернати для дітей-сиріт). Раніше притягувалися до кримінальної відповідальності та відбували покарання, не пов'язані з позбавленням волі – 537 осіб (59,8%), а 23 (1,6%) – повторно засуджені до позбавлення волі. [1]

Великого значення у питанні виправлення засуджених у пенітенціарних установах набуває педагогічно грамотно організована соціально-виховна робота. Важливість її багато в чому визначається тим, що злочинець, який засуджений до кримінального покарання, перебуває в педагогічно занедбаному середовищі, а тому слабо відчуває позитивний вплив колективу, особливо на попередній стадії відбування покарання. У свою чергу, соціально-виховна робота глибоко зачіпає внутрішній світ засудженого, дозволяє сформувати правильне відношення засудженого до покарання, до суспільно-корисної праці, виховних заходів, до самого себе, до інших людей, викликає активну реакцію, яка дозволяє певною мірою судити про результативність виховного впливу.

Метою даної статті є визначення особливостей соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми правопорушниками.

Об'єктами соціально-педагогічної роботи у виховних колоніях є неповнолітні засуджені, які згідно Кримінального кодексу України визначені як неповнолітні особи віком від 14 до 18 років, які засуджені до покарання у вигляді позбавлення волі за вчинення злочинів. До них належать усі особи, яким до здійснення злочинів виповнилося 16 років, та окремі особи, що досягли 14 років і підлягають відповідальності тільки за певні види злочинів, визначені в ст. 22 КК: умисне вбивство, бандитизм, терористичний акт, захоплення заручників, звалтуванн, насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, крадіжка, грабіж, розбій, вимагання тощо. Іншим особам до 16 років як покарання передбачені заходи виховного характеру [3].

Відповідно до Кримінально-виконавчого кодексу України суб'єктами соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими в пенітенціарних закладах України постають: Державна пенітенціарна служба України та її територіальні органи управління; спеціальні виховні установи (виховні

колонії) та персонал, який безпосередньо виконує соціально-виховні функції – заступник начальника колонії з соціально-виховної та психологічної роботи, працівники відділу (групи) соціально-виховної та психологічної роботи, відділення соціально-психологічної роботи (психологи); учителі загально-освітньої школи, соціальні педагоги, працівники професійно-технічних навчальних центрів, старші вихователі, вихователі, методисти, інспектори з фізкультурно-спортивної роботи, завідувачі клубами, керівники гуртків; піклувальні ради та спостережні комісії, батьківські комітети при виховних колоніях; органи місцевої законодавчої та виконавчої влади, районні та міські центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, кримінальна міліція у справах дітей, служба у справах неповнолітніх, кримінально-виконавча інспекція, територіальні органи внутрішніх справ, органи праці та соціального захисту населення, центри зайнятості; підприємства, установи, громадські та релігійні організації, окремі особи, волонтери, соціальні працівники та ін. [3].

Аналізуючи зміст соціально-виховної роботи із засудженими в умовах виконання покарань, можна визначити, що вона спрямована на виконання таких основних **завдань**: формування та закріплення у засуджених прагнення до заняття суспільно-корисною діяльністю; формування у засуджених сумлінного ставлення до праці; дотримання засудженими вимог законів та інших прийнятих у суспільстві правил поведінки; підвищення загальноосвітнього і культурного рівнів засуджених тощо.

У виховних колоніях, згідно статті 94 кримінально-виконавчого кодексу України, створюються такі дільниці:

➤ **Відділ "Карантину, діагностики і розподілу"** (КДіР) (по прибуттю до установи всі засуджені розміщуються у дільниці карантину, діагностики і розподілу. Протягом чотирнадцяти днів вони піддаються повному медичному обстеженню для виявлення інфекційних, соматичних і психічних захворювань, а також первинному психолого-педагогічному та іншому вивченню. По закінченні 14 днів щодо засудженого приймається рішення про направлення: до дільниці ре соціалізації або до дільниці соціальної адаптації. Розподіл засуджених по відділеннях після перебування у дільниці карантину, діагностики та розподілу здійснюється з урахуванням їх особистісних та кримінально-правових ознак розподільчою комісією);

Відділення КДіР розміщується у локальному приміщенні з метою виключення безконтрольного спілкування новоприбулих засуджених з іншими засудженими. Загальне керівництво відділенням КДіР здійснює начальник установи, який забезпечує залучення до роботи із новоприбулими засудженими представників відповідних служб установи. Безпосередню роботу начальника відділення КДіР організовує заступник начальника установи із соціально-психологічної роботи зі спецконтингентом. Для організації роботи із новоприбулими засудженими наказом начальника установи створюється робоча група, до складу якої обов'язково входять

психолог та медичний працівник. Утримання засуджених в умовах ізоляції (карантину) передбачає:

- ❖ виявлення у засуджених гострих хвороб, у тому числі, інфекційних захворювань, попередження їх розповсюдження серед інших засуджених;
- ❖ первинне вивчення даних про особистість засуджених та їх психологічну діагностику;
- ❖ виконання програми ознайомлення засуджених з умовами та порядком відбування покарання;
- ❖ забезпечення особистої безпеки засуджених в період адаптації до умов позбавлення волі.

Первинне вивчення даних про засудженого передбачає вивчення:

- ❖ соціально-демографічних даних;
- ❖ кримінально-правових даних;
- ❖ відомостей про окремі нахили, здібностей та фізичні особливості.

➤ **Відділ "Ресоціалізації"** (засуджені, які тримаються в дільниці ре соціалізації, розподіляються по відділеннях соціально-психологічної служби і розміщуються в жилих приміщеннях з локальним сумісним проживанням членів відділення. Згідно з Положеннями, що регламентують діяльність соціально-психологічної служби виконання покарань, відділення соціально-психологічної служби – як основна організаційна ланка в структурі установи виконання покарань – створюється для безпосереднього забезпечення оптимальних умов виконання покарання у виді позбавлення волі та проведення із засудженими соціально-психологічними роботи, спрямованої на формування у них правомірної поведінки);

➤ **Відділ "Соціальної адаптації"** (у дільниці соціальної адаптації тримаються засуджені, які правомірно себе поводять і сумлінно ставляться до праці і яким до звільнення залишається не більше шести місяців та які, як правило, закінчили навчання у загальноосвітній середній школі або професійно-технічному училищі).

Розглядаючи особливості соціально-педагогічної роботи у виховних колоніях, важливо відмітити вплив на неповнолітніх так званих кримінальних субкультур, які мають місце в установах виконання покарань для неповнолітніх.

У російських словниках поняття "кримінальна субкультура" найбільш повно подане у кримінологічному словнику. З позиції кримінології вищевказане явище трактується як: стиль індивідуальної або групової поведінки, обумовлений неформальними нормами, правилами, ідеями, принципами, що протистоять загально-правовій культурі суспільства.

Досліджуючи середовище неповнолітніх злочинців, вітчизняний вчений В. Медведєв справедливо зазначив, що "кримінальна субкультура – це сукупність цінностей, норм, традицій, які підміняють офіційні, загально-визнані регулятори поведінки і визначають, регламентують функціонування середовища неповнолітніх та окремих його представників".

Соціальна шкода впливу кримінальної субкультури обумовлена тим, що вона кримінально деформує соціалізацію особистості та стимулює

злочинну поведінку. Проникаючи в середовище засуджених, кримінальна субкультура порушує, а інколи блокує педагогічний процес у місцях позбавлення волі. Вона руйнує внутрішньо-колективні взаємини, змінює колективістські відносини – круговою порукою, товариствськість – ворожістю, виправдовує і заохочує злочинський спосіб життя. Під впливом негативно спрямованих груп та лідерів проходить формування і зміна життєвих орієнтацій, потреб, установок, принципів, ідеалів особистості, що у свою чергу пояснюється психологами як готовність сприймати явища і фактори дійсності з окремих кримінальних позицій у залежності від попереднього досвіду. Це означає, що під впливом групи може утворюватися і анти суспільна установка, що формує у даному випадку готовність особистості діяти відповідно до її поглядів, звичок, інтересів проти інтересів суспільства [1].

Варто зазначити, що кількість неповнолітніх злочинців, які відбувають покарання у виховних колоніях постійно зростає. Це зумовлює особливу роль і місце закладів пенітенціарної системи в процесі ресоціалізації неповнолітніх засуджених.

Основною метою ресоціалізації засуджених неповнолітніх є збереження їх здоров'я, гідності, формування у них почуття відповідальності та навичок, які сприятимуть їх поверненню у суспільство, допоможуть їм виконати вимоги законів та задовольнити свої життєві потреби власними силами після звільнення.

Для досягнення цієї мети в колоніях діє комплексна система заходів, яка покликана забезпечити такі основні *напрями* як:

1. Забезпечення умов життя засуджених, сумісних з людською гідністю та нормами, які прийняті в суспільстві.
2. Підтримання та розвиток у них почуття самоповаги через зведення до мінімуму негативних наслідків позбавлення волі та різниці між життям в ув'язненні і на волі.
3. Підтримання та укріплення соціально-корисних зв'язків з рідними і громадськістю в інтересах засуджених та їх сімей.
4. Забезпечення підвищення освітнього рівня та отримання професійних навичок, надання можливості розвивати навички та нахили, які допоможуть їм успішно включитися у життя суспільства після звільнення [4].

Завдання профілактики кримінальної субкультури у діяльності виховних колоній передбачають:

- недопущення розповсюдження кримінальних норм, традицій, ритуалів у середовищі неповнолітніх засуджених;
- формування належного психологічного захисту для кожного засудженого;
- розвиток у вихованців соціально-корисних якостей (відповідальності, самоконтролю, емпатії, толерантності тощо);
- формування у виховних установах соціально-корисних традицій, які могли б замінити кримінальні або стати поряд з ними.

Отже, соціально-педагогічна робота з неповнолітніми засудженими в пенітенціарних закладах – це вид професійної діяльності, що полягає у

створенні освітньо-виховними засобами сприятливих умов для ре соціалізації та подальшої соціалізації, всебічного розвитку, саморозвитку та самореалізації особистості неповнолітнього на основі використання ресурсів особистості, пенітенціарного закладу, громади й держави [2].

Під час планування соціально-педагогічної роботи в пенітенціарній системі слід враховувати її специфіку, а саме:

- соціально-педагогічна робота здійснюється в закритих та ізольованих установах;
- об'єктом соціально-педагогічної роботи виступають особи з високим рівнем соціального неблагополуччя та підвищеною стресогенністю;
- соціально-педагогічна діяльність здійснюється в умовах неминучого протистояння так званих груп тюремного персоналу та тюремного контингенту;
- соціально-педагогічна діяльність безпосередньо пов'язана з виконанням покарання;
- соціально-педагогічна діяльність не закінчується після виконання покарання, а передбачає сприяння в ресоціалізації та адаптації до зовнішніх умов життя [2].

Підсумовуючи, зазначимо, що сучасне організаційно-правове забезпечення виправно-виховної роботи з неповнолітніми засудженими в Україні дає змогу в основному в повному обсязі забезпечити виконання головної мети виховних колоній – формування у неповнолітніх засуджених готовності до соціально-нормативної саморегульованої поведінки.

Однак слід мати на увазі, що перевиховання неповнолітнього злочинця, вироблення позитивних навичок і звичок, вольових зусиль, пов'язаних із різними особливими сферами виховної діяльності, спираються на визначені фізіологічні фактори, специфіку яких потрібно враховувати при виборі методів роботи з ним.

Література

1. Замула С. Ю. Профілактика впливу кримінальної субкультури на неповнолітніх засуджених у спеціальних виховних установах: Навчально-методичний посібник / ДПТСУ; під заг. ред. д. пед. н., проф. Оржеховської В.М., 2011. – 240 с.
2. Карман О.Л. Сутність соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими в пенітенціарних закладах // Соціальна політика і соціальна робота. – 2002. – № 1. – С. 75-83.
3. Кримінально-виконавчий Кодекс України.
4. Основні положення про організацію соціально-психологічної роботи із засудженими до позбавлення волі / Уклад.: С.Скоков, О.Янчук, Ю.Олійник. – К., 2000. – 35 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ КЛУБІВ ДЛЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК НАПРЯМОК РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Студентка III курсу *Жердецька С.М*
Науковий керівник: *Останіна Н.С.*

Суспільні перетворення, що відбуваються в Україні під впливом соціально- економічних змін, призвели до перегляду багатьох педагогічних орієнтирів. Трансформаційні процеси охоплюють усі підсистеми суспільства, в тому числі, систему соціально- педагогічної діяльності. Саме тому у сучасному педагогічному просторі особливої значущості набуває проблема виховання ініціативної, творчої особистості, з високим рівнем сформованості тих якостей, які сприяють її успішній соціалізації.

Тобто, таким чином, постає актуальність ефективності соціального виховання підлітків і молоді, яка великою мірою залежить від професійного рівня соціального педагога. Соціальний педагог у процесі художньо-творчої діяльності з вихованцями досить часто виступає в ролі сценариста, організатора, режисера-постановника різноманітних театралізованих заходів (шоу-концертів, вечорів, розважальних програм, свят), а тому він повинен володіти як професійними, так і специфічними знаннями й уміннями.

Мета нашої статті полягає у дослідженні специфіки роботи соціального педагога з проблеми організації клубів для учнівської молоді.

Виховний процес у сучасній школі неможливо уявити собі без включення учнів в клубну діяльність, організовану на добровільних засадах з урахуванням інтересів і потреб дітей. Вона створює умови для розвитку творчих здібностей, для спілкування, самовираження і самоствердження школярів, надає їм можливості для відпочинку і задоволення своїх гедоністичних потреб.

Клубна діяльність є однією із форм організації дозвіллевої діяльності учнів. Клуб – це об'єднання учнівської молоді, соціально-культурний центр духовного розвитку творчості й відпочинку, створений за ініціативою самих учнів.

Клуби забезпечують потреби населення в задоволенні і змістовному проведенні вільного часу, як через колективні (свята, фестивалі, обрядові заходи), так і індивідуальні форми роботи.

Клуб є – позашкільним навчальним закладом, основний напрям діяльності якого залежить від спрямування його діяльності, відповідно до нього діяльність клубу передбачає оволодіння вихованцями (учнями, слухачами) знаннями про навколишнє середовище, про себе, тощо, формування різних напрямків культури особистості, набуття знань і досвіду розв'язання різноманітних проблем, пов'язаних з особливостями клубної спрямованості.

Клуби для учнівської молоді, здійснюють навчання і виховання учнів, вихованців, слухачів у позаурочний та поза навчальний час.

Робота клубів для учнівської молоді побудована таким чином, щоб максимально забезпечити розвиток індивідуальних здібностей дитини, реалізувати її потреби та можливості.

Клуби мають свої філіали навіть на базах шкіл, дитячих садків, тощо. Це дає можливість дітям відвідувати їх з максимальними затратами часу та коштів.

Клубну діяльність в школі можна розглядати як складову частину позакласної виховної роботи. Вона організовується як фронтальна, групова робота і індивідуальна. Фронтальна клубна робота – це великі шкільні акції, організовані за ініціативою самих дітей за умови їх добровільної участі в них (свята, огляди, ярмарки і ін.). Групова – це діяльність різного роду клубних об'єднань. Індивідуальна клубна робота в умовах школи організовується найчастіше не самостійно, а в рамках фронтальної або групової діяльності (робота над роллю в театральному об'єднанні, репетиція індивідуального номера для концерту, консультація по розробці проєкту в технічному кружку і ін.).

Найпоширеніші в практиці і, як показує досвід, ефективними у виховному відношенні є групові форми клубної роботи; а саме в процесі діяльності об'єднань по інтересах створюються сприятливі умови для створення колективу, з'являються можливості врахувати інтереси і можливості кожного його члена, розвинути індивідуальність дитини.

Клубні об'єднання в школі різноманітні: власне клуби, гуртки, студії, секції, об'єднання. Кожне з них має свої особливості, але всі вони – добровільні об'єднання учнів по інтересах.

Найпоширенішими типами клубних об'єднань в школах сьогодні є гуртки і клуби. Формально гурток від клубу відрізняється тим, що по кількісному складу він, як правило, менший; діяльність його вузько направлена і часто організовується за спеціально запропонованою програмою; в ньому звичайно немає структурних підрозділів (секцій, відділів), не обирається орган самоврядування. Проте в практиці поняття "клуб" і "гурток" розглядається педагогами найчастіше як умовні, і це не має принципового значення у виховному процесі. Важливіше інше – відповідність клубного об'єднання тим ознакам, які характеризують його, як об'єднання особливого роду.

Серед численних функцій, які виконує соціальний педагог школи, особливе значення посідають такі професійні вміння як організовувати творчі колективи та керувати їх діяльністю, планувати роботу з колективом, володіти культурою спілкування, розробляти сценарії свят, проводити різноманітні виховні заходи, гурткову роботу як у школах, так і в мікрорайонах. Специфіка професійної діяльності соціального педагога з вихованцями в культурно-дозвіллевій сфері виявляється в таких її особливостях: по-перше, вона має нерегламентований характер і, по-друге, засобами виховання є мистецтво та художня творчість.

Соціальний педагог у процесі організації клубів для учнівською молоді здійснює свою роботу за наступними принципами: пов'язаність виховання з життєдіяльністю; виховання особистості у колективі; гуманістична спрямованість діяльності позашкільних виховних та навчальних закладах; природо відповідність суті виховних впливів здійснюваних у позашкільних навчаль-

них закладах (відповідність віку, індивідуально-типологічним, етнічним та іншим особливостям дитини) або принцип врахування індивідуальних особливостей вихованців; повага до особистості дитини у поєднанні з розумною вимогливістю; поєднання педагогічного керівництва з ініціативою та самодіяльністю учнів; дуже важливим є принцип єдності педагогічних вимог школи, сім'ї та суспільства в цілому; принцип науковості.

Специфіка роботи соціального педагога в клубі визначається також і особливостями організації конкретного виду художньо-творчої діяльності (написання сценарію свята, проведення репетицій, керівництво творчим колективом чи гуртком, організація та проведення свята тощо).

Крім основних професійних знань і вмінь соціальний педагог повинен знати основи різних видів мистецтв (музики, літератури, живопису, хореографії), знати закони психології творчості та виховання, методику проведення занять і репетицій як в індивідуальній, так і у груповій формі.

Від загальної культури та знань соціального педагога залежить світогляд, моральні й естетичні принципи вихованців.

Провідна мета соціально-педагогічної діяльності клубів для учнівської молоді полягає у створенні умов для повноцінного гармонійного розвитку особистості вихованців, її моральних, психологічних, фізичних можливостей та здібностей.

Участь у клубах для учнівської молоді включає у себе сукупність знань, умінь та навичок, що отримують вихованці, учні і слухачі в позашкільних навчальних закладах у час, вільний від навчання в загальноосвітніх та інших навчальних закладах.

Висновки. Отже, на підставі проведення нами дослідження ми дійшли висновків, що значну роль у формуванні та розвитку дітей під час клубної діяльності відіграє творча постать соціального педагога. Соціальний педагог (працівник) будує відносини на базі об'єктивності і усвідомлення своєї відповідальності, що дозволяє йому ігнорувати власний емоційний стан для того, щоб "ввійти" у сферу потреб, інтересів, проблем інших людей.

Провідними шляхами соціально-педагогічного розвитку особистості у позашкільних виховних закладах є: реалізація мети та завдань діяльності усіх ланок закладу через дотримання принципу системності; робота з дітьми на основі індивідуального підходу;

Соціально-педагогічна діяльність на базі клубів для учнівської молоді є значно продуктивнішою оскільки, здійснює навчально-виховну діяльність шляхом добровільності вибору занять за інтересами.

Література

1. Жданович Ю. Особливості соціалізації підлітка у дозвіллевій діяльності// Соціальний педагог. - 2009.- вересень, №9.-с.46-50.
2. Жданович Ю. Особливості соціалізації підлітка у дозвіллевій діяльності// Соціальний педагог. - 2009.- вересень, №9.-с.46-50.
3. Социальный педагог в школе(из опыта работы)(авт.-сост.Л.Д.Баранова.- Волгоград: Учитель, 2008.-187с.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Студентка IV курсу *Забродська В.О.*
Науковий керівник: *Борисюк С.О.*

Проблематикою соціальної зрілості особистості займаються різні науки. До них відносяться педагогіка, психологія, соціологія. Багато наук не обходять стороною соціальну зрілість особистості, а для такої відносно нової галузі людинознавства, як акмеологія (від грец. акме – розквіт), це стрижнева проблема. Власне кажучи, сам предмет акмеології – феномен зрілості людини. У сфері уваги цієї науки – процес і результат досягнення людиною вершин як індивідом, особистістю, суб'єктом діяльності (у тому числі і професійної) та індивідуальністю.

У рамках однієї парадигми проблема зрілості може розглядатися на рівнях індивіда, особистості, суб'єкта діяльності та індивідуальності. Стосовно до іншої системи понять ми можемо мати на увазі інтелектуальну зрілість, емоційну зрілість і особистісну зрілість. І в тій і в іншій системі, як, власне, і в будь-якій іншій парадигмі, існує об'єктивна реальність, окреслюється поняттям "особистісна зрілість". Найбільш складним та недослідженим з усіх аспектів зрілості якраз і є особистісна зрілість. На сьогоднішній день, мабуть, неможливо дати вичерпної повноти моделі соціальної зрілості особистості (3).

Поняття "зрілість" широко використовується і в соціогуманітарних науках. "Соціальна зрілість особистості – поняття, що фіксує одне з головних досягнень процесів навчання і виховання, здійснюваних сім'єю, школою, соціальним оточенням, соціумом в цілому. Соціальна зрілість розглядається як стійкий стан особистості, що характеризується цілісністю, передбачуваністю, соціальною спрямованістю поведінки в усіх сферах життєдіяльності. Зріла особистість – це особистість, яка активно володіє своїм оточенням, має стійку єдність особистісних рис і ціннісних орієнтацій і здатна правильно сприймати людей і себе" (1).

Мета: вивчення феномену соціальної зрілості студентської молоді, її формування та змісту основних її компонентів.

Завдання:

1. Здійснити теоретичний аналіз розвитку соціальної зрілості молоді як пріоритетного напрямку роботи соціального педагога.
2. Визначити зміст, критерії та показники соціальної зрілості.
3. Дослідити особливості розвитку соціальної зрілості молоді віком від 18 до 21 року (чоловіча стать).

Аналіз наукової літератури з проблеми соціальної зрілості свідчить про те, що соціальна зрілість особистості – це стійка якість особистості, що характеризується цілісністю, передбачуваністю, соціальною спрямованістю поведінки в усіх сферах життєдіяльності. Структурними компонентами

соціальної зрілості особистості є відповідальність, толерантність, саморозвиток.

Відповідальність розглядається як специфічна для зрілої особистості форма саморегуляції та самодетермінації, що виражається в усвідомленні і контролі своєї поведінки, здатності виступати причиною змін у навколишньому світі й у власному житті, в самосвідомості та вмінні передбачати наслідки своїх дій. Толерантність означає повагу, прийняття і правильне розуміння різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження і способів прояву людської індивідуальності. Саморозвиток – це вироблення людиною у себе таких особистісних якостей, які представляються їй бажаними (3).

Дискусія щодо критеріїв та показників соціальної зрілості представлена досить широко в науковій літературі. Ми погоджуємося з позицією І. С. Кона, який розглядає соціальне дозрівання "як багатовимірний процес, що має не один, а кілька критеріїв. Найважливіші з них – завершення освіти, придбання стабільної професії, початок трудової діяльності, матеріальна незалежність від батьків, політичне й громадянське повноліття, служба в армії, вступ у шлюб, народження першої дитини".

Теоретично обґрунтувавши поняття соціальної зрілості, її видів, компонентів та критеріїв було вирішено провести дослідження з приводу того, які сфери життя та діяльності молодого населення найбільш змістовно впливають на розвиток та формування соціальної зрілості. Дослідження було проведено в Ніжинському Державному Університеті імені М.Гоголя серед студентів чоловічої статі віком від 18 до 21 року (1-4 курс), вибірка складалася із 20 осіб. Була використана методика на визначення особистісної зрілості, рівня рефлексії, визначення пріоритетних ціннісних орієнтацій.

В результаті теоретичного та емпіричного дослідження були визначені такі показники(критерії):сімейна сфера, сфера міжособистісних контактів, професійна сфера, сфера суспільно-політичної діяльності, сфера здоров'я.

Пріоритети молоді віком від 18 до 21 року (чоловіча стать) були розставлені так:

1. **Сімейна сфера** – 30% – значно підвищується відповідальність молодих людей щодо створення сім'ї, народження дітей, забезпечення сімейних матеріальних благ; бажання молоді сім'ї жити окремо від старшого покоління, бути матеріально незалежними – все це здійснює значний вплив на розвиток соціальної зрілості молоді.

2. **Сфера міжособистісних контактів** – 10% – характер спілкування між однолітками, друзями, близькими змінюється; набуло великого розповсюдження спілкування в соціальних мережах, багато часу проводячи біля моніторів комп'ютерів, замінивши цим живе спілкування з близькими людьми, і тим самим здійснюючи негативний вплив на розвиток соціальної зрілості.

3. **Професійна сфера** – 27,5% – значний відсоток молоді намагається здобути вищу освіту, щоб надалі отримати стабільну професію, почати

трудова діяльність, здобути матеріальну незалежність. Саме в цих прагненнях і формується соціальна зрілість.

4. **Сфера суспільно-політичної діяльності** – 27,5% – отримання можливості впливати на суспільно-політичне життя країни, вступаючи в політичні та громадські організації, отримання суспільно-політичного повноліття (можливість брати участь у виборах). Все це підкреслює набуття соціального статусу особистості, і разом з тим розвиваючи свою соціальну зрілість.

5. **Сфера здоров'я** – 5% – цей критерій показує, що молодь підпадає під вплив негативних факторів соціального середовища, таких як: паління, наркоманія, алкоголізм. Низький рівень медичного забезпечення, несприятливі фактори навколишнього середовища ведуть до зниження рівня соціальної зрілості.

Отже, можна зробити висновок, що такий соціальний інститут як сім'я найбільш продуктивно сприяє розвитку соціальної зрілості молодої людини, оскільки в сім'ї закладаються основи певної моральної поведінки, правил на норм суспільства, ціннісних установок та орієнтацій. Також не менш важливу роль у розвитку соціальної зрілості особистості має сфера суспільно-політичної діяльності та професійна сфера, де зазвичай формуються певні вміння, навички, особистість стає більш обізнаною з важливих питань самовизначення та розвитку.

Література

1. Кон І. С. Соціальна психологія. – М.: Воронеж. 1999.
2. Гудзовская А.А. Социально-психологическое исследование становления социальной зрелости : дис канд. психол. наук. – Самара, 1998.

ВПЛИВ ЕКРАННОГО НАСИЛЛЯ НА ПІДЛІТКІВ – СПОЖИВАЧІВ ФІЛЬМІВ ЖАХІВ

Студентка IV курсу *Кательницька Т.В.*
Науковий керівник: доц. *Володченко Ж.М.*

В наш час телебачення стало невід'ємною частиною життя кожної сім'ї, а підрастаюче покоління проводить біля нього велику частину свого вільного часу.

Діти, особливо підлітки залишаються часто наодинці з негативним впливом екранів телевізорів, мережі – інтернет, радіо, ЗМІ.

Під цими впливами у підлітків формується страх, агресія, тривожність, незахищеність стосовно навколишнього світу, що проявляється у формі молодіжних субкультур в асоціальній поведінці.

Метою статті є визначення негативного та позитивного впливу екранного насилля та фільми жахів на підлітків.

Один із суттєвих засобів соціалізації є засоби масової інформації, зокрема телебачення, та його продукти, зокрема фільми жахів – страшилки, які вселяють страх у несформовану психіку дитини.

Проблемою страху займалися такі вітчизняні дослідники, як В.К. Вілюнас, М. Я. Грот, Б.І. Додонов, П. В. Симонов, А. Бандура, які страх визначили переважно як негативне, руйнівна емоція, та зарубіжні дослідники – американський психоаналітик Ф. Риман, Д. Комм, С. Кінг, К. П. Естес. "Історія людства, – за висловом Римана – є ланцюгом спроб подолати, зменшити, пересилити, перемогти свій страх, однак надія на це залишається ілюзією." Але проблема страху, яку несуть фільми жахів є ще недостатньо досліджена і потребує ґрунтовних досліджень у цій галузі.

Вважається, що надмірне захоплення фільмами жахів призводить до зростання й урізноманітнення відхилень у поведінці та емоційно-психічному здоров'ї дітей і підлітків, що в результаті тривалого їх перегляду діти стають знервованими, жорстокими, "нечутливими" до виховних впливів дорослих, втрачають інтерес до навчання, виявляють патологічну цікавість до різноманітних "стимуляторів настрою" тощо. Література з криміналістики містить величезну кількість фактів, які підтверджують згубний вплив телебачення на формування особистості і поведінку дітей та підлітків. Формулювання "після перегляду фільму по телевізору..." часто фігурує в судових кримінальних справах щодо підлітків [4].

Зарубіжними вченими – А.Бандурою, Л.Берковитцем, Л.Ероном, Р.Кемпбелом, В.Кеплером, Ф.Уертхемом та іншими – розроблено чимало різноманітних концепцій впливу інформації з елементами насильства й агресії на дитячу психіку. З'ясувалося, що фільми жахів формують у дітей агресивність та жорстокість, а результати досліджень показують залежність рівня агресивності підлітків від частоти перегляду ними фільмів жахів. У результаті найвищий рівень агресивності було зафіксовано в школярів, які найчастіше дивляться: бойовики, фільми, де демонструється бойове мистецтво; фільми про поліцейських і мафію та фільми жахів.

З'ясувати, чи фільми жахів шкодять емоційному, фізичному здоров'ю дитини (актуалізують негативні емоційні стани, зокрема, тривогу й страх, псують сон, спричинюють жахливі сновидіння тощо) найважче. По-перше, емоції й почуття, як важливі складові людської психіки, належать до сфери несвідомого життя людини й практично недоступні емпіричному спостереженню. Досліджуючи емоції, ми, на думку В. Д. Леонтьєва, маємо справу навіть не з уявленнями про них, а лише з їхніми ментальними репрезентаціями [2].

В науковій літературі фільми жахів як такі практично не досліджувались. Отже, говорити про наслідки перегляду цих фільмів дітьми можна досить обережно, скоріше покладаючись на здоровий глузд, аніж на наукові дані. Зазвичай фільми жахів розглядаються вкупі з іншими фільмами, які демонструють жорстоку, насильницьку поведінку, і переважно більшістю фахівців та громадськості визнаються соціально шкідливими, такими, що чинять насильство над психікою людини, особливо дитини. Однак ми

вважаємо, що наслідки перегляду перелічених фільмів не є тотожними і пропонуємо неупереджено розглянути фільми жаків, з одного боку, як такі, що демонструють численні сцени насильства і тому, можливо, здатні чинити деструктивний вплив на психіку глядачів, а з другого – як особливий жанр мистецтва кіно, що містить у собі певний конструктивний потенціал.

При обговоренні проблеми впливу на підлітків насильства, що демонструється на екранах телебачення, більшість педагогів, батьків, представників громадськості висловлює впевненість у негативних наслідках цього впливу і наполягає на необхідності запровадження системи жорсткого державного контролю за обігом відповідної інформації. Що до вчених, то ними висловлюються досить суперечливі погляди на ці питання. У фаховій літературі найбільш поширеними є три точки зору.

Згідно першої, вплив інформації агресивного, насильницького змісту на підлітків є переважно деструктивним. Приблизниками цієї точки зору є, зокрема, А.Бандура, Л.Берковитц, Л.Ерон, Ф.Уертхем. З їх погляду, тривала демонстрація на телевізійних екранах агресивних, жорстоких сцен дезорганізує, "навчає" дітей і підлітків соціально неприйнятним способом вияву агресії, актуалізує прояви агресивної поведінки, вчить раціоналізувати й виправдовувати асоціальні дії тощо. Багаторазове спостереження сцен насильства зменшує здатність глядачів до співчуття й співпереживання, знижує чутливість до жорстокості. В результаті у підлітків формуються викривлені, спотворені уявлення про навколишню дійсність і про себе самих [1; 3].

Отже, згідно цієї точки зору, демонстроване з екрану телевізора насильство здатне спричинити виникнення небажаних, деструктивних новоутворень у поведінці підлітків на найбільш глибинному рівні – на рівні суб'єктного ядра та його субстанціальних інтуїцій [1; 2].

Друга, радикально протилежна точка зору обстоє ідею конструктивного впливу екранного насильства на підлітків, коли перегляд жорстоких фільмів не лише послаблює агресивні інстинкти на рівні поведінки, дає вихід агресії в найбільш ефективний і найменш небезпечний спосіб, виконує функцію своєрідного "охоронного клапану", але й містить у собі момент катарсису, духовного очищення, творчого переосмислення цінностей власного буття.

Згідно третьої точки зору, інформація, що міститься в фільмах жаків не чинить на глядачів будь-якого відчутного впливу, принаймні цей вплив є ситуаційним і короточасним.

Отже, можна підвести підсумок, що фільми жаків можуть впливати на підлітків негативно: вони перенапружують дитячу психіку і негативно впливають на психічне здоров'я дітей – 58,8%; формують асоціальну поведінку та комплекс уседозволеності – 33%; вчать дітей жорстокості, роблять їх агресивними, нечутливими до насильства – 26,2%; ці фільми притуплюють почуття, блокують свідомість, усувають межу між реальним і нереальним – 5,6%; вони формують у підлітків поганий смак, демонструють неестетичні, потворні образи, роблять дітей надмірно безстрашними, –

1,2%. З іншого боку, переважна більшість (77,6%) опитаних дітей стверджували, що їхні батьки не забороняють їм дивитися фільми жахів.

Щодо позитивних впливів фільмів жахів, то можна стверджувати, що перегляд жорстоких фільмів не лише послаблює агресивні інстинкти на рівні поведінки, а й дає вихід агресії в найбільш ефективний і найменш небезпечний спосіб, містить у собі момент катарсису, духовного очищення, творчого переосмислення цінностей власного буття [4; 5].

Література

1. Дети – преступники: воры, убийцы, террористы, попрошайки / Ред. Иванов Ю.Н. – Минск: Литература, 1996. // Иванов Ю. Н.
2. Захаров А. И. Как преодолеть страхи у детей. // Захаров А. И. – М.: Педагогика, 1996.
3. Осорина М. В. Секретный мир детей в пространстве мира взрослых. // Осорина М. В. – СПб.: Питер, 1999.
4. Петрунько О. "Фільми жахів як осучаснена казка" // "Медіакритика", № 1, 2003. С. 116 – 124.
5. Риман Ф. Основные формы страха. Пер. с нем. – М.: Алетея, 1999. // Риман Ф.

МАСОВА КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Студент III курсу **Конончук Д.І.**

Науковий керівник: канд. пед. наук, доц. **Хлєбїк С.Р.**

У даній статті розкривається у соціальному і психологічному аспекті вплив масової культури на соціалізацію особистості.

Перші десятиліття ХХ ст. позначені дедалі посилюваним крахом моральних норм і принципів, нігілістичним ставленням до всього, що так чи інакше було пов'язане з універсальними людськими цінностями. Значну роль у цьому процесі слід відвести масовій культурі, що виникла як замітник елітарної та народної, справляючи величезний вплив на всю культуру в цілому. На відміну від елітарної культури, тобто культури, орієнтованої на смаки обраних, масова культура свідомо орієнтує поширювані нею духовні цінності на середній рівень масового споживача. Бажання надати всім елементам культурної системи однорідності та абсолютної схожості – суттєва змістова характеристика масової культури. Наділяючи різні культурні явища певною ціннісною нейтральністю, роблячи основну ставку на видовищність, масова культура орієнтується в своєму впливі на стереотипи свідомості, стандартні штампи, не вимагаючи від людини витрат розумової енергії, почуттів, волі, тобто всього того, чого вимагає серйозне мистецтво.

Масова культура – не знає традицій, не має національності, її смаки й ідеали міняються із запаморочливою швидкістю відповідно до потреб моди. Масова культура звертається до широкої аудиторії, апелює до спрощених смаків, претендує на те, щоб бути народним мистецтвом.

Найефективнішим засобом тиражування й поширення цієї культури є ЗМІ.

Вплив масової культури на представників різних соціальних верств носить стихійний, а, отже, майже непомітний, природний вплив, який, в той же час, ніяк не сприяє формуванню суспільно бажаних цінностей, норм, моделей поведінки тощо. Молодь як один із найбільш прогресивних прошарків суспільства також потрапляє під вплив продуктів масової культури і, можливо, саме з цим пов'язані такі негативні тенденції у молодіжному середовищі як вживання алкоголю та наркотичних речовин, сексуальна розпуста та поширення венеричних захворювань, зниження загального інтелектуального рівня та соціальна пасивність. **Мета статті** – проаналізувати характер впливу масової культури на соціалізацію особистості.

Як і культура попередніх епох, сучасна культура має складну структуру, що містить низку субкультур різних вікових, соціальних, професійних верств. За класифікацією А.В.Мудрика, субкультура є одним із мезофакторів соціалізації особистості на рівні з засобами масової інформації (ЗМІ), регіоном проживання та типом поселення [2]. Тому, вважаємо, що і культуру вцілому слід віднести до цієї групи факторів соціалізації.

Т.Цюман наводить три підходи до розуміння змісту поняття "культура" [3]:

1) модель соціально прийнятної поведінки, яка характеризує людей як групу;

2) звичаї, вірування, досягнення, мистецтво та література, які притаманні окремій групі людей;

3) система надбіологічних програм людської діяльності, поведінки та спілкування, які історично розвиваються й виступають умовою відтворення та зміни соціального життя у всіх його основних проявах.

Автори "Соціальна педагогіка: словник-довідник" наводять наступні підходи до розуміння поняття "культура" в контексті соціальної педагогіки: "сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; духовний компонент людської діяльності, який забезпечує різноманітні сторони життя людини; особлива сфера і форма діяльності, яка має свій зміст і свою структуру; рівень життєдіяльності, який забезпечується постійною підтримкою високих взірців реальної діяльності і поведінки людини; предметно-ціннісна форма діяльності, у якій відображається історично визначений рівень розвитку суспільства і людини, породжується й утверджується людський сенс буття" [4].

Таким чином, виходячи із наведених вище підходів до розуміння сутності культури, як фактору соціалізації, слід наголосити на його тотальності та значному впливі, який він здійснює на процес соціалізації особистості. Окрім того, структура культури визначається взаємодією її "елітарного" та "народного" компонентів. Становлення "масового суспільства"

внесло суттєві зміни у цю взаємодію, створивши специфічний для культури феномен, що отримав назву масової культури.

На думку дослідників масову культуру започаткував Голівуд, масова комерційна продукція якого дала підстави назвати його "фабрикою мрії". "Голівудизація" поступово захопила книгодрукування, пресу, живопис. На ринок ринув потік коміксів, детективів, "жіночих романів". Театральні сцени заповнили мюзикли і зворушливі мелодрами, розквітла "жовта" преса. Надзвичайного масштабу набула "індустрія розваг" – від Діснейленду до телевікторин. Творці масової культури стали носіями "естетики ескапізму" – свідомого відвернення її споживачів від протиріч реального життя до віртуального світу мелодраматичних героїв і надуманих проблем [5].

Водночас з'явилося і чимало досліджень, присвячених масовій культурі. Філософи, культурологи, соціологи широко застосовують це поняття, проте осмислюється воно з різних позицій. Для одних масова культура – культура нового типу, породжена засобами масової комунікації, для інших – вияв натиску бездушної техніки і вульгарних мас, знамення неминучої загибелі загальнолюдської культури. Вони засуджують масову культуру за її рекламно-товарний, утилітарний, антиінтелектуальний характер.

Найавторитетнішим дослідником масової культури у свій час був Д.Белл (1919) – автор теорії масового суспільства. У статті "Масова культура і сучасне суспільство" він зазначав, що з появою кіно, радіо, телебачення, з одночасним друкуванням щоденних видань у різних містах, з одночасним розповсюдженням цих видань у всій країні з'явилась єдина система ідей, образів, розваг, які пропонуються найширшій аудиторії. Поняття "культура", що колись означало моральну й інтелектуальну витонченість, втратило елітарний зміст.

Американські соціологи Д.Бенсман і Б.Розенберг у ґрунтовному дослідженні "Масова культура і бюрократія", характеризуючи масову культуру, визначальною рисою її називали комерційне спрямування: мистецтво, науку, релігію, політику вона трактує як предмет споживання, ставлення до них підпорядковує економічним міркуванням, логіці ринку (попит породжує пропозицію), а не внутрішній логіці смислу. Масова культура стала продуктом масового виробництва, що виготовляється так само, як інші товари масового споживання. Вона має своїх маркетологів, котрі вивчають потреби ринку, водночас спрямовуючи ці потреби у певне перспективне для виробника русло. Психологи, соціологи, антропологи досліджують багатомільйонну аудиторію: її життя, почуття, думки, те, які гасла, персонажі, ідеї будуть для неї найпривабливішими. Все, що на ринку масової культури користується попитом, негайно піддається тиражуванню: симпатичні персонажі фільмів "Сам вдома" або "Бетховен" негайно стають героями нових і нових серій улюблених фільмів; лялька Барбі постає в нових і нових іпостасях; Діснейленди і Макдональдси перетворюються на неодмінні атрибути сучасного міста. Але визначальною рисою цієї культури є масовість, широта "суб'єкта".

Англійський дослідник Ентоні Берджесс, пояснює виникнення масової культури прилученням до освіти мільйонів людей. Він вважає, що для Англії початок формування масової культури пов'язаний з 1870 р., коли на Британських островах було запроваджено закон про загальну початкову освіту. На його думку, чимало простолюду, відірваного від традиційного патріархального сільського життя і невідворотним ходом історії введеного в урбаністичне середовище, напівосвіченого, але позбавленого глибокої культурної традиції, стало "замовником" і "споживачем" масової культури.

Поширене також визначення масової культури як того, що виявляє себе через певні жанри мистецтва – комедію, оперету, естрадну пісню, мюзикл. Проте "легкі" жанри споконвічно притаманні мистецтву. Людина – це істота різнобічна. Їй притаманне і прагнення пережити стан духовної просвітленості від звуків симфонії Бетховена, і бажання відпочити, читаючи шпигунський роман або танцюючи запальний хіп-хоп. Не випадково сам Е.Берджесс помітив певний парадокс: під вплив масової культури часто потрапляє високоосвічена еліта, а представники так званої маси виявляють потяг до "високої" культури. Стикнувшись з цим парадоксом, він доходить висновку: розділення культури на масову й елітарну відбувається всередині нас самих. Очевидно, визначити масову культуру можна через той психологічний, ментальний тип людини, яка потребує такої культури.

В усі часи людину хвилювала проблема її власного "Я". "Хто Я?" "Який Я?", "Яким Я хочу бути?". "Елітарна" культура висуває до "Я" низку вимог, які втілюються в певному ідеальному образі. Він містить те, що заперечує "горизонталь" людського буття і відкриває надзвичайну висоту "вертикалі" – людську трансцендентність, духовність. Однак ідеал недосяжний, він віддаляється від нас, мов лінія горизонту. Місце ідеалу в свідомості такої людини посідає ідол – реальний, приземлений, досяжний образ, який і моделює масова культура. Для його характеристики невідповідно застосовують слово імідж – образ, який не обов'язково збігається з істинним "Я" і створюється за допомогою певних засобів – косметики, одягу, манери поведінки, і розрахований на певне сприйняття оточенням [5].

Можна простежити, як змінювалась технологія створення ідолів масової культури. У дотелевізійні часи "зірка" була недосяжною, її життя, доля – загадкова і сповнена надзвичайними подіями – романтична, трагічна, героїчна. Згодом риси винятковості нівелюються, акцентується звичайність, доступність зірки (це звичайний хлопець або дівчина, наприклад, водій вантажівки, хлопець з італійського кварталу Елвіс Преслі, який став мільйонером, героєм, кумиром). Завдяки звичайності така людина – вдячніший об'єкт для психологічних процесів проєкції й отождолення, її успіхи сприймаються, як власні. Наслідувати її – справа техніки: макіяж "під Мерлін", зачіска – "під Преслі", пластика – "під Майкла Джексона" тощо.

Масова культура не цікавиться людиною-особистістю, не намагається зрозуміти її. Вона обмежується безцеремонним "підгляданням". Згадаймо, що імідж принцеси Діани створювався безжалісними "папарацці", що не

залишали її навіть у гімнастичному залі, доповідаючи мільйонній аудиторії, які саме вправи робить вона для корекції фігури.

Масова культура постачає на ринок і своєрідне мистецтво, яке нерідко характеризується поняттям кітч (нім. Kitsch – сміття), тобто халтуру, підробку.

У історії мистецтва виявляє себе певний алгоритм: у боротьбі зі старим, віджилим у ньому внаслідок сміливого пошуку геніальних митців народжується щось нове, своєрідне художнє одкровення. Поступово це нове поширюється, розвивається, досягає кульмінації, оволодіває умами – і починає занепадати. Те, що стало загальноприйнятим і загальновідомим, перетворюється на наслідування численних епігонів, що зводять колишні одкровення до рівня стереотипів. Для створення стереотипу необхідно досягти певного рівня художньої техніки і мати відчуття ринку – своєчасно вловлювати "злобу дня", підтримувати у споживача ілюзію причетності до чогось важливого, значущого, "доленосного". Це і є той самий кітч.

Кітчеве мистецтво виявляється по-різному. Воно може поставати перед масовою аудиторією як своєрідна підробка під "національне". Інша лінія кітчевого мистецтва – принциповий натуралізм, декларована традиційність. Це портрети з абсолютно достовірним зображенням костюма, парадної усмішки людини, тобто такої людини, якою вона хоче виглядати в очах інших. Це живописні жанрові сцени, що зображають ситуації зворушливі, повчальні, життєподібні, але без реальних драм, трагедій, потрясінь. Особливо вдається така життєподібність мистецтву десятої музи – кіно і телебаченню. Користуючись специфічними засобами, воно може дати повну картину життєвої псевдореальності – марка автомобіля, фасон сукні, зачіска, оформлення інтер'єру. І герої – мов справжні: відважні супермени вражають атлетичною будовою і невтомними бійками з підступними противниками і завжди виходять переможцями; чарівні молоді мільйонери в бездоганних смокінгах і метеликах здобувають засоби для розкішного існування, сидючи в суперсучасних офісах хмарочосів і віддаючи накази про придбання прибуткових акцій; милі блондинки – новітні Попелюшки – з невинними дитячими очима і здивовано напіввідкритими устами у вуличному натовпі зустрічають чарівного принца, готового взяти їх на довічне утримання, або несподівано створюють свій успішний бізнес чи, вразивши своєю незвичайною красою і прихованим талантом відомого продюсера, стають зірками світового кіно, співачками, топ-моделями.

Е.Фромм (1900–1980) у своїй книзі "Втеча від свободи" називає емоційний стан, що створює таке мистецтво, псевдопочуттям. Це шлях втечі від реальних життєвих проблем у світ безконфліктний, віртуальний. Це спосіб урізноманітнити життя за допомогою "сублімації почуттів в несправжнє", не докладаючи жодних зусиль, нічим не поступившись. Замість трагедії масова культура пропонує криваву мелодраму, тріллер, замість кохання – секс, замість романтики – надуману позу, замість психологічної глибини – ефектні психологічні "виверти".

Третій різновид кітч – псевдобунтарство, псевдосміливість: наслідування прийомів, вироблених бунтарями-авангардистами, але позбавлених їх заперечувального пафосу; звернення до того, що виходить за межі буденної свідомості (містичної алегорії, багатозначного символізму), але не заперечує ustalених норм.

Отже, кітч – це мистецтво, яке привносить в добре відоме елемент безпечної новизни, вміє своє бунтарство узгодити з непорушністю консерватизму і виступає негрізною опозицією під крилом офіціозу. Будучи цілком придатним для споживання "масою", воно водночас потребує ефектного "упакування" – атмосфери скандалу, сенсації, ажіотажу, викликаних не стільки самим "продуктом", скільки другорядними обставинами, пов'язаними з біографією митця, історією свого створення або "функціонування". Таким ефектним "упакуванням" можуть бути повідомлення про чергову пластичну операцію відомого співака, репортаж про заходи, спрямовані на забезпечення повної приватності гучного весілля поп-діви, подробиці розлучення зіркової пари тощо.

Отже масова культура і культура "висока" – це відображення і вияв того, ким і з ким хоче бути людина, чого шукає вона в житті: просвітлення, очищення, духовного пробудження чи "золотого сну", ілюзії життя, стимулятора притуплених почуттів тощо.

Вважаємо, що зазначені вище особливості та характеристики масової культури розгалужують її вплив на соціалізацію особистості, адже її ретрансляторами виступають не лише продукти маскульту (реклама, кіно, література, музика), а й інші фактори соціалізації – група ровесників, батьки, школа, ЗМІ тощо.

"Масова культура не виражає вишуканих смаків чи духовних пошуків народу. Вона зрозуміла й доступна людям різного віку, всім верствам населення незалежно від рівня освіти. Вона має меншу художню цінність, ніж елітарна чи народна культура. Вона задовольняє миттєві запити людей, реагує на будь-яку нову подію і відображає її". [Геналюк] Враховуючи занепад духовної культури, руйнацію системи цінностей, що пов'язані з економічними та політичними трансформаціями українського суспільства за часів незалежності, саме "споживацькі", миттєві потреби і мотиви діяльності домінують у переважній більшості населення України.

Таким чином поява та укорінення масової культури в українському суспільстві є результатом зазначених вище трансформацій та відповіддю на запити суспільства.

Література

1. Геналюк О.В. Масова культура і суспільство / Олег В'ячеславович Геналюк // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kkeu.at.ua/НАУЧНИ/Масовая.pdf>
2. Мудрик А.В. Социальная педагогика: [Учеб. для студ. пед. Вузов] / Анатолий Викторович Мудрик / Под ред. В.А. Сластинина. – [3-е изд., испр. и доп.] – М.: Издательский центр "Академия", 2000. – 200 с.

3. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / [Алексєєнко Т.Ф., Басюк Т.П., Безпалько О.В., Зверєва І.Д. та ін.] за заг. редакцією І.Д. Зверєвої. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.

4. Соціальна педагогіка: словник-довідник / За заг. ред. Т.Ф.Алексєєнко. – Вінниця: Планер – 2009. – 542 с.

5. Яртись А., Мельник В. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: [Навч. посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп.] / За ред. проф. А. Яртися та проф. В. Мельника. – Львів: Світ, 2005. – 568 с.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ ПО ВИВЧЕННЮ УМОВ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

Студентка V курсу *Кріль І.*

Науковий керівник: *Оржеховська В. М.*, асист. *Тукач І. І.*

У статті здійснена оцінка ефективності експериментальної роботи по вивченню умов морально-етичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами українського фольклору та порівняльний аналіз рівнів морально-етичної вихованості дошкільників на констатувальному та контрольному етапах.

Актуальність теми. У Базовій програмі розвитку дитини "Я у Світі" зазначається, що у старшому дошкільному віці дитина володіє такими вміннями та навичками з художньої літератури: *у процесі сприймання та художньої комунікації* – емоційно сприймає фольклорні твори різних жанрів в єдності змісту та художньої форми; розуміє зміст, ідею, основну сюжетну лінію казки чи оповідання, визначає головних персонажів; знаходить у тексті засоби виразності (порівняння, епітети); розуміє та пояснює зміст прислів'їв, приказок і доречно використовує їх у відповідних життєвих ситуаціях; відгадує образні, метафоричні загадки; *у виконавчій діяльності*: бере участь у розігруванні щедрівок, колядок, закличок, сюжетно-рольових ігор за мотивами літературних творів; знає тексти скоромовок, чистомовок; *у мовленнєво-творчій діяльності*: складає казкові історії за змістом скоромовок, прислів'їв, створює на основі засвоєного зразка власні загадки різних типів (описові, порівняльні), лічилки, колісанки, заклички, доповнює текст казки [1, с. 241-242].

Відповідно, вихователь повинен забезпечувати сприятливі умови для становлення й розвитку в дошкільника елементарного літературного смаку, збалансовувати спеціально організовану та самостійну діяльність, які спрямовані на збагачення досвіду дитини з художньої літератури, учити підтримувати бесіду про зміст, ідею, героїв твору, формулювати оцінно-етичні судження [1, с. 243].

Тому, з метою практичного вивчення проблеми морально-етичного виховання старших дошкільників засобами українського фольклору нами

проведене емпіричне дослідження означеної проблеми, здійснено порівняльний аналіз рівнів морально-етичної вихованості дошкільників на констатувальному та контрольному етапах, а також обґрунтована оцінка ефективності експериментальної роботи по вивченню умов морально-етичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами українського фольклору.

Мета написання статті: дати оцінку ефективності експериментальної роботи по вивченню та вдосконаленню умов морально-етичного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами українського фольклору.

На формувальному етапі педагогічного експерименту нами розроблено комплексну систему освітньо-виховної роботи, яка спрямовувалась на забезпечення умов морально-етичного виховання засобами українського у дітей старшого дошкільного віку: підбір ефективних методів і прийомів морально-етичного виховання; застосування індивідуально-диференційованого підходу до дитини; застосування різноманітних фольклорних творів (казок, прислів'їв, приказок тощо), моделювання ситуацій морально-етичного змісту, забезпечення розуміння дітьми морально-етичних категорій і змісту фольклорних творів та усвідомлення їх моралі, комплексне розв'язання завдань з морально-етичного виховання дітей у різних видах діяльності (художньо-мовленнєва, ігрова, театралізована, навчальна) як на заняттях, так і в повсякденному житті, під час режимних моментів, спільна робота ДНЗ із сім'єю з морально-етичного виховання дітей (спільне проведення свят).

В системі роботи в межах формувального етапу нами було виділено 3 блоки:

1) робота з дітьми (використання вправ та ігор для розуміння ними морально-етичних категорій, сприяння формуванню моральних якостей (доброти, взаємодопомоги, гостинності, товариськості тощо, моделювання ситуацій морально-етичного змісту, використання творів українського фольклору з метою формування умінь визначати мораль твору та співчувати героям твору).

Система роботи включала методи та засоби формування морально-етичної вихованості у дітей старшого дошкільного віку, розуміння ними морально-етичних категорій та норм, вміння визначати мораль твору, оцінювати власну поведінку, однолітків та героїв фольклорних творів тощо.

2) робота з батьками (проведення батьківських зборів на тему "Морально-етичне виховання дітей засобами українського фольклору у сім'ї" з метою ознайомити батьків з особливостями морально-етичного виховання, донести до їх розуміння важливість впливу українського фольклору на становлення моральної особистості дитини, а також розробка практичних рекомендацій щодо використання українського фольклору у морально-етичному вихованні старших дошкільників у сімейному середовищі), а також сприяння взаєминам ДНЗ з батьками, зокрема у проведенні спільних свят з використанням українського фольклору;

3) робота з вихователями (розробка методичних рекомендацій щодо морально-етичного виховання дітей з різними рівнями морально-етичної вихованості засобами українського фольклору).

Проведений порівняльний аналіз рівнів сформованості морально-етичної вихованості до формувального етапу і після нього. Здійснено кількісний розподіл досліджуваних дітей за рівнями сформованості морально-етичної вихованості на підставі порівняння показників констатувального етапу і контрольного.

Дітей, які володіють високим рівнем морально-етичної вихованості у ЕГ збільшилося на 6%. Оскільки наша робота проводилась тільки в ЕГ, то в КГ, з якою робота не проводилась, відсоток таких дітей майже не змінився. В свою чергу, дітей із середнім рівнем у експериментальній групі збільшилось на 11%, у контрольній – дані практично не змінились. Той факт, що після експериментальної роботи залишилися діти з низьким рівнем морально-етичної вихованості (у експериментальній групі – 4%, у контрольній – 15) говорить про те, що з даною категорією дітей вихователі повинні продовжувати здійснювати індивідуальну роботу по формуванню морально-етичної вихованості. Але позитивним є те, що після формувального етапу експерименту, суттєво зменшився низький рівень морально-етичної вихованості дошкільників (динаміка становить 17%).

В свою чергу, зросла обізнаність і зацікавленість батьків морально-етичним вихованням своїх дітей. У батьків з'явилось бажання брати активну участь у процесі формування морально-етичної вихованості дітей, читати їм казки, знайомити з малими фольклорними жанрами, брати участь у спільному з дошкільним закладом проведенні свят.

Вихователі теж стали більш змістовніше та ефективніше здійснювати процес морально-етичного виховання старших дошкільників засобами українського фольклору: добирати твори українського фольклору відповідно індивідуальних особливостей дітей, більш детально пояснювати морально-етичні категорії та норми, використовувати при цьому наочний матеріал, обігрувати їх, частіше застосовувати морально-етичні ситуації, використовувати під час різних режимних моментів малі фольклорні твори тощо.

Висновки. Таким чином, реалізація програми формувального експерименту підтвердила дієвість окреслених у теоретичній частині роботи організаційно-педагогічних умов, використання засобів українського фольклору у морально-етичному вихованні дітей старшого дошкільного віку, довела правильність висунутої гіпотези, що результативність морально-етичного виховання старших дошкільників залежить від дотримання відповідних організаційно-педагогічних умов: забезпечення розуміння дітьми морально-етичних категорій і змісту фольклорних творів та усвідомлення їх моралі, читання творів українського фольклору в сім'ї, спільне проведення ДНЗ з батьками свят із використанням українського фольклору, відповідність змісту творів українського фольклору психологічним особливостями дитини та розуміння нею морально-етичних категорій. Розробка відповідної системи роботи щодо підвищення ефективності вищезазначених умов, сприяла

підвищенню рівня морально-етичної вихованості старших дошкільників. Це можна побачити за результатами порівняльного аналізу рівнів морально-етичної вихованості дітей старшого дошкільного віку на констатувальному та контрольному етапах (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз рівнів морально-етичної вихованості дітей старшого дошкільного віку на констатувальному та контрольному етапах педагогічного експерименту

Рівні	ЕГ – 25 дітей			КГ – 25 дітей		
	Конста- тув. етап	Контр. етап	Дина- міка	Конста- тув. етап	Контр. етап	Динам.
<i>висо- кий</i>	15	21	+6	16	18	+2
<i>сере- дній</i>	64	75	+11	66	67	+1
<i>низький</i>	21	4	-17	18	15	-3

Отже, позитивні якісні зміни у кількісному вираженні рівнів сформованості морально-етичної вихованості у дітей, надають підстави говорити про ефективність комплексної системи морально-етичного виховання засобами українського фольклору, застосованої на формувальному етапі педагогічного експерименту.

Література

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я" у Світі" [Текст] / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України; наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко – 3-тє вид., випр. – К.: Світич, 2009. – 430 с.
2. Богуш А. М. Формування оцінно-етичних суджень у дітей старшого дошкільного віку [Текст] / А. М. Богуш, О. С. Монке. – Одеса: ПНЦ АПН України, 2002. – 239 с.
3. Виноградова А.М. Воспитание нравственных чувств у старших дошкольников [Текст] / А. М. Виноградова, Г. Н. Година. – М.: Просвещение, 1991. – 106 с.
4. Домбровська Л. Морально-естетичні основи виховання дітей у процесі навчання [Текст] / Л. Домбровська // Науково-методичний, інформаційно-освітній журнал. – 2004. – Вересень № 3-4 (29-30). – С. 94–97.

ВИЗНАЧЕННЯ ЖИТТЄВИХ ЗАВДАНЬ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Студентка IV курсу *Круш Д.*
Науковий керівник: *Борисюк С.О.*

Поняття соціалізація означає процес послідовного входження індивіда в суспільне життя, що супроводжується засвоєнням та відтворенням соціального досвіду в наслідок взаємодії людини зі стихійними та цілеспрямовано створюваними умовами життя на всіх її вікових етапах. У процесі соціалізації формуються соціальні якості, цінності, знання. Навички людини. Крім того, відбувається перетворення природжених, природних рис, а також засвоєння людиною елементів культури, соціальних норм та цінностей, які існують в суспільстві.

Соціальна адаптація – це процес пристосування індивіда до умов соціального середовища, формування адекватної системи стосунків із соціальними об'єктами, інтеграція особистості в соціальні групи, діяльність щодо освоєння стабільних соціальних умов, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища. Можна сказати. Що ці два поняття процес соціалізації та соціальної адаптації тісно взаємопов'язані. Адже, соціалізація можлива за умови пристосування індивіда до умов соціального середовища, а через соціальну адаптацію формується соціальна сутність людини.

Життєві завдання тісно пов'язані з процесом соціальної адаптації молоді. Адже від того, як молода особа адаптується до суспільства і залежить, які саме життєві завдання вона буде ставити перед собою, адже соціальна адаптація – складова процесу соціалізації особистості, вид взаємодії особи із соціальним середовищем, процес активного пристосування до його умов і вимог, у процесі якого відбувається узгодження вимог та сподівань обох сторін.

Мета: розкрити значення і роль життєвих завдань для соціалізуючих процесів у молодіжному середовищі, у процесі соціальної адаптації молоді.

Завдання є одним з ключових понять багатьох наукових дисциплін – математики, кібернетики, економіки, психології, соціології, політології, педагогіки, теорії управління. Кожна людина ставить серйозні завдання, не лише досліджуючи пізнавальні процеси, вивчаючи нові предмети чи готуючись керувати людьми. Вона ставить досить складні і глибокі завдання перед самою собою, намагаючись планувати своє життя, змінювати повсякдення, конструювати себе у бажаному майбутньому. І від того, як саме вона це робить, багато в чому залежить якість її життя та задоволення собою. Тому актуальність соціально-психологічного дослідження життєвих завдань, що визначають на певних етапах траєкторію майбутнього життя особистості, є безумовною. Термін "життєві завдання" був запропонований А. Адлером, вивчався такими психологами як: С.Кьєркегором, А.Ленгле, Дж.Норем, Е.Еріксоном. Потрібно також підкреслити, що проблема постановки життєвих завдань є багатогранною, тому вивчається різними

сучасними науковцями: М. Титаренко, О.Я. Кляпець, Б.П. Лазоренко, Т.О. Ларіною, Л. Лепіховою.

Життєві завдання – це енергоємні, цілеспрямовані футурологічні наративи, що складаються в умовах завершення певного життєвого етапу з метою передбачення та наповнення сенсом етапу наступного. Під час постановки життєвих завдань особистість, що потрапляє у стан нарації, створює тексти про власне майбутнє, поєднуючи їх сюжетно з історіями про своє минуле і теперішнє.

Життєві завдання є одиницями смислового структурування майбутнього, способами самопрогнозування, що надають численним особистісним інтенціям певної спрямованості, масштабності, фазності. Через адекватно поставлені життєві завдання людина обирає із спектра варіантів майбутнього той, що сприяє досягненню бажаної ідентичності та має найреальніше підґрунтя для втілення [21].

Дослідження образу майбутнього у соціально-психологічній царині в основному відбувається навколо понять "життєва перспектива", "часова перспектива", "життєва стратегія", "життєва програма", "життєві цілі", "життєві плани", "життєві домагання" та "життєві завдання".

Життєві завдання важко віднести суто до раціональної чи емоційної групи. Такі завдання переживаються людиною дуже інтенсивно, оскільки відтворюють пошук нових сенсів, глибинних підвалів існування та самопроявів. Екзистенційний зміст завдань передбачає їхнє усвідомлення і структурування. Рівень енергетичного забезпечення та реалістичність життєвих завдань вищий за інші форми самопрогнозування. За довготривалістю їх можна порівняти з життєвими цілями, оскільки завдання орієнтують на цілий період життя, який розгортається між двома нормативними чи ненормативними кризами.

В процесі формування власного стилю перед особистістю, на думку А.Адлера, постає три глобальних завдання: професія, дружба і кохання [1]. Професійне завдання студента полягає в оволодінні обраною професією, працевлаштуванні та подальшому кар'єрному зростанні. В цьому завданні втілюються кар'єрні домагання особистості, вибудовується план професійного розвитку. Згідно результатам, отриманих в дослідженні Л. М. Долгих, усвідомлене і неупереджене ставлення молоді до планування професійного майбутнього та повноцінного використання своїх потенційних можливостей сприяє професійній самореалізації [7]. Професійна самореалізація в студентському віці відбувається в процесі оволодіння професійними знаннями, вміннями і навичками та першими спробами реалізації їх на практиці.

Дружба як життєве завдання віддзеркалює потребу в близьких емоційних стосунках. Це завдання молода людина реалізує у спілкуванні та взаємодії з одногрупниками, рідними, друзями тощо. В процесі такої взаємодії розвивається почуття довіри, яке проявляється в її очікуваннях щодо поведінки інших у майбутній ситуації, її впевненості в своїх здібностях [24, 87].

В основі життєвого завдання "кохання" лежить потреба в інтимному спілкуванні. Кохання – це високий ступінь емоційно-позитивного ставлення, яке виділяє його об'єкт серед інших та характеризується готовністю зробити все можливе для благополуччя коханої людини. Почуття кохання наповнює

життя молодій людини сильними емоціями та новими переживаннями. Завдання "кохання" в молодості реалізується шляхом постановки менш глобальних завдань: пошуку супутника життя і встановлення. В молодості в процесі постановки життєвих завдань особистість намагається узгоджувати власні мрії з реальністю, що є необхідною умовою їх реалізації.

Молодість є періодом активної постановки життєвих завдань. Цей процес обумовлюється розвитком мисленневих та рефлексивних якостей, особливостями ціннісних орієнтацій, бажанням відбутися як особистість, спроможністю активно діяти, а не лише споглядати і мріяти.

В молодому віці перед особистістю постають завдання в професійній, сімейній сфері, в сфері взаємодії, особистісного розвитку, пошуку смислу життя та ін. Ці життєві завдання наповнюють образ бажаного майбутнього молодій людині, допомагають сформувати власний стиль життя.

Отже, Життєві завдання – це енергоємні, цілеспрямовані футурологічні наративи, що складаються в умовах завершення певного життєвого етапу з метою передбачення та наповнення сенсом етапу наступного. Життєві завдання тісно пов'язані з процесом соціальної адаптації молоді. Адже від того, як молода особа адаптується до суспільства і залежить, які саме життєві завдання вона буде ставити перед собою, адже соціальна адаптація – складова процесу соціалізації особистості, вид взаємодії особи із соціальним середовищем, процес активного пристосування до його умов і вимог, у процесі якого відбувається узгодження вимог та сподівань обох сторін.

Література

1. (21) Титаренко Т. М. Життєві завдання як практики самоконструювання особистості // Соціальна психологія. – №6.- С. 3-11.
2. (23) Уніат Н. М. Постановка життєвих завдань молодими людьми як одна із форм конструювання майбутнього. Теоретичні та практичні проблеми розвитку та реалізації потенціалу особистості// Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців "Розквіття-3". 26 квітня 2010 року, м. Одеса, Принтмастер, 2010. – С. 86-88.
3. (1) Адлер А. Индивидуальная психология как путь к познанию и самопознанию человека // Наука жить. – Киев, 1997.
4. (7) Долгих Л. М. Кар'єрні домагання як суб'єктивний механізм професійної самореалізації // Соціальна психологія. – 2005. – № 2 (10). – С. 64-71.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Студентка ІV курсу *Куновська І.М.*
Науковий керівник: *Аніщук А.М.*

У статті розкрито сутність поняття "мовленнева готовність", виділено та охарактеризовано педагогічні умови формування мовленнєвої готовності старших дошкільників до навчання в школі.

Актуальність. На сучасному етапі розвитку української педагогічної науки проблема мовленнєвої підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі залишається однією з найактуальніших. Концептуальні засади реформування дошкільної і початкової ланок освіти, визначені у "Базовому компоненті дошкільної освіти" (1999), Законі України "Про дошкільну освіту" (2001), Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (2001) окреслюють ключові тенденції в розвитку сучасної системи національної освіти, нові вимоги до підготовки дітей шестирічного віку до навчання, передбачають виховання свідомого ставлення до мови як національно-культурної цінності та обов'язкове оволодіння основами української літературної мови як провідної передумови засвоєння шкільних знань, умінь і навичок.

Вивчення теорії питання та аналіз педагогічної та методичної літератури показують, що психологи, педагоги і методисти дошкільного і початкового навчання цікавилися в основному психологічною та загальноосвітньою підготовкою дітей до школи, куди входила і загальномовленнєва. Теоретичні основи даної проблеми знайшли відображення у працях К. Ушинського, В. Сухомлинського, Л. Артемової, Г. Фомічової, О. Проскури, О. Савченко та ін.

Дослідження діяльності дошкільних закладів показали, що безпосередньо формуванню навичок мовленнєвої готовності в усіх аспектах приділяється недостатньо уваги, хоча саме дошкільний вік є сенситивним періодом мовленнєвого зростання. Все це надає особливої актуальності вивченню проблеми формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі.

Мета статті: виділити та охарактеризувати педагогічні умови формування мовленнєвої готовності старших дошкільників до навчання в школі.

Завдання:

1. Розкрити сутність поняття "мовленнєва готовність" дітей до навчання в школі.
2. Виділити та охарактеризувати педагогічні умови формування мовленнєвої готовності до школи.

Мовленнєва готовність до навчання в школі, як лінгводидактична проблема досліджувалась вченими А. Богуш, М. Вашуленко, А. Іваненко, Г. Ніколайчук, Л. Калмиковою, О. Хорошковською в різних напрямках. А саме: змістовий аспект навчання дітей 6-7 років рідної мови та мовленнєвої підготовки до школи досліджували А. Богуш, М. Вашуленко, Л. Пен'євська, О. Усова, О. Ушакова; формування граматично правильного мовлення – А. Арушанова, К. Крутій, Н. Лопатинська, Н. Маковецька, Г. Ніколайчук, Ф. Сохін; комунікативний розвиток дитини – Л. Айдарова, Л. Калмикова, А. Маркова, Т. Піроженко.

Учені А. Богуш., М. Вашуленко, А. Іваненко Л. Калмикова та ін. виокремлюють поняття: *мовленнєва підготовка і мовленнєва готовність дітей до навчання у школі.*

Зокрема, Л. Калмикова зазначає, що поняття "мовленнєва підготовка" використовується у двох значеннях: 1) "загальномовленнєва підготовка"

(розвиток навичок усного мовлення, навичок використання одиниць мови для мислення, спілкування); 2) "спеціальна мовна (мовленнєва) підготовка" (початкове усвідомлення знакової системи, формування основи спеціальних умінь у галузі читання, письма, аналізу мовних явищ) [6].

Як зазначає А. Богуш, *мовленнєва підготовка* дітей до школи включає "оволодіння практичними мовленнєвими навичками, вдосконалення комунікативних форм і функцій мовленнєвої дійсності, формування її усвідомлення" [2, с. 468]. Вона охоплює весь період перебування дитини у дошкільному навчальному закладі. Це змістовий аспект навчання рідної мови.

А. Богуш, Н. Шиліна визначають мовленнєву готовність дітей до школи, як таку, що включає наступні компоненти: знання про навколишню дійсність, змістову сторону мовлення, рівень розвитку мовленнєвих навичок (достатній словник, правильну звуковимову, граматичну правильність мовлення, діалогічне й монологічне мовлення), високу мовленнєву активність дітей, якість мовленнєвих відповідей, оволодіння елементарними оцінно-контрольними діями у сфері мовленнєвої діяльності [4].

Формування мовленнєвої готовності старших дошкільників до школи справляє величезний вплив на весь подальший процес навчання дитини у школі. Наявність у старших дошкільників навіть незначних відхилень у мовленнєвому розвитку веде до серйозних проблем в засвоєнні програм загальноосвітньої школи.

Дитина добре розвинутою мовою легко вступає в спілкування з оточуючими, може зрозуміло виразити свої думки, бажання, поставити запитання, домовитися з однолітками про гру. І навпаки, невиразна мова дитини утрудняє її взаємини з людьми і нерідко накладає відбиток на її характер. Дуже гостро постає питання про значення фонетично правильного мовлення під час вступу до школи, коли дитині потрібно відповідати і ставити питання у присутності всього класу, читати вголос (недоліки мовлення виявляються найчастіше). Особливо необхідною стає правильна вимова звуків і слів при оволодінні грамотою. Молодші школярі пишуть переважно так, як говорять, тому серед неуспішних школярів молодших класів (насамперед з рідної мови і читання) спостерігається великий відсоток дітей фонетичними дефектами. Старші дошкільники з несформованою звуковою стороною мовлення (вимова, фонемні процеси), як правило, замінюють і змішують фонемні, схожі за звучанням або артикуляцією (шиплячі – свистячі; дзвінки – глухі; тверді – м'які, р – л). Це одна з причин виникнення дисграфії (порушення письма) і дислексії (порушення читання).

Л. Калмикова, Л. Кондрух, І. Луценко, Т. Піроженко та ін. пов'язують мовленнєву готовність дітей до школи з формуванням у них комунікативно-мовленнєвих навичок. Зокрема, Т. Піроженко виділяє такі завдання розвитку комунікативно-мовленнєвих умінь дитини: створення і забезпечення цілісності різних комунікативних ланок, в яких бере участь дитина: "дитина-дорослий", "діти-дорослий", "дитина-дитина", "дитина-однотітка та малюки"; розвиток у дошкільнят усіх форм (емоційно-особистісної, ситуативно-ділової, позаситуативної) та засобів (невербальних, вербальних)

спілкування; розвиток і диференціація почуттів у дітей (інтелектуальних, естетичних); розвиток інтелекту та дослідницької діяльності дітей, формування різних способів пізнання ними навколишнього світу; формування творчого ставлення до організації діяльності та спілкування, розвиток комунікативно-мовленнєвих здібностей дошкільнят [8].

Отже, зміст мовленнєвої підготовки дітей до навчання в школі полягає у розвитку мовленнєво-творчих здібностей, в усвідомленні мовленнєвої діяльності, формуванні свідомого лінгвістичного ставлення до мови і мовлення. Засвоєння дошкільниками рідної мови передбачає формування практичних мовленнєвих навичок, удосконалення комунікативних форм і функцій мовленнєвої діяльності, необхідних для подальшого навчання у школі.

У процесі дослідження, нами були виокремлені *педагогічні умови формування мовленнєвої готовності до школи*, а саме: забезпечення комплексного підходу до формування мовленнєвої готовності старших дошкільників до навчання в школі; створення розвивального середовища для спілкування з однолітками і дорослими; ознайомлення старших дошкільників з предметним світом та явищами довкілля.

Підставою для виділення першої умови було те, що навчання дошкільників рідної мови досліджується сьогодні в декількох напрямках: виховання звукової культури мовлення (М. Алексєєва, В. Борова, А. Макасов, О. Трифонова); вивчення різних аспектів словникової роботи (А. Арушанова, Л. Колунова, Н. Кирста, І. Луценко, Н. Луцан, І. Непомняща, О. Ушакова); формування граматичної правильності мовлення (А. Богуш, К. Крутій, Н. Лопатинська, Н. Маковецька, Ф. Сохін); навчання діалогічного і монологічного мовлення (Л. Білан, Л. Ворошніна, Н. Луцан, С. Ласунова). Саме це і забезпечує комплексний підхід до формування мовленнєвої готовності старших дошкільників до навчання в школі.

Розвиток комунікативно-мовленнєвих здібностей дошкільнят здійснюється у *розвивальному мовленнєвому середовищі*. Розвивальне мовленнєве середовище – це потенційні можливості позитивного впливу різноманітних факторів у їх взаємодії на мовленнєвий розвиток дитини і формування мовленнєвої особистості. Організація розвивального мовленнєвого середовища потребує від педагога врахування вікових, індивідуальних особливостей. А. Богуш під мовленнєвим середовищем розуміє сукупність сімейних, побутових, соціально-педагогічних неорганізованих і цілеспрямованих умов спілкування дитини в системах "дорослий (батьки родичі вихователь) – дитина", "дитина-дорослий", "дитина-дитина" [3].

Як зазначено у Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі", продуктивною формою мовленнєвого розвитку дітей є вільна і самостійна діяльність у спеціально організованому середовищі, де педагог надає кожному право вибору: де, коли, скільки часу з ким діяти. Дошкільнят слід навчати самостійно обирати в мовленнєвому розвивальному середовищі вид, форму діяльності, матеріал, зміст, партнерів, тематику для реалізації власного задуму [1].

Таким чином, вивчення процесу набуття дошкільниками комунікативних умінь і навичок спілкування, дає змогу своєчасно розробити правильну "тактику" комунікації, сформуванати потребу в спілкуванні з дорослими, виявити труднощі, які виникають у стосунках між дітьми, й уникнути небажаних конфліктів.

Важливим компонентом мовленнєвої готовності дітей до школи є наявність знань і уявлень про довкілля. Тому однією з умов формування мовленнєвої готовності старших дошкільників до навчання в школі є ознайомлення старших дошкільників з предметним світом та явищами довкілля.

Ознайомлення дітей з довкіллям – передбачає засвоєння дитиною узагальнених цілісних емпіричних уявлень та системи знань щодо довкілля (природне, предметне, соціальне) і місце в ньому людини. Основними засобами ознайомлення дітей з довкіллям є: середовище (предметне, соціальне, мовленнєве тощо), природа, ігри, предмети побуту, народні традиції і звичаї, свята, народно-декоративне мистецтво, художня література, усна народна творчість, технічні засоби навчання, образотворче мистецтво, сім'я.

Заняття з ознайомлення дітей з предметним світом та явищами довкілля В. Логінова поділяє на три групи:

1) ознайомлення дітей з предметами та явищами, введення у словник дітей нових слів; уточнення і закріплення знань про довкілля, активізація й уточнення словника (спостереження, екскурсії, картини, бесіди, читання тощо);

2) ознайомлення дітей з якостями і властивостями предметів, збагачення й уточнення словника; зіставлення, порівняння якостей, властивостей, ознак предметів та розвиток мислення (дидактичні ігри, вправи, практична діяльність);

3) заняття на формування узагальнень та понять [7].

Перша група занять – на ознайомлення та закріплення знань дітей про довкілля здебільшого має інтегрований характер. Ці заняття мають конкретну тему, наприклад, "Наша Батьківщина", чітко визначені освітні та виховні завдання з теми, провідний метод навчання (у даному випадку – бесіда).

При ознайомленні дошкільників *із властивостями та якостями предметів*, В. Логінова пропонує знайомити дітей з такими матеріалами, як тканина, папір, дерево, пластмаса, метал, шкіра, гума, скло, їхніми властивостями (гладенький, твердий, прозорий, рветься, б'ється, мнеться); знайомити з піском, глиною, борошном, цукром, крупою, сіллю, водою, молоком, олією (прозоре, пахуче, біле, ллється, переливається, нагрівається, кипить, розтає, розсипається). Ознайомлення дітей з якостями і властивостями предметів відбувається *поетапно*.

На *першому* етапі дітей знайомлять з перетворенням матеріалу в конкретну річ: з глини можна ліпити, виготовляти вироби; з тканини, шкіри можна шити одяг, їх ріжуть, зшивають, клеять.

На *другому* етапі дітям дають конкретні знання про ознаки матеріалів, учать розрізняти предмети за матеріалами. Це розглядання скла (і різних

скляних предметів), гуми (і гумових предметів), шкіри (і шкіряних речей). Або на столі розкладають сукні (з тканини, шкіри, паперу) й пропонують відібрати ті, які можна прати; човники (з пластмаси, пластиліну, дерева, паперу), які можна пустити на воду.

Третій етап – навчання дітей обстеження предметів. Це заняття із сенсорного виховання. Дітям пропонують один вид матеріалу (наприклад, папір чи тканину) з різними його якостями та властивостями.

На заняттях *третьої* групи діти засвоюють поняття – знання про загальні і суттєві ознаки предметів та явищ дійсності, закріплені у словах. Поняття об'єднані між собою у певні системи, які дозволяють виводити з одного знання інше, розв'язувати мисленнєві задачі без використання реальних предметів і образів

Для формування понять, як зазначають А. Богуш, Н. Гавриш [2], необхідні дві передумови: а) чітка система знань, яка є необхідною для пізнавальної діяльності дітей; б) мовленнєве спілкування дитини з дорослим, яке Л. Виготський назвав головним фактором розвитку наукових понять [5].

Таким чином, отримуючи знання про предметний світ та явища довкілля, старші дошкільники засвоюють теми, передбачені Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі", які готують дитину до навчання в школі: "Іграшки", "Одяг", "Взуття", "Посуд", "Меблі" та ін. Вихованці вчаться виділяти суттєві та несуттєві ознаки, об'єднувати предмети у групи, використовуючи узагальнюючі слова, опановують лексичний запас рідної мови, навчаються розуміти значення слів, правильно використовувати їх у мовленні.

Як **висновок** зазначимо, що забезпечення комплексного підходу до виховання у дітей звукової культури мовлення, збагачення словника, формування граматичної правильності мовлення, навчання діалогічного і монологічного мовлення; створення розвивального середовища для спілкування з однолітками і дорослими; ознайомлення з предметним світом та явищами довкілля сприятимуть формуванню мовленнєвої готовності старших дошкільників до навчання в школі.

Література

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України; наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. – К.: Світич, 2008. – 430 с.- С.338 – 341.

2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш; за ред. А. М. Богуш. – К.: Вища шк., 2007. – 542 с.

3. Богуш А. М. Теоретичні аспекти виховання мовної особистості дошкільника / А. М. Богуш // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету [педагогічні науки]. – №2. – Бердянськ: БДПУ, 2005. – 198 с. – С.21-27.

4. Богуш А. М. Мовленнева готовність старших дошкільників до навчання у школі / А. М. Богуш, Н. Є. Шиліна. – О.; ПНУ АПН України, 2003. – 335с.
5. Выготский Л.С. Мышление и речь: психологические исследования / Выготский Лев Семенович [науч. ред. Г.Н.Шелогорова]. – М.: Лабиринт, 1996. – 416 с.)
6. Калмикова Л. Теоретичні основи і шляхи удосконалення методики мовленнєвої підготовки до школи / Лариса Калмикова // Початкова школа. – 2000. – № 12. – С. 8–11.
7. Логинова В.И. Знакомство со свойствами предметов / В.И.Логинова // Дошкольное воспитание. – 1965. – №2. – С. 25– 32.
8. Піроженко Т. О. Мовленнєве зростання дошкільника / Тамара Олексіївна Піроженко. – К.: Грайлик, 1999. – 40 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФІЛАКТИКИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Студентка III *Лабузько С.*

Актуальність. У сучасному світі торгівля людьми є одним з найбільш грубих та масових порушень прав і свобод людини. Це явище являється однією з найбільш актуальних проблем сучасності. Оскільки жертвами сучасних форм рабства в Україні щорічно стають сотні людей, наша держава затвердила цілий ряд національних програм з проблеми запобігання торгівлі людьми. Проте глобалізація в світовому масштабі, зростаюча взаємозалежність та взаємопов'язаність держав, нерівномірність соціально-економічного розвитку окремих регіонів світу спричинили небачене до цього часу поширення цього антигуманного явища. За наявних умов соціально-економічного сьогодення жертвами торгівлі людьми стають майже всі категорії населення, але найбільше ця проблема стосується молоді. А тому однією з потенційних груп ризику торгівлі людьми на нашу думку є студенти вищих навчальних закладів, зокрема, випускники: бакалаври, спеціалісти та магістри.

Теоретичні аспекти даної проблематики висвітлено в працях Бандурки О.М., Куца В.М., Лизогуба Я.Г., Орлеана А.М. Основи запобігання торгівлі людьми, експлуатації дітей та соціальної профілактики даного явища описані в працях К.Б.Левченко, О.А.Удалової. І.М.Трубавіної. Теоретична база та практична робота з даного питання продовжує розширюватись і велику роль в даному процесі відіграє діяльність Міжнародного жіночого правозахисного центру "Ла Страда Україна".

Метою даної статті є визначення та узагальнення теоретичних засад профілактики торгівлі людьми в студентському середовищі.

Завданнями даної статті є:

- Проаналізувати поняття торгівлі людьми;

- Розкрити найбільш ефективні форми і методи профілактики торгівлі людьми;
- Обґрунтувати соціально-психологічні особливості студентства як групи ризику торгівлі людьми.

Проблема торгівлі людьми – одного з найнегативніших явищ сучасного суспільства – уперше була піднята правозахисниками на початку ХХ століття. У той час особлива увага приділялася жінкам з Великобританії, яких змушували до проституції в країнах континентальної Європи. Так з'явився термін "біле рабство", який пізніше поширився на загальне поняття торгівлі людьми.

Різні міжнародні джерела по-різному визначають зміст цього явища. Під торгівлею людьми розуміють: 1) работоргівлю; 2) продаж, що призводить до здійснення відносно людини інститутів та звичаїв тотожних з рабством, таких як боргова кабала, сімейне рабство тощо; 3) вивезення та продаж жінки за кордоном або у своїй країні для використання в проституції чи в порнобізнесі; продаж дитини для незаконного усиновлення; 5) використання ембріона чи плода людини з корисною метою (фактично продаж ембріона чи плода); 6) продаж людини з метою незаконного вилучення її органів [1].

Згідно зі статтею 3 Протоколу ООН про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, який доповнює Конвенцію ООН про боротьбу з транснаціональною організованою злочинністю "торгівля людьми" визначається як – "Вербування, перевезення, передача, приховування або одержання людей шляхом загрози силою або її застосування або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або уразливістю положення, або шляхом підкупу у вигляді платежів або вигод, для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу з метою експлуатації" [4].

Варто зазначити, що профілактика торгівлі людьми є одним із напрямів протидії цьому явищу. Окрім того, профілактика тісно пов'язана із проведенням інформаційно-просвітницьких кампаній і є важливою складовою заходів з протидії торгівлі людьми, оскільки ефективне запобігання означає наявність меншої кількості постраждалих від цього явища. Профілактика торгівлі людьми може бути спрямована на викриття, локалізацію, попередження цього явища, обмеження, усунення умов та причин його існування.

Загалом, існують різноманітні класифікації форм та методів профілактичної роботи, але ми спробуємо зупинитися на тих, які будуть важливими для інформаційно-просвітницької роботи з протидії торгівлі людьми.

Усі існуючі форми та методи роботи залежно від участі аудиторії поділяються на пасивні (лекція, бесіда), активні (групова робота) та інтерактивні (тренінг, дискусія, рольові ігри тощо).

За способом передачі та отримання інформації вони традиційно поділяються на словесні (лекція, розповідь, бесіда, робота з книгою,

драматизація тощо), наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація) й практичні (вправи, практичні роботи).

Відповідно, залежно від цільової аудиторії розрізняють індивідуальні (консультування) та групові (тренінги, дискусії, інтелектуальні ігри тощо) методи, а також методи роботи в громаді. До індивідуальних методів роботи можна віднести індивідуальне очне та заочне консультування (робота телефонів "гарячої лінії", телефонів довіри тощо) [2, с. 85-92].

Вище ми наголошували на тому, що студентство є однією із груп ризику торгівлі людьми. А тому охарактеризуємо його як соціальну групу. Усі фактори, що зумовлюють виділення студентів в окрему групу ризику торгівлі людьми можна розділити на об'єктивні та суб'єктивні: до перших відносимо скрутне економічне становище в Україні; недостатня кількість робочих місць для молодих спеціалістів; невисокий рівень заробітної плати порівняно з європейськими країнами та ін.

До суб'єктивних належать: по-перше, труднощі та ризики, що пов'язані із пошуком першого робочого місця нерідко спонукають випускників вузів шукати шляхи заробітку за межами рідної держави; по-друге, прагнення до отримання високої заробітної платні для задоволення своїх потреб; переконаність у вірності стереотипів щодо відсутності реальних перспектив власного професійного та особистісного розвитку у рідній країні; уявлення про роботу за кордоном як про спосіб легкого заробітку великих грошей.

Студентство, за визначенням А.В.Петровського – мобільна соціальна група, метою діяльності якої є організована за певною програмою підготовка до виконання високих професійних та соціальних ролей у матеріальному і духовному виробництві.

Зазначимо, що студентській молоді, як і іншим соціальним групам, притаманні специфічні фізіологічні, психологічні, пізнавальні, культурно-освітні тощо властивості, що характеризують її біосоціальне дозрівання як здійснення самовиразу її внутрішніх сутнісних сил і соціальних якостей.

Дослідники студентства, як соціальної групи, виділяють наступні специфічні соціально-психологічні особливості властиві студентському віку: згуртованість, суспільна активність, висока інтенсивність спілкування, напружений пошук сенсу життя (Петровський А.В.), прагнення до швидкого успіху, бажання незалежності від батьків, недооцінка життя як блага (Мечніков І.І.), підвищена критичність як до себе, так і до оточуючих, нестійкість в думках, поглядах, переконаннях, прагнення "йти в ногу з часом", поспішність рішень та вчинків (Подоляк Л.Г., Юрченко В.І.) [3, с. 63-73;5].

Зазначимо, що саме сукупність всіх цих властивостей робить студентство такою вразливою суспільною групою, сприяє тому, що студенти, самі того не підозрюючи, часто потрапляє до тенет торгівців людьми. Хоча самі студенти не вважають проблему торгівлі людьми актуальною та важливою на сьогодні.

Отже, проаналізувавши стан проблеми торгівлі людьми на сьогодні та ознайомившись з соціально-психологічними особливостями студентства, можна говорити про те, що студентство дійсно становить групу ризику

торгівлі людьми. Причиною цьому є як соціально-економічне становище студентської молоді в нашому суспільстві, так і соціально-психологічні особливості студентства як соціальної групи (неуважне ставлення до документів, невваженість та поспішність рішень, не цінування свого життя як блага та стереотипність переконань ("зі мною такого не станеться")), що роблять дану категорію населення досить уразливою перед проблемою торгівлі людьми. Варто наголосити на тому, що студентство є групою ризику торгівлі людьми ще і тому, що просто не вважає це явище небезпечним та актуальним на сьогодні.

Література

1. Запобігання домашньому насильству і торгівлі людьми. – Київ, 2001, 251 с.
2. Інформаційно-просвітницька робота з протидії торгівлі людьми: методичні рекомендації / Н.Гусак, Н.Романова.– К., 2011. – 164 с. с.85-92
3. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: навчальний посібник для магістрантів та аспірантів. – К.: ТОВ "Філ – студія", 2006. – 320с.
4. Протокол про запобігання і припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї (995_791), що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, прийнятий резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15.11.2000 р. // <http://www.un.org/russian>
5. <http://www.rapos.ru/Info/viewtopic.php?p=155&sid=5cdbe77697b8993c19606ad7aaf2d90a>.

КЛУБИ В СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІЛЬНОГО ЧАСУ

Студентка III курсу **Лєва Т.Г.**

Науковий керівник: доцент, канд. пед. наук **Останіна Н.С.**

У статті представлено загальну характеристику клубів для учнівської молоді. Автор статті робить спробу розкрити особливості організації клубної роботи з учнівською молоддю у сфері вільного часу.

Актуальність та постановка проблеми. Суспільне життя в Україні потребує переорієнтації освіти, в тому числі і соціально-педагогічної, що забезпечить особистісний розвиток і творчу самореалізацію кожного підростаючого громадянина. Це забезпечить зростання поколінь, здатних до навчання впродовж життя, створення цінностей суспільства, розвитку української нації, інтеграції України у світовий простір як конкурентноспроможної держави.

Молодь сьогодні вступає у період прийняття відповідальних рішень, що визначають її подальше життя, його сенс, вироблення особистісного світогляду.

Поряд з цим зміст ціннісного дозвілля полягає в тому, щоб наблизити коштовне, улюблене й відокремити непотрібне. Так, дозвілля як частина вільного часу приваблює молодь нерегламентованістю, добровільністю

вибору різноманітних форм дозвіллевої діяльності, її емоційною насиченістю, креативністю та споглядальністю. Таким чином дозвіллева діяльність для молодшої людини перетворюється на спосіб життя, заповнення вільного часу змістовно насиченими висновками. У свою чергу активне, змістовне дозвілля вимагає певних потреб і здібностей від самої особистості, роблячи наголос на творчі види дозвіллевих занять, на забезпечення прямої участі в них кожної молодшої людини. При цьому важливі як зміст, так і форма занять, які мають відповідати потребам та інтересам молоді, органічно сприйматися самими молодими людьми. Проте найбільш зручні форми для цього вже вироблені життям. До них відносяться, насамперед, аматорські об'єднання, клуби за інтересами тощо.

Молодим властиво об'єднуватися в групи. Сьогодні ми досить часто стикаємося з тим, що підліток, аби задовольнити свою потребу в активності, втягується в асоціальні групи, здійснює протиправні вчинки та інше. Тому для педагога, вихователя важливо скерувати активність, енергію підлітка в правильне русло. Клуби за інтересами – це одна з найкращих можливостей для самореалізації особистості.

Мета нашої статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному доведенні вагомого впливу клубів за інтересами на процес соціалізації учнівської молоді.

Відповідно до мети нами визначені наступні завдання:

- узагальнити фактори привабливості клубного життя для учнівської молоді.
- визначити умови ефективності клубної діяльності, як мікрофактору соціалізації особистості учня.

Основний матеріал. Клуби є самостійними об'єднаннями, що діють з метою створення умов для самодіяльної творчості, формування громадської думки, духовного розвитку, задоволення культурних потреб і організації дитячого відпочинку населення, учнівської молоді, тощо.

Одним з видів соціальної діяльності є клубна діяльність, а саме сфера реалізації інтересів і індивідуально-творчої активності особистості. Як вважає В.В.Полукаров, рекреаційна діяльність переважно має відновлювальний характер, дозвіллева – відновлювальний і творчий характер, а клубна, являючись неодмінно творчою, носить креативну спрямованість [8].

Клубна діяльність організовується на принципах добровільності об'єднання осіб із спільними інтересами, а також на принципах самодіяльності і самоуправління, врахування вікових і соціокультурних особливостей. При організації клубної діяльності слід врахувати рекомендації одного з перших організаторів клубних об'єднань С.Т.Шацького, який акцентував на тому, щоб сперечатися з вулицею, клуб повинен створювати середовище, в якому дітям було б цікаво; працівники клубу повинні мати фантазію, вміти урізноманітнити форми роботи.

Відвідування клубу сприяє включенню дитини в різноманітні соціально – ціннісні і особистісно значимі види діяльності. Поряд з цим клуб – це гуманістично орієнтовані міжособистісні відносини з однолітками і дорослими; центр де формують досвід соціальної поведінки, необхідний для успіш-

ного включення в систему суспільних відносин; де виявляють і розвивають інтелектуальні, комунікативні, експресивні, інструментальні здібності.

Вивчення проблеми дослідження вказує на те, що привабливість клубного життя для дітей і підлітків визначається:

- ігровою формою засвоєння майбутніх соціальних ролей;
- різноманітною за характером діяльністю, яка дозволяє вирішити проблему професійного самовизначення, самопізнання;
- можливістю задовольнити потребу у спілкуванні;
- гуманістично побудованими в порівнянні з вуличними міжособистісними відносинами;

- розвиненим самоуправлінням, відносною автономією від дорослих.
До умов ефективності клубної діяльності спеціалісти відносять:

- організаційно-педагогічні: вивчення і виявлення можливості для організації клубної діяльності в установі або мікросередовищі; наявність дорослих, що вміють організувати певні види клубної діяльності; наявність і/або створення в установі матеріальної бази, що необхідна для організації клубної діяльності у відповідності до обраного напрямку; цілеспрямована робота педагогів по формуванню клубного колективу учнів, забезпеченню його достатньо тривалого і стабільного функціонування; створення системи взаємозв'язків клубних об'єднань з іншими колективами і соціальним середовищем;

- психолого-педагогічні: вивчення і виявлення інтересів дітей та молоді в сфері вільного часу, їх потреб, здібностей і умінь, які можуть бути сформовані, реалізовані і розвинені в певних видах клубної діяльності; створення можливостей для творчого розвитку дітей та підлітків в процесі реалізації ними своїх потреб, здібностей, інтересів і умінь в клубній діяльності; врахування статевікових особливостей і особистісних ресурсів дітей та підлітків при виборі напрямів і видів клубної діяльності, при визначенні співвідношення репродуктивних, продуктивних і творчих компонентів її змісту; забезпечення особистісної значущості і соціально ціннісної направленості змісту клубної діяльності; стимулювання активності і формування суб'єктної позиції дітей та підлітків; реалізація педагогами і вихованцями своїх особистісних ресурсів в процесі життєдіяльності клубного колективу;

в) педагогічні: адекватність змісту клубної діяльності інтересам вихованців, соціальним умовам і можливостям її організації; комплексний характер спільної діяльності вихованців в клубному колективі, що відповідає його виховним функціям і профілю; співставлення індивідуальних, групових і колективних форм в процесі організації життєдіяльності клубного колективу; оптимальне співвідношення педагогічного керівництва і самоуправління клубною діяльністю з самоорганізацією її учасників; стимулювання самодіяльності вихованців, направлене на їх самоорганізацію і саморозвиток; створення суб'єкт-суб'єктних відносин в клубному колективі як між вихованцями, так і між ними та педагогами; створення, збереження і оновлення традицій діяльності і відносин в клубному колективі.

Проведення дослідження дає підстави для наступних висновків.

Отже, клуб як добровільне об'єднання за інтересами учнівської молоді стає однією з найпопулярніших і ефективних форм роботи, бо має можли-

вість здійснювати у комплексі виховний вплив та розвиток особистості. Вважається, що клуб – це одна з провідних форм соціально-педагогічної роботи, спрямована на реалізацію творчого потенціалу дітей та молоді, самореалізацію та інтеграцію їх в суспільне життя. Також клуби сприяючи творчому розвитку молоді, наповнюють корисним змістом дозвілля та відпочинок, дозволяють отримати необхідні знання та навички, які можуть бути необхідними і корисними у професійній орієнтації і діяльності, дає змогу задовольнити соціальні, комунікативні потреби молоді. Головна перевага клубної діяльності – можливість комплексного соціально-педагогічного впливу, соціалізація та набуття суспільного досвіду через творчість, корегування процесу самореалізації та самоідентифікації молодих людей в руслі придатних форм і моделей.

Література

1. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / А.Й.Капська, О.В.Безпалько, Р.Х.Вайнола; Заг. ред. А.Й.Капська. – К., 2002. – 164 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська та ін. – К.: Каравела, 2006. – 344 с.
3. Декларація "Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні" (15.12.1992, №2859)
4. Закон України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" (05.02.1993, № 2998-ХП).
5. Закон України "Про молодіжні та дитячі громадські організації"
6. Зверева І.Д. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю в Україні: теорія і практика. – К.: Правда Ярославовичів, 1998. – 432 с.
7. Овчарова Р. В. Справочная книга социального педагога / Овчарова Р. В. – М.: ТЦ "Сфера", 2001. – 480 с.
8. Полукаров В.В. Клубная деятельность как модель организации школьной и внешкольной среды // Моделирование воспитательных систем: теория - практика. – М., 1995. – с. 118).
9. Тимчасове положення про клубні заклади системи Міністерства культури України.
10. Шептенко П.А., Воронина Г.А. Методика и технология работы социального педагога. – М., 2001. – С. 22-25.

РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З РОЗВИТКУ ЖИТТЄТВОРЧОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Студентка IV курсу **Локотарьова Ю.С.**
Науковий керівник: **Борисюк С.О.**

Проблема життєтворчості особистості є досить актуальною у наш час, оскільки це проблема формування активної, творчої особистості, яка є суб'єктом власного життя, а не пасивним спостерігачем [4].

Проблеми проектування життєтворчості особистості та її успішності вже тривалий час знаходяться у центрі уваги вітчизняних та зарубіжних науковців

(Л.В.Сохань, В.І.Шинкарук, Е.І.Головаха, В.М.Доній, І.Г.Єрмаков, Н.В.Титаренко, К.О.Абульханова-Славська, Н.І.Соболева, З.Фрейд, К.Г.Юнг, В.Франкл, Е.Фромм). Однак у зв'язку з кардинальними змінами, що відбуваються у системі освіти, зокрема входженням України до Болонського процесу, під впливом соціально-культурних чинників ідеї педагогіки життєтворчості набувають нового звучання.

Ідеї про життя як творчість і витвір мистецтва оформилися в середовищі творчої інтелігенції ще на межі ХІХ і ХХ століть. Але й нині вони залишаються предметом осмислення в літературознавстві, культурології, філософії. А останнім часом проблема людини як свідомого творця свого життя стала предметом вивчення психології, що активізувало спроби визначення природи цього феномена та обумовило процес глибшого його аналізу [5].

Нас також зацікавила дана проблема, тому тема нашого дослідження звучить так: "Робота соціального педагога з розвитку життєтворчості студентської молоді".

Мета дослідження: вивчення явища життєтворчості студентської молоді та її основних компонентів.

Завдання:

1. Здійснити теоретичний аналіз підходів до вивчення явища життєтворчості.
2. Визначити основні складові життєтворчості особистості.
3. Дослідити особливості постановки життєвих завдань студентською молоддю.
4. Узагальнити результати теоретичного й експериментального дослідження і зробити висновки.

Життєтворчість – особлива, вища форма виявлення творчої природи людини. Вона сприяє самостійному вибору особистістю стратегії життя, розробці життєвих планів і програм, вибору та використанню засобів, необхідних для реалізації індивідуального життєвого проекту. [2]

Життєтворчість – це духовно практична діяльність особистості, що спрямована на проектування планування, програмування та творче здійснення нею свого індивідуального життя. Особистість в цьому процесі виступає як розвинена індивідуальність, суб'єкт свого індивідуального життя, а об'єктом творчих діянь особистості виступає її власне життя. [3]

Поява терміну "життєтворчість" у психології пов'язана з концепцією Л.Сохань.

Л. Сохань визначала **життєтворчість** як здійснення творчої продуктивності особистості в "матеріалі" власного життя. Життєтворчість, будучи особливим видом творчості, є виразом свободи прояву особистості, свідомого перетворення нею свого життєвого шляху і самої себе. При поясненні процесу життєтворчості Л. Сохань вводить, за аналогією з художньою творчістю, поняття "задум життя" як певне життєве "крredo" особистості, як головний життєвий вектор, вироблений на основі ціннісних життєвих виборів, що віддзеркалює сенс її життя. [3]

Важливим елементом даного явища є **культура життєтворчості особистості**, що розглядається як такий спосіб життя людини, при якому людина існує як істота, яка відтворює сама себе у всіх загальнолюдських характеристиках. [1]

Явище життєтворчості включає такі важливі складові як життєві цінності, життєздатність, творчість, рефлексія, емпатія, емоційна й соціальна зрілість, Я – концепція, саморегуляція, самосвідомість, вміння формувати життєві завдання, життєві перспективи, самооцінка, самореалізація, саморозвиток, самовдосконалення, самоздійснення, самоствердження, самоаналіз, самосприйняття, самопрогнозування, самореабілітація, самостійність взагалі.

Життєтворчість полягає у активному, відповідальному, творчому ставленні особистості до себе, до світу, до вирішення життєвих завдань. Вона передбачає постійний розвиток, самовдосконалення особистості, адже життєтворчість вимагає набуття нових знань, вмінь, пов'язаних з самим процесом життя. [4]

В даній роботі ми виокремили життєві завдання як одну з найважливіших складових явища життєтворчості.

Життєві завдання – це енергоємні, цілеспрямовані футурологічні наративи, що складаються в умовах завершення певного життєвого етапу з метою передбачення та наповнення сенсом етапу наступного. Під час постановки життєвих завдань особистість, що потрапляє у стан нарації, створює тексти про власне майбутнє, поєднуючи їх сюжетно з історіями про своє минуле і теперішнє. [6]

Отже, ми вирішили дослідити дану складову явища життєтворчості особистості.

У вибірку досліджуваних увійшли студенти Ніжинського державного університету ім. М.Гоголя віком від 17 до 21 року (1–4 курс) переважно чоловічої статі. Вибірка становила 20 чоловік.

Застосувавши цілий комплекс методик, особливу увагу ми приділили методиці ЖЗО (Життєві завдання особистості). Проінтерпретувавши результати даної методики ми виявили, що найвагоміше значення для досліджуваних має саме стратегія вирішення життєвих завдань, тобто визначення послідовності дій, детальне планування, визначення строків виконання (9%). Однаково часто перед досліджуваними постають завдання здобуття необхідних для життя і задоволення потреб матеріальних благ (8%), досягнення успіху та здобуття певного статусу (8%) та бажання допомагати іншим, робити власний внесок у життя, займатися улюбленою справою (8%).

Досить прикритим фактом є те, що сучасна молодь на останнє місце ставить завдання побудови сім'ї, самореалізації у ній, народження дітей та їх виховання. Значно більше значення для студентської молоді має власне самовдосконалення, досягнення успіху, накопичення матеріальних благ та кар'єрне зростання.

Можна зробити висновок, що соціальний педагог у роботі з розвитку життєтворчості молоді має звертати особливу увагу на гармонійний

розподіл життєвих завдань за мірою важливості та на можливий перегляд молодими людьми своїх життєвих орієнтирів і цінностей, оскільки досить популярна в наш час тенденція молоді до самореалізації виключно у навчальній та кар'єрній сфері, з ігноруванням необхідності створення сім'ї, має досить негативний вплив на сучасну демографічну ситуацію в країні та й взагалі на систему ціннісних орієнтирів сучасної молоді.

Література

1. Акоюн В.Г. Культура життєтворчості особистості: проблема визначення / В. Г. Акоюн // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. - К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010, N Вип. 32. - С. 192-198.
2. Єрмаков І. Педагогіка життєтворчості: орієнтири для ХХІ століття / І.Єрмаков // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: наук.-метод. зб. / Під ред. Н.Софій, І.Єрмакова та ін. – К.: Контекст, 2000. – С.28.
3. Мистецтво життєтворчості особистості: Наук.-метод. посіб.: У 2 ч. / За ред. В.М.Доній, Г.М.Несен, Л.В.Сохань, І.Г.Єрмаков та ін. – К., ІЗМН, 1997. – Ч.2: Життєтворчий потенціал нової школи. – С.107.
4. Психологія і педагогіка життєтворчості: Навч.-метод. посібник / Ред. рада: В. М. Доній (голова), Г. М. Несен (заст. голови), Л. В. Сохань, І. Г. Єрмаков (наук. ред.) та ін. – К., 1996. – 792 с.
5. Пурло О.Ю. Життєтворчість як творчий процес // Соціальна психологія: Український науковий журнал. – 2008. – № 6. – С. 78-85
6. Титаренко Т.М. Життєві завдання як практики самоконститування особистості // Соціальна психологія. – 2008. – № 6. – с. 3 – 11.

ФОРМИ СПІВПРАЦІ ДНЗ З РОДИНАМИ ВИХОВАНЦІВ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ СІМ'Ї

Студентка ІV курсу **Ломко І.А.**

Науковий керівник: доц. **Матвієнко С.І.**

Актуальність. Турботу про здоров'я, про потребу формування у дитини мотивації на здоровий спосіб життя відображено у різних офіційних документах і програмах. У Конвенції з Прав Дитини (1990) велике значення надається здоров'ю молодого покоління як вирішальному чинникові виживання людства [4, с. 6].

Проблему виховання в дітей навичок здорового способу життя в історії педагогіки, педагогічній теорії та практиці порушували й розвивали С.Ф. Русова, М.І. Пирогов, Х.Д. Алчевська, І.І. Огієнко, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський та ін. Видатний педагог Василь Сухомлинський вважав турботу про здоров'я дітей найголовнішою працею вихователів, які мають привертати увагу малюків до здорового способу життя.

Практика сьогодення показує: жодні заходи стосовно оздоровлення дошкільників не дадуть позитивних результатів, якщо до них не залучити

батьків. Процес формування всебічно розвинутої, здорової особистості на різних вікових етапах неможливий без постійного взаємозв'язку родинного та суспільного виховання.

Метою дослідження є розкриття особливостей використання форм співпраці ДНЗ з родинами вихованців щодо використання оздоровчих технологій в умовах сім'ї.

Відповідно до мети дослідження визначимо його **завдання**:

1. Розкрити актуальність співпраці ДНЗ з родинами вихованців як важливого напрямку формування у дітей основ здорового способу життя.

2. Коротко схарактеризувати форми співпраці ДНЗ з родинами вихованців щодо використання оздоровчих технологій в умовах сім'ї.

Викладення основного матеріалу. Загальновідомо: сім'я, родинне середовище, спосіб життя батьків, наявність або відсутність удома емоційного комфорту визначають життєвий шлях дитини. Саме в сім'ї дитина має вчитися "правильно жити"; у ній складається ставлення до себе, до навколишнього середовища, до людей, які поряд. Якщо сім'я не зорієнтована на здоровий спосіб життя, це стає на заваді самореалізації всіх її членів, у тому числі й дитини [4, с. 10].

З огляду на зазначене, важливим є формування спільно з родиною інтегральної цілісності здоров'я особистості в дошкільному віці. В основу цього напрямку роботи дошкільного навчального закладу покладена ідея створення нової національної моделі виховання і розвитку дитини дошкільного віку, що будується на партнерській співпраці колективу ДНЗ із батьками своїх вихованців. Батьки несуть перед собою, родиною та суспільством відповідальність за виховання своїх дітей. По відношенню до батьків, дошкільний заклад, як і всі інші соціальні інститути, покликаний допомогти, підтримати, спрямувати та на професіональному рівні доповнити їхню виховну діяльність [3, с. 33].

Задля забезпечення співпраці з родинами вихованців щодо використання оздоровчих технологій в умовах сім'ї, зусилля працівників ДНЗ спрямовуються на реалізацію наступних напрямків:

- широкої поінформованості про умови перебування дитини в дошкільному закладі (режим, матеріальні умови, організацію харчування, спрямованість і зміст навчально-виховної програми, за якою працює ДНЗ, рівень підготовки персоналу тощо);

- отримання даних про досягнення дитини (у фізичному, психічному, моральному, соціальному розвитку) протягом певного періоду;

- включення за погодженням з педагогічним та медичним персоналом ДНЗ у навчально-виховний процес.

Водночас на батьків покладаються й певні обов'язки:

- надавати повну інформацію про стан здоров'я дитини, особливості її виховання та розвитку в родині, індивідуальні психологічні особливості;

- виконувати рекомендації медичного та педагогічного персоналу ДНЗ, що стосуються організації життєдіяльності дитини в сім'ї, забезпечують

єдність виховного впливу ДНЗ і родини та спрямовані на позитивний розвиток особистості;

- відвідувати батьківські збори та інші контактні заходи педагогічного персоналу для отримання необхідної інформації [3].

Реалізація окреслених напрямів відбувається з урахуванням наступних етапів роботи з батьками:

I. Попередня робота

Мета: ознайомити батьків з умовами перебування дитини в ДНЗ, програмою навчання і виховання; отримати від батьків попередню інформацію про дитину, бажання та можливості батьків долучитись до навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу.

Очікуваний результат: залучення батьків до партнерської взаємодії з медичним та педагогічним персоналом ДНЗ, узгодження єдиної стратегічної лінії поведінки щодо організації життя, навчання та виховання дитини у ДНЗ та родині [3, 34].

II. Поточна робота

Мета: дотримання єдності педагогічних впливів на дитину в ДНЗ та сім'ї, просвіта батьків та залучення їх до педагогічного процесу, надання інформації про досягнення дитини, вирішення поточних питань її виховання та розвитку.

Очікуваний результат: прийняття родинами ідеї здорового способу життя, формування потреби надання дитині прикладу поведінки в сім'ї, організація здорового харчування, загартування дітей, навчання і виховання на засадах загальнолюдських цінностей, допомога ДНЗ в організації навчально-виховного процесу.

III. Підсумкова робота

Мета: демонстрація батькам результатів навчально-виховної роботи у ДНЗ, здобутків дітей в усіх сферах розвитку, переконання в потребі дотримуватись і надалі обраної стратегії виховання та розвитку дитини.

Очікуваний результат: сформованість в родині системи конструктивних цінностей, звички до здорового способу життя, сприйняття власної дитини як самобутньої особистості, побудова взаємин з нею не засадах довіри та партнерської взаємодії [3, с. 35].

На жаль, дуже часто родинне виховання й виховання дітей у дошкільних навчальних закладах існують як дві окремі ланки: вдома дитина інколи дістає одні настанови, зразки поведінки, а в дитячому садку – інші. Батьки хочуть бачити своїх дітей здоровими, але не завжди розуміють залежність стану здоров'я від способу життя.

З метою вивчення виховного потенціалу сім'ї, використовують наступний комплекс прийомів і методів: спостереження, бесіди, анкетування. Арсенал прийомів і методів вивчення виховного потенціалу сімей вихованців потрібно вибирати виходячи з конкретних умов вивчення сімей, що допомагає науково виявити проблемні помилки сімейного виховання щодо формування здорового способу життя дошкільників, дати індивідуальні

кваліфіковані поради батькам. Вивчення сім'ї передбачає глибокий і всебічний аналіз позитивних і негативних особливостей.

Рівень педагогічної валеологічної культури батьків залежить від таких умов, як рівень освіти, спрямованість особистості, її індивідуальних особливостей, професійних якостей, життєвого досвіду та іншого. Найважливішим компонентом педагогічної культури батьків є їхня педагогічна підготовленість. Це певна сума психолого-педагогічних, фізіологічних знань, а також вироблені у процесі практики навички і вміння з формування у дітей звички здорового способу життя [5].

Система роботи з підвищення педагогічної культури батьків з основ здорового способу життя здійснюється через колективні, індивідуальні та наочні форми роботи. Сюди входять бесіди, консультації, відвідування сімей, запрошування батьків до дошкільного закладу, індивідуальні пам'ятки, поради, бюлетені, папки-пересувки, альбоми-естафети, батьківські збори, групові консультації, лекторії педагогічних знань, школи молодих батьків, семінари-практикуми, батьківські конференції, фестивалі, стінгазети, практичні рекомендації для батьків з питань здорового способу життя [5, с. 35].

У метоу педагогічної культури батьківської громади ефективно використовують такі пропаганди здорового способу життя, як: організація роботи університету валеологічно-педагогічних знань, випуск агітаційних та попереджувальних плакатів, оформлення тематичних стендів, робота консультативних пунктів, прес-конференції, батьківські педагогічні студії з даної проблематики, родинні мости, клуби тощо [5].

Одним із головних шляхів підвищення взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї є використання нетрадиційних форм і засобів роботи з батьками щодо формування здорового способу життя дошкільників. Серед них – функціонування консультативних пунктів з проблеми валеологічного виховання, конференції батьків з обміну досвідом щодо організації раціонального дозвілля дітей, рухового режиму, оптимального харчування, семінарів-практикумів з відродження національних традицій валеологічного змісту в родині.

Засідання дискусійних клубів, що проводяться педагогами ДНЗ разом з батьками передбачають різноманітну тематику та форми роботи, серед яких: лекція-консультація "Народна педагогіка про здоровий спосіб життя", дискусія "Роль батьків у формуванні і зміцненні здоров'я дітей", вечір запитань і відповідей "Методика валеологічного виховання: принципи та підходи", батьківський фестиваль "Здорова родина – здорова країна", круглий стіл "Давайте розберемося спільно, що заважає нашим дітям бути здоровими", сімейний портрет "Здоровий спосіб життя в нашій сім'ї", бесіда "Відповідальність батьків за збереження фізичного і психічного здоров'я дітей".

Заслужують на увагу проведення таких оригінальних форм співпраці з родині, як педагогічний десант, коли педагоги виступають перед батьками на підприємствах, організаціях, де працюють батьки, влаштовують виставки, випуски спеціальних стіннівок. Ефективними формами валеологічно-просвітницької роботи є так звані "Дерево роду" (зустріч поколінь, на

яких обговорюються підходи до зміцнення здоров'я дітей, звернення до народної педагогіки), зустріч у родинному колі (здійснюється індивідуальна допомога родинам через консультації валеологічного спрямування, показ, зустріч з лікарями, психологом).

Педагогам ДНЗ бажано використовувати різні валеологічні задачі та завдання для батьків. Вони мають бути логічними, головна мета яких полягає у стимулюванні активності батьків до самостійного набуття валеологічних знань, умінь. Логічні завдання допомагають аналізувати, зіставляти з практичною діяльністю виховання дітей у родині та в дошкільному закладі, робити висновки, помічати перспективи та шляхи поліпшення валеологічного виховання.

Обрані педагогами ДНЗ практичні завдання у галузі здорового способу життя допомагають батькам формувати і розвивати педагогічні вміння і навички, застосовувати їх в конкретних ситуаціях виховання дітей в родині. Виконуючи такі завдання, батьки індивідуально чи колективно аналізують літературу з питань формування здорового способу життя дітей, обговорюють педагогічні ситуації, пропонують шляхи і способи покращання валеологічного виховання дітей [5, с. 6].

Немає такої частини педагогічного процесу, в яку не можна було б включити валеологічний зміст. Валеологія розширює, урізноманітнює форми і методи технології педагогічного процесу та сімейного виховання, дає змогу широко використовувати ігри, фізичні вправи, цікаві інтелектуальні завдання, проводити прогулянки, гігієнічні процедури, заняття.

Ефективність формування здорового способу життя дошкільників залежить від багатьох факторів: цілеспрямованої діяльності педагогів на формування рівня педагогічної валеологічної культури сім'ї, єдності педагогічного впливу дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні здорового способу життя, оновлення валеологічного змісту роботи з батьками та форм їхньої педагогічної освіти [5, с. 8].

Таким чином, одним із важливих напрямів формування у дітей основ здорового способу життя є співпраця ДНЗ з батьками щодо проведення з ними практичних та просвітницьких заходів та форм роботи. Проводячи "всеобуч" батьків з питання виховання, слід звернути увагу на те, що в залученні дітей до систематичних занять вправами, до регулярного виконання загартовуючи процедур головну роль відіграє особистий приклад старших (батьків, братів та сестер) у сім'ї.

Література

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" / Науковий керівник та загальний редактор О. Л. Кононко. – К.: Світоч – 2009. – 430 с.
2. Денисенко Н. Ф. Формування у дошкільників основ свідомого ставлення до власного здоров'я: Навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. итини дошк. віку "Я у Світі" / Н. Ф. Денисенко. – К.: Наш час; Х.: Ранок, 2010. – 95 с.
3. Денисенко Н. Дитина має бути здоровою / Дитячий садок: Бібліотека "Шкільного світу". – К.: "Шкільний світ", 2009. – 128 с.

4. Литвиненко І. Відповідальність за власне здоров'я формуємо разом з батьками // Дошкільне виховання. – 2005. – №1. – С. 5-7.

5. Павлушкіна О. В. Підвищення рівня педагогічної культури батьків щодо формування здорового способу життя дітей дошкільного віку // Дошкільна освіта. – 2004. – №3(5).

КАЗКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СЛОВНИКА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Студентка ІV курсу **Макаренко О.П.**
Науковий керівник: доц. **Аніщук А.М.**

Актуальність. На сучасному етапі дошкільного виховання актуальність проблеми полягає в тому, що держава прагне бачити всебічно розвиненого дошкільника, а мовлення є невід'ємною частиною цього процесу. Основний нормативний документ, який визначає сучасні вимоги до змісту та обсягу дошкільної освіти в Україні, її пріоритети, – Базовий компонент дошкільної освіти. Кроком на шляху до реорганізації та оновлення, відповідно до Закону України "Про дошкільну освіту", стала Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі". Проблемою збагачення словника займалися багато науковців, серед них найбільш відомі С. Алексєєва, Б. Яшина, О. Ушакова, Є. Шибицька, Л. Фесюкова, Л. Фесенко, Є. Тихєєва, Є.Фльоріна [1;3;4;5].

Метою статті є проаналізувати особливості формування словника дошкільників за допомогою казки.

Завданнями є:

1. Охарактеризувати вплив українських народних казок на всебічний розвиток дошкільників.

2. Ознайомитися з основними методами та прийомами роботи з казкою щодо збагачення словника дошкільників.

Виклад матеріалу. Усна творчість кожного народу багата й різноманітна. Найпопулярнішим та найулюбленішим жанром серед дітей є казка. Казка – це генетичний фонд народної мови, звичаїв й обрядів, казка – це ключ до народознавства. Вона виконує надзвичайно важливу функцію у формуванні світогляду дитини, у першому сприйнятті нею навколишнього світу. Казка для дитини – це не що інше, як засіб осягнення життя, спосіб пізнання, осмислення деяких життєвих явищ, моральних установок суспільства.

Слухаючи казку, дитина дошкільного віку проявляє особливу внутрішню активність, стаючи як би співучасником подій. Казка є універсальним розвиваюче-освітнім засобом, виводячи дитину за межі безпосередньо сприйманого, занурюючи її в можливі світи з широким спектром моделей людської поведінки, забезпечуючи багате мовне середовище [4,125].

У казці гармонійно поєднуються реальне й фантастичне, зачаровуючи дітей красою рідного слова – мудрого, доброго, оптимістичного. Споконвіку

старші покоління передавали в казках своїм нащадкам власний світогляд, морально-етичні та естетичні принципи, мрії про нездоланність добра і правди, про щасливе життя. Значення казок у вихованні дітей важко переоцінити. Це не лише скарбниця народної мудрості, а й невичерпне джерело розвитку емоційної сфери і творчого потенціалу дитини. Казка збагачує соціальний і предметний досвід, живить комбінаторну здатність розуму, показує способи вирішення моральних суперечностей, і, до того ж, у ній завжди перемагає Добро. Казка подає дітям загальнолюдські цінності, високу мораль не у вигляді сухих і нудних повчань та наказів. Словесно-емоційна форма її науки цілком невимушено підводить дитину до самостійних висновків: чому саме слід поводитися добре; чому лише гарні вчинки дають справжню втіху. Значення казки для засвоєння дітьми словника в єдності з граматичним ладом мови важко переоцінити. Казка дає готові мовні форми, словесні характеристики образу, визначення, якими оперує дитина, важливо лише правильно зрозуміти їх і правильно ними користуватися. В народних казках, часто, з легким гумором і тонким психологічним підтекстом, висміюються негативні моральні якості та риси: жадібність, лінощі, хвалькуватість. Казка є скринькою Божого добра. Це найкращі ліки, які допомагають позбутися розумового напруження, дарують надію, наповнюють оптимізмом той темний і сповнений страхів світ, який носимо в собі і який психологи називають підсвідомістю. Лише казки можуть це зробити, бо послуговуються мовою образів, завдяки яким темні сторони людської психіки уособлюються через різні втілення (духи, дракони тощо), а наші гарні сторони (радість, доброта, любов) уособлюють мужні та героїчні постаті (фея, старий мудрець, гноми тощо). Казки допомагають усвідомити наші страхи, допомагають дитині зрозуміти їх і приборкати та перемогти. Казка – приємна школа, успішне лікування і радісне переживання: усе те, чого дитина потребує для свого розвитку, чекає на неї у цій чудовій скриньці, якою є казка. Сучасний поет і чудовий італійський казкар Дж. Родарі казав: "Казка – це ключ до всіх гіпотез: вона вказує нам нові шляхи, які допомагають нам зрозуміти дійсність". Казки не лише запалюють наше серця і формують нашу свідомість, а й відкривають її у всіх можливих напрямках. І саме тому можна сміливо стверджувати, що дитина, яка позбавлена можливості слухати казки, – це нещасна і сумна дитина. Через це педагогіка розглядає виховання дітей засобами художньої літератури та усної народної творчості в нерозривному зв'язку з розвитком різних сторін особистості дитини [5,87].

Літературний твір має привернути увагу дитини, порушити її допитливість, збагатити життя, стимулювати її уяву, розвивати інтелект, допомогти зрозуміти саму себе, свої бажання та емоції, а також висловити все це словами. Всі ці вимоги задовольняє тільки казка. Діти, виховані на казках, мають більший словниковий запас, більш тонко відчують мову і краще володіють нею.

Українська народна казка, будучи доступною розумінню дитини, є могутнім засобом формування мовлення та словника. Саме в народній

казці є наявним весь колорит вживання буденних слів, казка робить великий розвивальний, виховний і повчальний вплив на дитину. Українська народна казка легко сприймається дітьми, на її основі у дітей розвиваються мислення і уява. Українська народна казка є ефективним засобом збагачення словника дітей дошкільного віку [1, 43].

У своїх наукових дослідженнях О.Соловйова і А.Бородич, виокремлюють ряд прийомів, що допомагають дітям краще зрозуміти зміст твору і сприяють повнішому проникненню в образний сюжет і мову казки, а саме: запитання, розгляд ілюстрацій, словесні замальовки, повторне читання уривків тексту, пригадування емоційно-забарвлених епізодів твору, драматизація уривків [2, с. 67].

Прийоми першої групи:

1. *Запитання*. Вони повинні бути різноманітними у своїй спрямованості. Одні питання допомагають дітям точніше охарактеризувати героїв казки. Запропонувавши питання, вихователь може нагадати їм відповідний епізод, звернути увагу на окреме слово, фразу, вчинок персонажа.

Інші питання повинні допомогти дітям відчувати головну ідею твору. Так педагог, з'ясувавши у вихованців, чи сподобалася їм казка і що особливо сподобалося, з питальною інтонацією цитує фразу з тексту, в якій міститься мораль казки: "Чи гарно буває, коли "один на іншого киває, своєю справу робити не хоче"?" (казка "Крилатий, волохатий та маслений"). Діти говорять, що буває погано. Вихователь пропонує розповісти, що трапилося з кожним з персонажів. Потім питає: "Коли ж так буває?" – добиваючись, щоб діти повторили приказку, яка поміщена в кінці казки.

Для того, щоб діти краще відчували особливості даного жанру, можна запропонувати їм питання такого типу: "Чому цей твір називається казкою?"

2. *Розгляд ілюстрацій* і накопичення у дошкільників уявлень про те, як малюнки художників допомагають зрозуміти твір.

За допомогою цього прийому дошкільників привчають вслухуватися і запам'ятовувати опис зовнішності героя, його костюма вже при першому прочитанні казки.

3. *Словесні замальовки*. Дітям пропонують уявити себе художниками-ілюстраторами, подумати і розповісти, які картинки вони хотіли б намалювати до казки. Слухаючи вислови дітей, педагог ставить питання, що допомагають дитині уточнити для себе ту або іншу деталь ("Як одягнена твоя Оленка? Які очі у відьми? Якщо вона така страшна, як же Оленка не здогадалася, що перед нею відьма?" і т. п.) [2, с. 109].

У вільний від занять час дошкільникам пропонують намалювати задумані картинки. Вихователь роздає їм листи паперу однакового формату. З готових робіт він відбирає кращі, підписує їх, майструє обкладинку, палітурку. Саморобну книгу поміщають в бібліотеці методичного кабінету. Наступного року її обов'язково показують дітям чергової старшої групи, розповідають, як вона була зроблена.

Прийоми другої групи:

1. Повторне читання уривків з тексту, які сподобались дітям. При такому читанні дитина повніше сприймає художні достоїнства творів, помічає порівняння, епітети та інші засоби виразності.

2. На прохання вихователя діти пригадують і розповідають про найсмішніший епізод, найсумніший, найстрашніший; переказують описи природи, вчинки героя, які їм особливо запам'ятлися.

3. Вихователь нагадує один з епізодів і просить розповісти про нього докладніше. Зачитує відповідний уривок, при цьому діти договорюють окремі слова. Можна запропонувати їм провести змагання: "Чия розповідь виявиться цікавішою (докладнішою)?"

4. Драматизація уривків, які є найбільш інтересними в плані збагачення і активізації словарного запасу [2, 110].

Є.Фльоріна приділяє велике значення для розвитку культури мови розповіді казок дітьми. Вона пише, що розповідаючи казку, дитина знов і знов переживає події, що відбуваються в ній, представляє образи, практично користується рідною мовою в її найбільш досконалих зразках. Слід не тільки заохочувати дітей до розповіді казок, але уміло допомагати дитині відтворити послідовність подій, наповнити той або інший вираз. У міру того, як дитина оволодіває розповіддю казки, вихователь все більше переходить до ролі зацікавленого слухача [5, с. 211].

Л.Фесюкова для розвитку словника дошкільників пропонує наступні прийоми роботи з українською народною казкою:

- підібрати якомога більше визначень до головного героя (події, явища, предмета);
- знайти ласкаві, красиві, сумні слова;
- скласти довге і в той самий час смішне слово (наприклад, про лисицю – "хитропушиста");
- розібрати слова з однаковим написанням, але в різних по сенсу значеннях. Цьому сприяє правильний наголос (м'юка – мук'а), а деколи і різний контекст (собачий хвіст – собачий характер);
- пояснити етимологію слова (тобто його походження). У казках присутні безліч слів, етимологія яких лежить на поверхні ("закуточки");
- придумати схожі слова (синоніми);
- придумати казку на основі фразеологізму.

На думку Л.Фесюкової, яку поділяю і я, робота з казкою обмежена тільки фантазією вихователя. За бажанням можна придумати безліч цікавих прийомів, завдяки яким діти засвоюють, і почнуть вживати у власній мові образні слова і вирази, фразеологізми [4, с. 56].

М.Алексєєва, Л.Гурович, Л.Берегова, Є.Струніна, Т.Філічева, В.Яшина та ін. одним з найбільш ефективних методів розвитку словника і мовлення вважають драматизацію. Драматизуючи казку, дитина користується мовою казки. Те, що спочатку вона тільки чула, стає її власним надбанням. Саме тут дитина відчуває "гармонію українського слова". Дитина пов'язує слово з

дією, з образом. Але гра, що при цьому драматизується, у дошкільників повинна бути грою, тобто дією для самих дітей, не перетворюючись на театральне видовище. Саме тому потрібно заохочувати драматизацію казок дітьми, зробити її звичайним явищем в житті дитячого саду, заохотити до цього всіх дітей [3, с. 93].

Висновки. Отже, зробивши аналіз психолого-педагогічної літератури ми визначили, що виховання дітей засобами української казки знаходиться в нерозривному зв'язку з розвитком різних сторін особистості дитини. Казка привертає увагу дитини, збуджує її допитливість, збагачує життя, стимулює її уяву, розвиває інтелект, допомагає зрозуміти саму себе, свої бажання та емоції, а також висловити все це словами. Діти, виховані на казках, мають більший словниковий запас, більш тонко відчують мову і краще володіють нею. Ефективне сприймання і розвиток дітей українських народних казок забезпечуються правильним підбором вихователем різноманітних методів та прийомів читання, розповідання казки дітям. Доцільно використовувати такі прийоми та методи роботи з казкою: запитання, розгляд ілюстрацій, словесні замальовки, повторне читання, драматизацію уривків казок. Також вихователю потрібно вміти так розповідати казку, щоб у дітей виник інтерес до почутого, позитивне емоційне ставлення до подій і героїв, розуміння багатства рідного слова.

Література

1. Алексеева М. М. Методика развития речи и обучения родному языку дошкольников: учеб. пособие для студ. высших и сред. пед. учеб. заведений / М. М. Алексеева, В. И. Яшина. – М.: Издательский центр "Академия", 2006. – 400 с.
2. Соловьева О. И. Методика развития речи и обучения родному языку в детском саду / О. И. Соловьева. – М., 1966. – 175 с.
3. Струнина Е. И. Методика развития речи детей дошкольного возраста: учебно-методическое пособие / Е. И. Струнина, О. С. Ушакова. – М., 2008. – 288 с.
4. Фесюкова Л. Б. Воспитание сказкой: Для работы с детьми дошкольного возраста / Л. Б. Фесюкова. – Харьков, 1997. – 464 с.
5. Флерина Е. А. Эстетическое воспитание дошкольника / Е. А. Флерина. – М., 1961. – 140 с.

РОЛЬ СІМ'Ї У ПІДТРИМЦІ ЗАНЯТЬ ОБРАЗОТВОРЧОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Студентка ІV курсу *Передерій К.О.*
Науковий керівник: доц. *Матвієнко С.І.*

У статті коротко розглянуто основні аспекти проблеми обдарованості; схарактеризовано такі її види, як творча та художня стосовно дітей старшого дошкільного віку; розкрито роль сім'ї у забезпеченні належних умов щодо занять обдарованих дітей образотворчою діяльністю.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства нагальним є залучення до процесів державотворення громадян, які здатні по-новому підійти до розв'язання важливих суспільних завдань. У зв'язку з цим виникає потреба у розвитку активних, творчих особистостей, що, у свою чергу, актуалізує проблему обдарованості. З особливою гостротою, відповідно до вимог сьогодення, постає проблема раннього виявлення індивідуальних можливостей дітей, їхніх здібностей і схильностей до різних видів діяльності (творчої, інтелектуальної, рухової, мовленнєвої, організаторської, музичної, технічної, художньої тощо).

Раннє виявлення, навчання і виховання обдарованих дітей визнається одним із головних напрямів удосконалення дошкільної освіти, про що задекларовано у Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" (2008 р.). Проте, проблема виховання обдарованих дітей у різних видах образотворчої діяльності, з огляду на її цілісність, на сьогодні є малодослідженою. Лише окремі питання педагогічної підтримки обдарованих дітей засобами образотворчої діяльності розглянуто у наукових працях Г.Сухорукової, О.Дронової, Н.Голоти, Л.Янцур, В. Котляра О.Половіною та ін. Цим і обумовлена актуальність даного дослідження.

Метою дослідження є розкриття ролі сім'ї у підтримці занять образотворчою діяльністю обдарованих дітей старшого дошкільного віку.

Відповідно до мети, **завданнями** дослідження є:

1. Розкрити роль сім'ї у підтримці занять образотворчою діяльністю обдарованих дітей старшого дошкільного віку.
2. Визначити перспективи подальших досліджень з означеної проблеми.

Викладення основного матеріалу. Проблема обдарованості досліджувалася багатьма зарубіжними та вітчизняними вченими, зокрема педагогами та психологами (Платон, Аристотель, К.Вольф, Ф.Гальтон, А.Біне, Дж.Гілфорд, Б.Теплов, Дж.Рензуллі, Г.Костюк, С.Рубінштейн, В.Штерн, О.Матюшкін, В.Юркевич, Н.Лейтес, О.Кульчицька, В.Моляко та ін.). У їхніх працях було розкрито ряд ключових понять, що складають змістову основу проблеми обдарованості. Серед таких понять:

- *здібності* – індивідуальні особливості, що за сприятливих умов дозволяють більш успішно оволодіти тією чи іншою діяльністю, розв'язувати конкретні завдання.

- *креативність* (лат. *creatio (creationis)* – створення) – стійка властивість індивіда, що обумовлює здатність виявляти соціально значущу творчу активність; рівень творчої обдарованості, здатності до творчості.

- *обдарованість* – це системна якість психіки, що розвивається протягом життя, яка визначає можливість досягнень людиною більш високих (незвичайних) результатів в одному або декількох видах діяльності в порівнянні з іншими людьми; це якісно своєрідне сполучення здібностей, від якого залежить ймовірність більшого чи меншого успіху під час виконання тієї чи іншої діяльності.

- *обдаровані діти* – це діти, які значно випереджають однолітків у розвитку та мають високий інтелектуальний і творчий потенціал, виявляють високі творчі здібності у навчанні та різних спеціальних видах навчання [7, с. 11].

Важливим для нашого дослідження є також аналіз видів обдарованості, які є прийнятними стосовно дітей 5-6-го років життя. Ми дотримуємося наукової позиції дослідника В.Щорс, за яким *видами* обдарованості дитини дошкільного віку є: художня, творча, соціальна, інтелектуальна, академічна, рухова (психомоторна) або спортивна, духовна, практична тощо [8, с. 53–61].

Коротко схарактеризуємо ті види дитячої обдарованості, розвиток яких можливий засобами різних видів образотворчої діяльності.

Творчо-обдарована дитина вирізняється рядом специфічних ознак: яскраво виражена спрямованість на здобуття знань, генерування нових ідей при розв'язанні навчально-творчих і дослідницьких завдань; критичність мислення; прагнення до нового; особистісна установка на сприйняття оригінального, незвичайного; вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; вміння робити висновки, аналізувати інформацію; чутливість до суперечностей; організованість; наполегливість в досягненні мети; високий рівень розвитку інтуїції; здатність до фантазування; висока допитливість.

Художньо-обдаровану дитину можна визначити за такими проявами: виявляє стійкий інтерес до візуальної інформації (творів живопису, графічної продукції, репродукцій, малюнків, скульптур та ін.); у деталях запам'ятовує побачене (колір, форма, вигляд тощо); тривалий час займається малюванням, ліпленням, конструюванням; віддається цим заняттям із захопленням і відчуває задоволення; виявляє вправність і вмільість у роботі із зображувальними матеріалами; добре орієнтується на площині аркуша; використовує засоби художньої виразності (колір, форма, композиція, динаміка та інше); експериментує з матеріалами; генерує ідеї-задуми, способи зображення; фантазує у життєвих ситуаціях (спостереження-споглядання); створює зображення нетрадиційним способом та нетрадиційними матеріалами; авторські роботи позначені свідомою композицією, експресією, деталізацією, колористичним рішенням, оригінальністю, винахідливістю.

Дитячу образотворчу діяльність розглядають як ефективну форму художнього засвоєння дітьми навколишньої дійсності, в процесі якої вони зображають предмети і явища, виражають своє ставлення до них. До питання класифікації видів образотворчої діяльності є різні підходи. Вчена В. Космінська, прибічниця традиційного підходу до класифікації видів образотворчої діяльності, вважає, що в дитячому садку *образотворча діяльність* передбачає такі *види* як: малювання; ліплення; аплікація; конструювання, які мають великий потенціал щодо виховання обдарованих дітей старшого дошкільного віку.

Дослідниками Г.Сухоруковою, О.Дроновою, Н.Голотою серед вікових характеристик дитини старшого дошкільного віку щодо занять образотворчою діяльністю зазначено, що них повинні бути сформовані *наступні уміння*: експериментувати з фарбами, різними художніми матеріалами, комбінувати різні види образотворчого мистецтва в одному творі; передавати

настрій, емоції, рухи, створювати складні художні образи сприяє інтенсивному розвитку художніх здібностей, емоцій сприйнятливості як важливої особистісної якості; займати особистісну позицію при сприйманні творів образотворчого мистецтва; бачити, відчувати, милуватися та захоплюватися чарівним світом мистецтва, проявляти інтерес до світового та українського народного мистецтва; створювати багатофігурні сюжетні композиції, розміщуючи їх на аркуші паперу ближче та далі; самостійно знаходити прийоми зображення під час інтеграції видів образотворчої діяльності; створювати оригінальні роботи із природних та штучних матеріалів; виявляти стійкий інтерес до певних видів художньої діяльності.

До *індивідуальних особливостей кожної дитини* належать: особливості темпераменту та характеру; рівень розвитку психічних пізнавальних процесів (пам'ять, мислення, увага, уява, мовлення); особливості емоційно-вольової та мотиваційно-потребової сфери; наявність певних здібностей; особливості відчуття і сприймання.

Сім'я як первинний осередок кожного суспільства визначає генетичну програму розвитку обдарованої дитини та несе відповідальність за створення належних умов для розвитку даної категорії дітей, у тому числі щодо підтримки їх занять образотворчою діяльністю. Головними *завданнями*, які має вирішувати сім'я у процесі організації образотворчої діяльності обдарованих дітей є: сприяти розвитку художньо-творчо обдарованих дітей; глибше пізнавати внутрішній світ дитини через процес і продукт творчої діяльності; сприяти налагодженню відкритих, дружніх, щирих стосунків з дитиною.

На наш погляд, виконання перелічених завдань можливе за умов *організації багатогранної життєдіяльності сім'ї*, що пов'язана з образотворчою діяльністю. До таких умов належать:

– у *побуті*: прикрашання *інтер'єру*; оздоблення предметів побуту; ліплення з тіста; прикрашання випічки; писанкарство; вирізання з паперу тощо.

– у *процесі спільних занять з дитиною*: спілкування з красою в житті та мистецтві; малювання; ліплення; декоративна діяльність; конструювання тощо.

– у *культурному дозвіллі сім'ї*: виставки; конкурси; ігри; відвідування музеїв та художніх виставок; свята; розваги.

До *методів організації образотворчої діяльності дитини в сім'ї* вчена Г. Сухорукова відносить [6]: спостереження; розглядання предметів, картин, ілюстрацій; дидактичні ігри; ігрові, евристичні, частково-пошукові, дослідницькі ситуації; художнє експериментування; оцінка, ретроспекція ("Коли я була такою як ти, то любила малювати.... виготовляти прикраси для ялинки..."; "Моїми дитячими малюнками прикрашали кімнату до сімейних свят").

У роботі з обдарованими дітьми старшого дошкільного віку в образотворчій діяльності навіть досить освічені батьки відчують особливу потребу в педагогічній допомозі. Це свідчить про беззаперечну необхідність співпраці вихователів з батьками обдарованих дітей.

До форм педагогічної взаємодії дошкільного закладу з родинами з питання розвитку художньо-творчо обдарованих дітей відносять: показові відкриті заняття з малювання, ліплення, декоративної діяльності, конструювання з подальшим обговоренням; практикуми для батьків; мастер-класи з навчання батьків різних образотворчих технік та виготовлення іграшок; оформлення рубрики "Зробіть зі своєю дитиною" на стенді "Для вас, батьки"; конкурси та виставки спільних творчих робіт батьків і дітей; батьківські збори; конференції; зустрічі за "круглим столом"; вечори запитань та відповідей; свята мистецтва; КВК на мистецькі теми; диспути; консультації.

Співпраця з батьками нині здійснюється на принципах паритету сімейного, суспільного і дошкільного виховання, що передбачають взаєморозуміння, щирість у спілкуванні, обмін ідеями та переживаннями. Педагоги дошкільних навчальних закладів як фахівці, що знають свою справу, роз'яснюють батькам, як сприяти розвитку художньо-творчої обдарованості дитини в умовах сім'ї. Батькам треба пояснити, що образотворча діяльність дітей є продуктивною.

Своїми малюнками, аплікаціями, пластичними образами діти розповідають батькам про власне розуміння життя і ставлення до нього, власні потреби у спілкуванні, порозумінні, самовиявленні і визнанні; про бажання самоствердитися і полегодити свій психічний стан, прагнення відпочити і розважитися, пріоритети свого життя. Тому за аналізом процесу занять дитини образотворчою діяльністю та її результатами батьки можуть глибше пізнати її внутрішній світ: почуття, інтереси, оцінки, здібності, потреби.

Батькам треба пояснити ідею поліфункціональності продуктів образотворчої діяльності дитини в соціумі. Вони є особистою і соціальною цінністю. Наприклад, малюнок для дитини є формою діалогу, засобом спілкування і, спираючись на ці його функції, батьки мають можливість налагоджувати з нею відкриті, дружні, щирі стосунки, зацікавлено спілкуватися. Для розвитку обдарованої дитини в образотворчій діяльності вкрай важливо, щоб батьки розуміли її як неповторну особистість, несхожість з іншими дітьми, визнавали, поважали, підтримували і розвивали її індивідуальні досягнення, були уважними до почуттів, думок, інтересів, бажань, оцінок, мрій тощо.

Педагогічна думка дедалі більше наголошує на тому, що образотворча діяльність дитини в сім'ї не може бути стихійною, якщо ми хочемо, щоб вона виконувала важливі суспільні функції. У роботі з дітьми вихователь має обов'язково враховувати як вікові, так й індивідуальні особливості кожної дитини з огляду на своєчасне визначення її художньо-творчої обдарованості. У варіативних програмах розвитку, виховання і навчання дитини дошкільного віку висвітлюється віковий аспект даної проблеми [1; 3; 4; 5].

Для її налагодження та організації корисною може бути програма з дошкільної освіти "Крок за кроком в Україні" (автори Л. Артемова, О. Кульчицька, Н. Голота, Г. Сухорукова). У вищезазначеній програмі передбачено зміст роботи з образотворчого мистецтва, який дитині доречніше опанувати в умовах родини [1].

Висновки. 1. Головними завданнями, які має вирішувати сім'я у процесі організації образотворчої діяльності обдарованих дітей є: сприяння їхнього художньо-творчого розвитку, більш глибоке пізнання внутрішнього світу дитини через процес і продукт творчої діяльності, сприяння налагодженню відкритих, дружніх і щирих стосунків з дитиною. Виконання перелічених завдань можливе за умов організації багатогранної життєдіяльності сім'ї, яка пов'язана з образотворчою діяльністю.

2. Перспективу подальших наукових досліджень ми вбачаємо в експериментальній перевірці тих умов, які створюються обдарованим дітям у сім'ї стосовно їхніх занять образотворчою діяльністю, з метою удосконалення цього напрямку педагогічної роботи відповідно вимог сучасної дошкільної освіти.

Література

1. Артемова Л. В. Крок за кроком в Україні: посібник для батьків дошкільнят і соціальних педагогів / Л. В. Артемова, О. І. Кульчицька, Н. М. Голота та ін. – К., 2003.

2. Григорьева Г. Г. Игровые приемы в обучении дошкольников изобразительной деятельности / Г. Г. Григорьева. – М.: Просвещение, 1995. – 128 с.

3. Дитина: програма виховання і навчання дітей 3-7 років / наук. кер. О. В. Проскура, Л. П. Кочина, В. У. Кузьменко. – К.: Богдана, 2003. – 328 с.

4. Кононко О. Л. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" / О. Л. Кононко; науковий кер. та заг. ред. О. Л. Кононко. – 3-тє вид., випр. – К.: Світич, 2009. – 430 с. – С. 230–236, 408–411.

5. Малятко: програма виховання дітей дошкільного віку / наук. кер. З. П. Плохий. – К.: ТОВ "Холс", 1999. – 286 с.

6. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному закладі / Г. В. Сухорукова, О. О. Дронова, Н. М. Голота та ін.; за заг. ред. Г. В. Сухорукової. – К.: Видавничий дім "Слово", 2010. – 376 с.

7. Фомін О. М. Організація роботи з обдарованими дітьми у школі-колегіумі № 36 м. Луганська / О. М. Фомін, Т. Ю. Данильєва // Обдарована дитина. – 2011. – № 3. – С. 11.

8. Щорс В. В. Як не помилитися у виявленні ранньої обдарованості дитини / В. В. Щорс // Обдарована дитина. – 2007. – № 3. – С. 53–61.

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНО КЕРОВАНИХ ІГОР В ОСВІТНЬО-ВИХОВНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Студентка IV курсу *Потильчак О.В.*

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент *Пухтіна Н. П.*

У статті обґрунтовано навчально-виховне значення педагогічно керованих ігор. Розглянуто досвід організації ігрової діяльності дітей.

Ключові слова: *гра, педагогічно керована гра, дидактична гра, рухлива гра.*

Актуальність. На сучасному етапі розвитку психолого-педагогічної науки визначним є розуміння ігрової діяльності, як важливого засобу виховання, навчання, розвитку дитини, що започатковане у працях психологів минулого (Б. Ананьєва, П. Блонського, Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Запорожця, В. Зеньківського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна), які розробили теоретичні засади історичного походження гри, її соціально-педагогічної сутності та психологічних механізмів реалізації.

Проблему педагогічно керованих ігор досліджували у педагогічному контексті: педагогічного керівництва іграми дітей дошкільного віку (Алексєєнко Т. Ф.); ролі гри у психічному розвитку дитини, її особистісному становленні (Виготський Л.С.), а також в організації освітньо-виховного процесу (Бурова С. Д).

Написання статті має на меті проаналізувати особливості використання педагогічно керованих ігор в організації навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного віку.

Необхідність узагальнення широкого масиву досліджень різних аспектів застосування педагогічно керованих ігор, зумовила написання статті в межах реалізації таких **дослідницьких завдань**:

1. Обґрунтувати освітньо-виховне значення педагогічно керованих ігор.
2. Розглянути особливості та класифікацію педагогічно керованих ігор.

Виклад основного змісту статті. Гра – діяльність з розважальною та, в окремих освітніх ситуаціях навчальною метою. Вона відрізняється від роботи тим, що не ставить перед собою корисної практичної мети, і від мистецтва тим, що не створює художніх цінностей, хоча границі між цими видами діяльності розмиті. Науковці визначають гру як провідну діяльність дошкільника [4,1].

Дитина починає гратися з раннього дитинства. Гра виконує важливі функції тренування корисних умінь, навчання і спілкування.

Людина грається змалечку. Важливим елементом дитячих ігор є іграшка. Дитячі ігри сприяють розвитку особистості та уяви, усвідомленню дорослих ролей, виробленню навиків і встановленню спілкування між однолітками [1,3].

Відомо, що гра відрізняється за певними правилами, які встановлюють обмеження на дії гравця. Т. Поніманська вважає, що ці правила не обов'язково повинні бути ясно сформульованими чи усвідомленими гравцями [5,2].

За визначенням З. Борисової гравці часто виконують ролі, перевтілюючись у когось з героїв [5,3].

За її словами у грі може брати участь один або кілька гравців. В іграх з елементами змагання, гравці можуть утворювати команди – колективи, які намагаються досягти спільної мети. Відповідні ігри називаються командними.

Існують різні класифікації ігор, до яких залучаються діти дошкільного віку. Дослідницькі завдання, окреслені у статті, вимагають їх аналізу.

В. Ядешко з погляду розвитку й виховання виділяє ігри, спрямовані на психічний і фізичний розвиток. На основі критерію керування грою – стихійні,

педагогічно керовані; по походженню – ігри, придумані самими дітьми – самодіяльні (вільні) – і створені для навчання дітей (дидактичні); по характеру відбиття дійсності – репродуктивні, творчі; за використовуваним матеріалом – словесні, предметні (з м'ячем, скакалкою, кубиками). Серед дидактичних ігор розрізняють також музичні, нанстільнондруковані, фокуси. Залежно від виду гри дитина неодмінно повинна виконати ряд завдань: "угадай", "знайди", "піймай" і т.д. Для цього їй необхідно максимально мобілізувати інтелектуальні й фізичні сили: виявити кмітливність, здатність передбачити дії партнерів, орієнтуватися в несподіваній обстановці та ін. Гра вимагає не просто повторення вже відомого рішення, а вибору з безлічі варіантів найбільш, удалого, оптимального або складання нової комбінації [5, 4].

Традиційно ігри класифікують на самостійні та педагогічно керовані.

За визначення По німанської Т., педагогічно керовані ігри це ігри які керуються вихователем. Педагогічно керовані ігри вона класифікує на ігри з правилами, дидактичні ігри, ігри-забави, ігри-естафети, рухливі ігри [6,5].

У практиці навчально-виховної роботи з дітьми найбільш задіяними і ефективними є дидактичні та рухливі ігри.

Для обґрунтування навчально-виховного значення педагогічно керованих ігор використовуємо дослідження Т. Поніманської., С. Козлової, Т. Кулькової. Вони зазначають що дидактична гра – це гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних, умінь і навичок; це ігри що керуються вихователем [7,6].с.6.

Т. Поніманська визначає сталу структуру педагогічно керованої гри, що відрізняє її від інших видів ігрової діяльності. Основними елементами, які одночасно надають їй форми навчання і гри, є дидактичні та ігрові завдання, правила, ігрові дії, результат.

Дидактичні та ігрові завдання. Кожна дидактична гра має специфічне дидактичне (навчальне) завдання, що відрізняє її від інших ігор. Ці завдання зумовлені передбаченим програмою навчальним і виховним впливом педагога на дітей і можуть бути різноманітними (наприклад, з розвитку мовленнєвого спілкування – розвиток мовленнєвого апарату, зв'язного мовлення, закріплення звуковимови, уточнення і розширення словникового запасу при ознайомленні з живою і неживою природою тощо). Наявність дидактичного завдання (або кількох завдань), підкреслює спрямованість навчального змісту гри на організацію пізнавальної діяльності дітей.

Виконуючи під час гри ігрове завдання, діти виявляють активність, бажання і потребу розв'язати його. Як і дидактичні, ігрові завдання можуть бути найрізноманітнішими. Наприклад, під час гри в лото завдання полягає в тому, щоб першому закрити всі клітинки великої картки; у гри з пірамідкою – зібрати її так, щоб ребро утворювало рівну лінію; у гри "Чарівний мішечок" дитина повинна навромацки визначити предмети і назвати їх. На думку Поніманської дидактичні та ігрові завдання відображають взаємозв'язок навчання і гри [7].

Правила гри. Правила кожної дидактичної гри зумовлені її змістом та ігровим задумом, вони визначають характер і способи ігрових дій дитини, організують і спрямовують її стосунки з іншими дітьми, спонукають дошкільника керувати своєю поведінкою, оскільки йому часто доводиться діяти всупереч безпосередньому імпульсу. Дотримання правил вимагає від дитини вольових зусиль, уміння взаємодіяти з іншими, переборювати негативні емоції у зв'язку з невдачами тощо. У дидактичній грі правила є критерієм правильності ігрових дій, їх оцінки. Вони по-різному впливають на поведінку дошкільників: одні діти беззаперечно приймають ігрові правила і стежать за їх виконанням іншими учасниками; інші підкоряються правилам лише у провідних ролях, а у звичайних – порушують їх, намагаючись виграти; ще інші за недотримання правил іншими учасниками мовчки підтримують їх. Тому підвищення дієвості ігрових правил в організації і спрямуванні поведінки дітей є важливим педагогічним завданням [7].

Ігрові дії. За визначенням Т. Поніманської основою, сюжетною канвою дидактичної гри є ігрові дії, завдяки яким діти реалізують свої ігрові задуми. Без підпорядкованих певним правилам дій неможлива гра. Увага дитини в грі спрямована на розгортання ігрової дії, а захопленість ігровою ситуацією є передумовою мимовільного розв'язання дидактичного завдання. Завдяки ігровим діям і правилам дидактичні ігри, що використовуються на заняттях, роблять навчання цікавішим, сприяють розвитку довільної уваги, формуванню передумов для глибокого оволодіння змістом передбаченого програмою матеріалу.

Ігрові дії малюків полягають у перестановці, збиранні предметів, їх порівнянні, доборі за кольором, розміром, імітуванні рухів, голосів тощо. Ігрові дії дітей середнього і старшого дошкільного віку виражають значно складніші стосунки між ними. Вони можуть полягати у виконанні конкретної ролі у конкретній ситуації, загадуванні і відгадуванні, своєрідному змаганні (хто скоріше закриє порожні клітинки великої картки маленькими тощо) [7].

Захоплюючими є ігрові дії в народних іграх, завдяки яким, як стверджував К. Ушинський, дитина вчиться мислити, набуває важливі знання. У кожній народній грі розум дошкільника працює жваво й енергійно, почуття напружені, дії організовані. Їх зміст насичений яскравими образами, внаслідок чого дитина не просто їх наслідує, а живе у певній ігровій ситуації [2].

Результат гри. Результатом дидактичної гри є її фінал. Відгадування загадок, виконання доручень, ігрових завдань, вияв кмітливості є результатом гри і сприймається дитиною як досягнення. Виявляється він і в задоволенні учасників гри від участі в ній. Для вихователя результатом гри є рівень засвоєння дітьми знань, їхній успіх у розумовій діяльності, налагодженні гармонійних взаємин [7].

Т. Поніманська наголошує, що ігровий задум, ігрові дії та правила тісно пов'язані між собою: задум визначає характер ігрових дій, а дотримання правил допомагає в їх здійсненні та розв'язанні ігрового завдання. Відсутність, ігнорування хоча б одного з цих елементів унеможливує гру [6,6].

3. Борисова дидактичні ігри ще поділяє на: виробничі, тренінгові.

Виробничі ігри, складають: імітаційні, рольові, ділові [1,7].

Щодо особливостей використання дидактичних ігор в освітньо – виховному процесі, то Н. Крупська говорить, що граючи, дитина вивчає кольори, форму, властивості матеріалу, просторові відносини, числові відносини, вивчає рослини, тварин".

С.Козлова, вивчаючи умови застосування дидактичних ігор, наголошує, що у дитячому саду, в кожній віковій групі, повинні бути різноманітні дидактичні ігри. Необхідність підбору різноманітних ігор аж ніяк не означає, що треба мати їх у великій кількості. Велика кількість дидактичних ігор та іграшок розсіює увагу дітей, не дозволяє їм добре опанувати дидактичним змістом і правилами.

При підборі ігор перед дітьми ставляться іноді занадто легкі або, навпаки, надмірно важкі завдання. Якщо ігри по своїй складності не відповідають віку дітей, вони не можуть в них грати і навпаки – занадто легкі дидактичні завдання не збуджують у них розумової активності.

Вводити нові ігри потрібно поступово. Вони повинні бути доступні дітям і разом з тим вимагати певного напруження сил, сприяти їх розвитку та самоорганізації [5].

Тривалий час дидактичні ігри були основною формою навчання маленьких дітей, але ігрова форма навчання не могла вирішити усіх завдань, які виконуються перед дошкільними установами щодо всебічного розвитку вихованців.

За визначенням Т. Кулькової характерні особливості дидактичних ігор полягають у тому, що вони створюються дорослими з метою навчання та виховання дітей. Однак створені в дидактичних цілях, вони залишаються іграми. Дитину в цих іграх приваблює насамперед ігрова ситуація, а граючи, вона непомітно для себе вирішує дидактичну задачу. Завдяки наявності ігрових дій дидактичні ігри, які застосовуються на заняттях, роблять навчання більш цікавим, емоційним, допомагають підвищити довільну увагу дітей, створюють передумови до більш глибокого оволодіння знаннями, вміннями та навичками [5].

В іграх для дітей молодшого дошкільного віку ігрові дії прості: прокатувати різнокольорові кулі у ворота такого ж кольору, розбирати і збирати матрьошки, башточки, складати кольорові яйця; відгадувати по голосу, хто покликав "ведмедика"; діставати предмети з "чудесного мішечка" і т.д. Дитину молодшого віку ще не цікавить результат гри, його поки захоплює саме ігрові дії з предметами: катати, збирати, складати.

Для дітей середнього і старшого віку ігрове дія повинна встановлювати більш складні взаємовідносини між учасниками гри. У ігрових діях, як правило, входить виконання тієї чи іншої ролі (вовк, покупець, продавець та інші) в певній ситуації гри. Дитина діє так, як в її дитячій уяві має діяти зображений образ, переживає успіхи і невдачі, пов'язані з цим образом. [8,8].

Рухливі ігри. За визначенням Т. По німанської рухлива гра – це усвідомлена, емоційна діяльність дітей, спрямована на досягнення розумової

ігрової мети. Крім цього, рухлива гра – це активна рухова діяльність дітей. [6, 9].

Вона, як і дидактична має свою структуру: ігровий процес, ролі, ігрові дії, сюжет гри (в несюжетних іграх відсутній), правила гри.

Т. Поніманська класифікує рухливі ігри на рухливі ігри з простими та складними правилами.

В іграх з простими правилами саме правило підказує її дії у грі: "Потяг", "Коники".

Залежно від характеру рухових дій рухливі ігри диференціюють на сюжетні і несюжетні, ігрові вправи, ігри-естафети, ігри з елементами спорту.

За ознакою переважаючого руху Т. По німанська класифікує рухливі ігри на ігри з ходьбою, бігом, рівновагою – "Іменинний пиріг", "Два морози";

- ігри з киданням та ловінням предметів – "Мисливці і звірі"; ігри зі стрибками – "Горобчики"; ігри на орієнтування у просторі – "Знайди і промовчи", "Піжмурки".

За ступенями фізичного навантаження ігри бувають великої, середньої та малої рухливості [3,7].

В освітньо-виховному процесі дані ігри використовуються для фізичного виховання і розвитку дітей. В ігровій діяльності дітей об'єктивно поєднуються два дуже важливих фактори: з одного боку, діти включаються в практичну діяльність, розвиваються фізично, звикають самостійно діяти, з іншого боку – отримують моральне та естетичне задоволення поглиблюють пізнання навколишнього середовища. Все це в кінцевому підсумку сприяє вихованню особистості в цілому.

Висновки. Отже, гра для дітей дошкільного віку має особливе, виняткове значення. Вона є засобом навчання, праці, серйозною формою виховання. Педагогічно керовані ігри дуже важливі в життєдіяльності дошкільників. Такі ігри є дуже важливим засобом виховання і навчання. Сьогодні вони є поширеними в роботі фахівців дошкільних навчальних закладах, та демонструють результативність.

Тож гра – один з комплексних засобів виховання, що спрямовані на всебічну фізичну підготовленість (через безпосереднє оволодіння основами руху і складних дій в умовах, що змінюються колективної діяльності), вдосконалення функцій організму, рис характеру, що грають.

Література

1. Алексєєнко Т. Ф. Педагогічні проблеми молодшої сім'ї / Алексєєнко Т. Ф. – К., 1997 – 50 с.
2. Бурова С. Д. Ігри на вулиці / Бурова С. Д. 1998 р. – 288 с.
3. Виготський Л.С, Творчість та уява в дитячому віці / Виготський Л. С. – К.: Богдан. – 1991 р. – 66 с.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка / Поніманська Т. І. – К., 2004 р. – 455 с.
5. Козлова С. А., Куликова Т. А. Дошкольная педагогіка / Козлова С. А. – М., 2002 р. – 405 с.

6. Косаковская Е. А. Игрушка в жизни ребенка / Косаковская Е. А. – М., 1980. – 80 с.
7. Лиштван З. В. Игры и занятия со строительным материалом в детском саду / Лиштван З. В. – М., 1989 г. – 670 с.
8. Малятко Н. А. Програма виховання дітей дошкільного віку / Малятко Н. А. – К., 1991 р. – 80 с.
9. Нікітін Б.П. Сходинки творчості або розвиваючі ігри / Нікітін Б.П. - К., 1995 р. – 130 с.
10. Удальцова Е.И. Дидактические игры / Удальцова Е.И. – М., 1996 г.-76с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Студентка ІІІ курсу *Матяx К.*

Актуальність. Наше сьогодні неможливо уявити без реклами. Вона міцно увійшла в життя пересічного українця, а її відсоток у вітчизняних електронних мас-медіа практично зрівнявся з аналогічним показником у ЗМІ країн Європи або США. З-поміж декількох видів реклами: комерційної, політичної, соціальної саме остання, соціальна реклама, використовується в розвинутих країнах як ефективна зброя у подоланні соціальних негараздів. Хоч і давно відомо, що соціальна реклама в сучасних умовах має значний потенціал у формуванні позитивно спрямованої поведінки молоді, її орієнтації на дотримання соціальних, моральних, правових норм і на гуманістичні цінності та актуалізації проблем соціуму, питання щодо ефективності соціальної реклами, залишається ще не до кінця вивченим. Зокрема, не сформовані універсальні критерії оцінки її ефективності, а також не існує окремих методів вимірювання ефективності соціальної реклами.

Соціальна реклама завжди створюється для більшості, але в той же час направлена на привернення уваги до проблем меншості. З одного боку вона привертає увагу і краще запам'ятовується, а з іншого – може мати побічні ефекти і в деяких випадках може бути неетичною. Отже, проблема ефективності соціальної реклами на теренах нашої держави – актуальна на сьогоднішній день і потребує свого дослідження, чому і буде присвячена дана стаття.

Метою даної статті є дослідження сутності та особливостей визначення ефективності соціальної реклами в Україні.

В контексті даної статті можуть бути виділені наступні завдання: проаналізувати поняття "соціальна реклама"; визначити особливості соціальної реклами; виокреми та узагальнити основні критерії ефективності соціальної реклами.

В Законі України "Про рекламу" соціальною рекламою називають інформацію у будь-якій формі та будь-якого виду, яка спрямована на досягнення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей, розповсюдження якої не має на меті отримання прибутку [3].

Порівняно з комерційною рекламою, де ефективність вимірюється ростом рівня попиту на певні товари чи послуги, ефект соціальної реклами виявляється протягом тривалого часу через призму значних соціальних змін. У зв'язку з цим необхідно відмітити певні особливості ефектів та результатів соціальної реклами: по-перше, прибуток отримує не окремий індивід чи організація, а загалом усе суспільство, що в умовах поширення сучасного індивідуалізму спричиняє низьку зацікавленість соціальною рекламою приватних організацій; по-друге, користь від соціальних ідей може виявитись через багато років, або взагалі залишитись непомітною (людина, що кинула курити, може і не замислитися про вплив соціальної реклами на її вчинок); по-третє, шкідливі звички, переконання і установки глибоко укорінені в людині, тому потрібно багато зусиль, щоб їх змінити.

Вся складність пропагування соціальних ідей в основному визначається метою соціальної реклами, адже зламати шаблон поведінки набагато складніше, ніж просто змусити людину задуматися. Метою соціальної реклами може бути зміна думки, відношення або поведінки, і відповідно до мети соціальна реклама ставить основні вимоги до реципієнта, про що пише у своїй статті відносно ефективності соціальної реклами Р. Дікін [2].

Виконання кожної з вимог пов'язане зі зміною поведінкової установки індивіда. Як відомо з теорії комунікації, зміна установки проходить в три етапи: зміна думки, зміна афекту (відношення до об'єкта), зміна поведінки [5]. Іншими словами, щоб впливати на поведінковий компонент установки, необхідно спочатку задіяти пізнавальний і емоційний компоненти. Тому, соціальна реклама для підвищення рівня своєї ефективності має бути не одноразовим заходом, а довготривалою соціальною акцією, що складається з більш простих повідомлень, які в свою чергу можуть поділити соціальну проблему на частини і набагато швидше вирішувати їх.

Аналізуючи роботи дослідників щодо ефективності соціальної реклами, можна визначити основні її критерії. Одним із найбільш багатofакторних є підхід, запропонований Н.Комаровою, Н.Бутенко та їх співробітниками. За результатами науково-дослідної роботи ними розроблено 19 загальних критеріїв ефективності соціальної реклами, а саме: формування уваги, інтересу, бажання та дії; здатність викликати довіру; врахування мотивів цільової аудиторії; відповідність цінностям і стереотипам цільової аудиторії; підхід щодо формування висновків; побудова мовного впливу; узгодженість всіх елементів соціальної реклами; наявність асоціативного ряду; комплексність; чесність та незалежність; позиціонування; співвідношення логіки й емоційного сприйняття; конкретність; наявність практичних рекомендацій, адрес; використання фактів; використання думки значимих для цільової аудиторії осіб; реалістичність; зрозумілість і послідовність; наявність серії матеріалів соціальної реклами [4, 19–47].

Для оцінки ефективності соціальної реклами автори пропонують таблицю, в якій оцінюється наявність/відсутність кожного з наведених вище критеріїв, або ж наявність в рекламній продукції елементів, протилежних їм. Саме співвідношення позитивних і негативних оцінок дасть, на думку авторів, розробникам реклами відповідь на питання ефективності – неефективності використання соціальної реклами.

Дещо інші критерії ефективної соціальної реклами виділяє О.Безпалько: "чітко визначена цільова аудиторія; врахування думки означеної аудиторії на етапі створення рекламного продукту стосовно слогана, дизайну, каналу поширення реклами тощо; зрозумілість самої реклами та високий рівень довіри цільової аудиторії до пропонованої реклами; ідейний та художній зміст рекламного послання повинен відображати та враховувати психологічні та вікові особливості соціальної групи, на яку спрямовано соціальну рекламу; звернення (зрозумілою мовою, з доступною інформацією) до всієї цільової групи з урахуванням різноманітності її складу, враховуючи освіту, сексуальні уподобання тощо; врахування контексту України й особливостей цільової групи (культурних звичаїв і тенденцій, стилю спілкування та способу життя); залучення однолітків і відомих людей, з якими могли б себе ідентифікувати представники цільової групи та приклад яких вони готові наслідувати; креативність та успішність висвітлення послання у ЗМІ; поєднання соціальної реклами з іншими комплексними заходами – проведення соціальних рекламно-інформаційних кампаній (PSA кампаній)" [8, 219].

У липні 2005 року на замовлення Державної соціальної служби та під керівництвом М.Крупчинської було проведено дослідження "Вплив різних типів соціальної реклами центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді на поінформованість, усвідомлення та поведінку дітей, молоді". Автори аналітичного звіту за результатами даного пропонують одразу три різні підходи до визначення критеріїв ефективності соціальної реклами. Кожен з них був сформульований за результатами опитування експертів, яке відбувалося під час дослідження.

Згідно з першим підходом, критеріями ефективності є здатність соціальної рекламної продукції привернути до себе увагу, викликати та утримати інтерес й мотивувати людину до дії [1, 32]. Для конкретизації зазначеного підходу дослідники наводять AIDA, де A (attention) – увага, I (interest) – інтерес, D (desire) – бажання діяти, A (action) – дія (дана формула була розроблена у 1898 році англійським Дослідником Е. Льюїсом, з того часу вона зазнавала кілька модифікацій, що викликало виникнення цілого ряду подібних формул). Кожна із них включає в себе різні складові, проте всі вони є моделями психологічної структури рекламного впливу, а аж ніяк не критеріями його ефективності [1, 31].

Якщо звернутись до другого підходу, то ефективною можна вважати ту соціальну рекламу, яка досягла наступних результатів: акцентування уваги на певних питаннях; провокації до розмови на тему конкретної проблеми; запам'ятовування соціальної реклами; соціальна реклама змусила замислитись, і це призвело до певних кроків вирішення проблеми; соціальна реклама змогла об'єднати різні категорії населення для вирішення проблем; прийняття рішення – як кінцевий результат [1, 33].

Висновки. Аналізуючи вищезазначене, стає очевидним, що ефективність соціальної реклами є досить складним явищем, яке ще потребує вивчення та вимірювання. До цього часу теоретиками і практиками не виділено єдиних показників ефективності соціальної реклами, що обумовлено недосконалістю вивчення цього питання.

Література

1. Громадська думка: Дослідження. Аналіз. Висновки. Вип. 1. – К.: Держсоцслужба, 2005. – 84 с.
2. Дыкин Р. Эффективность социальной рекламы: некоторые аспекты проблемы // Материалы Всероссийской научно-практической конференции "Проблемы массовой коммуникации: новые подходы", 31 октября – 1 ноября 2008 года. – С. 108-110.
3. Закон України "Про рекламу" від 3 липня 1996 року // Відомості Верховної Ради України – від 11 липня 2003 р. – № 8.
4. Методичні рекомендації щодо технології оцінки ефективності соціальної реклами: Звіт за підсумками науково-дослідницької роботи/ [Н.М. Комарова та ін.]- К.: Держсоцслужба, 2006. – 64с.
5. Николайшвили Г. социальная реклама: теория и практика / Николайшвили Г. – М.: Виртуальная галерея. – 2006 (рус.).- 200с.
6. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / [за заг. ред. І.Д. Зверев]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 336с.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Магістрант VI курсу **Мовчан Т.В.**

Науковий керівник: канд. пед. наук, доц. **Конончук А.І.**

Дана стаття присвячена проблемі інтерактивного навчання, а також використанню інтерактивних методів в освітньо-виховному процесі у ВНЗ.

Актуальність. Здоров'я населення – це суспільна цінність, яка повинна бути забезпечена системою наукових і практичних заходів збереження і зміцнення здоров'я, діяльністю структур, які їх реалізують та усвідомленою турботою кожного члена суспільства про особисте й громадське здоров'я. Здоров'я населення загалом, підростаючих поколінь зокрема є інтегральним показником соціального благополуччя, важливим складником забезпечення стійкого стабільного розвитку суспільства – бажаної перспективи й мети для кожної країни та світової спільноти. Саме тому питання здоров'я людини і здоров'я нації сьогодні виходять на перший план при вирішенні внутрішніх і зовнішніх завдань розвитку кожної країни.

Тому формування відповідального ставлення особистості до здоров'я як необхідної умови досягнення фізичного, психічного і соціального благополуччя людьми та розквіту і стабільності країни – є одним із стратегічних завдань нашої держави.

Для його вирішення необхідно створити умови для набуття кожною особистістю навичок, які дозволяють адекватно реагувати на чинники, що

впливають на здоров'я, адаптуватися до умов оточуючого середовища, що постійно змінюються.

Значимість відповідального ставлення до здоров'я саме у молоді обумовлена, по-перше, тим, що за роки навчання в школі, ВНЗ число осіб з порушенням опорно-рухового апарату, короткозорістю зростає у 5 разів, з психоневрологічними відхиленнями – в 1,5-2 рази. По-друге, особливо важливістю цього періоду для всього подальшого життя людини, оскільки виникнення стану "нездоров'я" у зрілому віці є, як правило, результатом невирішених проблем формування і розвитку психофізіологічних систем на цьому віковому етапі.

Мета статті: визначити та проаналізувати інтерактивні методи навчання, які формують відповідальне ставлення до здоров'я студентської молоді.

Освіта заради здоров'я, за визначенням ВООЗ, передбачає свідомо сформовані можливості для набуття знань, включаючи ту або іншу форму комунікації, спрямовану на покращення інформованості з питань здоров'я, факторів здоров'я, його зміцнення; забезпечення спроможності людей зробити правильний вибір, набуття компетентності. Як свідчать результати досліджень будь-яка з моделей навчання здоров'ю, на сьогодні не зможе досягти бажаного результату без використання в ній інтерактивного навчання.

Зважаючи на вищезазначене, стає зрозумілим, що необхідно будувати всю роботу з підлітками, студентами та молоддю щодо збереження та зміцнення здоров'я на засадах активної взаємодії її суб'єктів у процесі просвітницької діяльності за допомогою методів інтерактивного навчання, оскільки лише вони можуть забезпечити активну позицію особистості щодо відповідального ставлення до здоров'я.

Водночас такий підхід ґрунтується на системі навчання ВНЗ, в основі якої лежить інтерактивна модель навчання. Слово "інтерактив" прийшло до нас з англійської від слова "interact", де *inter* – взаємний і *act* – діяти. Таким чином, інтерактивний – здатний до діалогу, взаємодії. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету, яка спрямована на створення комфортних умов навчання, здобуття знань, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Суть інтерактивного навчання у тому, що навчально-пізнавальна діяльність відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників у соціалізуючому процесі. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і студент/учасник і педагог/ведучий є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання; розуміють, що вони роблять; рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Людина засвоює інформацію швидше, якщо навчання проходить інтерактивно, тобто коли вона має можливість одночасно з отриманням інформації обговорювати незрозумілі моменти, задавати питання, відразу закріплювати отримані знання, формувати навички поведінки. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери

співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером дитячого колективу. На відміну від активних методів, інтерактивні орієнтовані на ширшу взаємодію учасників не лише з педагогом, але і між собою, і на домінування активності студентів у процесі навчання [2].

Питання використання інтерактивних методів як одного з дієвих механізмів просвітницько-профілактичної діяльності спрямованої на формування відповідального ставлення до здоров'я є досить актуальним. Однак не всі методи роботи з групою учасників однаково ефективні. Ми докладніше розглянемо характерні особливості та специфіку використання таких інтерактивних методів, які позитивно зарекомендували себе у практичній діяльності, а саме: інтерактивна гра, рольова гра, метод кейсів (аналіз ситуацій), дискусія.

Метою інтерактивних ігор може бути як безпосередній розвиток якостей особистості, так і демонстрація творчості учасників, їх позицій і можливих перспектив розвитку. Виділяють низку складних ігор: рольові, організаційні, ділові, симуляційні. За змістовим наповненням, сюжетом інтерактивні ігри дуже різноманітні. Підставами для класифікації інтерактивних ігор можуть бути: цілі ігор; кількість учасників гри; навантаження на учасників; тривалість; засоби спілкування; ступінь структурованості гри; психологічна основа інтерактивної гри; вимоги до ведучого групи; глибина інтервенції (втручання) гри тощо.

Одним із основних завдань інтерактивної гри є створення умов для знаходження учасниками нового значущого для них досвіду соціальної поведінки, що допоможе їм розібратися в різних життєвих ситуаціях, з розумінням й аналізом яких до цього були певні труднощі. Взаємодія у цьому випадку виступає каталізатором і доповнює систему знань і уявлень стосовно певних життєвих ситуацій, що були раніше в учасників. Таким чином, інтерактивну гру можна визначити як активний метод навчання, заснований на досвіді, отриманому в результаті спеціально організованої взаємодії учасників з метою зміни індивідуальної моделі поведінки.

Інтерактивна гра поміж усіх інших активних методів навчання найбільш подібна на рольову, проте, між ними також є певні відмінності. В інтерактивній грі немає поділу на групу, що грає ролі, і групу спостерігачів, які згодом беруть участь у процесі аналізу. Неодмінною умовою є участь кожного у грі, тому що основним навчальним елементом у цьому випадку виступає взаємодія. В інтерактивній грі, як і у рольовій, учасникам задається ситуація. Однак, замість конкретних ролей учасникам даються лише інструкції, яким чином їм варто діяти. Крім того, зовсім не обов'язково, щоб запропонована ситуація нагадувала життєву. Достатньо, якщо вона буде містити в собі певну проблему, яку можна вирішити [5].

Рольова гра – спосіб розширення досвіду учасників пізнавальної діяльності шляхом створення несподіваної ситуації, в якій пропонується прийняти позицію (роль) когось із учасників, а потім запропонувати спосіб, який дозволить довести цю ситуацію до логічного завершення. Рольові ігри – це невеликі сценки довільного характеру, що відображають моделі життєвих

ситуацій. Рольова гра – це гарне напрацювання варіантів поведінки в тих ситуаціях, у яких можуть опинитися учасники. У рольовій грі учасник виконує роль якогось персонажу, а не свою власну. Це допомагає людині вільно експериментувати і не боятися, що його поведінка буде безглуздою.

Для того щоб отримати максимальну користь від рольової гри, запропоновані ситуації мають бути максимально наближеними до реального життя. Інструкція до рольової гри повинна детально описувати всі аспекти ситуації. Разом з тим, вона не повинна ставити жорстких умов, які б створювали перешкоди учасникам групи щодо висловлювання свого бачення того, як потрібно діяти в цій ситуації. Завдання рольової гри – створення моделей поведінки, характерних для повсякденного життя та цілком реальних осіб. Слід підкреслити, що саме поведінка, а не вияв творчих здібностей і талантів учасників є основою для подальшої дискусії. Ті учасники групи, які не беруть безпосередньої участі у розігруванні ситуації, стають спостерігачами [1].

Серед інтерактивних методів соціально-педагогічної діяльності, які активно використовуються в профілактичній роботі та роботі щодо сприяння здоров'ю, можна виокремити і метод case-study ("кейс-стаді" або метод кейсів).

Поняття кейса (ситуації) – одне з базових понять методу. Кейс (від англ. "case" – ситуація) – це реальні та докладно описані ситуації соціально-педагогічної практики разом із причетними до ситуації супутніми фактами, думками (від яких залежить її вирішення). Найпоширеніше визначення ситуації говорить про неї як про сукупність елементів середовища, як про фрагмент середовища на певному етапі життєдіяльності індивіду. Таке розуміння ситуації дозволяє виділити наступні її складові: діючі особи, здійснювана ними діяльність, тимчасові й просторові аспекти ситуації.

Кейс – це опис складної ситуації, яку, для того щоб зрозуміти, потрібно спочатку розкласти на частини, проаналізувати кожну з них, а потім знову скласти разом, щоб отримати цілісне уявлення про ситуацію. Таким чином з'являється ще одна важлива категорія методу case-study – "аналіз ситуації".

Технологія роботи із ситуаціями в навчальному процесі полягає в наступному: учасники аналізують кейс самостійно, намагаючись виділити в ньому проблему й усю необхідну інформацію для її рішення. Потім обговорюють свої висновки й міркування в малих групах по 3-5 осіб, виробляють спільні рішення. Усі варіанти рішень виносяться на загальну дискусію, де зіштовхуються різні точки зору на проблему й різні варіанти її вирішення [4].

Дискусія – це вільний вербальний обмін знаннями, ідеями чи думками між педагогом/тренером та учасниками групи у ході обговорення якогось спірного питання.

Дискусія як метод інтерактивного навчання має тенденцію обмежуватися одним питанням чи темою та будується в певній послідовності. Дискусія у багатьох випадках стосується емоційної сфери учасників групи, однак вона не повинна перетворюватися на гарячу суперечку. Важливим елементом цього методу є висловлювання своїх поглядів на те чи інше питання, при цьому повністю виключається можливість перебивати одне одного: говорить один – інші слухають.

Щодо функції педагога/тренера під час використання цього методу, то його роль найбільш наближена до ролі посередника. Він слідкує за активністю учасників, а наприкінці дискусії узагальнює основні тези, висловлені групою, та підсумовує всі досягнуті результати.

Оскільки наявність системного підходу суттєво відрізняє дискусію від простої бесіди, незмінним правилом дискусії є виділення достатнього часу для обговорення. Часові рамки повинні обговорюватися до початку дискусії, що гарантує жвавість процесу та досягнення потрібних висновків.

Дискусія ніколи не буде ефективною без належного планування та попередньої підготовки. Неможливо заздалегідь спланувати всі аспекти дискусії, але можна підготувати приблизний ескіз її проведення, який повинен: знайомити з темою; встановлювати межі дискусії; визначати мету дискусії; окреслювати ряд основних питань, які контролювали б хід дискусії та забезпечували її спрямованість і стимуляцію, якщо активність учасників згасатиме.

Ще одним фактором, що підвищує результативність дискусії, є створення відповідного середовища. Найкраще вона проходить у дружній атмосфері, вільній від обмежень [3].

Таким чином, розглянуті нами особливості інтерактивного навчання, дають підстави стверджувати, що такий вид організації освітньо-виховного процесу у ВНЗ може виступати одним з дієвих механізмів просвітницько-профілактичної діяльності в сфері формування відповідального ставлення до здоров'я студентської молоді. За умов такого навчання слід широко використовувати інтерактивні методи (інтерактивна гра, рольова гра, метод кейсів (аналіз ситуацій), дискусія), які спрямовані на стимуляцію та забезпечення взаємодії учасників, їх власну активність під час динамічного пізнавального процесу. Це, в свою чергу, дозволяє створювати умови переходу отримуваної молодими людьми інформації та знань в особистий досвід, формувати навички відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, безпечного способу життєдіяльності

Література

1. Гусак П.М., Зимівець Н.В., Петрович В.С. Відповідальне ставлення до здоров'я: теорія та технології: [Монографія] / П.М.Гусак, Н.В.Зимівець, В.С.Петрович; [за ред. д-ра педагог. наук, проф. П.М.Гусака].-Луцьк: ВАТ "Волинська обласна друкарня", 2009.- 219 с.
2. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід роботи / Уклад. О.Пометун, Л.Пироженко.- К.:АПН., 2002.- 136 с.
3. Пначенков А., Пометун О., Ремех Т. Навчання в дії: Як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання: Метод. посіб. / А.Пначенков, О.Пометун, Т.Ремех.- К.: АПН., 2003.- 72 с.
4. Сурмина Ю.П. Ситуационный анализ, или автономия кейс-метода / под ред. Ю.П.Сурмина.- К.: Центр инноваций и развития, 2002.
5. Капська А.Й. Технології соціально-педагогічної роботи: навч. посіб. / за заг. ред. А.Й.Капської. - К.:ТОВ ВКВ аспект, 2000.- 372с.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЗАНЕДБАНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Студентка IV курсу *Нікітко Л.В.*

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент *Качалова Т.В.*

Стаття присвячена висвітленню соціально-педагогічних аспектів педагогічної занедбаності учнів початкових класів.

Ключові слова: педагогічна занедбаність, неуспішність, соціально-педагогічна занедбаність.

Актуальність статті: у наш час у соціальній педагогіці досить ґрунтовно досліджена проблема соціально педагогічних аспектів проблеми педагогічної занедбаності учнів початкових класів.

Явище неуспішності в сучасній освіті є досить поширеним, Вчителі часто стикаються з дітьми, які мають труднощі в засвоєнні знань, набутті практичних умінь і навичок, в адаптації до шкільного життя. Нажаль вчителі погано обізнані з причинами та суттю неуспішності молодших школярів, що призводить до педагогічної занедбаності.

Соціально занедбаність формується під впливом соціальних умов, в яких росте й розвивається дитина. Її основними проявами в дитячому віці є нерозвиненість соціально-комунікативних якостей і властивостей особистості, низька здатність до соціальної рефлексії, труднощі в оволодінні соціальними ролями.

Мета статті: розкрити соціально-педагогічні аспекти проблеми педагогічної занедбаності учнів початкових класів.

Завдання статті:

- проаналізувати соціально-педагогічні аспекти проблеми педагогічної занедбаності учнів початкових класів у соціально-педагогічній літературі;
- проаналізувати фактори які зумовлюють проблему педагогічної занедбаності учнів початкових класів.

Педагогічна занедбаність зумовлена недоліками навчально-виховної роботи, наслідком яких є не сформованість дитини як суб'єкта навчально-пізнавальної, ігрової та інших видів діяльності. Її проявами є важконаучуваність, важковиховуваність дитини, тобто суто педагогічні труднощі.

Соціальний і педагогічний аспекти занедбаності взаємопов'язані і взаємозумовлені.

В результаті аналізу наукових джерел можна виділити три компоненти соціально-педагогічної занедбаності:

1. відхилення від норм поведінки та виконання поставлених навчальних завдань, як наслідок проявами цього є неуспішність, невстигання, складність у навчанні. Увага приділяється віковим особливостям учнів, їх індивідуальному досвіду;

2. недостатній розвиток пам'яті, мислення, уяви, емоційно – вольових рис і якостей особистості. Це обґрунтовується віковими особливостями дітей – швидка стомлюваність, нестійкість настрою, конфліктність тощо;

3. це відхилення у ставленні педагогічно – занедбаних дітей до себе та до своїх здібностей, можливостей, до батьків, вчителів, однолітків.

Всі ці аспекти впливають на організацію навчальної діяльності. Тому вчителі частіше визначають педагогічну занедбаність як непідготовленість дитини до школи, їх нерозвиненість, невихованість, неосвіченість тощо.

В.С.Цетлін визначає соціально – педагогічну занедбаність як такий стан особистості, який є результатом неправильної організації вчителем навчальної роботи та недоліками виховного процесу в сім'ї, який зумовлений такими чинниками:

- недоліками в навчально-практичних і соціально-етичних знаннях учнів початкових класів;

- недоліками в розвитку рис і якостей особистості;
- недоліками в набутті соціальних ролей у суспільстві;
- недоліками у взаємостосунках із оточуючими;
- недоліками в реалізації власної особистості в шкільному колективі.

Систематична неуспішність веде до соціально-педагогічної занедбаності, під якою на сучасному етапі розвитку школи розуміють комплекс негативних якостей особистості, що суперечать вимогам школи, суспільства.

Неуспішність – складне та багатовимірне явище шкільної діяльності, що вимагає різносторонніх підходів при її вивченні та обґрунтуванні [2,12].

Н. П. Волкова до негативних чинників, породжених діяльністю сім'ї, а також дитячих виховних закладів, які впливають на появу важковиховуваних дітей, відносить такі:

1. Діяльність неблагополучних і асоціальних сімей (неповна сім'я, батьки алкоголіки, наркомани, ведуть аморальний спосіб життя), для яких характерні соціальна безвідповідальність за виховання дітей, психолого-педагогічна неграмотність, негативні приклади моральної поведінки, відсутність доброти, сімейного затишку, любові до дітей, прояви насильства, жорстокості, відсутність системи вимог, брак істинного батьківського авторитету, матеріальні нестатки.

2. Діяльність зовні "благополучної" сім'ї (є батько й мати, які працюють, освічені, інтелектуально розвинені, належний матеріальний достаток) також до певної міри може негативно впливати на особистість дитини, сприяти появі значних помилок у її життєдіяльності. В такій сім'ї мають місце негативні чинники: низька психолого-педагогічна культура, створення для дітей "парникових" умов для розвитку, що призводить до ослаблення особистості, матеріальне перенасичення, всюдозволеність, відсутність системи вимог і контролю, прояви елементів фальшивого авторитету.

3. Діяльність загальноосвітніх навчально-виховних закладів не завжди створює оптимальні умови для розвитку особистості. Тут можуть мати місце негативні чинники впливу на вихованців, які ускладнюють взаємини дитини

з батьками, товаришами, інколи разом з іншими чинниками (негативний вплив сім'ї, засобів масової інформації, стихійної вулиці) руйнують особистість. Це переважаність змістом навчального матеріалу, яким учень через обмеженість розумових можливостей не може оволодіти, що породжує негативізм, опір, "втечу" від навчальної діяльності, почуття власної неповноцінності, меншовартості порівняно з іншими учнями, відсутність належних умов для задоволення своїх інтересів (спортивна діяльність, конструювання, моделювання та ін.), прояви з боку вчителів-вихователів негативізму до учнів з моральними вадами, недостатній рівень педагогічної культури вихователів (нетактовність, грубощі, авторитаризм тощо); ізоляція, відсторонення учнів з певними недоліками в морально-інтелектуальному розвитку від цікавих колективних справ та ін. [1; 344–346].

Отже, зі всього вище зазначеного можна зробити *висновок*, що серед соціально – педагогічних аспектів проблеми педагогічної занедбаності учнів початкових класів варто виділити вплив мікро і макросередовища.

"Сім'я – дошкільний заклад – школа – вулиця" це своєрідні сходинки соціальної еволюції дитини. Кожна сходинка особлива і слугує джерелом накопичення соціального досвіду. Про те цей досвід може бути як негативним, так і позитивним. Соціальне мікросередовище може негативно впливати на формування особистості, якщо вона не отримує в сім'ї достатньої свободи для прояву своєї активності. В результаті у дитини порушується образ свого "Я", проявляються дефекти її розвитку.

Література

1. Волкова Н.П. Педагогіка. – К.: Вид. центр "Академія", 2001. – 576 с.
2. Цетлін В.С. Доступність и трудність в обучении. – М.: Знание, 1984. -79 с.

ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

Студентка ІV курсу **Опанасенко А.І.**
Науковий керівник: доц. **Останіна Н.С.**

В статті аналізується поняття обдарованості, її види. Розкриваються особливості роботи соціального педагога з такими дітьми, а також організація соціально-педагогічної роботи.

Проблема обдарованості актуальна протягом кількох сторіч, але й до сьогодні залишається відкритою. Не викликає сумніву те, що потенціал обдарованості є найціннішим ресурсом духовного й матеріального розвитку людства. Тому, як і будь-який ресурс, його слід вчасно виявити і розумно використати. На сьогодні не існує універсального, визнаного і прийнятого всіма дослідниками визначення поняття "обдарованість".

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури виявлено, що дослідженню проблеми організації соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми приділялася належна увага, зокрема таким її аспектам, як проблема індивідуальних відмінностей (Б.Г. Ананьєв, Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн, Б.М. Теплов); визначення підходів до розуміння психологічних основ та структури обдарованості (Б.Ф. Скіннер, К.А. Хеллер, Н.С. Лейтес, О.М. Матюшкін, В.О. Моляко, В.Д.Шадріков).

Мета статті – дослідити проблему організації соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми.

Так, одні вчені вважають, що обдарованість – це сукупність задатків, природних даних, характеристика ступеня вияву та своєрідності природних передумов здібностей; інші талановитість, наявність внутрішніх умов для видатних досягнень та діяльності; третій – розумовий потенціал, інтелект, цілісна характеристика індивідуальних пізнавальних можливостей. [3;78]

Г.С. Костюк тлумачив обдарованість як індивідуальну своєрідність здібностей людини, вказуючи на значущість природних даних кожної особистості як сили, яка є вихідною внутрішньою спонукуючою розв'язкою здібностей. При цьому під здібностями він розумів істотні властивості людської особистості, що виявляються в її цілеспрямованій діяльності та зумовлюють її успіх [5; 109].

О.Л. Кульчицька стверджує, що обдарованість-це явище складне, комплексне, яке включає набір когнітивних, сенсорних та особистісних якостей людини. На її думку, поняття обдарованості містить такі основні компоненти: високий інтелектуальний рівень, здібність людини до творчості та наполегливість, яка становить основну якість особистості, своєрідний "сплав" бажання досягти успіху, емоційну захопленість справою та інтерес до тієї галузі знань, якою займається людина.

Досліджуючи структуру творчої обдарованості, В.О.Моляко виокремлює шість її основних параметрів, а саме:

1. Сферу реалізації обдарованості, її переважаючий тип;
2. Вияви творчості;
3. Вияви інтелекту;
4. Динаміку діяльності;
5. Рівні досягнень;
6. Емоційну забарвленість [2; 92].

Одні автори намагаються розглядати конкретні види діяльності, в яких виявляються неабиякі здібності дитини (математика, музика, живопис). У відповідність з цим диференціюють математичну, музичну та інші види обдарованості. Інші дослідники аналізують здібності більш загального плану, не пов'язані настільки тісно з різними формами професійної діяльності. Диференціюють психомоторну, інтелектуальну, творчу, академічну, соціальна та духовну обдарованість. Психомоторні тісно пов'язані зі швидкістю, точністю і спритністю рухів, кінестезичної – моторної і зрительно-моторної координацією.

Існують такі види обдарованості:

1. Художня обдарованість; 2. Загальна інтелектуальна і академічна обдарованість; 3. Творча обдарованість; 4. Лідерська обдарованість;

Художня обдарованість

Цей вид обдарованості підтримується і розвивається в спеціальних школах, гуртках, студіях. Він має на увазі високі досягнення в галузі художньої творчості і виконавської майстерності в музиці, живописі, скульптурі, акторській здібності.

Загальна інтелектуальна і академічна обдарованість. Головним є те, що діти із загальною інтелектуальною академічною обдарованістю опановують основні поняття, легко запам'ятовують і зберігають інформацію. Високорозвинені здібності переробки інформації дозволяють їм досягати успіху в багатьох галузях знань. **Творча обдарованість.** Особливо виділено такий вид обдарованості, як творча (або творче, продуктивне мислення). Тут є необхідність зупинитися лише на деяких моментах. Перш за все, до цих пір продовжуються спори про саму необхідність виділення цього виду обдарованості. Суть розбіжностей полягає в наступному. Одні фахівці вважають, що творчість, креативність є невід'ємним елементом всіх видів обдарованості, які не можуть бути представлені окремо від творчого компонента [4;75]. Так, *А.М. Матюшин вважає*. Що всяка обдарованість – творча: якщо немає творчості, безглуздо говорити про обдарованість. Інші дослідники відстоюють правомірність існування творчої обдарованості як окремого, самостійного виду. Одна з точок зору така, що обдарованість породжується або здатністю продукувати, висувати нові ідеї, винаходити, або ж здатністю блискуче виконувати, використовувати висновок, що вже створено [6; 88]. **Лідерська обдарованість.** При лідерській обдарованості (використовуються також поняття "*Соціальна обдарованість*", "*соціальний інтелект*", "*організаторські здібності*"). *Одне з визначень соціальної обдарованості* говорить, що це виняткова здатність встановлювати зрілі, конструктивні взаємини з іншими людьми. Виділяють такі структурні елементи соціальної обдарованості, як соціальна перцепція, про соціальну поведінку, моральні судження, організаторські вміння і т.д.

Соціальна обдарованість виступає як передумова високої успішності в кількох областях. Вона припускає наявність здатності розуміти, любити, співпереживати, ладити з іншими, що дозволяє бути хорошим педагогом, психологом, психотерапевтом, соціальним працівником. Таким чином, поняття соціальної обдарованості охоплює широку область проявів, пов'язаних з легкістю встановлення та високою якістю міжособистісних відносин. Ці здібності дозволяють бути лідером, тобто проявляти лідерську обдарованість [5; 178].

Аналіз якісних характеристик обдарованості передбачає виділення різних якісно своєрідних видів обдарованості у зв'язку зі специфікою психічних можливостей людини і особливостями їх прояву в тих чи інших видах обдарованості. Аналіз кількісних характеристик обдарованості дозволяє описати ступінь вираженості психічних можливостей людини.

Серед критеріїв виділення видів обдарованості можна відзначити наступні:

- Ступінь сформованості;
- Форма прояву;
- Широта проявів у різних видах діяльності;
- Особливості вікового розвитку.[1;56]

Отже, на основі аналізу й систематизації наукової психологічної і педагогічної літератури стосовно даної теми, та ґрунтуючись на позиціях комплексного підходу, можна визначити поняття обдарованість як індивідуальної потенційної своєрідності спадкових (задатки), соціальних (сприятливе соціальне середовище), та особистісних(позитивна "Я-концепція", наявність відповідних вольових якостей, спрямованість, наполегливість тощо) передумов для розвитку здібностей особистості до рівня вищого за умовно "середній", завдяки яким вона може досягнути значних успіхів у певній галузі діяльності. У науково теоретичних джерелах чітко простежується роль двох блоків факторів – генетичного та культурно – педагогічного.

Література

1. Белова Е.С. "Обдарованість малюка: розкрити, зрозуміти, підтримати" – М; 1998.
2. Доровський А.І. "100 порад з розвитку обдарованості дітей" – М.; 1997.
3. Лейтес Н.С. "Вікова обдарованість і індивідуальні відмінності", Москва – Воронеж; 1997.
4. "Обдарована дитина" / під ред. О.М. Дьяченко – М.; 1997.
5. "Психологія обдарованості дітей і підлітків" / під ред. Н.С. Лейтеса – М.; 2000
6. "Психологія обдарованості дітей і підлітків" / під ред. Ю.Д. Бабаєва, Н.С.Лейтес, Т.М. Марюгіна – М.; 2000.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ МОЖЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ПІОНЕРСЬКОГО РУХУ УКРАЇНИ

Студентка ІV курсу **Попільницька Ю.О.**

Науковий керівник: **Лісовець О.В.**

Сучасні дитячі громадські об'єднання у своїй більшості – це не що інше, як живе дитячо-доросле співтовариство (частка соціокультурного середовища, явище громадянського суспільства), яке живе і діє завдяки своїй соціально значимій місії, розширеному впливу на дитяче середовище, поєднанню індивідуального і колективного видів творчості, використанню технологій підготовки лідерів дитячих громадських об'єднань [1, 5].

В кінці минулого і початку нового століття був виконаний ряд наукових досліджень різних аспектів дитячого громадського руху: методології, історії, педагогіки, соціології дитячих громадських структур (Лі. В. Алієва, Н. Ф. Ба-

сов, А. В. Волохов, В. А. Кудінов, Р. А. Литвак, Е. А. Мальцева, Е. Н. Сорочинська, С. В. Тетерський, І. І. Фрішман, С. М. Щеглова). В дослідженнях В. А. Дергунова, Л. А. Крапівіної, А. В. Морової, Л. Н. Орлової, Д. Р. Пташко, О. В. Солодової, В. Н. Цепелева та ін. розглядаються спільні наукові підстави, а також окремі педагогічні проблеми функціонування спільнот дітей соціально спрямованості. Нерідко не враховується той факт, що дитячий громадський рух – явище багатовимірне, що характеризується сукупністю різних об'єднань, що мають свої особливості та можливості [2, 53].

Аналіз масової практики піонерських об'єднань свідчить, що в даний час більшості з них не вдається повною мірою використовувати закладений в них потенціал для впливу на становлення особистості підлітка. Серед причин – те, що сьгоднішні організатори таких об'єднань недостатньо чітко уявляють собі їх суть, особливості і можливості (те ж саме спостерігається і стосовно інших дитячих громадських формувань).

Таким чином, наукова проблематика полягає у необхідності теоретичного обґрунтування підходів до визначення потенціалу дитячого громадського руху в цілому, піонерських об'єднань зокрема, виявлення умов реалізації та пошуку сучасних технологій, що забезпечують продуктивність його використання в інтересах і дітей, і суспільства [3, 5].

Актуальність означеної проблеми зумовили постанову **мети статті**: обґрунтувати соціально-педагогічні особливості сучасного піонерського руху України.

За останні роки в нашій країні склався цілий спектр дитячих громадських формувань різних типів і видів. Фактом соціального життя знову стає дитячий громадський рух, який проходить в цей період непростий етап свого становлення. Він характеризується нестабільністю системи організованої соціальної активності дітей, зміною ставлення до нього держави і суспільства, порушенням існуючих раніше зв'язків, множинними суперечливими явищами на тлі гострої кризи, яку переживає наше суспільство. Все це породило нові явища і процеси у дитячому громадському русі. Складність, неординарність ситуації в ньому роблять необхідним пошук закономірностей, умов і механізмів його розвитку, нових технологій включення дітей у вирішення соціальних проблем, розвитку морального і творчого потенціалу особистості підлітків [3, 7].

Незважаючи на те, що з моменту трансформації Всесоюзної піонерської організації імені В. І. Леніна в Міжнародний союз дитячих громадських об'єднань, з'явилося багато різноспрямованих дитячих об'єднань, одним з найбільш широких потоків дитячого громадського руху, залишаються піонерські об'єднання.

Безумовно, піонерський рух не обійшли стороною спільні проблеми дитячого громадського руху країни. Крім того, у піонерських об'єднань є і свої, специфічні складності. Але те, що вони активно і продуктивно функціонують у нових соціальних умовах, обумовлює значущість дослідження їх соціально-педагогічного потенціалу, пошуку оптимальних шляхів і засобів її реалізації в сучасній соціально-політичній та соціокультурній ситуації. Однак

в останнє десятиліття спеціальні наукові дослідження, що стосуються проблем розвитку діючих в даний час піонерських об'єднань в Україні, практично не проводилися.

Хочемо зазначити, що соціально-педагогічний потенціал сучасного піонерського об'єднання як діалектична цілісність соціально-психологічних і педагогічних факторів полягає в його цілях та функціях, системі цінностей, характерних для демократичного суспільства (гуманізм, безкорисливість, патріотизм, творчої самодіяльність, творчість), суспільно і особистісно значущій змістовній діяльності, гуманістичних відносинах в системах "діти-діти", "діти-дорослі", "дорослі-дорослі", наявності умов для самореалізації члена об'єднання, його особистісного зростання і самовдосконалення [3, 9].

Реалізація соціально-педагогічного потенціалу піонерського об'єднання в сучасній соціально-політичній та соціокультурній ситуації вимагає наявності, в першу чергу, комплексу внутрішніх умов. Вона буде успішною, якщо:

- життєдіяльність об'єднання піонерів будуватиметься на основі такого поєднання значущих для громадянського становлення дітей піонерських традицій, історичного досвіду піонерського руху і нових підходів до нього;

- ціннісний, суб'єктний і особистісно-орієнтований підходи будуть основою для визначення змісту, вибору засобів організації багатопрофільної і багаторолевої діяльності об'єднання;

- діяльність об'єднання, міжособистісна та ділова взаємодії його членів базуватимуться на принципах самодіяльності, колективізму і товариства, піклування;

- педагогічне забезпечення становлення та розвитку суб'єктної позиції піонера здійснюватиметься в процесі діалогічної взаємодії членів об'єднання (дітей і дорослих), що припускає особливу позицію дорослого у складі дитячої громадської організації [6, 39].

Аналізуючи наукову літературу, можемо вказати, що найважливішими технологіями забезпечення суб'єктної позиції підлітка в процесі життєдіяльності об'єднання є використання в комплексі колективної організаторської діяльності, розвинене самоврядування, масова організаторська підготовка, побудована на практичній діяльності, творчій основі і системі зростання піонера, що стимулює самовдосконалення підлітка. Це допомагає будувати піонерську організацію як організацію дітей і дорослих, в якій товариство є основою педагогічної позиції дорослого члена організації. Така позиція формує у дорослих ставлення до підлітка як до товариша по спільній, колективній і творчій, соціально значущій і особистісно орієнтованій діяльності, а не тільки як до об'єкта виховного впливу, що, таким чином, виявляється, здебільшого, прихованим від дитини [3, 10].

Д. М. Лебедев аналізує соціально-педагогічний потенціал піонерських об'єднань та вказує, що добре організований і забезпечений підтримкою дитячий громадський рух може дати і дитині і суспільству наступне:

- дитячий громадський рух допомагає включити дітей в суспільне життя, різноманітну соціальну діяльність, а отже, може служити засобом становлення особистості підлітка.

- у дитячому об'єднанні простіше добитися задоволення ряду важливих прав, потреб та інтересів дітей (наприклад, в спілкуванні, в самоствер-

дженні, в реалізації своїх здібностей); простіше організувати передачу деяких специфічних знань, які важко формуються і передаються в школі, наприклад, організаторських.

- дитяче громадське об'єднання допомагає цілеспрямовано вводити дітей у суспільне життя, і не просто вводити, але й адаптувати їх до сьогоденного життя.

- дитяче громадське об'єднання часто служить важливою формою захисту прав, гідності, інтересів дітей, захисту, в тому числі від негативного впливу соціальних явищ [4, 49-50].

Крім того, організований сучасний піонерський рух самостійного характеру, гуманістичної та патріотичної спрямованості може сприяти появі в суспільстві, по-перше, критично мислячої, по-друге, активної, по-третє, ініціативної й творчої молоді, що має до того ж свого роду "соціальний імунітет" до багатьох негативних явищ сучасного соціуму. Мова йде про молодих громадян з мотивацією, орієнтованою не лише на задоволення власних потреб, а й на працю, на благо своєї країни, тобто зі сформованими якостями громадянина. Піонерський рух може націлювати на отримання молодими людьми позитивного досвіду спілкування з людьми, взаємодії з навколишнім світом, досвіду самоствердження без насильства та інших негативних моментів [1, 167].

Отже, можемо зробити висновки, що лише добре організований і забезпечений підтримкою держави піонерський рух зможе реалізувати свій соціально-педагогічний потенціал, педагогічна діяльність дорослих в піонерській організації має бути спрямована на забезпечення роботи організації, фасилітацію, стимулювання та підтримку дитячих ініціатив, створення умов для самовираження особистості. Цілеспрямована та організаційно-педагогічно забезпечена реалізація соціально-педагогічних можливостей піонерського об'єднання – матиме результативність з точки зору впливу на становлення особистості підлітка.

Література

1. Алиева Л. В. Детское общественное объединение в системе социального воспитания детей и юношества. Учебно-методическое пособие. – М., 2007. – 72 с.
2. Лебедев Д. Детское общественное движение: испытание временем / Д. Лебедев // Воспитание школьников. – 2003. – № 1. – С. 52-61.
3. Лебедев Д. Условия реализации социально-педагогического потенциала современных пионерских объединений: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Москва, 2008. – 22 с.
4. Лебедев Д. Ретроспектива и современные проблемы пионерского движения / Д. Лебедев // Воспитание школьников. – 2004. – № 1. – С. 48-54.
5. Лушагина И. Какой быть новой пионерии? / И. Лушагина // Народное образование. – 2001. – № 6. – С. 165-169.
6. Охрімчук Р. Погляд на піонерську організацію: допоки наше минуле з нами / Р. Охрімчук // Шлях освіти: Науково-методичний журнал. – 2007. – № 2. – С 37-41.

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ФЕНОМЕН ЦИВІЛІЗОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА

Студентка IV курсу *Прокопець Л.М.*
Науковий керівник: ст.в. *Сватенков О.В.*

У статті проаналізовано історію розвитку та сучасний стан волонтерського руху, перелічено нормативно – правову базу волонтерства, розкрито зміст понять волонтер, волонтерський рух, волонтерська діяльність, волонтерська організація, перелічено волонтерські громадські організації, які на сьогоднішній день діють в Україні.

Ключові слова: волонтер, волонтерський рух, волонтерська діяльність, волонтерська організація.

Актуальність. Нині, коли Україна зазнала кризи матеріальної і моральної, ще більш відчутно визначилися прошарки населення, котрі потребують допомоги. Передусім це дорослі безробітні, молоді люди без будь – якого заняття, діти, які позбавлені належної уваги з боку батьків або у яких немає батьків, пенсіонери, люди з особливими потребами та ін. Вирішення цих проблем покладено на державну систему закладів і установ соціального захисту населення. Окрім того, залучаються і громадські організації. Проте людських ресурсів не вистачає для вирішення проблем, адже вони мають масовий характер.

Саме тому, актуальним на сьогодні є діяльність державних і недержавних установ по залученню волонтерів.

Виходячи з цього **метою** статті є розгляд волонтерства як феномену цивілізованого суспільства шляхом аналізу нормативно – правових актів, наукових підходів до розуміння змісту волонтерства та волонтерської діяльності та досвіду громадських організацій у цій сфері.

Питання доброчинності та волонтерства у вітчизняній науці та практиці досліджували О.Безпалько, Р.Вайнола, З.Бондаренко, М.Ворон, Г.Шлак, І.Зверева, А.Капська, С.Толстоухова, І.Трубавіна, Н.Ларіонова, В.Кратінова, О.Караман, Т.Лях, Н.Лук'янова, Р.Полтавець, Н.Майорова, О.Поцулко, О.Главник, С.Едель.

Історія волонтерства в Україні нараховує понад сто років. Першими вітчизняними волонтерами можна вважати представників Червоного Хреста, який організовував добровільний запис у сестри милосердя в шпиталі та лікарні для бідних. Потім був тривалий радянський період, коли поняття "доброволець" мало яскраве ідейно-патріотичне забарвлення: так називали людину, яка добровільно виявила бажання служити інтересам не якихось окремих громадян (доглядати за хворими, допомагати сиротам, немічним і людям похилого віку), а партії, комуністичній ідеї, соціалістичній державі.

За часів функціонування СРСР були поширені такі форми шефської роботи, які по духу нагадують волонтерство: шефство старших школярів над молодшими; шефство студентів і робітників над школярами; шефство молоді над "педагогічно занедбаними" дітьми та підлітками; шефство членів професійних спілок над сім'ями "групи ризику"; відвідування хворих; надання допомоги відстаючим школярам і студентам; наставництво

досвідчених працівників над молодими робітниками; участь у роботі оперативних комсомольських загонів, Добровільної народної дружини тощо.

У незалежній Україні розвиток волонтерського руху датується початком 90-х років ХХ ст., коли було створено службу під назвою "Телефонів Довіри", де працювали добровольці (доброчинний Телефон Довіри в Одесі). У 1991–1992 роках у зв'язку з розвитком соціально-педагогічної роботи все активніше почали говорити про важливість волонтерства у суспільстві [4,100].

Волонтерський рух в Україні останнім часом поширюється. Чинниками, які обумовлюють активізацію добровільництва, є загострення соціальних проблем та брак досконалої системи надання соціальних послуг вразливим верствам населення. Роль волонтерів є надзвичайно важливою у багатьох неприбуткових організаціях, значна кількість волонтерів займається соціальною роботою як у недержавних, так і в державних організаціях. Однак, у нашій країні дотепер не сформовано моделі волонтерської роботи, яка включала б ефективні механізми залучення та відбору, навчання та супервізії, підтримки та заохочення, що є основними елементами й етапами діяльності волонтерів [1,22].

Волонтерів залучають до різних видів діяльності: догляд за хворими, людьми похилого віку та інвалідами вдома й у спеціалізованих установах, догляд за онкохворими, робота з ув'язненими та допомога їм після виходу з в'язниці чи колонії, робота з дітьми та молоддю у дитячих садках, школах, групах вільного часу, молодіжних клубах, допомога представникам етнічних меншин через консультування та відповідний супровід, допомога бездомним і безпритульним, збір коштів тощо; а також за напрямками, пов'язаними з наданням інформаційно – просвітницьких послуг з питань профілактики соціально – небезпечних хвороб у молодіжному середовищі, пропаганди здорового способу життя [3, 45].

Зростання значущості волонтерського руху в Україні ілюструє прийняття нормативно-правових актів: Розпорядження президента України від 22.03.2001 р. № 67/2001-рп "Про організацію проведення в Україні у 2001 році Міжнародного року волонтерів", Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.04. 2003 р. № 225-р "Про утворення Координаційної ради з питань розвитку та підтримки волонтерського руху", Закон України від 19.06.2003 р. № 966-IV "Про соціальні послуги", Закон України від 18.11. 2003 р. № 1281-IV "Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004-2008 роки", Постанова Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 р. № 1895 "Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг", "Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг", Закон України "Про волонтерський рух".

Згідно Закону України "Про волонтерський рух" терміни вживаються у такому значенні:

волонтер – дієздатна фізична особа, яка добровільно здійснює волонтерську діяльність;

волонтерський рух – громадський рух, який базується на добровільному об'єднанні волонтерів з метою здійснення будь-якої соціальної,

добровільної, неприбуткової та вмотивованої діяльності, що має суспільно корисний характер;

волонтерська діяльність – це будь-яка соціальна, суспільно корисна, систематична та вмотивована неприбуткова діяльність фізичних та юридичних осіб, що здійснюється шляхом виконання робіт, надання послуг громадянам, організаціям і суспільству загалом;

волонтерська організація – громадська організація, зареєстрована у встановленому законом порядку, яка здійснює будь-яку соціальну, суспільно корисну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, статутом якої передбачено здійснення волонтерської діяльності [2].

Одночасно з державними організаціями, які залучають до роботи волонтерів, починають створюватися громадські організації, метою діяльності яких є об'єднання та координація зусиль у справі сприяння розвитку волонтерського руху в Україні та захисту законних інтересів своїх членів. Серед них найбільш потужними є Всеукраїнський громадський центр "Волонтер", Український фонд "Благополуччя дітей", "Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні", Міжнародна Школа Рівних Можливостей, Ресурсний центр розвитку громадських організацій "Гурт" та інші.

Отже, волонтерство стає все більш поширеним та популярним рухом у сучасному суспільстві. Активну участь у ньому беруть не тільки дорослі, але і молодь, підлітки та діти, що дає можливість їм змістовно проводити своє дозвілля та самореалізуватися. Поширення громадських організацій є важливим феноменом, який допомагає вирішувати проблеми різних верств населення.

Література

1. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку / За ред. Р.Х.Вайноли. – К.: Академпрес, 1999. – 112 с.
2. Закон України "Про волонтерський рух" від 1 січня 2010 року / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2118-vi>
3. Лях Т.Л. Методика організації волонтерських груп: [навч. пос.] / Тетяна Леонідівна Лях. – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2010. – 160 с.
4. Ларіонова Н. Історико-феноменологічний аналіз волонтерства / Н.Ларіонова, В.Кратінова, О.Караман // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2007. – №3. – С. 99–105.

ВПЛИВ СУЧАСНИХ НЕФОРМАЛЬНИХ ОБ'ЄДНАНЬ НА ДІВЧАТ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Студентка III курсу *Проніна І.В.*
Науковий керівник: *Лісовець О.В.*

Актуальність. Проблема формування особистості підлітка до теперішнього часу залишається однією із найскладніших проблем у педагогічній науці. Її вирішення потребує комплексного науково-педагогічного підходу, адже процес формування особистості складається з різних факторів:

впливу спадковості, виховання в сім'ї та школі та впливу оточуючого середовища [5, с. 73].

Вивчення підліткових неформальних об'єднань відносно новий напрям, що активно розвивається у вітчизняних гуманітарних науках.

Молодіжна субкультура є предметом дослідження Г. Абрамової, Т.Алексєєнко, Є.Бреєвої, Е.Еріксона, М.Ейзенштадта, С.Іконнікова, І.Кона, В.Ларміна, С.Левікова, В.Лісовського, Л.Мардахаєва, К.Манхейма, М.Міда, В.Ольшанського, Д.Петрова, О.Семашко, З.Сікевича, Е.Суїменка, О.Толстих, Т.Щепанської, О.Якуби. Проте соціально-педагогічний аспект цієї проблеми досі залишається не розкритим [13, с. 420].

Одним з актуальних питань є вплив сучасних неформальних об'єднань на дівчат підліткового віку. Адже значний відсоток дівчат саме цього віку захоплюються модними неформальними течіями.

Метою даної статті є: аналіз основних сучасних неформальних об'єднань до складу яких входять дівчата, вивчення причин їх входження та характеру впливу об'єднання на дівчат підліткового віку.

Завдання:

- зробити аналіз основних сучасних неформальних об'єднань до складу яких входять дівчата;
- вивчити причини їх входження та характеру впливу об'єднання на дівчат підліткового віку.
- розкрити зміст і специфіку роботи соціального педагога з неформальними об'єднаннями в які потрапляють дівчата підлітки;

Серед широкого спектру сучасних неформальних об'єднань, значна частина включає: готи, емо.

Готи – Готична субкультура різноманітна й неоднорідна, передусім тому, що культивує індивідуальність; проте, виділяється багато загальних для неї рис, зокрема таких як любов до готичної музики(готик-року, готик-металу, дарквейву), похмурий імідж(У дівчат набув поширення яскравий, виразний стиль Вамп-щільна чорна косметика, підводки, специфічний спектр кольорів помади й нігтів – від яскраво-червоного до чорного. Все помітне, сексуальне й строге. Дівчина-гот щодня виглядає як звабна черниця або середньовічна королева.)

Емо (англ. emo: від emotional – емоційний) представники молодіжної субкультури, що утворилася на базі зфанатів однойменного музичного стилю. Залежно відтечі: емо-бій емо-гьорл (англ. girl дівчинка, дівчина).

Головна суть емо – це уміння поєднувати в собі емоції, розум, відчуття, чистоту і невинність внутрішнього світу, не приховувати свої переживання (будь то смуток або радість), не ховатися за кам'яною маскою, а дати волю всьому, що є у нього усередині.

Імідж емо (традиційною зачіскою емо вважається косий, рваний чубок до кінчика носа, що закриває одне око, а ззаду коротке волосся, що стирчить в різні боки. Перевага віддається жорстким прямим чорному волоссю. У дівчат можливі дитячі, смішні зачіски – два маленькі хвостики, яскраві

заколючки – сердечка з боків, бантики. Для створення цих зачісок емо витрачають балони фіксуючого лаку для волосся).

Розглянемо основні *причини виникнення неформальних об'єднань і їх вплив на дівчат підліткового віку.*

У дослідженні, проведеному під керівництвом Н.Ю. Синягіної, на питання про причини, які могли би привести дівчат підлітків у групу, були відповіді: на першому місці самотність – 27% і незрозуміння батьків – 24%. Сюди можна віднести і конфлікти між батьками, на які указали 20% опитуваних. Респонденти виділяють риси характеру, які подобаються їм у підлітках неформальних груп: уміння відстояти за себе (54%), сміливість (40%), незалежність (53%)

Загалом, причинами створення неформальних об'єднань є:

- реакція на недоліки роботи з молоддю;
- як наслідок виокремлення елементів соціальної структури;
- прагнення проявити самостійність;
- бажання задовольнити потреби та інтереси;
- необхідність у спілкуванні;
- як прояв молодіжної свідомості й розвитку [159 с.]

Причинами виникнення неформальних об'єднань є протиріччя між збільшенням вільного часу та рівнем загальної культури, різноманітних потреб молоді, ізольованість дітей від дорослих, прагнення до самодіяльності з одного боку, підвищена активність дітей, їх потреба в самовираженні, з іншого – педагогічний формалізм в організації виховної роботи, намагання жорстко регламентувати їх діяльність) [16 с.]

Розглянемо проблему впливу неформальних об'єднань на дівчат підліткового віку.

Проблема впливу неформальних об'єднань значною мірою впливає на психічний, емоційний стан дівчат підлітків. Вплив неформальних об'єднань призводить до виникнення періодичних депресивних станів. Наголошується підвищена активність до діяльності, зовні це проявляється у швидкому темпі життя, поведінці. Насправді переважає особистісно активна позиція та схильність до роздумів про їхнє перебування у неформальних об'єднаннях, про їх оточення і значення [85-90].

Неформальні об'єднання дуже швидко захоплюють дівчат підлітків, адже саме тут вони реалізують себе як особистість, самостверджуються і почувають себе такими як всі. Ці організації допомагають дівчатам підліткам віднайти себе, своє відношення до навколишніх(батьки, однолітки, друзі).

Висновок. Можна сказати, що соціально-педагогічна робота з неформальними організаціями є дуже важливою, адже саме соціальний педагог підбирає ряд стратегій і тактик для роботи з неформальними об'єднаннями. Слід зауважити і те що соціальний педагог проводить безпосередню профілактику, надає і організовує альтернативу проведення дозвілля, проводить діагностику та інше. Також робота соціального педагога з неформальними об'єднаннями дає можливість змінити підлітку своє бачення світу, допомагає координувати його погляд на життя, оцінити свої можливості, вміння.

Література

1. Косарецкая С. О неформальных объединениях молодежи / С. Косарецкая, Н. Синягина. – М.: ВЛАДОС, 2004. – 159 с.
2. Петровский А.В. Личность. Деятельность. Коллектив. / А.В. Петровский – М., 1982. – 372 с.
3. Технології соціально-педагогічної роботи: [навч. посібник] / за заг. ред. проф. А.Й. Капської. – К., 2000. – 256 с.
4. Фельдштейн Д.И. Методические рекомендации по изучению особенностей неформальных молодежных объединений. / Д.И. Фельдштейн, Л.А. Радзиховский. – М., 1987. – 210 с.
5. Шептенко П.А. Методика и технология работы социального педагога: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. Заведений / П.А. Шептенко, Г.А. Воронина; под ред. В.А. Слостенина. – М., 2001. – 208 с.

КОМП'ЮТЕРНА ЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Студентка III курсу *Ріпа В.*

Науковий керівник: к. пед. н., доц. *Хлєбїк С.Р.*

Мета статті: познайомити читача з масштабами розповсюдження явища комп'ютерної залежності та способами його подолання.

Завдання:

1. порівняти між собою поняття "девіантна поведінка" і "комп'ютерна залежність"
2. показати способи боротьби з комп'ютерною залежністю в різних країнах світу.

Масштаби розповсюдження девіантної поведінки серед підлітків на сьогоднішній день просто вражають. Згідно статистичних даних, кожна 4 особа з тих, що проявляють девіантну поведінку, є віком молодше 18 років. Одним із найчисельніших видів девіантної поведінки є комп'ютерна залежність. На даний момент велика кількість дослідників працюють над вивченням цього питання, зокрема К. Галкін, І. Голдберг, М. Іванов, А. Мудрик, С. Шапкін, Т. Шишковець, Р. Грановська, М. Шоттон, Ш. Текля, Т. Больбот, О. Лисенко, К. Янг та інші.

Щоб краще зрозуміти співвідношення понять девіантна поведінка та комп'ютерна залежність, подивимось на визначення цих термінів.

Девіантна поведінка – це свідома поведінка індивіда чи групи осіб, що не відповідає суспільним нормам та наносить шкоду особисто людині, оточуючим, суспільству взагалі.

Комп'ютерна залежність – це різновид емоційної залежності, спричиненої технічними засобами; патологічна тяга людини до роботи або проведення часу за комп'ютером.

Для того, щоб поведінка індивіда була визнана як девіантна, необхідно, щоб вона відповідала таким критеріям: була порушенням найважливіших для конкретного суспільства норм; викликала негативну оцінку з боку інших людей, наносила реальну шкоду безпосередньо людині або оточуючим; повторювалася; була пов'язана із соціальною дезадаптацією людини. Якщо проаналізувати комп'ютерну адикцію, то можна прийти до висновків, що всі пункти співпадають. Вона порушує певні моральні норми суспільства, коли людина днями перебуває біля монітору, а іноді навіть може вчинити злочин заради можливості бути за комп'ютером. Щодо іншого, то уже сьогодні громадськість починає сприймати це як негативне та вживати заходи щодо зменшення поширення даного явища. Нанесення шкоди також присутнє – наслідки комп'ютерної залежності уже всім відомі: надмірне захоплення комп'ютером приводить користувачів до розладів нервової системи, психосоматичних захворювань і зрештою може спровокувати навіть інфаркт чи інсульт та інших фізичних та нервових розладів.

Існує ряд факторів, які впливають на формування комп'ютерної залежності. В більшості комп'ютерними адиктами стають діти та підлітки, які мають нестабільні і конфліктні сімейні та шкільні відносини. Саме вони знаходяться у віртуальному світі підтримку, успіх, тим самим самостверджуються для покращання свого психологічного стану. Основними причинами зацікавленості підлітків комп'ютером є:

- заміщення реального світу, як забуття неприємного оточуючого середовища;
- наявність особистого простору, кордони якого він визначає самостійно;
- наявність власного світогляду, який притаманний тільки йому;
- можливість виправити будь-яку помилку шляхом багатьох інших спроб;
- можливість самостійно приймати рішення (в рамках гри), незалежно від того, до чого вони можуть призвести;
- відсутність відповідальності за скоєні вчинки.

Особливо чутливими до зовнішнього впливу є підлітки, оскільки вони ще знаходяться в процесі фізичного та соціального становлення та швидко засвоюють певні стандарти поведінки, за якою спостерігають. Підлітки є найбільш уразливою психовіковою категорією, яка страждає від комп'ютерної залежності. Хоча до цього віку комп'ютерні ігри, ігрові приставки, мультики теж присутні в житті підростаючого покоління, але, з одного боку, чим менше дитина, тим більше уваги приділяють йому батьки і тим легше вони можуть вплинути на нього, обмеживши доступ до техніки, а з другого – і самі малюки не так заціклюються на чомусь, їм нецікаво довго зосереджувати увагу на однотипному занятті. Зі старшими важче. Вони самостійніші, відтак не дозволяють грати дома – підуть в інтернет-клуб. До того ж будь-які заборони підлітки сприймають болісно, як посягання на їхню особистість. Це зумовлено тим, що вони знаходяться на етапі формування, не досягли певного рівня фізичної і психічної зрілості, не можуть протистояти бажанню вдатися до чогось незвичного.

До основних проблем підлітків, у яких є комп'ютерна залежність, відносять: зниження активності, діти не можуть зупинитися, запізнюються або пропускають заняття в школі, при наявності проблем у школі та вдома не можуть приборкати своє захоплення, спілкування з комп'ютером стає головним, зменшується коло інтересів, зацікавленість і емоційна жвавість в бесіді виникає лише при розмові стосовно комп'ютерної теми, в ситуаціях у виборі діяльності, перевагу віддають діяльності, пов'язаній із комп'ютером, труднощі у засипанні, надмірна екзальтація, бурхлива реакція протесту при спробах зменшити "спілкування" з комп'ютером, по закінченню роботи з комп'ютером виникає почуття самотності та нудьги, афективна напруга, постійні думки про гру (замислюються про минулу гру і мріють про майбутню), не контролюють час, відсутність почуття реальності.

Тому очевидним є той факт, що необхідно боротися з наслідками та проводити профілактичну роботу щодо даної проблеми. Боротьбу з явищем комп'ютерної залежності уже розпочато в деяких країнах світу, наприклад, в азійському регіоні, де ця маловивчена хвороба уже давно масштабно розповсюдилася в зв'язку з стрімким розвитком науки та техніки. В Південній Кореї в листопаді 2011 року вступив в силу новий закон, згідно до якого адміністратори онлайн-ігор повинні блокувати доступ до сервісів для неповнолітніх користувачів в нічний час. В рамках закону юні геймери, які не досягли 16-річного віку не зможуть реєструвати нові облікові записи та заходити на ігрові сервери в проміжок часу між північчю і 6 годиною ранку. Як роз'яснюють представники міністерства по питанням гендерної рівності і сім'ї, непопулярне, але вкрай необхідне рішення є частиною національної програми по боротьбі з ігровою залежністю.

А ось які заходи вживаються в Китаї де, згідно з останніми даними китайських ЗМІ, більше 32 мільйонів підлітків страждають від ігрової та інтернет залежності. В рамках програми "Боротьба проти інтернет та ігрової залежності", 8 відомств Китаю, в тому числі і міністерство культури і міністерство громадської безпеки, підписали угоду, яка покликана обмежити час і витрати на інтернет ігри. Відповідно до прийнятого закону, з 1 березня 2011 року, оператори великих онлайн-ігор (WoW, Lineage, CS Online і т.д.) будуть використовувати спеціальну систему, яка покликана обмежувати доступ до ігор за кількістю зіграних годин.

Профілактична діяльність заключається в тому щоб попередити комп'ютерну залежність, потрібно завчасно проводити її соціально-педагогічну профілактику, а саме: активно залучати підлітків до соціально-виховної життєдіяльності навчального закладу, що сприятиме їхньому соціальному розвитку; залучати батьків та близьке оточення до виховної діяльності – це сприятиме гармонізації стосунків з дітьми; налагоджувати контакти з різноманітними соціальними інститутами для розширення соціальних контактів дітей та залученню їх до спільної діяльності.

Отже, ми бачимо, що проблема комп'ютерної залежності поширюється не тільки серед дорослих, а й серед підлітків, що є більш небезпечним. На мою думку, це більш небезпечно, бо процеси формування ще не є закінченими і тому надмірне перебування біля комп'ютера може негативно впливати на становлення особистості. Саме тому необхідно не тільки займатися усуненням негативних наслідків залежності, а й проводити профілактичну роботу з підлітками.

Література

1. Справочник социального педагога 5–11 классы / Авт.-сост. Т.А. Шиш-ковец. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ВАШ, 2007. – 336с.
2. Пангушина О. Соц.-пед. роб. з дітьми підліткового віку. К., 2006. – 46с.
3. Максимовська Н.О., Дикун Н.В. Соціально-педагогічна профілактика комп'ютерної залежності серед підлітків // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – №. – 20.
4. Копаєва Є.В. Комп'ютерна залежність. Інформаційний збірник. – Д.: ДПК ДНУ, 2010. – 50 с.
5. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія /за заг. ред. Проф.. І.Д. Зверева. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.

ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ГУВЕРНЕРІВ (ДОСВІД КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ)

Студенка IV курсу **Романченко К.Ю.**

Науковий керівник: канд. пед. наук. доц. **Хлєбїк С.Р.**

Стаття присвячена історичному аспекту розвитку гувернерства, проаналізовані особливості його функціонування у різних європейських державах. При дослідженні даної проблеми особлива увага зверталася на еволюцію поглядів європейських науковців щодо підготовки гувернерів; аналізувалися вимоги щодо виховної діяльності домашнього педагога, виховні та розвивальні методики, якими користувався гувернер у практичній діяльності.

Педагогами і просвітителями минулого століття порушені чимало питань підготовки гувернерів, які не втратили своєї актуальності й сьогодні. Можна говорити про те, що гувернерство повністю не відмовилося від своєї історії, від досягнень видатних педагогів їхніх поглядів на виховання і розвиток виховання особистості, а ніби інтерпретувало їхній досвід у сучасних умовах, зробивши його більш пристосованим до вимог сучасного суспільства.

Мета статті – проаналізувати особливості підготовки соціальних гувернерів у країнах Західної Європи

Використання домашніх вчителів і наставників для індивідуальної роботи з дітьми має глибоке коріння, яке походить ще з епохи Античності, саме з цього часу почали використовуватися рекомендації батькам щодо найму домашніх вчителів [9].

У Німеччині, наприклад, в найбільш заможних сім'ях для допомоги матерям в справі виховання дітей наймалися няні і гувернантки в обов'язки яких входило наглядати за дітьми, гуляти з ними, годувати, купати. Як правило, нянь наймали для дітей від народження до 3-х років. До старших дітей запрошувалися бонни, дитячі гувернантки. Діяльність всіх домашніх педагогів контролювалася з боку батьків, проте положення домашніх

наставниць в сім'ї було досить привілейованим в порівнянні з іншою прислугою [7].

У Великобританії система домашнього навчання була широко розповсюджена, про що свідчить чітка градація віх домашніх наставників, їх строга ієрархія. З перших днів свого існування немовля потрапляло до рук так званої "мокрої" няні. Потім дитина від 3-х до 5-ти років передавали "сухий" няні і годувальниці, після чого для неї, нарешті, наймали гувернанток, гувернерів і домашніх вчителів [2].

Франція ж навпаки не відрізнялася поширеністю найму домашніх педагогів, лише у заможних сім'ях існували няні та кормилеці, які доглядали дітей до їхнього вступу у навчальний заклад. Але французькі педагоги, чи просто освічені люди виїздили за кордон навчати дітей з інших країн, щиро їх приймала у свій час і Росія [9].

Першим, хто застосував термін "гувернер" був М. Монтень. Провідними якостями гувернера він називає безмежну відданість своєму вихованцеві й уміння вважати на індивідуальність дитини. М. Монтень став першим ученим, який підготував для гувернерів методичні рекомендації з проблем домашнього навчання і виховання. Педагог стверджує, що потрібно здійснювати підготовку не безликого спеціаліста, а активної, мислячої особистості, відстоює практично орієнтовану, а не затеоретизовану освіту [4; с.79 -80], наставник повинен уміти навчити дитину нічого не сприймати на віру, перевіряти й аналізувати усе, з чим зустрічається в житті [8; с.91-92].

Проблемами підготовки гувернера переймалися Я.-А. Коменський, який вважав, що він повинен сам бути освіченою, працюютою, добросчесною людиною, знати основи етики та моралі і любити дітей [1;с. 23.4; с. 83-85]; Дж. Локк, який стверджував, що домашнього вихователя треба навчити розвивати в дитині хороші зачатки, використовувати ігрові прийоми, наочність, керувати процесом навчання, треба дати йому базові знання з психології дитини [4; с. 85-86]; Й. Г. Песталоцці, який ставив перед гувернером завдання організації навчання й виховання за системою, наближеною до материнської [4; с. 95-97]; Й. Ф. Гербарт пропонував гувернеру оволодіти педагогічним тактом, без якого його особистість ніколи не матиме ваги [6; с. 323-332].

Представник психологічної течії у педагогіці німецький педагог Ф. Фрöбель, який практикував гувернерську діяльність, рекомендував особам, що бажають займатися вихованням дитини, навчитися здійснювати індивідуальний підхід до кожної особистості. Дитина розкриється, якщо з нею працюватиме митець педагогічної справи, а не ремісник [1; с. 38-39].

У нашому педагогічному дослідженні варто також відзначити вклад німецького педагога А. Дістервега у розвиток уявлень про підготовку гувернерів. Для здійснення гувернерської діяльності потрібно знати індивідуальні та вікові особливості дітей, досконало вивчити особливості дитячої уваги, пам'яті і мислення, вивчати фізіологію і психологію дитини [4; с.101-102]. А. Дістервег розробив спеціальне керівництво, щодо освіти німецьких вчителів, деякі принципи з якого можна віднести і до підготовки гувернерів [3].

Італійський лікар і педагог М. Монтесорі рекомендує особам, які займаються розвитком і вихованням дітей вивчати їхні психологічні особливості, і саме з цією метою використовувати метод спостереження за дітьми "в мимовільних, безпосередніх виявах" [7; с.65].

Підготовка гувернерів ведеться і на сучасному етапі розвитку суспільства. Наприклад, у Німеччині для догляду за дитиною запрошується "денна мама", яка здійснює виховання і догляд за дитиною неменше 10 годин на тиждень. Так, як денна мама повинна здійснювати виховання наближене до того, яке здійснюється в сім'ї, при виборі вихователя батьки повинні переконатися в його особистісній зрілості та педагогічній компетентності.

Денними мамами часто стають педагоги, які вирішили піти на пенсію, чи ті хто тільки починає свій професійний шлях, а також матері, які мають дитину і знаходяться у відпустці по догляду за нею. В арсеналі денної мами повинні бути такі знання і уміння, як: педагогічні знання і навички, здібність до діалогу, стресостійкість та вмінні вирішувати конфлікти. Для підготовки вихователів розроблені спеціальні освітні програми, існують курси, які проводяться 2 рази на тиждень, де майбутні денні мами знайомляться зі своїми функціональними обов'язками і дізнаються вимоги до їхньої кваліфікації, набувають необхідні навички для майбутньої роботи. Викладаються психологія розвитку, введення в організацію дитячих знань, виховання і навчання, а також правові основи денного догляду, аналіз можливих проблемних ситуацій. По закінченні курсів денна мама отримує сертифікат, який доповнюється свідоцтвом про закінчення курсів надання першої допомоги дитині.

У Франції гуверняні поділяються на 2 типи, це – "babysiting" (бєбісітер), і assistant maternel (ліцензійована няня – гувернантка). До першої категорії відносяться студенти чи школярі, які забирають дитину зі школи чи дитячого садку і сидять з нею, гуляють. Зазвичай їх наймають через агентство з підбору персоналу. До другої категорії входять особи, які отримали ліцензію на цей вид діяльності, яка надається тільки після навчання по 20 годин протягом 3–х років. При цьому вихователь повинен знати основи першої медичної допомоги, вміти розробити розпорядок дня для дитини, знати методику дитячої гри.

Найбільш престижним у світі визнаний гувернерський коледж, який знаходиться в Англії, у Норланді, і має досвід роботи понад 100 років. У коледжі діють два відділення. На одному два з половиною роки навчають майбутніх нянь, на другому – гувернанток. Гувернанток навчають до роботи з дітьми віком 5-12 років. Для вступників існують підготовчі курси. Коледж має цікаві традиції. Наприклад, усі вихованки постійно ходять у формі – скромному довгому платті. Їм забороняють використовувати косметику. З прикрас дозволяється носити тільки крихітні сережки – "цвяшки". Вважається, що ці заходи сприяють вихованню у дівчат скромності, стриманості й доброчесності [5].

Один із провідних секретів високої кваліфікації випусниць коледжу – високий рівень сформованості практичних педагогічних умінь. Досягається

він особливим розкладом занять: кожний тиждень теоретичної підготовки чергується з тижнем застосування на практиці засвоєних знань[7].

Як бачимо кожна країна по-різному підходить до виховання дитини, створюються різні вимоги і до наставників, але всі вони переслідують одну виховну мету – виховати всебічно гармонійно розвинену особистість, здатну до активної адаптації у соціальному середовищі, і творчої, результативної діяльності.

Педагогічні пошуки європейських науковців сприяють розвиткові та розквіту гувернерської системи виховання. Педагоги визнають необхідність індивідуального підходу до дитини, розвитку її творчих здібностей, багато уваги приділяється інтелектуальному, моральному і фізичному розвитку. А для цього повинен наставник, який володіє знаннями з педагогіки, практичної психології, той, що вміє зацікавити вихованця, вміє вправлятися з дидактичною грою, має педагогічний такт і здатен визнати дитину особистістю з власним неповторним внутрішнім світом.

Нині актуальним виявляється повернення до теми гувернерства, але із словом "соціальне". Сучасність потребує появу нового фахівця – соціального гувернера, який і має реалізовувати індивідуальний підхід у соціальному вихованні та активізувати соціальний розвиток особистості в гувернерській діяльності.

Література

1. Акіншева І. А. Технології роботи соціального гувернера: Методичний посібник для студентів спеціальностей "соціальна педагогіка та практична психологія", "соціальна педагогіка та основи правознавства" – Луганськ: Альма-матер, 2008 – 164 с.
2. Бартош-Пічкарь О. До питання про професійну підготовку майбутніх соціальних працівників до роботи з дітьми у Великій Британії // www.nbuv.gov.ua
3. Дистервег А. Руководство к образованию неметких учителей // Дистервег А. Избранные педагогические сочинения. – М.: Учпедгиз, 1956, с. 136–203.
4. Маценко Л. М. Методика роботи гувернера. Навчально-методичний посібник для підготовки фахівців напряму 0101 "Педагогічна освіта" зі спеціальності 6.010103 – "Соціальна педагогіка" – К.: ДАКККІМ, 2010 – 242с.
5. Няня – гувернантка во Франції// <http://arinarodionovna.com>
6. Пискунов А. И. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики: Учеб. Пособие для студентов пед. ин-тов / Сост. И авт. вводных статей А. И. Пискунов. 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1981. – 528 с.
7. Пришляк О. Особливості становлення соціально-педагогічної освіти в Німеччині//www.nbuv.gov.ua
8. Сарапулова Є. Г. Психолого-педагогічні основи навчально-виховної діяльності гувернера: Монографія. – К.: МАУП, 2003. – 264 с.
9. Сергейко А. С. Становление и развитие института гувернерства в Европе// www.lib.grsu.by
10. Сисоева С. Основи педагогічної творчості. Підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. – К.: Міленіум, 2006. – 334 с.

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ САМОВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Студентка III курсу *Рудь Ю.*
Науковий керівник: *Бойпрає С.О.*

Актуальність. Проблема самовиховання і стара, як життя, і є новою, якщо розглядати її з позицій сучасної науки. Самовиховання як явище завжди цікавило філософів, психологів, фізіологів і особливо соціальних педагогів. Дана тема набуває все більшої актуальності, адже досить мало вивчена. Проблема самовиховання у всі століття надавалося велике значення. Тому людина зараз, як ніколи, повинна знайти своє місце в житті, точно визначити свої етичні цінності, уміти протистояти різним негативним впливам.

Щоб не зірватися в прірву і не бути розтопаним, потрібно уміти розібратися в тому, що відбувається зараз в нашій країні. Спираючись на досвід попередників і сучасників, особистість прагне максимально розвинути в себе необхідні якості. Виявивши і пізнаючи власні здатності, людина починає сама формувати їх як у власних інтересах, так і в інтересах суспільства.

Самовиховання може охоплювати різні сфери людського розвитку і діяльності. Воно може виступати у формі морального або фізичного самовиховання, емоційно вольового або інтелектуального, естетичного, і нарешті, у формі дозвіллевої діяльності. Людина виховує в собі певні якості в залежності від власних планів, основної життєвої направленості або поставленої на відомий період життя конкретної мети.

Сучасна молодь проводить своє дозвілля по-різному. І тому в кожного особистісний розвиток формується особистісно-індивідуально, а тому кожен самовиховується у проведенні свого дозвілля. Час, який людина приділяє собі дуже відображається на її внутрішній насиченості, що проявляється в зовнішній культурі особистості, в її вчинках, в манері спілкування, в поведінці, гарному ставленні до себе і до інших.

Дозвілля – це частина нового часу, залучає молодь своєю нерегламентованістю і добровільністю вибору його різних форм, демократичністю, емоційною насиченістю, можливістю поєднати в ньому фізичну й інтелектуальну діяльність, творчу й споглядальну, виробничу й ігрову. Для значної частини молодих людей соціальні інститут дозвілля є основними джерелами соціально-культурної інтеграції і особистісної самореалізації [10].

Соціально-філософські проблеми молоді як важливої соціальної групи суспільства знайшли своє відображення у дослідженнях С. М. Іконнікової, І. М. Ільїнського, І. С. Копа, В. Т. Лисовського та інших вчених. Значний вклад у дослідженні дозвілля молоді внесли Г. О. Пруденський, Б. О. Трушен, В. Д. Петрушев, В. М. Піменова, О. О. Гордон, І. В. Бестужев-Лада та інші. До досліджуваної нами проблеми близькі праці із саморозвитку і самореалізації особистості (Г. М. Андреева, О. В. Петровського).

У науковий аналіз теорії і практики культурно дозвіллевої діяльності значний внесок зробили Ю.О. Стрельцов, О.Д. Жарков, В.М. Чижиков, В.О. Ковшаров, Т.Г. Кисильова, Ю.Д. Красильников. Дослідження цих авторів мають важливе значення [2].

Отже, дозвілля дає можливість сучасній молодій людині розвивати в багатьох аспектах свої здібності та нахили до певних видів діяльності. Тож, якщо виховання починається з пізнання, то самовиховання бере свій початок із самоусвідомлення – усвідомлення людиною себе як особистості і свого місця в суспільній діяльності людей. Самовиховання спрямоване на формування позитивних якостей і подолання небажаних, якщо вони існують у даної людини.

Мета: вивчити та дослідити, в які найбільш поширені форми дозвілля залучається молодь для самореалізації, самовиховання, самоствердження, самоосвіти, самовдосконалення та саморозвитку.

Історія самовиховання набагато давніша, ніж історія цивілізованого виховання. Коріння його заглиблюється у сиву давнину – в епоху первісно-общинного ладу.

Цивілізація стародавнього світу, починаючи від Єгипту і Вавилонії, Індії та Китаю. Яка обіймала три-чотири тисячоліття до нашої ери, також ґрунтувалася на самовдосконаленні людини. В українській народній педагогіці існувало багато традицій, які дійшли з давнини і свідчили про необхідність дитини займатися самовдосконаленням, щоб посісти в дорослому віці гідне місце серед односельців, не відставати від інших у споконвічній селянській праці, в накопиченні певного добробуту, а в кращому випадку – в піднесенні свого соціального стану. Жодна велика людина не стала б великою без навчання і виховання, але вирішальну роль у її формуванні відіграло самовиховання. Історія самовиховання свідчить, що на початку життєвого шляху кожного з великих і мудрих корифеїв було усвідомлення мотивів, за ними – вироблення програми свого саморозвитку, суворе слідування їй, жорсткий самоконтроль, тренування волі і характеру. Тільки так, вважала людина, можна зробити певні кроки до успіху в житті.

Процес самовиховання особистості є об'єктом вивчення філософів, соціологів, психологів, педагогів і представників інших наук. Наукові засади для розуміння співвідношення виховання і самовиховання закладені класичною філософією, представники якої, досліджували природу людини, вказали на її біосоціальну суть, активне ставлення до навколишньої дійсності та до самої себе. Розвиток особистості розглядався ними не лише як дія зовнішніх сил, але й як результат діяльності самої людини, яка перетворюючи дійсність, є активним суб'єктом. Творцем світу і самої себе.

Філософи Сократ, Епікур, Лукрецій, Демокріт, Арістотель, давньоримські стоїки залишили чимало цінних порад щодо самовиховання моральних і інтелектуальних якостей людини, збереження її здоров'я, фізичних і моральних сил.

Сократ у відомому висловлюванні "Пізнай самого себе" закликав до самопізнання, з якого власне, і розпочинається самовдосконалення

особистості. Він вважав невігластво найбільшим ворогом людини. За словами Епікура, подібна самокритика є початком спасіння, тобто самовдосконалення. Без такого уявлення про себе, без усвідомлення своїх недоліків, перш за все браку знань про навколишній світ і про себе, людина перетворюється на самозадоволеного обивателя.

Багато корисних думок про самовиховання знаходимо у найвидатнішого філософа стародавнього часу – Арістотеля. Він розглядає найважливішу проблему самовиховання – ставлення людини до себе. На його думку, сила волі має допомагати розуму в подоланні афектів і пристрастей.

Особливу увагу самовихованню у своєму вченні приділяв Епікур. Мистецтво життя людини полягає, за його твердженням, у надії на саму себе, умінні керувати своїми бажаннями, які знаходять своє відображення у прагненні до нормального фізичного розвитку, пізнання світу і себе. Спілкування із подібними собі з метою розвитку своїх духовних сил.

Близьких поглядів дотримується і Демокрит. Зокрема він стверджував, що людина може досягти моральної досконалості шляхом формування таких цінних якостей. Як самопізнання, самоконтроль, здатність до розумного самообмеження, самодисципліна. "Добрими людьми, – вважав він, – стають більше від вправ, ніж від природи".

Величезною силою волі. Прагненням до самовиховання, відзначалися багато інших представників античності. Г. Гегель писав, що такі видатні діячі древньої Греції, як Перикл, Софокл, Фукидід, Сократ та інші, "розвинули свою індивідуальність, надавши їй своєрідний характер, який став визначальною рисою їхньої сутності і єдиним началом, що проходив червоною ниткою через усе їхнє життя".

Видатний педагог і громадський діяч Ян Амос Коменський висунув за ідеал образ енергійної. Ввічливої і тактовної людини, яка веде правильний спосіб життя. Я. Коменський закликав до самопізнання і керування розвитком своєї особистості.

Під впливом ідей французьких просвітителів і перших класичних метафізиків-матеріалістів народжувався новий підхід до самовиховання. Педагогічні висловлювання Френсіса Бекона, окремі праці Джона Локка містять чимало думок щодо нього. Так, у трактаті Джона Локка "Про виховання розуму" докладно розглядається проблема самоосвіти як розумового саморозвитку, порушуються питання організації самонавчання.

Докладніше "закони розвитку" викладає Рене Декарт у "Правилах до керування розумом". Інший його трактат "Пристрасті душі" присвячено психоаналізу духовного стану людини. Він вважає найважливішим завойованням душі – владу людини над своїми почуттями.

Жан-Жак Руссо надавав внутрішньому світу людини вирішального значення у формуванні особистості. У "Сповіді" він наділяє людину винятковою складністю її внутрішнього світу; в романі "Нова Елоїза" глибоко аналізує процес подолання почуттів в ім'я обов'язку.

У Новий час самовихованням цілеспрямовано займався відомий американський просвітитель Бенджамін Франклін. В автобіографії він

описав розроблений ним принцип самовиховання: "...я задумав сміливий і важкий план досягнення моральної досконалості. Я хотів жити, ніколи не роблячи жодних помилок, перемігши все, до чого мене могли штовхнути природні шляхи, звички чи суспільство. Оскільки я знав чи думав, що знаю – що добре і що погано, то я не бачив причини, чому б мені завжди не наслідувати одного і не уникати іншого".

Цікаві думки про самовиховання висловлював німецький філософ І. Кант. Його система самовиховання чітко простежується у сформульованому ним головному принципі: "Владай своєю натурою, інакше вона буде владати тобою".

На особливій ролі самовиховання у становленні особистості наголошував і Гегель: "...здатність пізнати своє власне "Я" є важливим моментом у духовному розвитку дитини; з цього моменту вона робиться придатною до рефлексії над собою [3].

Ідеями необхідності духовного самовдосконалення просякнута вітчизняна філософія кінця XIX – початку XX століття. Визначаючи головну життєву мету як реалізацію в людині божественного, її представники вбачали сутність самовдосконалення у прагненні до Бога як до морального ідеалу. Вітчизняні філософи сприймали духовне самовдосконалення як шлях поступового розвитку окремо взятого індивіда і суспільства в цілому. Зокрема. Засновник "нового християнства" М. Бердяєв розглядав самопізнання як найважливіший засіб самовдосконалення людини. "Моя особистість, – писав він, – не є готова реальність, я створюю свою особистість, творю її і тоді, коли пізнаю себе" [1].

Багато цінного в розвиток теорії і практики самовиховання внесли такі відомі особистості, як І. Гете, Ч. Дарвін, О. Суворов, Л. Толстой, К. Ушинський, А. Чехов. Своім життям і діяльністю вони переконливо довели, що самовиховання є надзвичайним фактором у становленні особистості. А його правильна організація сприяє максимальному розвитку фізичних, моральних і духовних якостей, робить людину в значній мірі господарем своєї долі.

У розвиток теорії і практики самовиховання великий внесок зробили представники вітчизняної педагогіки П. Каптерев, А. Макаренко, Л. Рувинський, С. Рубінштейн, В. Сухомлинський, Л. Толстой, К. Ушинський, В. Оржеховська та ін. вони розглядали самовиховання як один із суттєвіших факторів розвитку особистості. На їхню думку, тільки те виховання вважається ефективним, яке пробуджує в особистості потребу в самовихованні. Те, що зазвичай називається вихованням і освітою. При глибокому погляді на справу виявляється переважно самовихованням і самоосвітою, а часто і прямою боротьбою самовиховуваного проти виховних впливів на нього інших людей і речей [3].

Зокрема, велику увагу взаємозв'язку виховання і самовиховання приділяв В. Сухомлинський. Він неодноразово зазначав, що всі методи виховання повинні сприяти тому, аби людина подивилась на себе саму, прагнула пізнати свій внутрішній світ, щб усі сили її душі були спрямовані на те, щоб зробити себе кращою, досконалішою. Великий педагог-гуманіст

стверджував, що самовиховання – це не щось допоміжне у вихованні, а міцгоний його фундамент. Ніхто не зможе виховати людину, якщо вона сама себе не виховає: "Підліток стає справжньою людиною лише тоді, коли він уміє пильно вдивлятися не тільки в навколишній світ, а й у самого себе, коли він прагне пізнавати не тільки речі і явища навколо себе, а й свій внутрішній світ, коли сили його душі спрямовані на те, щоб зробити самого себе кращим досконалішим". Він був глибоко переконаний, що тільки те виховання є справжнім, яке спонукає до самовиховання [4].

Отже, самовиховання завжди підкреслювалась у працях великих філософів, психологів і педагогів, проте вітчизняна педагогічна наука радянського періоду ігнорувала стародавні навчання. Особливо якщо вони були пов'язані з релігією. Недооцінювались і праці "буржуазних" педагогів і психологів. Крім того, тоталітарний режим не сприяв належному розвитку самостійності в судженнях, мисленні та поведінці особистості. Самовиховання найчастіше зводилось до виховання дисциплінарності, характеру та волі, правил та способів поведінки.

Література

1. Бердяев Н. А. Самопознание/Опыт философской автобиографии. – М., 1990. – 336 с.
2. Берне Р. Развитие Я-концепции и воспитание. – М., 1986.
3. Главацька О. Л. Основи самовиховання особистості: навч.-метод. посіб. / О. Л. Главацька. – Тернопіль: Кондор, 2008. – 206 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т., т. 5: Виховання і самовиховання. – К., 1997.

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Студентка **Сахарова І.**

Науковий керівник: **Тукач І.І.**

У статті розглядаються погляди науковців на проблему морального виховання старших дошкільників як одну з актуальних психолого-педагогічних проблем.

Ключові слова: дошкільник, моральне виховання, народні традиції, звичаї.

Обґрунтування актуальності. Розбудова система освіти, докорінне її реформування мають стати підґрунтям відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, національного відродження, становлення державності і демократизації суспільства в Україні. У цей час проблема виховання та освіти підростаючого покоління набуває особливої вагомості, адже від розв'язання її значною мірою залежить майбутнє української держави. Особливо гостро ця проблема стосується морального виховання дітей старшого дошкільного віку, адже саме в цьому віці діти починають

розуміти, що добре, а що погано, що таке совість, гідність, чуйність, тобто моральні норми.

Відповідно до державних документів, а саме: Законів України "Про освіту", "Про дошкільну освіту", "Національної доктрини розвитку освіти України у XXI ст.", Базового компоненту дошкільної освіти в Україні, Базової програми розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" провідним завданням дошкільної освіти є всебічний розвиток людини як особистості, як найвищої цінності суспільства; виховання високих моральних якостей майбутніх громадян, збагачення їхнього культурного потенціалу, що ґрунтується на культурно-історичних та моральних цінностях українського народу, його традиціях і духовності; оволодіння цінностями світової культури, загальнолюдськими надбаннями.

Моральне виховання дошкільників є досить складним і довготривалим процесом, який охоплює весь період дитинства і продовжується в дорослому житті та розглядається в його кінцевому результаті як сформованість моральної вихованості. Аналіз праць учених засвідчив, що досліджено такі питання морального виховання: психологічні механізми становлення й розвитку моральних почуттів, уявлень, суджень, переконань і поведінки (К. Альбуханова-Славська, С. Анісімов, Л. Божович, Д. Ельконін, О. Запорожець, С. Карпова, О. Кононко, Г. Кошелєва, В. Малахов, Ж. Піаже, Т. Репіна, Є. Субботський та інші); специфіка й закономірності морального розвитку дошкільника (Ю. Аркін, Р. Ібрагімова, Т. По німанська, С. Якобсон); педагогічні умови й засоби формування моральних норм у дітей (А. Виноградова, І. Княжева, Т. Маркова, Л. Стрелкова); моральної свідомості (Л. Артемова, І. Бех, Л. Божович, Р. Буре, Л. Виготський, В. Зеньковський, В. Нечасва, С. Рубінштейн та ін.).

Мета статті: теоретично дослідити погляди науковців на проблему морального виховання старших дошкільників у психолого-педагогічній літературі.

Завдання статті:

1. Розглянути поняття "моральне виховання".
2. З'ясувати загальнотеоретичні аспекти морального виховання старших дошкільників.

Проблема морального виховання привертала й привертає увагу багатьох педагогів, психологів, методистів. Саме тому існує багато поглядів на визначення поняття "моральне виховання".

На думку С. Гончаренко, "моральне виховання – один з найважливіших видів виховання, полягає у цілеспрямованому формуванні моральної свідомості, розвитку морального почуття і навичок моральної поведінки людини відповідно до певної ідеології. Моральне виховання здійснюється на національному ґрунті шляхом засвоєння національних норм і традицій, багатой духовної культури народу, тих моральних норм і якостей, які є регуляторами взаємовідносин у суспільстві, узгодження дій і вчинків людей" [4, с. 216].

С. Карпенчук зазначає, що "моральне виховання – це вивчення теоретичних основ моралі, формування моральних уявлень, організація досвіду поведінки і діяльності особистості, які відповідають вимогам моралі нашого суспільства" [6, с. 72].

У свою чергу, О. Докукіна наголошує, що моральне виховання – це цілеспрямований процес організації та стимулювання різнобічної діяльності дітей, їх спілкування, спрямований на оволодіння ними моральною культурою, яка визначає ставлення до навколишнього світу [5, с. 53]. Вона перелічує складові частини змісту виховання: 1) виховання любові до рідної землі, народу, його культури та мови; братерського ставлення до інших народів, осуду національної та расової неприязні; 2) виховання гуманних почуттів, доброзичливого ставлення до людей, потреби надавати їм безкорисливу посильну допомогу; 3) формування свідомої дисципліни, відповідального ставлення до колективної праці, бережливого – до її результатів [5, с. 54].

Нам імпонує визначення О. Кисельової, що моральне виховання – це засвоєння підростаючими поколіннями моральних цінностей, переконань, норм, принципів, правил, звичок, традицій, що в сукупності становлять моральну культуру суспільства, в якому живуть діти, у більш вузькому значенні, моральне виховання – безперервний процес, що починається з народження людини і триває все життя, спрямований на опанування людьми правилами і нормами поведінки [7, с. 34].

С. Бакуліна, досліджуючи проблему виховання моральних почуттів молодших школярів, зазначила, що змістом морального виховання є сутність предметів, явищ, внутрішній смисл, значення моралі [1]. Моральні почуття можуть бути як свідомими, так і стихійними. Тому важливо, щоб людина володіла своїми почуттями свідомо. С. Бакуліна виділяє структурні компоненти морального виховання (див. схема 1).

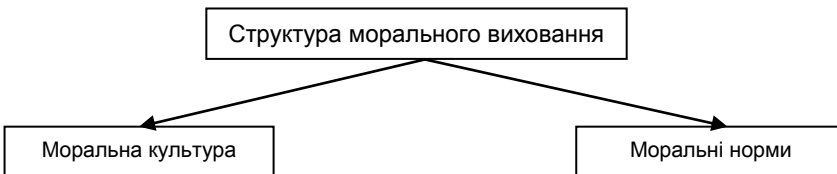

Схема 1. Структурні компоненти морального виховання (за С. Бакуліною)

Моральна культура, зазначає С. Бакуліна, – це найголовніший компонент духовного життя людини, який характеризує її досягнення в оволодінні основами моралі як сукупності принципів, вимог, норм, правил, які регулюють поведінку в усіх сферах життя [1, с. 13]. На її думку, моральні стосунки виявляють особисті якості дитини. Культура поведінки і спілкування втілює в собі результати виховання, ступінь розвитку моральної свідомості особистості. Визнання людиною загальних правил поведінки,

знання основних категорій етики – ще не показник моральної культури особистості. Знання повинні знайти форму виявлення в діяльності, спілкуванні, відбиваючи глибину засвоєння норм поведінки і здатність втілити їх у життя. Тому методами формування моральної культури є не лише просвіта, а й вироблення навичок, поведінки, організація діяльності і спілкування дітей, створення ситуацій морального вибору [1, с. 11].

Стрижневим у понятті "мораль", є поняття "норми". Довідкова психолого-педагогічна література визначає моральні норми як правило, зразок, еталон, прийняті в певній спільноті стандарти поведінки, що регламентують відносини людей. Норми – гуманізм, демократизм, що виявляються в ідеалі вільної людини, здатної до чесної співпраці з високорозвиненим почуттям власної гідності і такої ж поваги до гідності іншої людини: любов до батьків, Вітчизни, рідної мови; правдивість і справедливість, працьовитість і скромність; готовність захищати слабших, турбуватися про молодших [1, с. 14].

Одне із завдань виховання дітей дошкільного віку полягає у тому, щоб прості норми моральності стали внутрішньою потребою, виконувалися без зовнішніх і внутрішніх спонукань. Учені (Ф. Сохін, В. Ядешко та ін.) зазначають, що норми поведінки дітей відображають їхнє ставлення до дорослих, однолітків, до власної діяльності, обов'язків, таким чином проявляється культура поведінки. Дитина опановує норми поступово, засвоюючи правила, що регулюють їхні стосунки з людьми. Правила конкретні й доступні для розуміння дітей, засвоюються у процесі різноманітної діяльності і взаємовідношень з оточуючими, переходять у навички й формують стійкі звички поведінки. На думку А.Виноградової, моральне правило – це узагальнена регламентація трудової діяльності дитини, у ньому міститься декілька вимог, формулювання правила має бути зрозумілим для дитини, допомагати в її діяльності, а не просто стримувати небажані дії [3, с. 27].

У дошкільному віці людина засвоює найперші правила поведінки, що складають абетку моралі. Як наголошують психологи (Л. Божович, Д. Ельконін, Г. Люблінська), засвоєння дошкільниками моральних норм і правил відбувається через емоційне ставлення, через почуття. На їх погляд, найбільш доступними для розуміння дітей дошкільного віку є такі складові морального виховання: моральні якості (ввічливість, скромність, правдивість, чесність), моральні категорії (дружба, доброта, повага, співчуття) і моральні норми (турбота про молодших, повага до інших, взаємодопомога) [2].

Оскільки в дослідженні оперуватимемо такими моральними якостями як: добро, доброзичливість, турботливість, обов'язок, совість, гідність, справедливість, то зупинимося на цих поняттях більш докладно.

Поняття "добро" відбиває все те позитивне, що спрямоване на благо людей. Тому добро служить засобом моральної оцінки вчинків, дій, стосунків між людьми. Але по-справжньому вчинок хороший, якщо його мета, мотив, результати є позитивними. Протистоїть доброму злу, тобто згубна, ворожа людині діяльність. Розкриваючи сутність поняття "добро" В.О.Сухомлинський зазначав, що "добро – це думка, яка помножена на

волю, тільки за цієї умови отримаємо непримиримість до зла, а це і є сама сутність добра" [9, с. 229].

Як зазначає Т. Поніманська, доброзичливість передбачає співчутливе, прихильне ставлення до інших людей, піклування про них. У поведінці старших дошкільників вона виявляється у загальному емоційно-позитивному ставленні до маленьких дітей, турботі про них, задоволенні від взаємодії з ними. Турботливість є діяльною емоційно-вольовою якістю особистості, зміст якої – уважність, чуйність до людей, увага до їхніх потреб. Старші дошкільники, виявляючи турботливість про молодших дітей, допомагають їм у всіх справах, готові поділитися з ними своїми іграшками, підказати, порадити [10, с. 203].

Обов'язок – припускає певні зобов'язання людини, виконання яких виходить із складних стосунків між людьми, усвідомлення своїх прав і обов'язків по відношенню до Батьківщини – громадський обов'язок, до сім'ї – сімейний обов'язок та ін. Але ці обов'язки повинні бути усвідомлені особистістю і виконуватися за її внутрішнім покликом [8, с. 104].

Совість – почуття і свідомість моральної відповідальності за свою поведінку та вчинки перед оточуючими людьми. Це внутрішня самооцінка своїх вчинків, емоційне хвилювання, внутрішній суддя, спонукач доброго вчинку [8, с. 104].

Честь – визначення вчинків, дій людини, її заслуг, що проявляються в шануванні, авторитеті і в той час у прагненні людини до визначення і високої оцінки з боку оточуючих, похвали, популярності [8, с. 104].

Гідність – передбачає усвідомлення особистістю своїх високих моральних якостей і повагу їх у самому собі, тобто усвідомлення особистістю своєї цінності (національна гідність, власна гідність) [8, с. 104].

Як бачимо, завдання морального виховання – формування моральної культури особистості, яка включає такі компоненти: індивідуальну моральну свідомість, моральні почуття, моральні стосунки, поведінку і спілкування. Індивідуальна моральна свідомість включає в себе ідеали, погляди, переконання, прагнення особистості, що складає духовно-моральну основу формування моральної культури особистості дитини.

Отже, моральне виховання – це цілеспрямоване формування моральної свідомості, розвиток моральних почуттів і формування звичок та навичок моральної поведінки людини, що здійснюється шляхом засвоєння національних традицій, багатства духовної культури народу, моральних норм і якостей, які є регуляторами взаємовідносин у суспільстві, узгоджених дій та вчинків людей. Використання народних традицій та обрядовості як засобу морального виховання дітей шостого року життя буде сприяти вихованню дітей у національному дусі, формуванню у них зачатків національної свідомості і самосвідомості.

Література

1. Бакуліна С. Ю. Виховання моральних почуттів молодших школярів засобами казок народів світу. Автореф. дис.... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 –

- теорія і методика виховання / С. Ю. Бакуліна – К., 2000. – 20 с.
2. Виноградова А.М. Воспитание нравственных чувств у старших дошкольников / А. М. Виноградова, Г. Н. Година. – М.: Просвещение, 1991. – 106 с.
3. Воропай О. Звичаї нашого народу / О. Воропай. – К.: Оберіг, 2003. – 562 с.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
5. Доукіна О.М. Підготовка батьків до морального виховання дітей // Початкова школа / О.М. Доукіна. – 1990. – № 3. – С. 53–55
6. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання / С.Г. Карпенчук. – К.: Вища шк., 1997. – 304 с.
7. Кисельова О. І. Використання українського фольклору в морально-етичному вихованні дітей дошкільного віку / О. І. Кисельова // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: [зб. наук. пр.]. – 2007. – № 1-2. – С. 32-37, 34
8. Критерії моральної вихованості молодших школярів: Книга для вчителя / За ред. І.Д. Беха, С.Д. Максименка. – К.: Рад. шк., 1989. – 96 с.
9. Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні / Л.А. Медвідь. – К.: Вікар, 2003. – 335 с.
10. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. / Т.І. Поніманська. – К.: Академвидав, 2008. – 456 с.

МОДА ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ

Студентки III курсу **Семко Т., Юсиченко А.**

Науковий керівник: **Борисюк С.О.**

Найбільш активною та ініціативною частиною молоді виступає студентство. Студентська молодь вищих навчальних закладів становить інтерес як покоління, яке в силу значного освітнього рівня, активного працездатного віку, динамічної соціальної поведінки в найближчому майбутньому займе місце основної інтелектуальної та продуктивної сили в суспільстві. Студентство як у фокусі збирає в себе найбільш значимі соціальні характеристики молоді.

Сьогодні "культ моди" оволодіває свідомістю і набуває універсальний характер, що позначається на прагненні більшої частини молоді орієнтуватися на зовнішні ознаки приналежності до тієї чи іншої групи. І саме мода, модні течії, стилі, модні речі і напрямки, модні стандарти поведінки дозволяють реалізуватися цій потребі [3].

Орієнтація у модній поведінці обов'язково включає в себе мотиви наслідування моди. Слідуючи моді, молода людина сприяє символізації, формуванню, зміцненню свого "Я", своєї особистісної ідентичності, самосвідомості, причому переважно в демонстративних та ігрових формах. Особливо це важливо для індивідів з нестійкою психікою, для яких власне "Я" постійно потребує підтвердження своєї значимості, стійкості і привабливості.

Соціалізація особистості – це процес послідовного входження індивіда в соціальне середовище, що супроводжується засвоєнням та відтворенням культури суспільства, внаслідок взаємодії людини з стихійними та цілеспрямовано створюваними умовами життя на всіх її вікових етапах. Соціалізація неможлива без активної участі самої людини в процесі засвоєння широкого кола цінностей, понять та навичок, на ґрунті яких складається її повсякденне життя.

У процесі соціалізації особистість студента змінює уявлення про своє "Я", розширюючи його за рахунок накопичення соціального досвіду, ідентифікації з певною соціальною групою. Всі ці зміни знаходять своє відображення в одязі, який обирає студент, у характері ставлення до моди в цілому.

Тому мода може розглядатися як один з каналів соціалізації студента, який реалізується в таких сферах студентської життєдіяльності, як самореалізація, дозволя, творча активність. Від інших видів соціалізації мода відрізняється тим, що вона звернена на загальнодоступні культурні зразки [1].

Мода – неоднозначний і цікавий соціокультурний феномен, який присутній в самих різних сферах людської діяльності і культури. В останні роки переважного значення набув підхід до вивчення моди як до соціокультурного явища, як до механізму соціальної, культурної та психічної регуляції, тісно пов'язаного з основними цінностями та тенденціями розвитку сучасного суспільства[4].

Сьогодні мода багато в чому детермінує світогляд сучасної людини. Вона відображає функціональні потреби людини – творче прагнення до відтворення індивідуального і групового самовизначення, прагнення "виділитися" і прагнення "бути як всі". Мода, таким чином, виконує роль ідентифікатора в стратифікаційних процесах в житті суспільства, будучи в той же час тісно пов'язаною з промисловістю та культурою [2].

На думку деяких дослідників, специфіка сучасного етапу розвитку моди полягає в переході ролі передових носіїв і пропагандистів моди від елітарних, високозабезпечених груп населення до молоді (О. Б. Гофман)[3].

І це закономірно, оскільки мода служить одним із засобів залучення індивіда до соціального та культурного досвіду: звідси її особливе значення для молоді. Представники молоді перебувають на такому етапі соціалізації, коли суспільні умови інтеріорізуються ними найбільш ґрунтовно, їх суб'єктивне життя постійно втрачає рівновагу. Саме в цей період модна поведінка стає значуща, надаючи можливості визначення, фіксації і зміцнення нахилів, установок, смаків, інтересів і потреб молоді людини. Вивчення проблеми впливу моди на соціальну поведінку студентської молоді набуває великий теоретичний інтерес і практичну важливість як з точки зору внутрішніх проблем соціологічного аналізу, так і для вирішення суттєвих завдань суспільного розвитку [2].

У психології на моду звертають з серйозністю роботи таких дослідників: А.Б. Гофмана, Б.Д. Паригіна, Л. Ятіна, В. Ільїна, Д. Ольшанського та інших, які пояснюють феномен моди з соціально-психологічної точки зору. Так, у

роботі А. Гофмана "Мода і звичай" автором наводиться класифікація споживачів моди, а також досить докладно розкриваються мотиви наслідування моди в суспільстві. Визначення моди, дане Б.Д. Паригіним у роботі "Основи соціально-психологічної теорії", багатьма дослідниками визнається як найвдаліше в соціально-психологічному аспекті [6].

Багатий емпіричний матеріал був зібраний і проаналізований у дослідженні М.І. Кілощенко "Психологія моди: теоретичний і прикладний аспект" [5].

Проблема соціальної поведінки завжди викликала величезний інтерес з боку дослідників. Її досліджували у своїх наукових працях такі відомі зарубіжні соціологи як Г. Блумер, М. Вебер, Т. Парсонс, Г. Терборн, Р. Мертон та ін. Серед соціологів звертають на себе увагу дослідження соціальної поведінки молоді Є.А. Ануфрієва, О.В. Бондаренко, П.І. Бабочкіна, В.А. Ядова, Н.Ф. Наумової та ін. [1].

Соціальні та соціально-психологічні механізми формування соціальної ідентичності молоді були розкриті в своїх дослідженнях одним з найбільш авторитетних дослідників у галузі соціальної поведінки і соціальної ідентифікації російським соціологом В.А. Ядовим [7].

Однак, у науковій літературі проблема впливу моди на соціальну поведінку студентства залишається мало дослідженою і до цих пір не отримала належного теоретичного осмислення. Навіть у роботах, спеціально присвячених теорії моди і соціальній поведінці молоді, питання про вплив моди на поведінку студентської молоді практично не розкривається.

Метою нашого дослідження є вивчити особливості змісту та гендерного аспекту прояву модних уподобань студентської молоді у процесі її соціалізації.

Серед студентів I-II-IV курсів вищих навчальних закладів м. Ніжина було проведено опитування "Чи вважаєш ти, що сьогодні поміж однолітків існує мода на: "крутий" одяг; паління; вживання алкоголю; сексуальний досвід; зайняття спортом; вживання наркотиків; татуювання; інше; жити так як хочеш ти; здоровий спосіб життя".

Вибірка дослідження включає 60 осіб (з них 29 осіб чоловічої статі та 31 особа, жіночої статі).

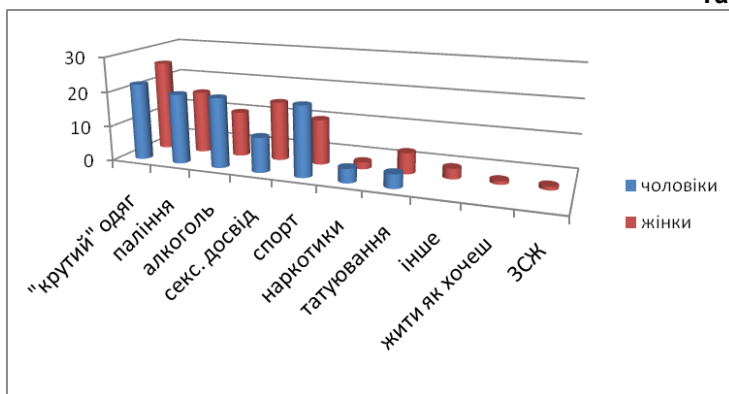
Розподіл відповідей на питання щодо модних уподобань сучасної молоді представлений у таблиці 1 та 2.

Таблиця 1

9. Чи вважаєш ти, що сьогодні з-поміж однолітків існує мода на:	Природничий		Фізико-математичний		Філологічний	
	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.
Стать						
"крутий" одяг	7	1	5	5	10	4
паління	5		1	5	10	4

вживання алкоголю	4	1	1	4	7	4
сексуальний досвід	4	1	1	4	10	
зайняття спортом	2	2	4	5	6	2
вживання наркотиків	1		1	1		1
татування	1			2	4	
інше	1		1		1	
жити так як хочеш ти			1			
здоровий спосіб життя	1					

Таблиця 2

Результати вивчення модних уподобань студентської молоді свідчать про те, що прослідковуються певні гендерні особливості для виокремлення модних тенденцій як у жінок, так і у чоловіків, а саме: у жінок переважають тенденції на:

1. "крутий" одяг – 25%;
2. паління – 18%;
3. сексуальний досвід – 17%.

Чоловіки, в свою чергу, віддають перевагу моді на:

1. "крутий" одяг – 22%;
2. зайняття спортом – 20%;
3. паління – 20%;
4. вживання алкоголю – 20%.

Жінки і чоловіки віддають перевагу вподобанням "крутого" одягу, за допомогою якого вони прагнуть підкреслити свою індивідуальність,

намагаються приховати свої недоліки, створити новий образ, справити позитивне враження на оточуючих.

Уподобання студентської молоді щодо інших позицій розподілились так:

- вживання алкоголю (10% жін.);
- зайняття спортом (10% жін.);
- татуювання (8% жін.);
- інше (5% жін.);
- вживання наркотиків (3% жін.);
- жити як хочеш (2% жін.);
- здоровий спосіб життя (2% жін.);
- сексуальний досвід (8% чол.);
- вживання наркотиків (5% чол.);
- татуювання (5% чол.).

Пріоритетними також, на сьогоднішній день, молодь виділяє паління та зловживання алкоголем, за допомогою яких студентство вважає, що знімає напругу, стрес або для підняття настрою, а інколи і допомагає кращій взаємодії та спілкуванню у соціальній групі.

Таким чином, мода як засіб прояву індивідуальності виступає як проєкція основних структурних компонентів концепції "Я" особистості студента (фізичного "Я", соціального "Я", ідеального "Я") на її модну поведінку.

Виявлена не пріоритетність моди здорового способу життя серед студентської молоді м.Ніжина, що засвідчує соціально-педагогічні проблеми у роботі як місцевої влади, так і ВНЗ і спрямовує їх роботу з молоддю на сучасному етапі.

Література

1. Андреева Г.М. Социальная психология / Г.М. Андреева. – М., 2009.
2. Власенко А.С. Деякі питання виховання студентства на сучасному етапі / А.С. Власенко. – М., 2007.
3. Гофман А.Б. Мода і звичай // Рубіж. – 2002. – №3. – С. 8-14
4. Гофман А.Б. Мода і люди: нова теорія моди і модної поведінки. – М., 2004.
5. Килошенко М. И. Психология моды: теоритический и прикладной аспект. – М.: Речь, 2001.
6. Паригин Б.Д. Основы социально-психологической теории. – М.: Мысль, 1971.
7. Ядов В.А. Социологическое исследование. – М., 2001.

ФАКТОРИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЗАНЕДБАНОСТІ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Студентка ІІІ курсу **Семко Т.М.**

Науковий керівник: канд. пед. наук., доц. **Новгородський Р.Г.**

В даний час все більшої актуальності набуває проблема педагогічної занедбаності дітей в умовах сучасної сім'ї. Сучасне шкільне навчання

складається із сукупності розумових, емоційних і фізичних навантажень, що являють собою нові, ускладнені вимоги до інтелектуальних можливостей самої дитини.

Педагогічна занедбаність виступає однією з найпоширеніших девіацій розвитку дітей та підлітків, саме пов'язаних з особливостями соціальної ситуації їх розвитку. Ця ситуація характеризується переважанням авторитаризму у виховно-освітньому середовищі, її суперечливістю, нестабільністю, малою динамічністю по відношенню до дитини, а також слабкою активністю школяра у взаємодії з середовищем, одночасно формуючи такі якості як пасивність, інертність, безвідповідальність [5]. Головним визначається те, що однозначно, саме у цих умовах порушуються процеси ідентифікації та персоналізації особистості. Тому, з одного боку, дитина не може стати "таким, як усі" (в силу специфіки його індивідуально-особистісних особливостей), а з іншого, всі її спроби проявити себе – соціально не схвалюються, що виражається в особливостях самосвідомості запущеної дитини (нерозвиненості Я-концепції, неадекватній самооцінці, не володіння навичками рефлексії), а значить, проявляється у визначеній позиції її особистості, що характеризується нерозвиненістю всіх властивостей суб'єкта самосвідомості, спілкування і діяльності, формуючи явище педагогічної занедбаності.

Зокрема, велику увагу в обґрунтуванні та вирішенні даної проблеми приділяли такі психологи та вчені-педагоги, як Ю. Бабанський, Е. Беззубова, С. Белічева, З. Бурак, Р. Вайнола, Ю. Гільбух, М. Данилов, А. Іванова, С. Костроміна, А. Кочетов, С. Лисенкова, С. Логачевська, Н. Менчинська, Г. Санніков, Л. Славіна, В. Сухомлинський, Г. Хумаріна, В. Цетлін та інші.

Мета статті – охарактеризувати основні фактори педагогічної занедбаності та розкрити їх значення для формування гармонійної особистості.

Завдання – систематизувати фактори педагогічної занедбаності у молодшому шкільному віці.

Такі науковці як С. Лисенкова, В. Сухомлинський, В. Цетлін та інші, наголошують на тому, що зовнішніми причинами педагогічної занедбаності в дитячому віці є дефекти сімейного виховання, на які нашаровуються недоліки і прорахунки у виховно-освітній роботі в школі, зокрема дегуманізація педагогічного процесу і сімейного виховання [1, с. 4].

Й.Г. Песталоцці акцентував увагу на важливість впливу родини на навчання та загальний розвиток дитячого організму. Він також приділяв велику увагу природнім нахилам дитини. На його думку, навчання повинно починатися у родині, де першою вчителькою є мати, а потім продовжуватися у школі. Для того, щоб навчання було успішним, потрібно звертати увагу на гармонійний розвиток фізичних, смислових та інтелектуальних здібностей. Він вважав, що природна любов, яку дитина виявляє до матері, є позитивною силою. Цю любов дитина повинна, у першу чергу, переносити на рідних, а від так і на все суспільство [2, с. 23].

Внутрішніми причинами виникнення та розвитку занедбаності дітей можуть бути індивідуальні психофізіологічні та особистісні особливості дитини: генотип, стан здоров'я, домінуючі психоемоційні стани, внутрішня

позиція, рівень активності у взаємодії з оточуючими. Загальновідомо, що вирішальний вплив на психічний розвиток дитини, її подальшу поведінку, відносини, спілкування з оточуючими надає психологічний мікроклімат сім'ї. Там, де немає взаємної любові, довіри, прихильності, дружби між батьками і дітьми, діти ростуть тривожними, дратівливими, неслухняними, дисгармонійними, жорсткими і замкнутими, незважаючи на зовнішню тишу і порядок у сім'ї.

Соціальна позиція батьків, соціальна обстановка в сім'ї виступає одним із факторів педагогічної занедбаності. Прикладом у даному випадку може слугувати перевага матеріальних благ над духовними, ділової зайнятості батьків над вихованням і спілкуванням з дитиною. Соціальна позиція членів сім'ї, соціальна обстановка, яка в ній панує, істотна тим, що в ній формується той первинний соціальний досвід дитини, на основі якого він потім сприймає і оцінює навколишню дійсність, формується його виборче ставлення до впливів життя [3].

На розвиток педагогічної занедбаності також впливають особливості взаємин з учителем, який пред'являє вимоги по відношенню до дитини, соромить її перед всім класом, "засипає" "двійками". Тому часто учень ще більше замикається в собі, а його протест набуває демонстративного характеру.

Наступний фактор обумовлений попередніми. Ставлення вчителів до педагогічно занедбаного учня породжує несприятливе положення його в класному колективі. Постійні конфлікти з вчителями, розрив дружніх відносин з однокласниками створюють душевну порожнечу, самотність, які спонукають педагогічно занедбаного пропускати заняття, шукати підтримки, розради і самоствердження в асоціальних "дворових" угрупованнях [1, с. 4-5].

Негативні прояви одних факторів, можуть посилювати негативні моменти інших. І навпаки, позитивний вплив одних факторів може компенсувати, зменшити негативний вплив інших. Так, наприклад, школа може посилити негативний вплив педагогічної занедбаності, викликані сімейними обставинами, а може допомогти і родині, і дитині в подоланні даної проблеми. Фактором, що підсилює та поглиблює педагогічну занедбаність, є руйнування традиційної інфраструктури виховання: значне скорочення числа дошкільних освітніх установ, дитячих поліклінік і санаторіїв, дитячих майданчиків, припинення діяльності дитячих громадських організацій, скорочення та зменшення позакласних гуртків тощо.

Освітня установа в особі фахівця: соціального педагога, може успішно справлятися з раннім виявленням і корекцією педагогічної занедбаності школярів, якщо при визначенні ступеня педагогічної занедбаності буде орієнтуватися на наступні критерії: характер динаміки занедбаності; вираженість ознак занедбаності; загальна неосвіченість; рівень адаптації в середовищі (сім'я, школа, дитячий сад, неформальна група однолітків); рівень оволодіння соціально значущою діяльністю (рольова гра, навчання) [4, с. 10].

Розглядаючи зовнішні та внутрішні фактори педагогічної занедбаності, ми дійшли висновку, що кожна з причин, що викликає занедбаність школяра

в процесі навчання відображає певні підходи щодо її подолання. Тому й знання конкретних факторів сприятиме ефективній організації навчання з врахуванням ступеня педагогічної занедбаності.

Вивчення та аналіз проблеми занедбаності молодших школярів як наукової проблеми сприяє глибокому розкриттю особливостей, специфіки розвитку даної проблеми в психолого-педагогічній літературі, розкриття її сутності через погляди, дослідження, досвід роботи відомих педагогів та психологів, що і потребує подальшого розгляду в науковій роботі дослідників.

Літератури

1. Агапова І. Подолати неуспішність / І. Агапова // Завуч. – 2003. – Березень. – № 7. – С. 4-5.
2. Бойко В. С. Гуманізація освіти як важливий чинник профілактики психолого-педагогічної занедбаності дитини: історико-психологічний екскурс / В.С. Бойко // Завуч. – 2009. – Листопад. – №25. – С. 22-24.
3. Вайнола Р. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика: навч. посібник / Р.Х. Вайнола. – Київ: МОН України, НПУ ім.. М.П. Драгоманова, 2008. – 134 с.
4. Васьківська С.В. навчати вчитися або як допомогти молодшому школяреві в навчанні / С.В. Васьківська // Початкова школа. – 2002. – № 6. – С. 10-12.
5. Оржиховська В.М. профілактика девіантної поведінки неповнолітніх: навч. посібник/ В.М. Оржиховська, Т.Є Федорченко. – Черкаси. – Вид. Чабаненко Ю., 2008. – 376 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА ПІДЛІТКАМИ У ЛІТНЬОМУ ОЗДОРОВЧОМУ ТАБОРІ

Студентка ІV **Синяк Т.О.**

Науковий керівник: канд. пед. наук, доц. **Останіна Н.С.**

Автор статті висвітлює проблему організації виховної роботи підлітків у соціально-педагогічному закладі у літній період. У статті розкриваються особливості роботи соціального педагога з вирішення проблеми літнього відпочинку та оздоровлення підлітків.

Суспільні перетворення, що відбуваються в Україні, призвели до трансформаційних процесів, які охоплюють усі підсистеми суспільства, в тому числі, систему соціально-педагогічної діяльності. Саме тому у сучасному освітньому просторі особливої значущості набуває проблема виховання ініціативної, творчої особистості, з високим рівнем сформованості тих якостей, які сприяють її успішній соціалізації.

Проблема організації відпочинку, оздоровлення та зайнятості дітей та підлітків у канікулярний період завжди була і залишається *актуальною*.

Зокрема, питання організації змістовного дозвілля є в центрі уваги не тільки керівників загальноосвітніх установ, а й установ додаткової освіти (позашкільних закладів), співробітників регіональних та муніципальних органів влади, відділів соціального захисту дітей, відділів управління освітою.

Турбота про оздоровлення дітей та підлітків є одним з основних показників ставлення держави до проблем підростаючого покоління. Розв'язання цих завдань задекларовано у важливих державних документах: "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні", Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності та інші. Так, уперше в країні "Національна доктрина розвитку освіти в Україні" ставить проблему збереження здоров'я дітей.

Аналіз різних наукових підходів до висвітлення досліджуваної проблеми показує, що сучасний стан справ у сфері оздоровлення дітей викликає занепокоєння. Статистика засвідчує: так, упродовж останніх років в Україні спостерігається тенденція щодо погіршення стану здоров'я дітей. Про це свідчить факт збільшення кількості дітей, які перебувають на диспансерному обліку в лікувальних закладах. Також збільшилась кількість дітей, що мають захворювання нервової системи, органів дихання тощо. До того ж, одним з найбільш несприятливих явищ у комплексі характеристик стану здоров'я та соціального благополуччя є спостерігаємий сьогодні високий рівень інвалідності серед дитячого населення.

Вивченням провідної ролі дитячого табору як соціально-педагогічного середовища для раціонального фізичного виховання і розвитку підростаючого покоління займалися Коваленко Є.І., Коваль М.Б., Пимова В.В., Пундик Л.Є., Трофимюк Н.Г. та інші науковці.

Визначенням особливостей соціально-педагогічної діяльності в умовах оздоровчого табору, впровадження нових технологій організації літнього дозвілля дітей та підлітків займалися науковці такі, як Титкова Т.В., Капська А.Й., Газман О.С., Матвєєва Т.Ф., Сисоєва М.Є., Березина Н.О., Михайлова Л.М., Петрова І.В., Трушкін А.Г., Фрідман М.Г., Коваленко Є.І. та ін.

Отже, актуальність проблеми обумовила *мету* статі – ознайомитися та теоретично обґрунтувати особливості виховної роботи з дітьми та підлітками у літньому оздоровчому таборі.

В результаті вивчення реального стану та особливостей діяльності оздоровчо-виховних закладів виявлено, що сьогодні помітна тенденція не тільки до скорочення мережі оздоровчих закладів у зв'язку з неготовністю педагогічного колективу перейти на новий рівень діяльності, але й до поновлення функціонування раніше закритих, створення нових дитячих літніх таборів. Паралельно відбувається природний процес перебудови їх діяльності адекватно до нових соціально-економічних та педагогічно-виховних умов. Аналіз реального стану досліджуваної проблеми дозволив виявити нам наступні типи соціально-педагогічних закладів, дитячих оздоровчо-виховних тощо, що функціонують сьогодні: міські оздоровчі заклади денного типу при школах та позашкільних установах, заклади праці та

відпочинку, профільні оздоровчі заклади, міжнародні дитячі та юнацькі оздоровчо-виховні заклади та найбільш розповсюджені – позашкільні дитячі оздоровчо-виховні заклади, що, незважаючи на розташування – на території міста чи у приміській зоні – працюють на основі цілодобового перебування в них дітей.

Поряд з цим ми одночасно спостерігаємо посилення виховної функції літніх оздоровчих таборів. Саме цей тип соціально-педагогічних закладів, як найбільш демократичний, має на сьогодні всі особливості багатопрофільних позашкільних установ, а саме: нове середовище, режимні моменти дня, можливості варіативності спілкування, отримання нових знань, формування вмінь та навичок, наявність специфічної гурткової роботи. Це ті ознаки, які обумовлюють особливість виховного процесу. Таким чином літній оздоровчий табір має широкий спектр невичерпних виховних можливостей щодо організації змістовного дозвілля дітей та підлітків; тенденцію створення умов для самовдосконалення, розвитку особистості у відповідності до сучасних вимог держави.

Отже, проведене нами дослідження дало змогу з'ясувати специфіку соціалізації підлітків у літньому оздоровчому таборі. Доведено, що вирішення виховних завдань в літніх оздоровчих таборах можливе за умови широкого застосування методики корекції розвитку і соціального становлення підлітка: введення підлітка до ситуативних груп, зміна функціонально-рольових обов'язків, зміна справ і видів діяльності. Вважаємо, що в основі діяльності підлітків в умовах перебування в тимчасовому колективі має бути усвідомлене цілепокладання на саморозвиток, самореалізацію особистості. Таким чином зміна спрямованості цілей, втілення взаємодії соціально-педагогічних технологій підтверджують важливість виховної роботи у літнього оздоровчого таборі як феномену у загальному процесі формування особистості у дитячому колективі.

До того ж, на підставі проведеного нами дослідження, можна визначити, що в умовах літнього оздоровчого табору існують широкі можливості обрання підлітками видів діяльності з подальшою орієнтацією на їх саморозвиток у результаті індивідуальної роботи, спрямованої на їх самопізнання і самовдосконалення. Також було виокремлено, що при організації виховної роботи, важливу роль відіграє вибір діяльності різнобічного і творчого характеру, різноманітність її форм і видів.

Аналіз наукових праць сучасних дослідників та практиків дозволив виявити великі можливості для саморозвитку, становлення, організації виховної роботи таких форм: ігри (розігрування сцен, інсценівок, костюмованих балів тощо), предметно-практична діяльність (виготовлення самими учасниками костюмів, масок, оформлення місця подій); спортивно-туристична діяльність, змагання "силовиків", легкоатлетів, стрільців та ін. Проте, поряд із великими комплексними справами, які потребують чималої підготовки та певної підготовленості до них підлітків, доцільно використовувати і так звані малі форми: конкурси, творчі змагання, захист фантастичного проекту, засідання клубу, вечір-розмова "Відкриття душі",

концерт-блискавка "Поговоримо за чашкою чаю", виставка, літературне змагання та ін. Такі форми роботи часто проводяться на початку зміни чи з метою "душевного" відпочинку дітей.

Отже, аналіз наукових джерел засвідчив, що використання малих форм організації виховної роботи за досить короткий термін перебування підлітка у новому мікросередовищі дозволяє зробити його життя досить насиченим і багатогранним. Важливість цього зумовлюється тим, що для підлітка вільний час, виражений у формі бездіяльності, є найбільш небезпечним фактором.

Таким чином, теоретичний аналіз наукових джерел з досліджуваної теми та вивчення практичного досвіду дає підстави стверджувати, що діяльність літнього оздоровчого табору є феноменальною соціально-педагогічною системою, в якій процес соціалізації індивіда здійснюється в умовах мобільності, сприятливого простору для ініціативи, вияву власних здібностей та інтересів, пошуку нових технологій роботи, цікавих і корисних сучасним підліткам.

Література

1. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи: [навчальний посібник] / За заг. ред. А.Й. Капської, – К., 2002. – 164 с.
2. В помощь работникам детских оздоровительных лагерей: [методическое пособие] / Сост. Савченко С.В., Кратина В.А. и др. – Луганск, 1994.
3. Газман О.С. Педагогика в пионерском лагере / О.С.Газман, В.Ф.Матвеев. – М.: Педагогика, 1982. – 96 с.
4. Організація літнього відпочинку оздоровчих закладів для дітей та підлітків / Укладачі Л.М. Михайлова, І.В.Петрова, Л.І. Коцюбіна. – Луганськ, 2000.
5. Постанова Кабінету Міністрів України "Про розвиток Міжнародного дитячого центру "Артек" та дитячих оздоровчих закладів" від 30.04.98. № 591. – К., 1998.
6. Соціальна педагогіка: [навчальний посібник] / За ред. проф. А.Й. Капської. – К., 2000. – 264 с.
7. Соціальна робота в Україні: [навчальний посібник] / Укл. І.Д. Зверєва, О.В. Безпалько, С.Я. Харченко та ін. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.

ФУТБОЛЬНИЙ ФАНАТСЬКИЙ РУХ, ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Студент III курсу **Скрибченко К.В.**

Науковий керівник: **Борисюк С.О.**

У статті коротко описана історія розвитку футбольного фанатського руху, показана структура фанатів, подана інформація про активний фанатський рух, його особливості, традиції та світогляд.

Ключові слова: фантський рух, ультрас, хулігани, кузьмічі.

В останні роки досить активно розвиваються різні субкультури. Одним з таких неформальних об'єднань є фанатський (зокрема футбольний) рух. До нього залучаються все більше представників молодого покоління [3, 142]. Протягом більш ніж трьох років я досить тісно пов'язаний з таким соціальним явищем як футбольний фанатизм. За ці роки з ним відбулося безліч різних змін. Проте, з незрозумілих причин цей об'єкт не викликав серйозного наукового інтересу з боку вчених. Оскільки знання більшості людей про "справжній" фанатський рух є досить обмеженим та упередженим, але не завжди об'єктивним то в цій статті я хотів би показати футбольний фанатизм з середини, як його безпосередній учасник.

У сучасній науковій літературі фанатський рух (зокрема і футбольний фанатизм) розглядається переважно як асоціальне неформальне об'єднання громадян. Як вже було сказано вище великого інтересу з боку науковців це явище не викликало. Відповідно стан розробки проблематики футбольного фанатського руху, як в Україні так і за її межами є досить незначним [1, 243].

Мета цієї статті – сформулювати в читачів об'єктивне, не завуальоване ставлення до такого явища нашого суспільства як організований активний футбольний фанатизм.

Завдання:

- аналіз причин виникнення такого явища, як футбольні фанати;
- ознайомлення читачів із структурою та традиціями футбольного фанатського руху;
- огляд культури активних футбольних вболівальників;
- показати відносини між фанатами різних футбольних команд.

Першими "ультрас" тобто активними футбольними фанатами у сучасному розумінні цього слова, тобто вболівальниками, які не сиділи, а стоячи підтримували команду під час футбольних поєдинків та використовували різноманітні засоби, зокрема піротехніку під час шоу на трибунах, були у 1950-х роках фани хорватського клубу "Хайдук" (Спліт), який виступав у чемпіонаті тодішньої Югославії.

У 1960-х роках ультрас з'явилися в Італії.

У 1970-х роках активна підтримка на трибунах під час футбольних матчів почала поширюватися по європейських стадіонах. Фанати брали дещо від "південноамериканського" (співи, клубні прапори та великі банери) та "англійського" способу вболівання (шалики, пісні, поділ на менші вболівальницькі групи та агресивний спосіб уболівання – аж до закликів до насильства та бійок).

Зараз групи футбольних ультрас існують у більшості європейських країн.

Перші угруповання найактивніших уболівальників виникли в Україні у 1980-х роках, але розвивалися під впливом футбольного хуліганізму, який був модним у Європі в 1980-х роках. Першими ультрас на радянських теренах були люди, які бажали підтримувати рідну команду не лише на

власних трибунах, а й вирушати на виїзди до кожного міста, де клуб проводить чергову гру. Переважно – студенти і юнаки 20-25-річного віку.

Зараз найбільші клуби України мають потужні угруповання ультрас – часто на виїзні матчі їдуть сотні найвідданіших уболівальників. Найчисельнішу виїзну підтримку регулярно мають "Динамо" (Київ), "Дніпро" (Дніпропетровськ), "Металіст" (Харків) і "Карпати" (Львів) [4, 18-19].

Перш за все, необхідно прояснити питання про те, кого вважати футбольним фанатом, а кого просто вболівальником. Це питання дуже спірне і остаточно нез'ясоване навіть у самих фанатів. Тим не менш, існує кілька критеріїв віднесення вболівальника до числа фанатів. По-перше, активне відвідування домашніх матчів команди. По-друге, щорічне здійснення декількох виїздів в інші міста. По-третє, знання і прийняття субкультури футбольних фанатів. По-четверте участь у навколофутбольних події. На підставі цих критеріїв і здійснюється поділ між фанатами та простими вболівальниками.

Перш за все, слід визначити, що саме розуміється під футбольним фан-рухом і футбольними фанатами. Було б помилкою вважати футбольними фанатами, тільки так звані групи футбольних хуліганів, це означало б значно звужити досліджуване явище і відразу позначити його негативним ярликом.

Футбольними фанатами в даній статті пропоную називати ту частину футбольних уболівальників, яка дотримується певної специфічної субкультури (норми та цінності, специфічні практики та символіка і т.д.) і діє відповідно до неї. Отже, у такому випадку фан-рух – це середовище, в рамках якого відтворюється певна специфічна субкультура.

Якщо говорити про лідерство і авторитет в середовищі футбольних фанатів, то авторитет фаната залежить, перш за все, від числа здійснених "виїздів". Існує спеціальна ієрархія виїздів – чим далі, тим почесніше – крім того, існують ще "двійники", "триїники" (виїзд в 2 або 3 міста поспіль без заїзду додому). Якщо на виїзд їде мало фанатів, то це також підвищує їх авторитет [5, 83].

Можна виділити 3 принципово різні групи учасників футбольного фанатського руху:

По-перше, hooligan's. Так звані hooligan's, або футбольні хулігани – це найбільш активні й агресивні члени фан-руху. Їх кількість невелика, по 20-30, рідше 50, людей в фан-групі. У фан-рух може бути включено кілька таких банд. Вони намагаються претендувати на роль своєрідної еліти фан-руху (основи). Це знаходить відображення навіть в спеціальній символіці. Кожен фанат отримує символіку з певним номером. У разі втрати цієї символіки він піддається санкцій, аж до виключення зі своєї фан-групи. У подібних фан-груп найбільш жорсткі вимоги.

В той же час, якщо комусь з фанатів вдається добути атрибутику hooligan's ворожого фан-руху, то це різко підвищує його престиж у власному фан-русі. Слідом по ієрархії розташовуються члени фан-груп (ультрас). Вони також нечисленні (20-40 чоловік) і зазвичай об'єднані за територіаль-

ним принципом. Такі фан-групи зазвичай замовляють спеціальну символіку і атрибутику, що відображають не тільки підтримку певного клубу, але і приналежність до даної фан-групи.

А на нижчому шаблі футбольного фанатського руху розташовуються так звані "Кузьмичі" або неорганізовані фанати, які не належать до фан-груп, але беруть участь у діяльності фан-руху. Ставлення до них з боку членів фан-груп є негативним. Але таких фанатів переважна більшість у будь-якому фан-русі.

Ці фанати користуються звичайною клубною символікою, що знаходиться у відкритому продажі [6, 92]. Серед ультрас різних держав є угруповання лівого та правого, а також націоналістичного ухилу. Серед найвідоміших прихильників правих поглядів – фани римського "Лацио", "Реала" (Мадрид), "Гамбурга" і голландського "Фейєноорда". Націоналістичними можна вважати настрої ультра каталонської "Барселони", московського "Спартака", львівських "Карпат" і київського "Динамо".

Також організований фанатський футбольний рух має свій сленг, символіку та власний менталітет [4, с. 20].

Підсумовуючи все вище сказане можна зробити висновок, що таке соціальне явище, як футбольний фанатизм, цілком можливо і навіть необхідно вивчати з різних точок зору. На мій погляд, доцільно розглядати футбольних фанатів як мінімум з трьох позицій: як суспільний рух, як соціальну групу і як носіїв специфічної субкультури – що я і намагався зробити в цій роботі.

Література

1. История социальной педагогики: Хрестоматия-учеб.: Учеб. пособие. Под ред. М. А. Галагузовой. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000.
2. Мустаева Ф.А. Основы социальной педагогики: Учебник для студентов высших педагогических учебных заведений. – М.: Академический проект, 2001.
3. Басова Н.В. Педагогіка і практична психологія. – Ростов-на-Дону: Фенікс, 2000.
4. Фанатский журнал "Святослав". – К., 2007. - № 1.
5. Фанатский журнал "Святослав". – К., 2011. - № 2.
6. Фанатский журнал "Святослав". – К., 2011. - № 3.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Студентка IV курсу **Тараненко Ю.**

Науковий керівник: канд. пед. наук, доц. **Хлебнік С.Р.**

Стаття присвячена розгляду терміну "соціально творча особистість". Висвітлюються особливості розвитку соціально творчої особистості в сучасному суспільстві, її особистісні характеристики, критерії визначення, а також необхідність

більш детального вивчення соціальною педагогікою особливостей адаптації соціально творчої особистості в навколишньому середовищі.

Розвиток соціально творчої особистості безпосередньо вивчається педагогікою – як один із підходів до дослідження з даного питання. Виходячи з цього, соціальна педагогіка має пряме відношення до вивчення проблеми розвитку соціально творчої особистості, оскільки відбувається її становлення як соціального суб'єкта в процесі соціалізації до соціальної дійсності.

Дослідження даного питання спирається на соціально-педагогічну концепцію О. В. Мудрика; концепцію підготовки особистості, що навчається організаторської діяльності (І. Уманського); основи колективного творчого виховання, технології КТД (колективної творчої діяльності), педагогіки "загальної турботи" (І. П. Іванов, В. А. Караковський, С. Д. Поляков, Р. В. Соколов, Ф.Я. Шапіро та інші); сукупність ідей про культуру виховної спільності (Т. В. Цирлина, М. В. Воропаєв, Г. А. Філіпов, Н. М. Боритко), а також значний внесок при вивченні питання розвитку соціально творчої особистості зробили Капська А.Й., Зверєва І. Д., Сластенін В.О.

Взагалі розвиток соціально творчої особистості обумовлений характером суспільних відносин, високим ступенем розвинутої суспільної свідомості і загальним рівнем духовної культури суспільства. Соціальна, як, власне, й інші види, творчість розглядається у двох взаємодіючих формах – колективній і індивідуальній або особистій. Індивідуальна соціальна творчість – це процес розвитку особистості, її самореалізації, головною сферою якої є трудова діяльність [7, 17].

Узагальнивши термін соціально творчої особистості із соціально-педагогічної літератури, вдається можливим сформулювати визначення: соціально творча особистість – це соціально активна і діяльна особа, яка спрямована на перетворення уже сформованих і створення якісно нових форм соціальних відносин і соціальної дійсності. Це, у свою чергу, передбачає мобілізацію всіх інтелектуальних, духовних і фізичних сил, що дозволяє особистості в повній мірі розкрити свої здібності, спрямувати свою енергію на досягнення інтересів колективу зокрема та суспільства в цілому [6, 25].

Формування соціально творчої особистості починається з формування досить сильної соціально-цінної потреби. Тренування "творчого мислення", "творчої праці" супроводжується вихованням "емоційно та морально багатого" особи.

Запорукою соціально творчої діяльності людини є відбір необхідної (цінної) інформації. Причому під її цінністю розуміють міру вірогідності досягнення мети (задоволення потреби) на основі отриманого повідомлення [4, 58].

Соціальна творчість особистості є соціально-значимою діяльністю по створенню нових матеріальних і духовних цінностей в інтересах соціуму і є чинником самореалізації особи в процесі досягнення нею успіху в цій

діяльності, завоювання лідерських позицій в особистісно-значимій діяльності.

Функція соціальної творчості у формуванні особистості полягає в пробудженні соціальної активності кожної людини, розвитку в неї потреб і здібностей до соціальної творчості в усіх сферах діяльності. Соціальна творчість – це характеристика діяльності людини, а не тільки значущість, цінність її результатів [1, 59].

Соціально творча особистість – це людина з широкими поглядами, гнучким жвавим розумом. Така особа здатна швидко пристосовуватися в діяльності до ситуації, що різко змінюється, оперативно знаходити нестандартні рішення стандартних проблем. На формування особи впливають три чинники: виховання, соціальне середовище і спадкові задатки [8, 11].

Головна вимога до соціально творчого життя – це наявність гідної мети. Досягнення цієї мети не одномоментно. Підготовка до рішення займає роки, включаючи численні проміжні етапи, спроби вирішення, відступи і періоди пошуку нової тактики [9, 40].

Соціально творчі особистості почуваються комфортно у складних невизначених ситуаціях, вони, на відміну від загалу, не поспішають виносити категоричні оцінки, уникають стереотипних суджень, відзначаються здатністю оперувати нечітко визначеними поняттями.

Мета соціально творчої особистості зазвичай є суспільно корисною, позитивною, спрямованою на розвиток громадського життя, а також позитивні результати досягнення мети повинні бути глобальними, а негативні – якщо вони все-таки неминучі – локальними. Зазначимо, що мета в більшості випадків є конкретною: не загальні благі наміри, а чітко визначена задача, до вирішення якої можна приступити в будь-який момент [2, 94].

Проте не кожна людина є соціально творчою особистістю. Критерієм до її визначення є цінність нового результату, тобто він повинен бути суспільно-значимим. Найважливішою рисою такої особистості є сильна і стійка потреба в соціальній творчості. Соціально творча особистість не може жити без соціальної творчості, вбачаючи в ній головну мету і основний зміст свого життя.

Соціально творча особистість постійно відчуває незадоволення, напругу, тривогу, виявляючи в реальній дійсності (зовнішній і внутрішній) відсутність ясності, простоти, впорядкованості, завершеності та гармонії. Вона тонко реагує на суперечності, дискомфорт, дисгармонію. За допомогою творчої фантазії соціально творча особистість усуває у своїй свідомості ту дисгармонію, з якою вона стикається в реальності. Вона створює новий світ, в якому почувається комфортно та радісно. Ось чому сам процес соціальної творчості і його продукти приносять творцям насолоду і вимагають постійного відновлення [1, 85].

Зазначимо, що в ході соціально творчої діяльності для особистості характерним є виникнення "ефекту вкладеної діяльності", який полягає в

тому, що чим більше зусиль затрачає людина на досягнення цілі, виготовлення продукту, тим більшого емоційного значення набуває цей продукт для неї [5, 193].

Для соціально творчої особистості характерним є:

1. Перцепція – незвичайна напруженість уваги, велика вразливість, сприйнятливність.

2. Інтелект – інтуїція, фантазія, здатність до передбачення, знання з різних галузей науки.

3. Мотивація діяльності – задоволення не стільки в результаті процесу, скільки в ході самого процесу; нездоланне прагнення до діяльності, що приносить суспільно-значиму користь.

4. Характер – ухилення від шаблону, оригінальність, ініціативність, упорство, висока самоорганізація, високий рівень працездатності.

5. Інтуїтивне схоплення ідей: для розробки ідеї достатньо таланту.

Таким чином, можна визначити риси соціально творчої особистості: енергійність, винахідливість, прагнення до пізнання, гнучкість (здатність легко пристосовуватися до нових умов діяльності та змінювати їх), наполегливість, незалежність, здатність до співпраці, прагнення до особистісного зростання та духовного росту, здатність швидко та повністю орієнтуватися в проблемі, оригінальність, здатність до швидкого набуття нових знань, сприйнятливність, відкритість до нового досвіду, ентузіазм, здатність до самовираження, скептицизм, сміливість та мужність, впевненість в умовах невизначеності, терпимість до неясності, двозначності, невизначеності, терплячість при обмірковуванні певної проблеми [2, 74].

Отже, розвиток соціально творчої особистості обумовлений характером суспільних відносин, високим ступенем розвинутої суспільної свідомості і загальним рівнем духовної культури суспільства. Формування соціально творчої особистості починається з формування соціально-цінної потреби [7, 17].

Проте в соціальній педагогіці питання розвитку соціально творчої особистості мало досліджене. Розвиток соціально творчої особистості відбувається саме в умовах суспільно значимої діяльності, що є одним із аспектів науки соціальної педагогіки. Звідси впливає актуальність більш детального вивчення розвитку соціально творчої особистості як одного з аспектів становлення соціального суб'єкта і в процесі соціалізації до навколишньої дійсності.

Література

1. Белобородов Н.В. Социальное творчество учащихся как фактор успешной самореализации личности: Диссертация: Москва.– 2004. – 156 с.

2. Бурцева Т.А. Формирование социально-значимых качеств личности студента во внеаудиторной деятельности вуза: Дисс. канд. пед. наук.: Кострома, 2005. – 145 с.

3. Дрозина В.В. Творческая самостоятельная деятельность учащихся: теория и практика ее организации. Монография. – Челябинск: ЧГПУ, 1997. – 100 с.

4. Киселева Т.Г. Социально-культурная деятельность: история, теоретические основы, сферы реализации, субъекты, ресурсы, технологии: учеб. Программа для студентов вузов культуры и искусств / Т.Г. Киселева, Ю.Д. Красильников. – М.: МГУКИ, 2001. – 140 с.

5. Козырева Т.В. Педагогические условия организации социального творчества студентов вуза во внеаудиторной деятельности: Диссертация: Кострома. – 2006. – 241 с.

6. Козырева Т.В. Социально-педагогический феномен социального творчества // Вестник Костромского государственного университета им. Н.А. Некрасова. – 2005. – №10. – С. 23-25.

7. Миннуллин А.Н. Социальное творчество и роль субъект-объектной интерференции в развитии общества: Дис. канд. филос. наук. Казань, 2003. – 24 с.

8. Румянцева Н.Н. Психологические условия развития социально ответственного поведения. Автореф. дис. канд. психол. наук. – М., 1990. – 16 с.

9. Ярошенко Н.Н. Социально-культурная деятельность в контексте формирования новых качеств социального взаимодействия / Н. Н. Ярошенко // Ученые записки / Моск. гос. ун-т культуры и искусств. М.: МГУКИ, 2001. – Вып. 23. – С. 39-50.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ НЕПОВНОЇ СІМ'Ї

Студентка III курсу **Тарасенко Ю.С.**

Науковий керівник: **Борисюк С.О.**

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що саме в родині закладаються основні моральності людини, формуються норми поведінки, розкриваються внутрішній світ та індивідуальні якості особистості. Сім'я сприяє не тільки формуванню особистості, але і самоствердженню людини, стимулює його соціальну, творчу активність, розкриває індивідуальність.

В даний час багато дітей, які виховуються в неповних сім'ях. Враховуючи різномірний характер неповних сімей, виділено проблеми, які позначаються на психічному стані дитини в розведеній, сиротілої і позашлюбного сім'ї. У наш час зростає кількість розлучень, що знаходиться чимало позашлюбних народжень і досить високий рівень смертності серед дорослих людей, що перебувають ще в досить молодому віці, в силу різних причин (нешасні випадку на виробництві, алкоголізм, наркоманія, хвороби та інші). І як наслідок всього цього – неповні сім'ї, в яких виховуються один або декілька дітей.

Факти статистики засвідчують, що на сьогодні в Україні, як і в інших країнах світу (особливо європейських), спостерігається стінка тенденція до зростання частки неповних сімей. Ця тенденція зумовлена одночасною дією трьох головних чинників: підвищенням рівня розлученості, підвищенням рівня смертності й збільшення орієнтацій на безшлюбне материнство. Нині в нашій країні налічується 1 мли. 492 тис. 864 сімей, що складаються з матері і дітей (10,6% від загальної кількості сімей) і 135 тис. 198 сімей, що

складаються з батька і дітей (1.0%). Основна частина неповних сімей живе в містах, і лише кожна четверта неповна сім'я є сільською..[3; 5]

Причиною появи неповних сімей являється великий відсоток розлучень, які залишаються стійкими. Наприклад в 1985р. в Україні було зареєстровано 933,1 тис. розлучень, в той як складання шлюбів складало 2717,8тис., тобто на 1000 шлюбів приходилось 343,3 розлучень. Статистика розлучень свідчить, що сама висока розлученість спостерігається в найбільш розвинених регіонах країни, серед міського населення.

Мета дослідження: на базі аналізу теоретичного матеріалу визначити особливості соціалізації підлітка та вплив неповних сімей на дитину, вивчити причини виникнення неповної сім'ї.

Сім'я за всіх часів перебувала в центрі уваги громадськості. Особливої уваги заслуговує положення в нашому суспільстві неповних сімей. Неповна сім'я – це один з основних соціально-демографічних типів сучасної родини. Неповна сім'я – це мала група із частковими неповними зв'язками, де немає традиційної системи відносин мати-батько-дитина [2;29].

Основні теоретичні, методологічні і наукові напрями з питань дослідження неповної сім'ї відображені в працях відомих українських і російських педагогів, психологів, зокрема, А. Макаренка, В. Сухомлинського, К. Ушинського, Л. Виготського, О. Киричука, Г. Костюка, І. Синиці, М. Стельмаховича, М. Шилової, В. Костіва.

У цілому дослідники виділяють такі види неповних сімей:

- Осиротіла сім'я – сім'я, в якій помер один з батьків, а інший не вступив до нового шлюбу;
- Неповна сім'я, що утворилася в результаті розлучення батьків(за умови коли основний батько не вступив до нового шлюбу);
- Дистанційна сім'я, де один з батьків фактично відсутній(живе окремо). Це означає, що шлюб між подружжям не розірвано, але вони живуть окремо.
- Сім'я, у яких мати – одиночка сама виховує дитину, або ж незаміжня жінка виховує усиновлену дитину.[1;14]

Більшість дослідників сходяться в думці, що неповна сім'я є різновидом неблагополучної сім'ї, а отже вихідці з таких сімей перебувають в групі ризику, оскільки є схильними до девіацій, делінквентних настанов, проявів асоціальної поведінки, та мають низький рівень соціальної відповідальності порівняно з людьми, що виховувались в повних сім'ях.

Але неповна сім'я не обов'язково має бути неблагополучною: є сім'ї і їх не мало, де одна мати, чи один батько виховують дітей і з таким завданням справляються добре.

Взаємини між батьком і матір'ю у сім'ї чинять суттєвий вплив на емоційний розвиток дітей, формування їх "життєвого сценарію", життєвої стратегії (за А. Адлером). [5;208]

Переважає більшість психологічних та соціальних характеристик дітей, що переживають розлучення батьків, свідчить, на жаль, про негативний

характер його наслідків на особистість дитини. Відзначається високий рівень тривожності, властивий дітям розлучення, тому що: – по-перше, тривожність дітей як реакція на об'єктивні труднощі функціонування неповної сім'ї і, по-друге, особисті проблеми дітей як наслідок сімейного неблагополуччя. Перший зріз включає наступні показники: тривога дитини через фінансові труднощі сім'ї, занепокоєння через здоров'я рідних, через конфліктні відносини між родителями.

Друга група причин тривожності дітей зв'язана з їхніми особистісними проблемами. [4; 154]

Дитячі страхи виявляються через переживання розбіжностей з батьками, а також через труднощі засвоєння шкільної програми.

Таким чином, діти, що виховуються в неповних сім'ях, в більшості випадках, мають суперечливе ставлення до навколишнього світу і значні відхилення в особистості. Такі відхилення формуються під впливом життєвих умов, а також з-за помилок у сімейному вихованні.

Протягом усього дитинства сім'я для дитини відіграє важливу роль у розвитку особистості. Як буде поводитися дитина, багато в чому залежить від того, у якому емоційному стані перебуває вона зараз, чи подобається їй те, що їй пропонують робити.

Крім того, варто пам'ятати, що емоції, стрес, випробувані в дитинстві, дуже впливають на все життя.

Дітям, які виховуються у неповних сім'ях, порівняно з дітьми цього ж віку з повних сімей притаманний підвищений рівень тривожності, емоційне відчуження від батьків, який перебуває за межами сім'ї, нижчий рівень емоційного благополуччя у сім'ї, занижена особистісна самооцінка.

У всіх випадках діти з неповної сім'ї потребують особливої уваги з боку батьків, так як при невдачах в спілкуванні легко стають ще більш нервовими і негативно відносяться до допомоги ззовні.

Література

1. Докторович М. Реакція підлітка на деформацію сім'ї // Соціальний педагог 2009 № 4.
2. Дружинин В.Н. Психология семьи. – Екатеринбург: Деловая книга, 2000;
3. Повалій Л. В. Виховання підлітків в неповній сім'ї (Текст): навчально-методичний посібник. Пед. думка 2008.
4. Фигдор Г. Дети разведенных родителей: между травмой и надеждой. – М., 1995;
5. Юрченко І.В. Функціонально неповна сім'я: характерні риси та проблеми // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: ВЦВ ЦІТ, 2008. – Вип. 13. – Ч. 2. – С. 207–216.

ПРИЧИНИ ТА ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї НАД ДІТЬМИ

Студентка IV курсу *Темчурова Л.М.*

Науковий керівник: канд.пед. наук, доц. *Качалова Т.В.*

Проблема сімейного насильства над дітьми в Україні все більше вражає шокуючими фактами. Не обходиться майже ні одного випуску телевізійних новин, друкованих видань де б не було звістки про зневажливе ставлення над дітьми, знущання, і навіть вбивства.

Насильство в сім'ї проблема не суто України, на сьогодні вона визначена як одна з основних проблем, що потребує координації зусиль усіх країн тому це спонукало ООН з 2008 р. розпочати 7-річну кампанію проти насильства, до якої приєдналася і Україна.

Проблему насильства в сім'ї розглядають у своїх роботах вітчизняні й зарубіжні науковці різних галузей: психологи (І. Д. Бех, О. І. Захаров, О. Б. Орлов, О. О. Кочемирівська, Е. Міллер, Л. Берковиць, І. Фурманов, Н. Фурманова та ін.), педагоги (Л. С. Нечипоренко, Н. Опухова та ін.), соціологи (А. А. Беседін, О. В. Бойко, В. М. Закірова, Т. В. Шипунова) та інші дослідники.

Метою даної статті визначення та аналіз причин та факторів виникнення насильства в сім'ї над дітьми.

За Законом України "Про попередження насильства в сім'ї" № 2789 – з від 15 листопада 2001 - *Насильство в сім'ї* – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї щодо іншого, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і завдають йому моральної шкоди, шкоди його фізичному чи психічному здоров'ю.

На сьогодні існує два підходи, які пояснюють причини насильства й жорстокості в сім'ї: соціологічний і психологічний.

Соціологічний підхід розглядає жорстокість у сім'ї як прийнятту соціокультурну зумовленість вирішення конфлікту шляхом насильства в соціальній групі. Причинами постають стереотипи сімейних відносин, виховання з дитинства, низьке соціальне й матеріальне положення сім'ї, постійні сварки й проблеми в сім'ї, які, у свою чергу, призводять до стресів, а останні – до жорстокої поведінки зі своїми співмешканцями.

Психологічний підхід пояснюється наявністю психологічних захворювань у членів родини, характерами особистостей, поведінкою дитини або батьків, негативним особистісним досвідом батьків, який вони пережили в дитинстві, а також зловживання алкоголем і наркотиками [2].

Однією важливих причин з причин загострення проблеми домашнього насильства над дітьми є соціально-економічна нестабільність у суспільстві. За даними статистики в Україні відомо про існування близько 2 мільйонів неповних і проблемних сімей, де немає когось з батьків, або ж батьки знаходяться у постійних пошуках роботи. Із них – близько 60 тисяч сімей, де проживає 150 тисяч підлітків, офіційно вважаються неблагополучними.

Дуже часто жорстоке поводження з дітьми це результат того, що самі батьки страждали від насильства у дитинстві. Намагаючись виправити свої помилки, вони використовують своїх дітей; іноді батьки не знають інших

шляхів "виховання", бо у своїй родині бачили тільки це. Найжахливіше те, що це може повторюватися багато поколінь.

Інша причина – раннє батьківство. У деяких батьків ще не сформувалося почуття батьківської відповідальності. Від незнання того, як поводитися з дитиною в різних ситуаціях, людина стає агресивною і всі проблеми вирішує одним способом – образами чи побиттям. Такі батьки часто не сприймають всерйоз потреби своїх дітей. Вони висміюють їх, не дозволяють їм виражати свої істинні почуття, їм важко поважати свої дітей як окремих особистостей зі своєю власною свободою. Вважаючи дітей причиною своїх проблем, вони їх б'ють, ображають, брешуть, погрожують їм, ізолюють, не довіряють, зневажають. Такі батьки можуть використовувати своїх дітей як засіб задоволення власних егоїстичних потреб, не усвідомлюючи при цьому, якої шкоди завдають своїм дітям. Такі діти страждають від психологічних травм.

Часто батьки впевнені в тому, що такий стиль виховання корисний для дитини, для їх же добра. Вони або не хочуть зіпсувати дитину, або виправдовують свою жорстоку поведінку розмовами про дисципліну і суворе виховання. Це пояснюється низькою педагогічною культурою батьків.

Як вже зазначалося, однією з причин насильства над дітьми є неправильне поводження з батьками, коли ті самі були малими. Як наслідок виникає ще одна причина: поводячись так зі своїми дітьми, вони намагаються довести, що їхні батьки справді їх любили; їм важко подивитися в обличчя факту, що батьки не любили і, можливо не могли любити їх так сильно, як вони мали втому потребу. Практично кожна травмована дитина дає собі таємну клятву в тому, що ніколи так не буде поводитися зі своєю дитиною, не буде казати образливих слів, бити, принижувати їх. Але найжахливіше те, що майже всі, ставши дорослими, в ситуації сімейного конфлікту переконуються, що порушують цю клятву, говорять або роблять свої дітям саме те, що робили їм, і часто використовують ті самі методи або ті самі слова.

Щодо факторів, які сприяють виникненню жорстокого ставлення до дітей у сім'ї з боку батьків, психолог Н. Волгіна виділяє такі:

1. У сім'ї, де прийняте жорстоке ставлення до дітей, часто є дитина – мішень, на яку "сиплються всі шишки". Її вважають особливою, що відрізняється від інших, або дуже активною, або, навпаки, дуже пасивною і т.п., і тому вона стає об'єктом агресії членів сім'ї. Дитина може бути схожа чи нагадувати своєю поведінкою ненависного родича, бути улюбленцем одного з членів сім'ї, може мати фізичні чи розумові вади, чим і викликає жорстоке ставлення до себе з боку когось з членів сім'ї;

2. Критичні ситуації чи збіг обставин часто зумовлюють спалах жорстокої поведінки. До таких можна віднести втрату роботи, розлуку з коханою людиною, смерть близької людини, небажана вагітність чи інші обставини, принципово важливі для дорослого;

3. Дуже часто причиною жорстокого ставлення до дитини є нестача елементарних знань про дитячий розвиток. Очікування, що двохмісячна

дитина відреагує на покарання, а в шість місяців може стежити за своїм сечовим міхуром і випорожненнями, наївно, адже дитина не може контролювати ці процеси ні фізіологічно, ні психічно. Не знаючи цього, батьки можуть покарати дитину;

4. Модель домашнього насильства зазвичай передається з покоління в покоління. Жорстоке покарання не вважають насильством щодо дітей, а розглядають як сімейні традиції [1].

Отже, причини та фактори виникнення сімейного насильства над дітьми можуть бути різноманітними, але завжди знаходяться в колі конкретної сім'ї.

В основному це стереотипність жорстких відносин, які вважаються правильними і передаються від покоління до покоління, нездатність, внаслідок низької педагогічної культури, вирішувати конфлікти конструктивним шляхом та велика кількість малозабезпечених сімей.

Література

1. Волгина Н. Жестокость в семье. – Режим доступу: <http://www.soprotivlenie.org/?id=120&cid=13&t=v>

2. Гончарова Т. В. Насильство дітей у сім'ї: умови, причини й фактори виникнення // Соціальна педагогіка: теорія та практика № 4, 2010

3. Закон України "Про попередження насильства в сім'ї" № 2789 – з від 15 листопада 2001.

НАРАТИВ ЯК МЕТОД СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Студентка IV курсу *Тимченко М. С.*

Науковий керівник: *Борисюк С. О.*

Актуальність теми: зумовлюється тим, що ми можемо виявити акцентуацію і спрямованість особистості на певну сферу життєвих завдань; при наявності отриманих даних про майбутню особистості ми можемо "керувати" наступними діями в позитивну сторону таких сфер як: сім'я, професія, здоров'я, соціально-педагогічна діяльність, контакти.

Мета дослідження: особливості вивчення за допомогою нарративу життєвих цінностей студентів.

Наратив (від лат. розповідь, оповідання) – напрям соціально-психологічних досліджень, що вивчає "оповідальну поведінку людської поведінки", тобто, характер взаємодії людини з власним досвідом через оповідання через нього. Поведінка і досвід людини є означеним, і для того, щоб зрозуміти себе та інших, ми повинні з'ясувати систему та структури значень, які створюють наш внутрішній світ, нашу ментальність. Особистість не лише розуміє себе за допомогою мови, а й конструює себе у мовленні [10,3-7; 21].

Наративний аналіз привернув увагу до активних міжособистісних та внутрішньоособистісних процесів, за допомогою яких людина осмислює історію власного життя.

Текст оповідальний (наратив) організовує структуру та артикулює життєвий досвід людини. Намагаючись осмислити власний досвід, оповідати про нього іншому, ми накладаємо на нього ті чи інші наративні структури, що виступають у вигляді відповідних інтерпретаційних рамок [10,3-7; 21].

Світ, в якому ми живемо та діємо, – сконструйований нами (свідомо чи несвідомо) світ, до якого ми адаптовані, який є зручним та передбачуваним. Конструюємо ми цю "дійсність другого порядку" на основі культурних моделей, виходячи із власного досвіду – як особистого, так і спілкування з іншими. Цінності, звичаї, закони, розподіл праці та інше, що створює наші соціальні реальності, конструюється представниками культури в процесі їхньої взаємодії. Спільноти конструюють ті інтерпретаційні рамки, які ми засвоюємо в процесі соціалізації і які накладаємо на реальність, намагаючись збагнути її.

Наратив (оповідальний текст) є досить гнучкою моделлю, яка дозволяє нам осмислити реальність, пристосовуючись до неї, оскільки він сам є частиною цієї реальності. Він діє як відкрита та здатна до змін дослідницька рамка, що дозволяє нам наблизитися до меж реальності, яка вічно змінюється та вічно відтворюється (Брокмен, Харре). Крім того наратив надає узгодженість та впорядкованість людському досвіду, а також змінює цю впорядкованість, коли досвід або його осмислення змінюється.

Ю.М. Лотман зазначає, що текст є важливим засобом не лише само розуміння, але і саморозвитку особистості. Інакше кажучи, коли щось повідомляється про певну життєву подію, наприклад, утруднення, конфлікт, намір, страх, зазвичай це набуває форми наративу. Повідомлення будується у формі історії, яка розповідається за певними правилами. Тобто, відповідаючи на запитання, яким чином люди намагаються усвідомити власний досвід, як вони оформлюють при цьому власні страхи, сподівання, як долають утруднення, суперечності та конфлікти, ми повинні відповісти: оповідаючи історії (Брокмейер, Хараре) [10,10].

З огляду на це, доцільним буде використання наративного методу для дослідження особливостей постановки життєвих завдань, оскільки він дасть можливість описати своєрідність процесу постановки життєвих завдань студентами з різними моделями соціально-психологічної зрілості. Для цього в емпіричній частині дослідження ми запропонували досліджуваним написати твір на тему: "Я і Моє майбутнє".

В процесі пізнання власного "Я" особистість, ставлячи перед собою ті чи інші завдання, тим самим намагається структурувати хаос, яким є для неї власне майбутнє[7],

Отже, формулювання теми твору як "Я і Моє майбутнє" дає можливість виявити сфери, в яких відбувається постановка та реалізація життєвих завдання, контекст, в якому вони ставляться, ставлення особистості до них,

їх енергетичну насиченість та інші особливості. Така позиція відкриває перед досліджуваним широкі можливості творчого підходу до постановки життєвих завдань, а досліднику допомагає проаналізувати цей динамічний конструкт за виділеними ним параметрами.

Обробку творів ми здійснювали за допомогою контент-аналізу. Ми виокремили категорії аналізу. У нашому дослідженні у ролі категорій аналізу виступають параметри життєвих завдань. Параметр є показником, який допомагає виявити особливості постановки життєвих завдань студентами. Теоретичною основою їх виокремлення стали дослідження, в яких вивчаються характеристики життєвих завдань, їх критерії, параметри.

У процесі контент-аналізу студентських творів ми дійшли висновку, що доцільним буде працювати з такими параметрами життєвих завдань, як загальна оцінка майбутнього (ставлення до нього), часова перспектива, деталізованість життєвих завдань (чіткість бачення майбутнього), цілісність бачення життя, новизна (креативність) життєвих завдань, сфери постановки життєвих завдань.

У дослідженні брало участь 22 студенти, віком від 17 до 18 років, I курсу природничого факультету Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Результати дослідження показали:

позитивно ставляться до свого майбутнього – 63%;

нейтрально відносяться – 37%;

немає студентів, які б негативно ставилися до свого майбутнього.

Це непогані результати, оскільки позитивна налаштованість допоможе студентам у майбутньому досягнути поставлених цілей.

А також щодо поставлених життєвих цілей, ми отримали наступні результати:

більш за всього розвинена професійна сфера – 55%;

створення сім'ї становить – 36%;

важливість контактів і спілкування – 7%;

суспільно-політична діяльність – 2%;

сфера здоров'я на даному етапі життя є менш важливою – 0%.

А з віком пріоритети можуть змінюватися, але проєкція свого майбутнього на папері може принести свої успіхи, особистість буде прагнути до цього, якщо ставлення до майбутнього позитивне, то і в "теперішньому" особистість буде прагнути до кращого майбутнього і буде працювати для майбутнього, якщо є це є усвідомленими процесами, оскільки "Майбутнє починається сьогодні!".

Література

1. Березко І.В. Наратив майбутнього як складова автонаративу та його місце у структурі розуміння та інтерпретації власного досвіду особистості / І.В. Березко / Актуальні проблеми психології: Психологічна герменевтика / За ред. Н.В. Чепелевої. - К.: ДП "Інформаційно-аналітичне агентство", 2010. - Том 2, вип. 6. - 194.

2. Борисюк С.О., Конончук А.І., Яковець Н.І., Щербина Ю.М. Методологія і методи соціально-педагогічних досліджень в першоджерелах, лекціях та практичних завданнях.- Ніжин,2002. ст.- 32-35; 51-53; 77-78; 90-92; 139-140
3. Загвязинский В.И. Методология и методика дидактического исследования. – М.: Педагогика, 1982.- 159с.
4. Організація наукових досліджень / Програма курсу і методичні рекомендації для студентів психолого-педагогічного факультету. Полтава: ПДПІ ім. В.Г.Коваленка, 1969. – 35с.
5. Степанов О.М.Психологічна енциклопедія. - Київ:Академ видав, 2006. ст. – 175.
6. Кляпець О.Я. Дослідження впливу психологічних особливостей студентів на постановку ними життєвих завдань, пов'язаних із шлюбом та сім'єю / О.Я. Кляпець / Актуальні проблеми психології: Психологічна герменевтика / За ред. Н.В. Чепелевої. – К.: ДП "Інформаційно-аналітичне агенство", 2010. – Том 2, вип.6. –194 с.
7. Титаренко Т.М. Наративні практики організації особистісного майбутнього / Т.М. Титаренко / Наукові студії із соціальної та політичної психології. Випуск 22(25). – Київ, 2009. – С. 11–18.
8. Троцук И. В. Нарратив как междисциплинарный методологический конструкт в современных социальных науках / И.В. Троцук // Вестн. РУДН. Сер.: Социология. – 2004. – № 6–7. – С. 56–74.
9. Наративні психотехнології / Чепелева Н.В., Смульсон М.Л., Шиловська О.М., Гуцол Ф.Ю.; заг. ред. Чепелевої Н.В. – К.: Главник, 2007. – 146 с.
10. Основи психосемантики (за наративними технологіями). / Черпелєва Н.В., Смульсон М.Л., Шиловська О.М., Гуцол С.Ю.; за заг. ред. Черпелєвої Н.В. – К.: Главник, 2008. – с. 3-7; 21-22.
11. Ядов В.А. Социологическое исследование: методология, программа, методы. – М.: 1972. – 246с.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ МОЛОДІЖНОЇ СУБКУЛЬТУРИ

Студентка ІІІ курсу **Федоренко В.І.**
Науковий керівник: к.пед.н., доц., **Хлєбїк С.Р.**

Актуальність. В умовах розвитку демократії в Україні та постмодернізації суспільства відбувається зниження соціального контролю, послаблення традиційного впливу соціального середовища на світогляд та поведінку молоді, що сприяє популяризації молодіжних субкультур у державі.

В Україні лише 2 % молоді перебувають в офіційно зареєстрованих молодіжних організаціях і понад 25,5 % – у неформальних угрупованнях. Представники різноманітних субкультур намагаються виразити свою індивідуальність, тому все більше підлітків у всіх країнах світу приймають ту чи іншу субкультуру.

Субкультура – одне з базових понять культурології, яке означає систему цінностей, настанов, способів поведінки та життєвих стилів певної соціальної групи, яка відрізняється від основної, домінантної в суспільстві культури, хоча і пов'язаної з нею.

Кожен представник субкультури приймає норми, цінності, стиль життя за зразок свого існування. Однак паралельно з цим існують і зовнішні атрибути, які засвідчують належність до певного угруповання, як, наприклад, жаргон (сленг), зачіска, одяг, зовнішній вигляд тощо. Для хіпі характерне, зокрема, довге волосся, для панків – вистрижена голова зі смугою по середині, яка називається "ірокез", скінхеди своїм взуттям уважають тільки черевики фірми "Dr. Martins", а байкери не визнають черевиків і воліють ходити в шкіряних чоботах з кованою підошвою.

Поняття молодіжної субкультури теоретично нічим не відрізняється від опису субкультури загалом. Спільним є те, що учасниками молодіжних субкультур є в основному молодь [1].

Стан розробленості проблеми у науковій літературі:

Вивчення субкультур – відносно новий напрямок, що активно розвивається у вітчизняних гуманітарних науках. За останні два десятиріччя з цієї тематики найбільш численними є дослідження молодіжної субкультури, що розкривають соціально-філософські (С.І. Левікова), естетичні (Е.А. Раманаускайте), соціологічні (Д.В. Петров), лінгвокультурологічні (М.А. Солодова), соціально-управлінські (Г.М. Іващенко), соціально-психологічні (Л.В. Шабанов) аспекти даного феномена. Вивчено також окремі різновиди молодіжних субкультур (І.І. Клявін, Б.В. Купріянов, А.Е. Подобіна, С.В. Родіонов, Т.Б. Щепанская), процеси їх становлення (І.Е. Петрова), взаємодія молодіжних субкультур із соціальними інститутами (А.А. Артюх, С.А. Вороніна) та формами суспільної свідомості (Ю.А. Сошин), регіональні характеристики субкультурної диференціації молоді (М.В. Блохіна).

Входження молоді до соціуму – складний, багатоетапний процес, кожний щабель якого відзначається своєрідністю змісту, механізмами здійснення та провідними агентами. На цей процес впливає здійснюють чимало чинників, серед яких важливіше місце посідають кардинальні політичні, економічні і соціальні зміни, що відбуваються в державі. Зазначене підтверджують численні дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців (Г.В. Андрєєва, С.А. Белічева, А.А. Бодальов, В.І. Завязинський, М.П. Зайцев, І.Д. Зверєва, А.Й. Капська, Л.Л. Коваль, Р. Мертон, А.В. Мудрик, Н.М. Лавриченко, О.М. Леонтьєв, А.В. Петровський, С.В. Савченко, Е.М. Сорочинська, С.Р. Хлебик, С.Я. Харченко та інші), у яких вони наводять свої міркування щодо науково-термінологічного значення поняття "соціалізація", етапів особистісного та соціального розвитку індивіда тощо.

Мета: дослідити особливості та прояви (вияви) соціалізації підлітків в неформальних субкультурах; їх вплив на вибір життєвих орієнтирів особистості.

Завдання: розкрити теоретичні основи соціалізації підлітка в неформальних молодіжних субкультурах.

Основний зміст:

Підлітковий вік, особливо з 13-15 років – це вік формування моральних переконань, принципів, якими підліток починає керуватися в своїй поведінці. У цьому віці з'являється інтерес до світоглядних питань, таким, як виникнення життя на Землі, походження людини, сенс життя. Моральні переконання підлітка складаються під впливом навколишньої дійсності. Вони можуть бути помилковими, неправильними, спотвореними. Це має місце в тих випадках, коли вони складаються під впливом випадкових обставин, дурного впливу вулиці, неблаговидних вчинків.

У тісному зв'язку з формуванням моральних переконань молодих людей складаються їх моральні ідеали. У підлітка молодшого віку в якості ідеалу виступає образ якої-небудь конкретної людини, в якій він бачить втілення якостей, які він високо цінує. З віком у молодій людині спостерігається помітний "рух" від образів близьких людей до зображень осіб, з якими він безпосередньо не спілкується. Старші підлітки починають пред'являти більш високі вимоги до свого ідеалу. У зв'язку з цим вони починають усвідомлювати, що оточуючі, навіть дуже улюблені та шановані ними, в більшості своїй самі звичайні люди, гарні і гідні поваги, але не є ідеальним втіленням людської особистості. Тому в 13-14 літньому віці особливе розв'язок набувають пошуки ідеалу за межами близьких родинних стосунків.

Причини, які сприяють приходу неповнолітніх у неформальні групи, такі:

1) вікова потреба підлітків і юнаків у відособленні, автономізації, що проявляється у прагненні до самостійності, незалежності, пошуку можливості самореалізації, які є основними причинами виникнення різноманітних неформальних об'єднань;

2) захист у різних його проявах – психологічному, фізичному, моральному, матеріальному; відчуття захищеності, набутого в групі, підвищує самооцінку підлітка, упевненість у собі;

3) доступ до інформації, яку підліток не отримує в сім'ї чи школі;

4) емоційно насичене спілкування, задоволення від групової діяльності;

5) чесність, відвертість, щирість відносин у групі ровесників.

6) можливість подолання внутрішнього конфлікту особистості та конфлікту в мікросоціумі. насамперед у сім'ї, тобто відсутність уваги й розуміння з боку дорослих посилює вплив формальних і неформальних колективів;

7) гедонізм (прагнення до отримання максимально сильних приємних відчуттів).

8) бажання підлітків компенсувати недоліки спілкування, які закладені в традиційних структурах навчальних закладів.

Слід відзначити: у дослідженні, проведеному під керівництвом Н. Ю. Синагіної, на запитання про причини, які могли б привести підлітка в неформальну групу, були такі відповіді: на першому місці – самотність – (27 %) і незрозуміння батьків (24 %). Сюди можна віднести конфлікти між батьками, на які вказали 20% опитуваних. Респонденти виділяють риси

характеру, які подобаються їм у підлітках неформальних груп: уміння відстояти себе (54 %); сміливість (40 %); незалежність (53 %) [1].

Внаслідок впливу субкультури можна виділити три ймовірних наслідки для соціалізації підлітка:

позитивна тенденція (освоєння соціальних ролей у групі однолітків, соціальне та культурне самовизначення на основі соціальних проб і експериментування),

соціально-негативна (наркотизації, прийняття ідеології націоналізму, екстремізму, залучення до кримінальної способу життя),

індивідуально-негативна (мораторій на соціальне та культурне самовизначення, самовиправдання інфантилізму і ескапізму – "втечі" від соціальної реальності).

Головне, що дає молодіжна субкультура – самореалізуватися, суб'єктивно втілюватися, тобто оправдати своє перебування в цьому світі.

Висновки. Належність до тієї чи іншої субкультури – своєрідний спосіб продемонструвати дорослим свої погляди на життя. Зазвичай бажання належати до певної субкультури з віком зникає, а відтак до цього потрібно ставитися лише як до одного з етапів життя дитини. Слід відзначити, що майже всі підлітки проходять через певні групи – гуртки, секції, неформальні рухи.

Водночас можна погодитися, що молодіжні субкультури є не лише сходинкою на шляху до індивідуального становлення молодої людини як члена міні-суспільства, не лише іспитом на здатність до адаптації в сучасних умовах виживання, на здатність до успішного становлення в чинному суспільстві. Молодіжні субкультури – своєрідний експериментальний майданчик кожного суспільства, яке дозволяє собі їх мати [2]. У результаті цього з'являються пробні культурні моделі, які й становлять певний ціннісний досвід для всього людства та можуть увійти до складу майбутньої культури певного соціуму.

Література

1. Корпач Н. І. Молодіжна субкультура в сучасній Україні / Н.І. Корпач // Загальна педагогіка та історія педагогіки. 21, 2009. – С. 93 – 97.
2. Панагушина О. Є. Соціально-педагогічні проблеми соціалізації підлітків у неформальних молодіжних організаціях / О.Є. Панагушина// Соціальна педагогіка. №6. – 2009. – С. 3 – 9.
3. Череповська Н. Роль медіа-культури у формуванні молодіжних субкультур / Н.Череповська // Соціальний педагог. – № 11 (23). – 2008. – С. 51–63.
4. Г. О. Шулдик. Вплив субкультур на формування особистості в підлітковому віці/ Г.О. Шулдик// Проблеми загальної та педагогічної психології, т. XI, ч. 6, 2008. – С. 464 – 471.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО МОВЛЕННЄВОЇ ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Студентка IV курсу **Федоряко Ю.М.**
Науковий керівник: доц. Аніщук А.М.

У статті висвітлюються теоретичні положення мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі.

Ключові слова: мовленнєва готовність, мовленнєва підготовка, комунікативна готовність, оцінно-контрольні дії.

Актуальність. Загальна середня освіта України у XXI столітті зазнала радикальних змін. У зв'язку зпереходом на нову структуру і зміст навчання учнів початкової школи, у центрі уваги педагогів і науковців, основою всієї шкільної реформи постала проблема особистості дитини, її інтереси й здоров'я, її гармонія з навколишнім світом. Тому особливого значення і важливості набуває концепція дошкільної освіти, орієнтована на особистість дитини, зокрема, те, що всі діти п'ятирічного віку мають пройти підготовку до школи.

Провідне місце у формуванні готовності дітей дошкільного віку до навчання у школі посідає мовленнєвий розвиток дітей, зокрема багатий словник, уміння вільно спілкуватись із однолітками та дорослими, зі знайомими й незнайомими співрозмовниками; виявляти ініціативу в різних ситуаціях; доречно використовувати етичні норми спілкування.

Однак, спостереження науковців за мовленнєвим розвитком дітей, які вступають до школи, свідчать про недостатність мовленнєвої підготовки за всіма мовними розділами. Особливо це стосується дітей, які не відвідували дошкільні навчальні заклади (ДНЗ).

Мовленнєва готовність дітей до навчання в школі, як лінгводидактична проблема, досліджувалася низкою російських (А.Арушанова, Г. Белякова, Д.Ельконін, Л.Журова, А.Маркова, Ф.Сохін, Є.Струніна, О.Усова, О.Ушакова та ін.) та українських учених (А.Богуш, М.Валушенко, А.Іваненко, Г.Ніколайчук, Л.Калмикова, О.Хорошковська та ін.) в різних напрямках, а саме:

- змістовий аспект навчання дітей 6-7 років рідної мови та мовленнєвої підготовки до школи (А.Богуш, М.Вашуленко, Н.Орланова, Л.Пеньєвська, О.Усова., О.Ушакова та ін.),
- формування граматично правильного мовлення (А.Арушанова, К.Крутії, Н.Лопатинська, Н.Маковецька, Г.Ніколайчук, Ф.Сохін та ін.),
- виховання звукової культури мовлення та навчання грамоти (Д.Ельконін, Л.Журова, А.Іваненко та ін.),
- збагачення словника дітей (В.Савельєва, Є.Струніна та ін.),
- комунікативний розвиток дитини (Л.Айдарова, Л.Калмикова, А.Маркова, Т.Піроженко та ін.).

Мета статті: розкрити особливості формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі.

Завдання статті:

1. Розкрити сутність понять поняття "мовленнєва підготовка", мовленнєва готовність", комунікативна готовність".

2. Проаналізувати особливості формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі.

А.Богуш, М.Валушенко, А.Іваненко, Г.Ніколайчук, Л.Калмикова та інші науковці виокремлюють поняття: мовленнєва підготовка і мовленнєва готовність дітей до навчання у школі. Мовленнєва підготовка охоплює увесь період перебування дітей в дошкільних навчальних закладах і обумовлюється програмами з розвитку мовлення та навчання дітей рідної мови. Отже, мовленнєва підготовка – це змістовий аспект навчання рідної мови.

Л.Калмикова зазначає, що поняття "мовленнєва підготовка" використовується у двох значеннях:

1) загально-мовленнєва підготовка – розвиток навичок усного мовлення, навичок використання одиниць мови для мислення, спілкування;

2) спеціальна мовна (мовленнєва) підготовка – пропедевтика вивчення мови, початкове усвідомлення її знакової системи, формування основ спеціальних умінь у галузі читання, письма, аналіз мовних явищ.

На думку автора на шостому році життя дитини здійснюється спеціальна підготовка, що починається з повідомлення дітям елементарних знань про мову формування початкових спеціальних мовленнєвих умінь. По її закінченні діти повинні оволодіти читанням й елементами письма [5].

Як зазначає А. Богуш, мовленнєва підготовка дітей до школи включає вдосконалення комунікативних форм і функцій мовленнєвої дійсності, формування її усвідомлення [4].

Мовленнєва підготовка дітей до школи у практиці сучасних ДНЗ представлена нормативними документами, а також програмами дошкільного закладу та початкової школи.

Державним стандартом дошкільної освіти є Базовий компонент дошкільної освіти. Це зведення норм і положень, що визначають державні вимоги до рівня освіченості і вихованості дітей дошкільного віку. Він визначає кінцевий показник компетентності дитини на час її виходу з дошкільного закладу і вступу до школи; забезпечує єдність освітньо-виховного простору є основою для створення базової і варіантних програм [1].

У Базовому компоненті визначено і напрями мовленнєвого розвитку дітей, які є орієнтовними показниками мовленнєвої компетенції випускника дошкільного закладу.

Базовий компонент вимагає від дитини певного рівня мовленнєвої освіченості, тобто компетентності, передбачає навчання дітей різних видів мовленнєвої компетенції вже з раннього віку з тим, щоб до кінця дошкільного віку дитина засвоїла відповідні знання, вміння, навички, необхідні їй для спілкування.

За словами Ф.Сохіна, завдання мовленнєвого спілкування складається з спеціальних часткових завдань:

- виховання звукової культури мовлення,

- збагачення, закріплення і активізація словника,
- вдосконалення граматичної правильності мовлення,
- формування розмовного (діалогічного) мовлення,
- розвиток зв'язного мовлення,
- виховання інтересу до художнього слова,
- підготовка до навчання грамоти [6].

Під *мовленнєвою готовністю* дітей до навчання у школі вчені А.Богуш, М.Вашуленко, В.Гербова, Л.Дейниченко, А.Іваненко, Н.Орланова розуміють сформованість навичок усного мовлення, навичок використання одиниць мови для мислення, спілкування; усвідомлення знакової системи мови, спеціальні вміння в галузі читання, письма, вміння аналізувати мовні явища [3]. Мовленнєву готовність старших дошкільників до школи також розглядають як наявність у них певної суми знань і уявлень про довкілля; достатній лексичний запас, оволодіння чистою і правильною звуковимовою, граматичною правильністю мовлення; володіння фонетичним сприйманням і звуковим аналізом слів, вміння послідовно і зв'язано висловлюватися, переказувати тексти, будувати розповіді, уміння виразно слухати інших, виправляти мовні помилки (сформованість оцінно-контрольних дій), доповнювати відповіді однолітків.

Мовленнєва готовність дітей до школи включає такі компоненти:

- знання про навколишню дійсність;
- змістова сторона мовлення;
- рівень розвитку мовленнєвих навичок (достатній словник, правильна звуковимова, граматична правильність мовлення, діалогічне й монологічне мовлення);
- висока мовленнєва активність дітей;
- якість мовленнєвих відповідей; оволодіння елементарними оцінно-контрольними діями у сфері мовленнєвої діяльності

Л. Дейниченко відзначає, що однією з важливих проблем із погляду готовності дітей до навчання у школі, є вивчення всіх аспектів їхнього мовленнєвого розвитку. Автор, досліджуючи проблему розвитку форм і функцій мови, дійшла висновку, що найсприятливішою ситуацією для розвитку й усвідомлення регульовального мовлення є спільна навчальна діяльність дітей під керівництвом дорослого [2].

Комунікативна готовність – це комплексне застосування дитиною мовних засобів (міміка, жести, рухи) з метою комунікації, вміння адекватно, практично користуватися мовою в конкретних навчальних і навчально-побутових ситуаціях, уміння самостійно орієнтуватися у ситуації спілкування; ініціативність спілкування [2].

Без мовленнєвого спілкування, вважає Ф.Сохін, неможливий повноцінний розвиток дитини, тому завдання навчання рідної мови, розвитку мовлення постає як одне з провідних у всебічному розвитку дошкільника. Отже, його розв'язання багато в чому сприяє підготовці дітей до навчання у школі [6].

Науковці виділяють такі особливості формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі:

- формування свідомого лінгвістичного ставлення до мовлення;
- формування оцінно-контрольних дій;
- формування умінь самостійно орієнтуватися у ситуації спілкування;
- формування комунікативних умінь та навичок.

Підготовка дитини-дошкільника до школи, підкреслює автор, висуває нове завдання у навчанні мовлення: формування свідомого лінгвістичного ставлення до мови, мовлення як особлива дійсність і її елементи стали предметом усвідомлення дитини, її свідомої діяльності [6].

Засвоєння дошкільниками рідної мови передбачає формування практичних мовленнєвих навичок, удосконалення комунікативних форм і функцій мовленнєвої діяльності, а також формування усвідомлення мовленнєвої дійсності, що можна назвати "лінгвістичним розвитком дитини". Ф.Сохін зазначає, що усвідомлення дошкільниками мовлення, формування уявлень про слово, засвоєння його семантики, виокремлення мовних засобів виразності й образності мовлення сприяють засвоєнню рідної мови в дошкільному закладі і таким чином розв'язують проблему підготовки дитини до школи з точки зору її мовленнєвого розвитку [6].

Особливе місце в мовленнєвій підготовці дітей до школи А.Богуш відводить формуванню у дитини оцінно-контрольних дій в мовленнєвій діяльності.

Оцінна дія – це насамперед конкретне висловлювання, яке відбиває певне ставлення дитини до предмета, оцінки на основі аналізу процесу (чи результату) діяльності; це мовленнєва дія, в якій розкриваються мотиви, що спонукають дитину дати саме таку оцінку; це аналіз процесу діяльності, зіставлення результату діяльності із заданими вимогами, зразком, еталоном.

Контрольні дії, за вченою, – це свідоме регулювання дитиною мовленнєвої діяльності з метою попередження, констатації і виправлення мовленнєвих помилок, а також забезпечення відповідності результатів навчальної діяльності запропонованому (або складеному самостійно) плану, вимогам, зразку нормам вимови [2].

Навчання дітей оцінно-контрольних дій запобігає новим помилкам в активній практиці дошкільників, формує своєрідний імунітет, виховує звички граматично правильного мовлення, що позитивно впливає на оволодіння дитиною у школі писемним мовленням, підвищує її грамотність. Помилка, яку дитина помітить і виправить сама, на думку К.Д.Ушинського, залишає в ній глибокий слід, завдяки чому дитина більше не повторить цю помилку.

Успіх формування оцінно-контрольних дій, за даними дослідження, залежить від характеру мовленнєвого висловлювання, сфери мовленнєвої діяльності, кількості помилок і навчальних занять, оцінної ситуації, віку дітей, ступеня засвоєння ними фонетичної і граматичної правильності мовлення, особливості процесу запам'ятовування.

Формування комунікативної компетентності спрямоване на розвиток культури мовленнєвого спілкування, мовленнєвого етикету та етичних норм спілкування.

Кінцевою метою роботи з розвитку мовлення в дошкільному закладі є формування культури спілкування, тому завданнями формування комунікативної компетентності в дітей дошкільного віці є: а) розвиток комунікативних здібностей дітей відповідно до кожного вікового періоду – емоційне спілкування з дорослими, спілкування з однолітками, ініціативне спілкування із співрозмовником; б) засвоєння ввічливих форм спілкування, розвиток мовленнєвого етикету; в) формування культури мовлення; г) формування культури спілкування.

Висновок. Таким чином, підготовка дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі сприяє формування свідомого лінгвістичного ставлення до мовлення; формування оцінно-контрольних дій; формування умінь самостійно орієнтуватися у ситуації спілкування; формування комунікативних умінь та навичок.

Проте проведене дослідження не вичерпує всіх відомостей з даного питання. Перспективи подальшого вивчення проблеми вбачаємо у вивченні мовленнєвої готовності дітей, які не відвідують ДНЗ.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. – К., 1998. – 47с.
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика: [навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів] / Алла Богуш. – Запоріжжя.: Просвіта, 2000. – 216с.
3. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: [монографія] / Алла Михайлівна Богуш. – К.: Слово, 2004. – 376 с.
4. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Хрестоматія. Частина I та II: [навч. посібник для студентів вищих пед. навч. закладів] / Алла Богуш. – К.: Видавництво дім "Слово", 2005. – 720 с.
5. Калмикова Л.О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психолінгвістичний та лінгвометодичний аспект: [навч. посібник для студентів вищих пед. навч. закладів] / Л. О. Калмикова – К.: НМЦВО, 2003. – 320 с.
6. Сохин Ф.А. Подготовка детей к школе в детском саду: [пособие для воспитателя дет.сада] / Феликс Сохин. – М.: Педагогика, 1978. – 223 с.

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У ЗНЗ

Студентка V курсу **Хоменко А.П.**
Науковий керівник: **Качалова Т.В.**

У часи побудови державності України надзвичайно важливе значення має підготовка підростаючого покоління до трудового життя, адже без гідної зміни народ не матиме майбутнього. Завдання підготовки молодого

покоління до практичної діяльності поставало перед народами й цивілізаціями завжди, але в різних соціально-економічних формаціях по-різному. При цьому кожного разу профорієнтаційна робота наповнювалась новим змістом і набувала нових форм реалізації на практиці.

Актуальність означеної проблеми набуває все більшої ваги у сучасних умовах, адже сучасний діловий і професійний світ гостро потребують професійно мобільних людей, які готові приймати зв'язані самостійні рішення й нести відповідальність за їхнє втілення, здатні успішно й ефективно реалізовувати себе в соціально-економічних умовах, що швидко змінюються. Проте, важливо зазначити, що на сьогодні випускники загальноосвітніх шкіл є найменш підготовленими до вимог сучасного глобалізованого світу і стикаються на стадії дотрудової соціалізації із серйозними проблемами [3].

Аналіз практики профорієнтаційної роботи соціальних педагогів у загальноосвітній школі свідчить, що зміст, форми й методи професійної орієнтації сьогодення не відповідають її спрямованості на сучасні професії та не забезпечують досягнення мети – формування конкурентоспроможної соціально-успішної особистості як суб'єкта соціально-професійного самовизначення. У зв'язку з цим *метою публікації є висвітлення роботи соціального педагога з профорієнтації школярів. Таким чином, основним завданням даної публікації є теоретичне обґрунтування ролі соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу у профорієнтаційній роботі новітніх технологій та їх можливостей використання у профорієнтаційній роботі соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу.*

Профорієнтаційній проблематиці присвячені дослідження філософів, соціологів, психологів і педагогів, зокрема К.Альбуханової-Славської, О.Грیشнова, О.Давидова, Г.Костюка, В.Левіна, Т.Ніколаєва та інших. Соціально-психологічна готовність учнів до свідомого вибору професії розглянута в дослідженнях О.Вітковської, Ю.Гільбуха, М.Гінзбурга, Л.Мітіної та інших. Проте, наукові дослідження цього напрямку потребують переосмислення й оцінки з позиції завдань сьогодення [2].

Узагалі, сучасна школа навчає дитину, як скласти життєву програму (са-мопрограмування), як пізнати себе (самопізнання), як справедливо оцінювати себе (самооцінка), як бачити світ (пізнання світу), як визначити мету власного життя (цілерозуміння), як здійснити самоаналіз (рефлексія). Виходячи з цього, ми вбачаємо *місію соціального педагога в такому:*

а) допомогти освітнім установам, завдання яких в умовах сучасного проблемного стану середовища соціалізації дітей і підлітків в Україні ускладнилися, забезпечити формування в учнів комплексу соціальних знань й умінь, необхідних для самопізнання, формування нормативної соціальної поведінки, оптимального вибудовування їх стосунків з оточенням;

б) проявляти творче терпіння, допомагати дитині в самопізнанні та самореалізації [1].

Соціальний педагог сам створює середовище своєї діяльності, організовуючи учнів і педагогічно підтримуючи процеси їх соціалізації й розвитку.

При цьому діяльність самого соціального педагога також повинна перебувати в постійному розвитку та зміні – це стосується постійного оновлення її змісту, появи нових методів, удосконалення форм організації соціально-педагогічної діяльності з її гнучкістю й великими компенсаторними резервами. Ця діяльність не витримує за своєю суттю непрофесіоналізму, тому що ціна цього – це життя дітей, їх соціальна захищеність [4].

Спираючись та аналізуючи дослідження що було проведено в м. Ніжині гімназії №3 щодо профорієнтації соціального педагога зі старшокласниками можна констатувати, що у старшокласників в загалі немає уявлення що являє собою профорієнтація. Та більше занепокоєння викликає те, що старшокласники тільки в період з 30.01.12 по 19.02.12 року дізналися, що є соціальний педагог в гімназії.

Всього респондентів досліджено зі старшокласників 121 особа. З яких 70 учнів 9 класів, 34 учня 10 класів та 17 учнів 11 класу. В даній гімназії класи розподіляються за профілем підготовки: гуманітарні та біологічний 9-В клас.

Було проведено опитування із запитаннями: Хто з вашої школи проводить профдіагностику щодо вибору Вами майбутньої професії?

- ❖ класний керівник;
- ❖ соціальний педагог;
- ❖ психолог;
- ❖ завуч з виховної роботи;
- ❖ вчителі;
- ❖ ніхто.

Проаналізувавши дані, було виявлено, що 80% респондентів обрали відповідь що ніхто дану роботу не проводить, лише класний керівник та вчителі розподілили по 10% опитуваних. Вся профорієнтація закінчується не встигнувши розпочатися двома стендами біля буфету та терміналом профорієнтації. В кабінеті соціального педагога – взагалі відсутня.

Хто із перерахованих вище спеціалістів знайомить Вас із рейтингом професій в нашому суспільстві?

На дане запитання 100% всіх респондентів не змогли дати відповідь.

Оскільки як такого загального рейтингу кращих вузів України, а особливо найнеобхідніші професії старшокласникам не надавався. Соціальний педагог гімназії зборів зі старшокласниками не проводив, у загальному плані роботи на рік не згадується про профорієнтацію взагалі. Робота спрямована більш на практичного психолога оскільки дана особа посідає дві професії соціального педагога та практичного психолога. Це можливо сприяло до професійного вигорання як соціального педагога або ж не компетентність особи.

Діяльність соціального педагога школи, у якій би сфері вона не здійснювалася, повинна орієнтуватися на активізацію сутнісних сил самої дитини, на "педагогізацію середовища", гармонізацію взаємодії людини й соціального середовища, на позитивну співпрацю із соціумом, на формування соціального добробуту в школі для дітей. Соціальний педагог покликаний прийняти *конкретні* заходи, щоб типи зв'язку середовища й особистості школяра допомогли йому розвивати в собі самостійність і соціальну відповідальність, ініціативність і відчуття потреб інших.

То 15.02.12 року було проведено презентацію магістранткою Хоменко Анною Петрівною та студентами другого курсу Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, факультету психології та соціальної роботи, спеціальності соціальна педагога та практична психології. В якій зазначили головні аспекти профорієнтації та головні умови на які повинні спиратися старшокласники у виборі майбутньої професії.

Отже, адекватний вибір професії й стійка мотивація до обраної професійної діяльності сприяють успішній адаптації молодих спеціалістів в обраній професії. У свою чергу, успіх професійного самовизначення молоді залежить від ефективності діяльності спеціаліста – соціального педагога школи який надає допомогу старшокласникам на етапі вибору професії. Підсумовуючи, можемо стверджувати, що людина, яка обрала професію соціального педагога, та вирішила працювати в школі повинна бути професіоналом своєї справи оскільки в її руках долі майбутнього покоління і процвітаючої нації ганих спеціалістів обраних професій взагалі.

Література

1. Опачко М.В. Теорія і практика профорієнтаційної діяльності педагога [навчально-методичний посібник] / Опачко М.В., Сагарда В.В. – Ужгород: Видавництво УжДУ, 2000.- 114с

2. Отрошенко Н.Л. Сутність профорієнтаційної діяльності соціального педагога загальноосвітньої школи / Н. Л. Отрошенко // Соц. педагогіка: теорія та практика. – 2007.,-С. 91 – 98.

3. Отрошенко Н. Л. Профорієнтація учнів загальноосвітньої школи як соціально-педагогічна проблема / Н. Л. Отрошенко // Науковий портал Донбасу: електрон, журн. Луган. нац. пед. унту імені Тараса Шевченка. – 2007.

4. Пляшник Л. Робота соціального педагога із профорієнтації учнів / Пляшник Л. // Соціальний педагог. – 2010. – січень №1. – С. 50–57.

ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ НЕГАТИВНИХ ПРОЯВІВ У ПОВЕДІНЦІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Студентка IV курсу **Чворда А.В.**
Науковий керівник: доц. Пихтіна Н.П.

У статті розкриті основні причини та фактори виникнення негативних проявів у поведінці дошкільників, проаналізовано та виділено чотири групи порушень поведінки на основі чинників, що їх зумовлюють, також описані рівні та напрямки профілактичної роботи з дітьми, що мають негативні прояви у поведінці.

Актуальність. З кожним роком у нашій країні зростає кількість неблагополучних сімей, які характеризуються озлобленістю, жорстокістю, зневагою, застосуванням психологічного насилля по відношенню до дітей. Постійні суперечки, стреси негативно впливають на повноцінний всебічний розвиток дитини. Саме такі фактори сприяють формуванню таких негативних проявів у поведінці дитини як агресивність, тривожність, гіперактивність, лихослів'я, капризність тощо. Актуальність даної проблеми з роками набуває все більшого значення і все більше привертає увагу науковців. Проблемою виховання дітей, які мають негативні прояви у поведінці займається багато науковців, серед них найбільш відомі Козубовська І.В., Кочетов О.І., Мурашова Є.В., Марценківська І., Марценківський І., Оржеховська В.М., Федорченко Т.С. [2. с. 4]. Але на сьогодні деякі аспекти даної проблеми ще залишаються недостатньо вивченими. Особливо гостро в наші дні відчувається потреба у глибокому психолого-педагогічному аналізі негативних проявів у поведінці дошкільників, визначенні шляхів і засобів їх своєчасного запобігання та подолання, в чому і виявляється **актуальність даного дослідження.**

Метою дослідження є здійснення аналізу основних негативних проявів у поведінці дошкільників, умов їх виникнення та профілактики.

Відповідно до мети дослідження визначимо його завдання:

1. Охарактеризувати найбільш поширені у дошкільному віці негативізми та негативні прояви у поведінці дитини;
2. Проаналізувати чинники виникнення негативних проявів;
3. Розкрити основні умови профілактики негативізмів у дошкільному віці.

Викладення основного матеріалу. Розвиток та формування нового суспільства нерозривно пов'язані з розвитком нової людини. Дедалі більше наше суспільство хвилюють такі проблеми як духовність і доброта, честь і совість, любов до оточуючого. Виховання сучасних дітей покликане забезпечити їх всебічний розвиток та створити всі сприятливі для цього умови. Але як батьки так вихователі все більше уваги починають звертати на негативні прояви у поведінці дітей. Яка ж причина їх виникнення та як можна запобігти їх появі? Ці та багато інших питань хвилюють як батьків так і педагогів [1].

Дошкільний вік є найважливішим періодом для формування і становлення повноцінної, гармонійно-розвиненої особистості дитини. Вже в дошкільному віці закладається основа певного стилю поведінки дитини та формується відповідна життєва позиція. Тому дуже важливо знати можливі причини виникнення у неї відхилень у поведінці [3]. Науковці виокремлюють такі групи факторів виникнення відхилень у поведінці дітей дошкільного віку:

- біофізіологічні – соматичні та нервово-психічні захворювання, успадковані відхилення в розвитку організму, органічні ураження головного мозку тощо;

- індивідуально-психологічні – проблеми самооцінки, незрілість емоційно-вольової сфери та ін;

- макросоціальні – несприятливі мови функціонування суспільства в цілому;

- мікросоціальні – несприятливі впливи навколишнього оточення: насилля в сім'ї, низький культурний рівень батьків, гіперопіка дитини або повна відсутність уваги до неї.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми негативних проявів у поведінці дошкільників демонструє відсутність єдиної класифікації негативізмів. Тому усі негативні прояви доцільно об'єднати у чотири групи порушень поведінки на основі чинників, що їх зумовлюють:

I група: Негативні прояви поведінки зумовлені дефіцитом уваги з боку батьків та інших, в першу чергу соціально-значущих осіб (істерики, замкнутість, неслухняність)

Незадоволена потреба в увазі та особистій значущості є підґрунтям для формування негативізмів у поведінці дитини. Якщо дитина не отримує достатньої кількості уваги, яка необхідна для нормального розвитку малюка, вона знаходить власний спосіб її одержання, демонструючи неслухняність [4].

II група: Негативні прояви поведінки, зумовлені кризами психовікового розвитку (агресія, жорстокість, істерики)

Питання вікових криз в межах яких відбуваються зміни у поведінці, на нашу думку є досить актуальним у нашому суспільстві. З розвитком суспільства змінюються погляди на розвиток особистості, змінюються життєві пріоритети, стереотипи виховання. Дитину уже розглядають як особистість якій притаманні свої закони розвитку. Кожна дитина розвивається індивідуально, але так само кожній дитині притаманне переживання життєвої кризи. Вікові кризи – це неодмінна складова розвитку дитини, умова її переходу з однієї вікової сходинки на іншу. В кожному конкретному випадку вони перебігають по-різному – гостріше чи м'якше – і можуть викликати в дитячому організмі різні зміни, не завжди позитивні.

III група: Негативні прояви поведінки зумовлені неправильним вихованням (жадібність, замкнутість, неслухняність, дитячі страхи)

Сім'я була і лишається головним осередком, де відбувається становлення і розвиток особистості дитини. Саме батьки вводять маля в складний світ людських взаємин, навчають відрізнити добро від зла, правду від кривди. Уроки життя, здобуті в сім'ї мають величезну виховну силу, бо

дають їх найближчі люди. В контексті цієї проблеми Оржеховська В. та О. Пилипенко виділяють такі типові помилки сімейного виховання:

- дефіцит позитивного спілкування батьків з дітьми;
- відсутність у дорослих власних моральних позицій;
- організація життя в сім'ї, яка не сприяє формуванню позитивних моральних навичок;
- незнання і нерозуміння батьками внутрішнього світу дитини;
- недобррозичливе, грубе ставлення дорослих до дитини [1].

I V група: Негативні прояви поведінки зумовлені несприятливою адаптацією дитини до ДНЗ (сором'язливість, дитячі скарги, замкнутість)

Вступаючи до дитячого садка, дитина одночасно змінює місце свого перебування, соціальне оточення, умови розвитку, види діяльності. Якщо свідомість і поведінка дошкільника не підготовлені належним чином до цієї події, не виключена можливість виникнення в нього різного роду порушень і відхилень [3].

Психологічною основою негативних реакцій є незадоволення якихось надзвичайно істотних для дитини потреб соціального характеру: потреби в спілкуванні, і схваленні, в пошані, потреби в емоційному контакті – емоційному співзвуччі із значущим іншим (однолітком або близьким дорослим). Блокування потреби може стати джерелом глибоких переживань, які відповідно до їх усвідомлення дитиною сприятимуть виникненню у неї негативних тенденцій у поведінці. Як реакція на неуспіх (у досягненні бажаного) негативна реакція є компенсаторною, захисною. Вона допомагає дитині вистояти у складній для неї життєвій ситуації: в одних випадках за рахунок зовнішнього знецінення істотної для неї потреби, в інших – шляхом ствердження себе за рахунок показової недисциплінованості, капризності тощо [3].

Одним із шляхів попередження негативних проявів у поведінці дошкільників є здійснення профілактики. Усі профілактичні заходи можна розділити на три рівні: первинний, вторинний, третинний рівень [2].

Первинна профілактика спрямовується на збереження і розвиток умов, а також на попередження несприятливого впливу середовища на дитину. **Вторинна профілактика** розглядається як система заходів з виявлення та усунення конкретних недоліків сімейного, дошкільного виховання та інших чинників, що негативно впливають на розвиток дитини. **Третинна профілактика** – це сукупність заходів спрямованих на попередження переходу відхилень у поведінці в більш важку стадію [2]. Серед основних напрямків профілактичної роботи з дітьми, що мають негативні прояви у поведінці виокремлюють:

- профілактичну роботу з сім'ями;
- створення в освітньо-виховному закладі середовища, що перешкоджає появі негативізмів та негативних проявів у поведінці;
- превентивне навчання й виховання дітей.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що проблему відхилень у поведінці слід розглядати, як у контексті сімейного виховання так і суспільного. Серед факторів виникнення негативних проявів особливу увагу слід звернути на вплив навколишнього середовища на дитину. Сім'я та дошкільний заклад являються першими наставниками маленької дитини тому саме вони і мають закласти ті риси, які визначають у майбутньому моральне обличчя людини, її ціннісні пріоритети. Для того щоб успішно корегувати відхилення у поведінці дітей, треба добре знати фактори та обставини, які їх спричиняють. Але на жаль, як батьки так і педагоги пов'язують відхилення у поведінці з віковими особливостями дитини, що не завжди є вірно. Зміст проведеного дослідження не вичерпує усіх аспектів даної проблеми. Більш детального аналізу потребують питання щодо взаємодії сім'ї з ДНЗ з приводу попередження та корекції негативних проявів у поведінці дитини.

Література

1. Ладивір С. Найближчий соціум: розвиває чи руйнує? / С.Ладивір // Дошкільне виховання, 2010, №6. с.4-5.
2. Пихтіна Н. Новгородський Р. Профілактика та соціально-педагогічна робота з дітьми девіантної поведінки / Н.Пихтіна, Р.Новгородський // Навч.-метод. посібник. – Ніжин, 2007.
3. Пихтіна Н.П. Особливості виникнення негативних проявів у поведінці дошкільників зумовлених несприятливою адаптацією до ДНЗ / Н. Пихтіна // Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Психолого-педагогічні науки. - 2011. - №4.
4. Федорченко Т.Є Причини і фактори негативних проявів у поведінці дітей / Т.Федорченко // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки.- 2011. – № 4, с 74.

ПОГІРШЕННЯ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК АКТУАЛЬНА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Аспірант Інституту проблем виховання НАПН України **Хоменко Д.О.**
Науковий керівник: к. пед. н., доц.. **Лакіза О.М.**

У статті наведені дані про стан здоров'я студентської молоді. В результаті аналізу наукових робіт за останнє десятиріччя розглянуто основні методики та оздоровчі програми для його покращення.

Ключові слова: Здоров'я, студентська молодь, фізична підготовленість.

Постановка наукової проблеми та наліз останніх досліджень і публікацій. Однією з найгостріших проблем сьогодення є стійка тенденція до погіршення здоров'я населення України, що зумовлене несприятливими соціально-економічними умовами в нашій державі, складною екологічною ситуацією, низьким рівнем культури здоров'я, інтенсифікацією навчального процесу з перекосом на інтелектуальний розвиток особистості, негативний

вплив організації навчального процесу у вищих навчальних закладах на здоров'я студентів, не дотримання ними здорового способу життя.

Повноцінне здоров'я дає можливість гармонійного розвитку особистості та відіграє визначальну роль на різних етапах життя людини, і особливо в студентському віці, коли формується фізичний і психічний потенціал, закладаються основи професійного і творчого зростання, участі в сімейно-побутовій і репродуктивній діяльності. Саме через це здоров'я студентської молоді є одним з важливих показників соціального благополуччя, виступаючи одночасно детермінантою та основою розвитку всього населення, забезпечення майбутнього держави.

Стан здоров'я студентів та шляхи його покращення постійно знаходяться в центрі уваги великої групи сучасних учених та практиків – філософів, культурологів, соціологів, психологів, педагогів та медиків. Так, проблеми здоров'я молоді висвітлено у вітчизняних і зарубіжних працях філософів і культурологів (В. Климова, І. Фролов та ін.); психологів (В. Леві, А. Маслоу та ін.); медиків (М. Амосов, Г. Апанасенко, Т. Бойченко, В. Войтенко та ін.); сучасних педагогів (В. Горашук, О. Дубогай, В. Загвязинський, В. Зайцев, Т. Круцевич, Ю. Лисицин, Т. Оржеховська, Л. Сущенко, та ін.); валеологів (І. Брехман, Г. Малахов, Т. Шаповалова та ін.) [1]. Проблему погіршення здоров'я студентської молоді розглянуто в дисертаційних дослідженнях Д. Вороніна, Г. Іванової, О. Кузнецової, В. Пильненкого, С. Савчук, І. Салук.

Досліджуючи стан здоров'я молоді, В. Платонов зазначає, що вища школа одержує – 70 % хворих, випускає – 90 % [3, с. 42]. До 60 % молодих фахівців, які поступають на роботу після закінчення вищого навчального закладу України, фізично не готові працювати в тому темпі і з тією інтенсивністю, які вимагає їх професія (за Р. Раєвським зі співавторами) [4].

Дослідженнями науковців визначено, що 17,8 % першокурсників не хвилюються за своє здоров'я або байдуже ставляться до нього, хоча 35,1 % з них належить за станом здоров'я до спеціальної медичної групи, при цьому більшість з них має декілька захворювань, що свідчить про несформовану в молоді мотивацію на здоров'язбереження, відсутність відповідних знань, умінь та навичок, невикористання таких елементарних оздоровчих заходів, як: санаторно-курортне лікування, дієтичне харчування, корекція зору, профілактика втоми та ін. За останні п'ять років число повністю звільнених від практичних занять з фізичного виховання за станом здоров'я у групах лікувальної фізкультури зросло в 4-5 разів, а в спеціальних медичних групах – у 2 рази. Це пов'язано з тим, що реальний обсяг рухової активності студентів не забезпечує їхнього повноцінного розвитку і збереження здоров'я [1].

Ці дані наголошують на відсутності в більшості студентів активних зусиль на підтримання свого фізичного стану та збереження власного здоров'я.

Формулювання цілей роботи. Мета роботи – аналіз даних сучасної наукової літератури з проблеми формування та збереження здоров'я студентської молоді в процесі фізичного виховання студентів.

Результати дослідження. В процесі дослідження ми проаналізували дисертаційні роботи за останні десять років, в яких автори пропонують методики та програми для покращення здоров'я студентів. Розглянемо найважливіші з них.

В. Пильненьким [2] вперше було обґрунтовано програму оздоровчого тренування студентів з низьким рівнем соматичного здоров'я, з врахуванням індивідуальних особливостей студентів, яка дозволяє при мінімальній затраті часу отримати високий рівень здоров'я і підтримувати його тривалий час.

Експериментальною програмою передбачалося протягом навчального року на основі реалізації методичних принципів оздоровчого тренування та спеціальних вправ, які виконувалися в оздоровчо-тренувальному режимі, значно покращити соматичне здоров'я студентів.

Основною формою проведення навчально-тренувальних занять був 90-хвилинний оздоровчо-тренувальний урок, побудований за традиційною структурою та самостійні заняття, передбачені державною програмою, тривалістю від 25 до 30 хвилин. Тривалість окремих частин занять упродовж основного експерименту була різною і залежала від поставлених завдань і фізичного стану студентів. Основним засобом оздоровчого тренування було малоінтенсивне циклічне навантаження аеробного характеру. Для осіб, низьким рівнем здоров'я оцінювався засобами тренування були: ходьба, плавання, малоінтенсивний біг; для осіб з середнім рівнем здоров'я – ходьба, плавання, ігри, вправи на тренажерах, гімнастичні і легкоатлетичні вправи.

В експериментальній групі після циклічних навантажень застосовували вправи на гнучкість тривалістю 10-20 хв. Тижневий обсяг навантаження становив від 1 години 20 хвилин (початковий обсяг) до 7 годин. Крім того, студенти з низьким рівнем здоров'я двічі на тиждень включали в заняття (наприкінці основної частини) вправи на тренування силової витривалості обсягом 5-10 хв.

Запропоновано наступне співвідношення затрат часу на розвиток фізичних якостей: на загальну витривалість передбачати 50-60% усього часу, на силу і силову витривалість – 15-20%, на швидкість і швидкісну витривалість – до 10%, на гнучкість – 10%, на спритність 10-15% від загального часу занять.

Використання авторської методики позитивно вплинуло на стійкість організму до змін внутрішнього і зовнішнього середовища, на підтримання високого рівня імунітету організму: кількість хронічних захворювань за навчальний рік серед студентів експериментальної групи зменшилася на 22%. Серед студентів контрольної групи за період навчання стан здоров'я погіршився на 11 % порівняно з вихідними даними. Також у студентів експериментальної групи зафіксовано підвищення рівня розвитку основних рухових якостей та покращення фізичної працездатності.

С.Савчуком [5] розроблена і впроваджена програма самостійних оздоровчих занять фізичними вправами з урахуванням рівня фізичного стану для студентів технічних спеціальностей.

Експериментальна методика включала вправи із розділу гімнастики, легкої атлетики, спортивних ігор, кросової підготовки та плавання.

Зважаючи на низьку фізичну підготовленість студентів і незадовільний стан здоров'я, під час експериментальних занять велика увага надавалася педагогічному і медико-біологічному контролю. Для цього широко використовувалися суб'єктивні (самопочуття, апетит, сон, настрої, тощо) і об'єктивні (частота серцевих скорочень, кров'яний артеріальний тиск, тестування) методи, велика увага надавалась самостійним заняттям.

Результати проведеного педагогічного експерименту показали, що студенти експериментальної групи мають вищий рівень фізичного стану, ніж контрольної. Практично за всіма тестами студенти експериментальної групи переважають контрольну. Найбільша різниця спостерігалася за витривалістю, силовими і швидко-силовими якостями, тобто тими якостями, які найбільше пов'язані зі здоров'ям.

Також впровадження в навчальний процес розробленої С. Савчуком оздоровчої програми дозволило підвищити показники функціонального стану окремих систем організму студентів, їх мотивацію до занять фізичною культурою та рівень спеціальних знань, що позитивно вплинуло на здоровий спосіб життя молоді [5].

Авторську методику індивідуалізації фізичного виховання студентів ВНЗ із різним рівнем соматичного здоров'я запропонував І. Салук у своїй дисертаційній роботі "Індивідуалізація фізичного виховання студентів з різним рівнем здоров'я" [6]. Автор у своєму дослідженні розподілив студентів на п'ять типологічних груп, в залежності від показників соматичного здоров'я.

Значна увага у розробленні експериментальної методики приділялася питанням розвитку фізичних якостей студентів. Найчастіше автор застосовував вправи, що виконуються в аеробному режимі, для розвитку функціональних можливостей організму студентів, загальний рівень фізичного здоров'я яких низький або нижчий за середній. Для розвитку рухових якостей у студентів використовувалися прості фізичні вправи.

В усіх п'яти типологічних підгрупах студентів для розвитку фізичних якостей застосовувалися однакові методи тренування, кількість серій та характер дії вправ. Всі інші компоненти навантажень, тривалість і характер відпочинку були різними і залежали від показників рівня соматичного здоров'я студентів, але не виходили за межі відведеного часу.

Під дією дворічного застосування запропонованої методики індивідуалізації фізичного виховання студентів ВНЗ з різним рівнем здоров'я відбулися суттєві позитивні зміни у показниках фізичного здоров'я, фізичного розвитку та фізичної підготовленості. Так відносна кількість студентів з низьким рівнем фізичного здоров'я зменшилась з 62,2 % до 0 %, а з нижчим за середній – з 37,8 % до 22,2 %. Натомість, з'явилися юнаки з середнім –

33,4 %, вищим за середній – 22,2 % та високим – 22,2 % рівнями соматичного здоров'я. Покращився фізичний розвиток студентів, особливо збільшились фізіометричні показники: динамометрія кисті рук на 32,2 %, життєвої ємності легенів на 17,1 %, частоти серцевих скорочень в спокою на 12,3 %, частоти дихальних циклів на 26,6 %. За час проведення формувального етапу дослідження відбулася позитивна динаміка показників рухової підготовленості у студентів експериментальної групи, що доводить ефективність підібраних фізичних навантажень, особливо найпомітніші вони у силових вправах та у гнучкості У студентів контрольної групи, навпаки, відбулося погіршення результатів у всіх 7 вправах, передбачених Державними тестами і контрольними нормативами фізичної підготовленості студентів [6].

Висновок. Останні дослідження науковців та педагогів у галузях фізичного виховання, валеології, медицини, психології та педагогіки свідчать про негативну тенденцію до погіршення здоров'я сучасної молоді, а особливо студентів ВНЗ. За останнє десятиліття розроблено і підтверджено ефективність досить значної кількості оздоровчих програм для підвищення рівня соматичного здоров'я та фізичної підготовленості студентської молоді, проте дана проблема все ще залишається не вирішеною.

Література

1. Башавець Н.А. Стан захворюваності сучасної студентської молоді та шляхи його поліпшення / Н.А. Башавець // Педагогіка, психологія та медико-біолог. проблеми фіз. виховання і спорту: зб. наук. пр. – Харків: ХДАДМ (ХХГП), 2011. – № 7. – С. 6-10.
2. Пильненький В.В. Організаційно-методичні основи оздоровчого тренування студентів з низьким рівнем соматичного здоров'я: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фізичного виховання та спорту: спец. 24.00.02 "Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення" / В.В. Пильненький. – Л., 2005. – 20 с.
3. Платонов В. Фізична культура – культура здоров'я / В. Платонов // Фізичне виховання в школі. – 2009. – № 2. – С. 40-43.
4. Раевский Р.Т. Физическое воспитание как действенный фактор обеспечения здоровья студенческой молодежи / Р.Т. Раевский // Спорт для всіх. – Донець: ДонНУ. – 2000. – №1. – С. 5-10.
5. Савчук С.А. Корекція фізичного стану студентів технічних спеціальностей в процесі фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фізичного виховання та спорту: спец. 24.00.02 "Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення" / С.А. Савчук. – Рівне, 2002. – 19 с.
6. Салук І.А. Індивідуалізація фізичного виховання студентів з різним рівнем здоров'я: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02: "Теорія та методика навчання" / І.А. Салук. – К., 2010. – 20 с.

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОФІЛАКТИЦІ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Студентка IV курсу *Шепель А.О.*
Науковий керівник: ст. в. *Сватенков О.В.*

Дана стаття присвячена використанню та здійсненню організаційних форм соціально-педагогічної діяльності у профілактиці торгівлі людьми.

Ключові слова: *соціальна профілактика, торгівля людьми, форми профілактики.*

Складна економічна ситуація в Україні, високий рівень безробіття, недосконалість законодавства та правова необізнаність громадян є основними факторами, що сприяють поширенню цього явища. Прагнучи кращої долі, люди їдуть за кордон шукати добру роботу. Спритні ділки щороку використовують сотні таких шукачів. Легально щорічно працевлаштовується за кордоном 50-60 тисяч осіб. Але нині майже 4 млн. громадян України працюють за кордоном нелегально. Більшість виїжджають за туристичними чи приватними візами, працюють без необхідних документів, дозволів та контрактів, а це робить їх безправними, і стає причиною потраплення в тенета торгівців людьми. Тому завданням загальнодержавної ваги є боротьба з цим явищем, підтримка і захист українських громадян за кордоном, використання різних форм профілактики серед населення України. Щодо попередження торгівлі людьми [3; 34]

Дослідженнями даного питання займалися такі зарубіжні і вітчизняні вчені, як – Буряк М., Маларек В., Топчій А., Іващенко В., Абрамова С., Установ І. Левченко К., Трубавіна І. та ін. При визначенні проблеми й аналізу існуючих підходів щодо її вирішення були використані закони України, наукова, юридична та довідкова література, роботи провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, методичні матеріали, періодичні видання України.

Мета статті: *визначити основні форми профілактики щодо запобігання торгівлею людьми.*

Соціальна профілактика за Законом України "Про соціальну роботу з дітьми та молоддю" є одним із видів соціальної роботи, який спрямований на попередження аморальної, протиправної, іншої асоціальної поведінки дітей та молоді, виявлення будь-якого негативного впливу на життя і здоров'я дітей та молоді, а також запобігання такому впливу

Термін "соціальна профілактика" тлумачиться як:

- попередження усунення корінних причин та умов, які прямо чи опосередковано негативно впливають на вчинки та дії людей (Фірсов М.В., Студенова Є.Г.) [9; 146];

- комплекс економічних, політичних, правових, психолого-педагогічних заходів, спрямованих на попередження, обмеження, локалізацію негативних явищ у соціальному середовищі (Капська А.Й, Безпалько О.В., Вайнола Р.Х.) [1; 96].

Соціальна профілактика торгівлі людьми здійснюється через:

1. Соціальну рекламу (розкриває сутність, форми та наслідки торгівлі людьми, шляхи виходу з кризової ситуації. При сприянні ЗМІ – розповсюдження буклетів, брошур, листівок, іншої друкованої продукції).

2. Передачі радіо та телебачення.

3. Соціологічні дослідження, результати, що є основою для розробки програм та застосування тих чи інших заходів профілактики.

4. Допомогу в перевірці благонадійності потенційних закордонних роботодавців, пояснення можливих наслідків шлюбів за листуванням.

5. Проведення роз'яснювальної роботи з особами, які виїжджають за кордон, з питань попередження торгівлі людьми.

6. Правову освіту населення області про законодавство з попередження торгівлі людьми, покарання за її здійснення, що сприяє усвідомленню потенційними організаторами торгівлі людьми покараності їх діяльності.

7. Просвіту батьків та молоді про права дитини, навчання та працевлаштування за кордоном.

8. Допомогу об'єктам соціальної роботи у вирішенні проблем працевлаштування, забезпечення житлом за місцем проживання, щоб вони не шукали "омріяного" щастя за кордоном.

Щодо форм соціальної профілактики то виділяють наступні: лекції, семінари, диспути, конкурси, рольова гра, тренінги, відеолекторії (кінолекторії), робота в малих групах, анкетування різних верств населення; виготовлення та розповсюдження рекламної продукції, усні журнали, аналіз конкретних ситуацій, тематичні вечори, "гаряча лінія" [6; 233].

Отже, розглянемо детальніше деякі з них:

Цікавою формою роботи є *усний журнал*, який присвячується одній проблемі або комплексу різних питань. Наприклад, усний журнал на тему "Рабство та його сучасні прояви". Сторінка ілюструється фрагментами із кіно- і відеофільмів, бажано оформити вітрину із спеціальною літературою, газетними чи журнальними статтями.

Диспути допомагають формуванню правових уявлень, поглядів і переконань, учасники самостійно оцінюють ті чи інші судження, відстоюють свої погляди, диспут допомагає виявити настрій вихованців, їхній внутрішній світ, формувати громадську думку колективу, критичне ставлення учнівської та студентської молоді до порушення прав жінок та ін. [7; 254].

Рольова гра – навчальна гра, під час якої учасники імітують реальну ситуацію через виконання призначених ролей. Мета рольової гри полягає в набутті досвіду поведінки чи ставлення, а також певних навичок. Рольову гру використовують як найбільш ефективний засіб наочного висвітлення змісту та суті торгівлі людьми [5; 74].

Однією з форм просвітницької роботи з молоддю щодо попередження торгівлі серед студентської молоді є *соціально-педагогічний тренінг*, суттєвою перевагою якого є те, що він дає унікальну можливість вивчити складні, емоційно значимі питання в безпечній обстановці групи, а не в реальному житті з його загрозами та ризиками [8; 250].

"Гаряча лінія", яка реалізує значну частину завдань соціальної профілактики: проводить інформаційно – пропагандистську роботу; здійснює правову просвіту громадян України з питань дотримання прав людини та протидії торгівлі людьми; забезпечує статистичними даними за результатом соціального дослідження з зазначеної проблеми.

Популярною формою пропагування знань з проблем прав людини, запобігання торгівлі жінками, студентської молоді є *тематичні вечори* та вечори запитань і відповідей. Тематика таких вечорів може бути різноманітною. Вечір може бути присвячений вузькому питанню – одній темі. Можна готувати кілька тематичних вечорів, присвячених Міжнародному дню прав людини, який проходить щорічно 10 грудня, таких як "Конституція України – маніфест миру, свободи, щастя" [4; 178].

Проведення *кінолекторіїв* серед молоді (можуть охоплювати як старших осіб, так і студентів, учнів шкіл). Перегляд відеофільмів формує самосвідомість молоді, на прикладі героїв кінострічок показано як потрібно себе вести, довіряти людям чи ні. Ми вважаємо, що це доцільна форма профілактики торгівлі людьми в молодіжному середовищі.

Отже, проблема соціальної профілактики торгівлі людьми як виду соціальної роботи сьогодні є актуальною у контексті створення соціальних умов для реалізації прав людей, розбудови громадянського суспільства, а також форми соціально-педагогічної діяльності у профілактиці торгівлі людьми дають змогу пересвідчитись у реальності існування проблеми, проаналізувати причини її виникнення та визначити можливі шляхи запобігання [2; 196].

Література

1. Капська А.Й., Безпалько О.В., Вайнола Р.Х. Актуальні проблеми соціально – педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання). – К.: ДЦССМ, 2002. – 129 с
2. Левченко К.Б. Соціальна профілактика торгівлі людьми: навчально – методичний посібник/ К.Б. Левченко, І.М. Трубавіної.- К.: ТОВ. "Агентство "Україна", 2007. – 352 с.
3. Левченко К.Б. Торгівля людьми як проблема сучасності(соціально-правовий аналіз новітніх тенденцій) // Український соціум. – 2004. – № 2 (4). – С.34-39
4. Как организовать деятельность по предотвращению торговли женщинами: практ. пособ. для тренингов / под ред Е.Б. Левченко. – К.: Украинский ин-т социальных исследований, 2001. – 238 с.
5. Как организовать работу телефона доверия по предотвращению торговли людьми./Издание второе, перераб. и доп./Коллектив авторов. Общ. Ред. и составление Левченко Е.Б.- К.: "Юрисконсульт", 2006. – 76 с.
6. Соціальна робота в Україні: навч. посіб. / [І.Д. Зверева, О.В. Безпалько, О.І. Янкович та ін.]; за ред. І.Д. Зверєвої, Г.М. Лактіонової. – К.: Наук. світ, 2004. – 256 с.
7. Соціальна робота з дітьми та молоддю: проблеми, пошуки, перспективи / за заг. ред. І.М. Пінчук, С.В. Толстоухової. – К.: УДЦССМ, 2000. – 347 с.

8. Соціально-просвітницькі тренінги з формування мотивації до здорового способу життя та профілактики ВІЛ/СНІДу: навч.-метод. посіб. для викладачів валеології, основ медичних знань та безпеки життєдіяльності, вчителів основ здоров'я, студ. вищ. пед. навч. закладів / [за ред. С. В. Страшка]. – 2-е вид., перероб і доп. – К.: Освіта України, 2006. – 260 с.

9. Фирсов С.В., Студенова Е.Г. Теория социальной работы. – М.: "ВЛАДОС" – МГСУ, 2001. – 432 с.

ПРОБЛЕМА ПОПЕРЕДЖЕННЯ НЕГАТИВНИХ ПРОЯВІВ У ПОВЕДІНЦІ ДОШКІЛЬНИКІВ В ІСТОРІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ХХ СТОЛІТТЯ

Студентки V курсу **Шимко Н.В.**
Науковий керівник: доц. **Пухтіна Н.П.**

У статті висвітлений досвід попередження негативних проявів у поведінці дошкільників у історії дошкільної педагогіки ХХ століття.

Актуальність. Проблема превентивності завжди була пріоритетною в системі психолого-педагогічних, медичних, правових, соціологічних досліджень у різних країнах світу. В Україні ця проблема набуває особливої гостроти, оскільки особистість формується в складних соціокультурних умовах економічних і політичних суперечностей, невірноваженості соціальних процесів, криміногенності суспільства. Соціальні кризові процеси негативно впливають на психіку людей, породжують тривожність і напруженість, озлобленість, жорстокість і насильство.

Це зумовило збільшення різноманітних відхилень у поведінці, зростання в Україні кількості неблагополучних (кризових) сімей, що не можуть самостійно впоратися зі своїми труднощами. У таких сім'ях домінують озлобленість, невпевненість, агресивність, жорстокість, насилля, зневажливе ставлення, емоційне відторгнення. Тому, ще в дошкільному віці, за несприятливих умов життя й неправильного виховання, створюється підґрунтя для виникнення та розвитку таких негативних проявів у поведінці дитини як жорстокість, жадібність, нечесність, агресивність, впертість, капризність тощо.

Педагоги, усвідомлюючи тенденцію зростання відхилень у поведінці дітей дошкільного віку, намагаються розв'язати цю складну проблему використанням традиційних форм і методів виховного впливу на дітей, орієнтуючись, зазвичай, на дослідження Л. Артемової, Л. Божович, М. Котирло, Т. Поніманської та ін., які працювали над проблемою нормативності, як основної характеристики поведінки дошкільників.

Цілком очевидно, що діяльність сучасних навчально-виховних закладів в умовах загострення соціально-економічних і політичних протиріч у суспільстві, вимагає ведення активної профілактичної роботи.

Перші спроби дослідження ролі відхилень у формуванні особистості дітей та шляхів їх попередження мали місце, як свідчать етнографічні

документи, ще за часів Київської Русі. Проте дійсно наукові систематичні дослідження цієї проблеми були започатковані в Росії у XVIII столітті (Бецької І., Новіков М., Радіщев О.).

Особливо вагомий вклад у дослідження проблеми відхилень у формуванні особистості неповнолітніх та шляхів їх попередження внесли в XVIII-XX ст. такі вчені, як П.Лесгафт, І.Гернет, К.Ушинський, М.Пірогов, О.Острогорський, І.Сікорський, В.Кащенко, П.Блонський, Г.Фортунатов, С.Шацький, А.Макаренко, В.Сухомлинський та інші.

Існуюча практика профілактичної діяльності ґрунтується сьогодні переважно на адміністративно-авторитарних підходах до дитини, як до об'єкта виховання та спрямована на подолання негативних явищ, а не на їх профілактику. Зміна соціально-економічних умов, розбудова громадянського суспільства вимагає побудови нової моделі превентивного виховання, яка б враховувала всі етапи і складові процесу соціалізації особистості і розглядала дитину як суб'єкта превентивного процесу. Створення такої моделі обов'язково повинно ґрунтуватися на засадах гуманістичної, особистісно орієнтованої педагогіки, що якнайкраще висвітлені у науковій і творчій спадщині В.Кащенка, П.Блонського, Г.Фортунатова, С.Шацького, А.Макаренка та В.Сухомлинського.

Необхідність вивчення педагогічного досвіду попередження негативних проявів у поведінці дітей в історичному аспекті, зумовила актуальність даної проблеми: **"Проблема попередження негативних проявів у поведінці дошкільників у історії дошкільної педагогіки XX століття"**

Мета статті – вивчити проблему попередження негативних проявів у поведінці дошкільників у історії дошкільної педагогіки XX століття.

Завдання статті:

1. Обґрунтувати сутність проблеми профілактики негативних проявів у поведінці дошкільників.

2. Охарактеризувати досвід педагогів XX століття щодо попередження негативних проявів у поведінці дітей дошкільного віку.

Викладення основного матеріалу. Терміном *"педагогічна профілактика"* науковці користуються для означення формування конкретного морального почуття відповідальності шляхом комплексного цілеспрямованого впливу на свідомість, почуття, волю особистості з метою вироблення її імунітету до негативних впливів оточуючого середовища; попередження асоціальної спрямованості поведінки неповнолітніх; перебудови їх ставлення до оточуючої дійсності у процесі перевиховання [6, 5].

У системі профілактики негативних проявів у поведінці дітей чітко простежуються не лише окремі напрями і заходи загального характеру (загальносоціальна профілактика), але й індивідуалізовані заходи, адресовані конкретним особам (спеціальна профілактика), які реалізуються на трьох рівнях:

– *на рівні первинної профілактики* – як процес комплексного цілеспрямованого впливу на свідомість, почуття, волю особистості; метою якого є виховання її психічного і фізичного здоров'я;

– *на рівні вторинної або ранньої профілактики* – є цілеспрямованою діяльністю, метою якої є діагностика умов і факторів та груп ризику; нівелювання їх дії, застосування відповідного комплексу корекційно-виховних заходів;

– *на рівні третинної профілактики*, яка являє собою адаптацію, реабілітацію, ресоціалізацію дітей зі стійкими негативними проявами [6, 5-6].

Для кожного рівня профілактики характерними є три напрями профілактичної роботи з дітьми дошкільного віку, зокрема такі як:

1) *профілактична робота з сім'ями*, що здійснюється в рамках декількох аспектів:

- загальна інформаційно-просвітницька робота з батьками та особами, що їх замінюють;
- індивідуальне консультування батьків з питань виховання дітей;
- робота з сім'ями "групи ризику".

2) *створення в освітньому закладі середовища, що перешкоджає негативним проявам у поведінці*;

– 3) *превентивне навчання та виховання дітей* [6, 24-25].

Враховуючи відсутність єдиної класифікації негативізмів поведінки, в даному випадку, варто взяти до уваги класифікацію, яку пропонує Н. Пихтіна, що ґрунтується на основі чинників, які зумовлюють негативні прояви у поведінці дітей, дія яких обмежена віковими рамками. Дослідниця виділяє наступні групи негативних проявів у поведінці дошкільників, своєрідні "корені негативізму":

I група: негативні прояви поведінки, що зумовлені дефіцитом уваги (істерики, агресивність, крадіжки, гіперактивність).

II група: негативні прояви поведінки, що зумовлені кризами психовікового розвитку (істерики, неслухняність, гіперактивність, негативізми).

III група: негативні прояви поведінки, що зумовлені неправильним вихованням (сором'язливість, замкнутість, страхи, агресивність, крадіжки, гіперактивність, нечесність).

IV група: негативні прояви поведінки, що зумовлені несприятливою адаптацією дитини до ДНЗ (істерики, сором'язливість, замкнутість, агресивність) [6].

Виявлення оптимальних умов ефективності превентивного виховання у сучасному ДНЗ передбачає вивчення педагогічного досвіду попередження негативних проявів у поведінці дітей у історичному аспекті. Так, аналіз історико-педагогічних джерел дає змогу виявити цінний для сучасної педагогічної практики досвід превентивної роботи у працях таких видатних педагогів, теоретиків і практиків ХІХ-ХХ ст., як П.Блонський, В.Кащенко, Я.Корчак, А.Макаренко, В.Сухомлинський, В.Фортунатов, С.Шацький.

Видокремлення продуктивних ідей педагогічного досвіду щодо реалізації завдань превентивної практики *на первинному рівні*, демонструє, що саме навчально-виховний заклад, як центр дитячого життя, зорієнтований на індивідуальні особливості кожного, спроможний забезпечити умови для повноцінного різнобічного розвитку особистості дитини на кожному віковому

етапі (П.Блонський, Г.Фортунатов, С.Шацький, А.Макаренко, Я.Корчак, В.Сухомлинський) [2; 4; 5; 7; 8].

Аліз поглядів педагогів минулого щодо заходів *вторинної профілактики* негативних проявів у поведінці дітей, дає можливість виявити програму вивчення дитини з відхиленнями у поведінці та використати педагогічні й психотерапевтичні методи їх корекції, запропоновані В.Кащенком.

Педагог пропонував вивчати дитину з відхиленнями у поведінці за такою програмою:

I. Соціальні й біологічні умови поведінки.

II. Вивчення форм поведінки:

- 1) індивідуальні;
- 2) колективні.

III. Вивчення особистості в цілому.

IV. Успішність у навчанні.

V. План медично-педагогічної корекції на основі програми вивчення дитини [3, 74–78].

В контексті *вторинної профілактики*, важливим аспектом діяльності В.Кащенка є створена ним класифікація методів корекції негативних проявів у поведінці дітей, яка об'єднує дві групи:

Педагогічні методи, які поділяються на:

I. Методи загальнопедагогічного впливу, які містять лікувально-педагогічні вказівки, що стосуються різних видів недоліків характеру:

1) корекція активно-вольових дефектів (корекція слабовілля, розвиток і укріплення волі засобами фізичного виховання);

2) корекція страхів (рекомендовано застосовувати афективну гімнастику, тобто змушувати дитину робити вправи для того, щоб поступово відучити від схильності до страху);

3) метод ігнорування (застосовується при роботі з істеричними дітьми);

4) дії при значному збудженні дитини (при гіперактивності слід розробити чіткий розпорядок дня, що сприятиме вихованню самовладання);

5) корекція замкнутості (полягає у тренуванні спілкування замкнутої дитини з оточуючими людьми);

6) корекція бродяжництва (рекомендується застосовувати метод виховання через колектив, що відволікає від нездорового захоплення);

7) самокорекція (полягає у приученні усвідомлювати і розуміти свої недоліки і виробляти вміння застосовувати засоби боротьби з ними).

II. Спеціальні чи частково-педагогічні методи, які спрямовані на корекцію тих чи інших конкретних і яскраво виражених недоліків характеру:

1) корекція тиків (застосовується спеціальна гімнастика);

2) корекція істеричного характеру;

3) корекція недоліків поведінки єдиної дитини в сім'ї (полягає у створенні навколо дітей фізично і психічно здорового середовища, що сприяє виправленню).

III. Метод корекції через працю (сприяє розвитку позитивних творчих здібностей дитини).

IV. Метод корекції шляхом раціональної організації дитячого колективу (сприяє виробленню нової самосвідомості).

Психотерапевтичні методи, які складають три групи:

I. Переконавання та самопереконавання.

II. Гіпноз.

III. Психоаналіз [3, 74–111].

На думку С.Шацького, актуальним аспектом *вторинної профілактики* є концептуальне вивчення особистісних властивостей дітей. Цінним у поглядах педагога є рекомендація про те, що в процесі вивчення дітей необхідно навчатися вникати в їх внутрішній світ, розуміти його, а не тлумачити поведінку дітей тільки з позиції дорослої людини, хоча конкретних етапів діагностики негативних проявів у поведінці дошкільників не надає [8].

Щодо досвіду *третьої профілактики* відхилень у поведінці дошкільників, варто звернути увагу на педагогічну систему перевиховання асоціальних підлітків А.Макаренка, що має багато цінного для провадження превентивної діяльності в ДНЗ, зокрема висунуті педагогом превентивні завдання:

- *вивчення особистих якостей дитини й динаміки їх розвитку;*
- *підтримка позитивних тенденцій у моральному розвитку особистості;*
- *допомога в подоланні негативних тенденцій у моральному розвитку дитини;*
- *індивідуальна допомога вихователя у подоланні негативних тенденцій;*
- *аналіз наслідків проектування наступних дій;*
- *духовне спілкування з дитиною [1, 140–141].*

Таким чином, профілактика, основною характеристикою якої є спрямованість на попередження і мінімізацію негативних проявів у поведінці, передбачає в своїй реалізації три основні рівні: первинної профілактики, вторинної профілактики та третьої профілактики. В межах даних рівнів реалізуються такі напрямки роботи: профілактична робота з сім'ями; створення в освітньому закладі середовища, що перешкоджає негативним проявам у поведінці дітей; превентивне виховання та навчання.

Найбільш доцільна класифікація негативних проявів поведінки передбачає виділення таких груп:

I група: негативні прояви поведінки, що зумовлені дефіцитом уваги (істерики, агресивність, крадіжки, гіперактивність).

II група: негативні прояви поведінки, що зумовлені кризами психологічного розвитку (істерики, неслухняність, гіперактивність, негативізми).

III група: негативні прояви поведінки, що зумовлені неправильним вихованням (сором'язливість, замкнутість, страхи, агресивність, крадіжки, гіперактивність, нечесність).

IV група: негативні прояви поведінки, що зумовлені несприятливою адаптацією дитини до ДНЗ (істерики, сором'язливість, замкнутість, агресивність).

Аналіз історико-педагогічних джерел виявив цінний для сучасної педагогічної практики досвід превентивної роботи у працях таких видатних педагогів, теоретиків і практиків ХІХ-ХХ ст., як П.Блонський, В.Кашенко, Я.Корчак, А.Макаренко, В.Сухомлинський, В.Фортунатов, С.Шацький. Так, реалізацію завдань превентивної практики на *рівні первинної профілактики* може здійснити саме навчально-виховний заклад, як центр дитячого життя, зорієнтований на індивідуальні особливості кожного, спроможний забезпечити умови для повноцінного всебічного розвитку особистості дитини на кожному віковому етапі; серед заходів *вторинної профілактики* педагоги виділяють програму вивчення дитини з відхиленнями у поведінці, а також методи корекції – педагогічні та психотерапевтичні; у досвіді *третинної профілактики* негативних проявів у поведінці дошкільників, актуальною може бути педагогічна системи перевиховання асоціальних підлітків А.С.Макаренка, що містить в собі багато цінних аспектів, які можна використати в превентивній роботі з дітьми дошкільного віку.

Література

1. Бучківська В.В. Особистісно-орієнтований підхід до виховання в педагогічній спадщині А.С.Макаренка: автореф. дис.... канд. пед. наук / Бучківська В.В. – К., 2001. – 188 с.
2. Блонський П.П. Избранные педагогические и психологические сочинения: в 2 т. / П. П. Блонський; под ред. А. В. Петровского. – М.: Педагогика, 1979.
3. Кашенко В. П. Педагогическая коррекция: Исправление недостатков характера у детей и подростков: пособие для студ. сред. высш. пед. учеб. заведений / В. П. Кашенко. – М.: Издательский центр "Академия", 2000. – 304 с.
4. Корчак Я. Как любить ребенка? Книга о воспитании: пер. с пол. / Я. Корчак. – М.: Политиздат, 1990. – 493 с.
5. Колесіна Т. Є. Особливості виховання дітей старшого шкільного віку, схильних до негативних проявів у поведінці: автореф. дис.... канд. пед. наук / Колесіна Т. Є. – К., 1997. – 157 с.
6. Пихтіна Н. П. Профілактика та соціально-педагогічна робота з дітьми девіантної поведінки: навч.-метод. посібн. / Н. П. Пихтіна, Н. Г. Новгородський. – Ніжин, 2007. – 240 с.
7. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну. – [2-е изд.] / В. А. Сухомлинский. – К.: Рад. школа, 1987. – 544 с.
8. Шацький С. Т. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. Т. 1 / С. Т. Шацький; под. ред. Н. П. Кузина, М. И. Скаткина. – М.: Педагогика, 1980. – 304 с.

ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Студентка IV курсу **Шкарупа А.М.**
Науковий керівник: асист. **Тукач І.І.**

У статті теоретично обґрунтовано значення української народної іграшки у всебічному розвитку та вихованні дітей дошкільного віку.

Ключові слова: іграшка, народна іграшка, українська народна іграшка, свищик, лялька, народні традиції, звичаї.

Актуальність дослідження. У Законі України про дошкільну освіту вказано, що одним із завдань дошкільної освіти є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля [3].

Як зазначено в Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі", іграшка є засобом формування світосприймання [1]. Дитина сприймає іграшку як образ предмета реального чи казкового світу, партнера, товариша. Розуміє її зовнішні особливості та інші характеристики як втілення художньої, технічної та інших видів культур. Іграшка є складовою предметно-ігрового середовища та передумова розвитку гри. Дитина творчо застосовує образ іграшки у предметно-ігровому середовищі. Використовує іграшку відповідно до призначення, змісту, класифікації Знає варіативні можливості використання різних іграшок. Застосовує іграшку для відображення соціальних взаємин людей. Розрізняє народну іграшку, знає її призначення, роль, використання. Свідомо використовує для розгортання сюжету іграшки-замінника та власноруч виготовлені іграшки.

Одним із ефективних засобів формування творчої активності особистості дошкільника є різновид українського народного мистецтва – іграшка. Вона є відтворенням у тій чи іншій спрощеній, узагальненій та систематизованій формі предметів і явищ життя й діяльності суспільства.

Мета статті – теоретично обґрунтувати значення української народної іграшки у вихованні дітей дошкільного віку.

Завдання статті:

1. Педагогічно обґрунтувати місце і роль гри та іграшки у житті дитини.
2. Розкрити значення української народної іграшки у розвитку та вихованні дітей дошкільного віку.

Виклад основного змісту статті. Для визначення місця іграшки у системі матеріальної та духовної культури суспільства важливими є роботи М. Киященко, О. Постнікової, Л. Столовича, у яких з філософсько-культурологічних позицій розкривається позитивна роль іграшки в житті суспільства та її соціокультурні функції.

Найбільш цінними для розуміння функціонування народної іграшки, її естетичної виразності є історико-мистецтвознавчі дослідження (М. Бартрам, А. Бакушинський, Б. Бутнік-Сіверський, Г. Блинов, В. Василенко, М. Грушевський, Р. Захарчук-Чугай, І. Макарова, О. Найден, М. Некрасова, Т. Переверзенцева, М. Церетеллі та ін.), в яких виявлено генезис та основні етапи розвитку народної іграшки. У роботах зазначених авторів привертає увагу виділення художньої специфіки народної іграшки як особливого різновиду декоративно-ужиткового мистецтва, в якому виражено локальні, національні та загальнолюдські риси матеріальної і духовної культури.

Значний інтерес представляють погляди сучасних науковців на народну іграшку як засіб формування національної культури (О. Батухтіна, Н. Заглада, Л. Івахненко, С. Кулачківська, Т. Сакович, Є. Саявко, М. Стельмахович); моральних якостей (Н. Дзюбишина-Мельник); як засіб духовного відродження (Н. Буркіна, Л. Данішевська, Т. Пржегодська, Л. Сморгж); трудового виховання (М. Гутнікова, Г. Довженко, Л. Орел) та естетичного виховання (А. Грибовська, М. Кириченко, Г. Лабунська, Ю. Максимов, І. Сидорук, Н. Халезова).

Сучасні дослідження у галузі педагогічної науки та мистецтвознавства наголошують на тому, що мистецтво української народної іграшки є особливим типом художньої творчості, що інтегрує у собі різні види народного мистецтва, поєднує матеріальні і духовні здобутки української культури, утверджує талановитість нашого народу. Використання її у роботі дошкільних навчальних закладів на заняттях з образотворчого мистецтва та художньої праці сприятиме формуванню творчо-активної особистості, яка буде продовжувачем народних традицій. На підставі поліфункціонального характеру української народної іграшки, було виділено окремі її функції: інформаційну, мотиваційно-стимулюючу, сенсорну, гедоністичну, евристичну, аксіологічну, культурологічну, навчальну, розвиваючу, виховну.

Упродовж всього дитинства гра і народна іграшка займає найголовніше місце у житті дитини. У грі діти відтворюють працю дорослих, елементи трудових дій. У своїй ігровій діяльності діти відображають те, що спостерігають у родинному колі. У дітей змалку виховується любов до праці, діти засвоюють знання про навколишню дійсність. В іграх для хлопців розвиваються витривалість, взаємовиручка, сила. У народі кажуть: "Де гра, там і радість". У ранньому віці (1-3 роки) діти граються предметами, тобто вчать їх використовувати. Потім виникає творча або рольова гра. Зразки дитячих ігор призначалися не лише для фізичного розвитку і загартування, але є і школою етики й естетики спілкування. Під час гри використовуються діалоги, де закріплюється мовний етикет, виробляється певне відношення до товаришів, почуття дружби, одночасно проходить тренування пам'яті, коли діти заучують ті чи інші віршовані тексти. В іграх, як "жмурки", "клітка", розвиваються математичні здібності. Велике розмаїття дитячих ігор притаманне календарним та обрядовим святкам. Для більшості ігор діти виготовляють іграшки власноруч; майструють свищики, пищалки, роблять ляльки. Кустарна народна іграшка виготовлялася у дусі народного

мистецтва. Діти робили іграшки із глини, дерева, овочів, до їх виготовлення залучалися дорослі [2].

Використання народної іграшки у вихованні сприяє прилученню дитини до духовного, естетичного, побутового досвіду народу. Дитина, наприклад, не оцінює іграшку, як витвір мистецтва, або як образ, пов'язаний із певними легендами, казками, міфами. Однак граючись нею, здійснюється зорове та сенсорне сприйняття її форми (пластичної, кольорової, орнаментально-знакової) непомітно для себе, приєднується до місцевої, а через неї і до етнонаціональної сфери образних уподобань, художніх особливостей, які водночас мовою свого змісту, розповідають про виробничо-господарську та святково-обрядову діяльність населення, тієї місцевості, того краю, який ця дитина згодом, коли стане дорослою людиною, усвідомить як рідний.

У народній іграшці, поряд з архетипами загальнолюдських понять і критеріїв, існують образні та змістовно-формальні принципи етнонаціональної давнини. Ці якості народної іграшки породжують певну проблематичність щодо дитячого виховання в сучасних умовах. З одного боку, існує нагальна необхідність участі народної іграшки у виховному процесі на його певних етапах, з іншого – складність впровадження її у цей процес. Народна іграшка, як і все традиційне народне мистецтво, позбавлена елементів зовнішнього етнографізму. Традиційна народна іграшка здебільшого позначена простотою форми, позбавлена кричущо-яскравих кольорів, складної та вибагливої орнаменталії. Близькість цієї іграшки до витоків етнонаціональних культурних традицій пов'язує її з факторами ставлення до матеріалу, пластичною інтуїцією, колористичними рефлексіями. Саме така іграшка, насичена буттєвою та історичною інформацією, комунікативно близька дитині. У ній – цілий світ образів, архетипів, метафізичних і символічних основ бачення, сприйняття й переживання життя; у ній містяться нюанси психоментального характеру етносу, а також відображено специфіку певних трансетнічних явищ. Гра з такою іграшкою, візуальне й сенсорно-контактне знайомство з нею є одним із засобів формування в дитини критеріїв причетності до своїх родових, етнонаціональних ціннісних основ. Засвоєння такої іграшки разом з мовою і творами фольклору (колицковими, казками, колядками, співаночками, приказками, загадками тощо) формує перші уявлення про навколишній світ, перші життєві враження та почуття, закладає в дитині той духовний резерв, який знадобиться їй у дорослому житті, коли постане питання вибору шляху та напрямку руху [2].

Мистецтво українського іграшкарства формує в дітей дошкільного віку естетичні смаки, творчі здібності. Зроблена з любов'ю, вона розвиває кмітливість, фантазію, духовний світ дитини, дає перші професійні навички, пробуджує відчуття рідного коріння.

На дітей дошкільного віку особливо впливають іграшки, що зображають людей, істот і предмети реального світу: тварин, риб, птахів, рослинність, предмети побуту, техніки тощо. Вони не тільки спонукають до різноманітних за змістом ігор, а й допомагають увійти в роль, створити улюблений ігровий образ, реалізувати задум. Засобом реалізації задуму іграшка може стати

лише в тому разі, якщо дитина правильно сприймає її образ, має певні знання про предмет, а іграшка викликає усвідомлений інтерес і бажання гратися.

Окреме місце серед іграшок посідають ляльки. Лялька – одна з найдавніших іграшок людства, її справедливо називають суперіграшкою, оскільки протягом тисячоліть вона не втрачає своєї актуальності [4]. "Вбрана" лялька супроводжує людину протягом усього життя: у дитинстві – це одна з улюблених забавок, приємний подарунок, а з часом – цікавий сувенір, пов'язаний із театральною грою, вітринним мистецтвом, промисловим виробництвом, художньою творчістю. Дитина знайомиться зі світом через гру, тож лялька стає для неї провідником у великий навколишній світ, допомагає зорієнтуватись у ньому.

У виборі образної іграшки, діях із нею значною мірою виявляється ставлення до того, що вона уособлює. Використання народної іграшки у вихованні сприяє прилученню дитини до духовного, естетичного, побутового досвіду народу. Художньо оформлена іграшка збуджує у дитини естетичні почуття і переживання, формує естетичний смак. Цікаві за змістом і формою іграшки позитивно діють на психічний стан дитини, світосприймання, активізують життєвий тонус, що впливає на її здоров'я і фізичний розвиток.

Висновок. Отже, народна іграшка – це не лише предмет гри, який може розповісти про історію своєї країни, про звичаї і традиції народу, про традиційний одяг наших предків та їх спосіб життя, це – створений дорослими для розвитку дітей предмет культури, що має освітнє та виховне значення. Народна іграшка відображає явища реального світу в доступних для дитини формах. Використання народної іграшки в освітньо-виховному процесі допомагає дитині проявити себе у творчій справі та підштовхує її до активного і самостійного пошуку, допомагає зберегти національні українські традиції. Вона несе в собі інформацію, яка збагачує, урізноманітнює ігрову діяльність дітей, розширює сферу пізнання світу і свого народу, розвиває традиційні для національної культури навички. Дитина сприймає народну іграшку і як витвір мистецтва, що сприяє її духовному збагаченню.

Література

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я" у Світі" / наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко – 3-тє вид., випр. – К.: Світлич, 2009. – 430 с.
2. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі. – К., 2002. – 407 с.
3. Збірник законодавчих і нормативних актів про дошкільну освіту. – Запоріжжя, 2005. – 335 с.
4. Терентьєва Н. Лялька знайомить зі світом // Дошкільне виховання – №10 – 2007.

РОЛЬ КРИЗ ПСИХОВІКОВОГО РОЗВИТКУ ТРЬОХ ТА СЕМИ РОКІВ У ФОРМУВАННІ НЕГАТИВНИХ ПРОЯВІВ У ПОВЕДІНЦІ ДИТИНИ

Студентки IV курсу *Шусть Ю. В.*

Науковий керівник канд. пед. наук, доц., *Пихтіна Н.П.*

У статті окреслено особливості розвитку дитини в період психовікових криз трьох і семи років та проаналізовано їх вплив на виникнення негативних проявів у поведінці дошкільників.

Ключові поняття: психовікова криза, девіантна поведінка, негативні прояви у поведінці, відхилення у поведінці, педагогічна занедбаність.

Актуальність. В умовах інтенсифікації розвитку суспільства важливим є виховання дитини, що розглядається науковцями і практиками як процес складний і багатогранний. Особливу увагу у ньому слід приділяти врахуванню психовікових криз розвитку дитини.

Відомо, що розвиток дитини відбувається за кілька періодів, які послідовно змінюють один одного. Цей процес є обов'язковим і передбачуваним. Кожен віковий період завершується віковою кризою, яка має свої позитивні та негативні особливості. Уперше поняття "кризового періоду", на думку Поліщука В.М. [6], було вжито в галузі ембріології. Згодом воно використовувалось для найменування криз психічного розвитку – вікових періодів, що характеризуються негативними проявами, порушеннями поведінки, труднощами у спілкуванні дитини з дорослими.

Виготський Л.С. під кризою розумів зосередження різких і капітальних зрушень і зміщень, змін і переломів в особистості дитини [2, с. 183]. Психолог вважав, що криза виникає тоді, коли внутрішній хід дитячого розвитку завершив якийсь цикл, і перехід до наступного циклу буде обов'язково переломним. Науковці в якості джерела вікової кризи розглядають суперечності між зростаючою фізичною і психологічною можливістю дитини з одного боку і попередньо складеними формами її взаємодії з оточуючими людьми та видами діяльності з іншого.

У руслі окресленої проблеми, науковий інтерес складають дослідження, присвячені її основним та дотичним аспектам. Проблему виховання дітей дошкільного віку досліджували Блонський П.П., Ельконін Д.Б., Козубовська І.В., Поніманська Т.І. та інші. Значна частина наукових праць Виготського Л.С., Ельконіна Д.Б., Божович Л.І. присвячена проблемі криз психовікового розвитку дітей дошкільного віку. Різноманітні аспекти профілактики негативних проявів вивчалася у дослідженнях Оржеховської В.М., Пихтіної Н.П., Пилипенка О.І., Федорченко Т.Є., Максимової Н.Ю., Платонової Н.М., Єгорова О.В., та інші.

Тож з одного боку, можна говорити про достатню вивченість проблем виховання дошкільників, попередження негативних проявів у їх поведінці, з іншого про поверховість поглядів науковців і практиків на предмет аналізу криз психовікового розвитку дошкільників як важливого симптомокомплексу чинників, що зумовлюють такі негативні прояви.

Мета написання статті: охарактеризувати кризи психовікового розвитку дитини трьох та семи років і виявити їх вплив на формування негативних проявів у поведінці дитини в цей період.

Реалізація мети вимагала розв'язання таких **дослідницьких завдань**:

1. Охарактеризувати кризи психовікового розвитку у дошкільників, як чинники виникнення негативних проявів у їх поведінці.
2. Визначити особливості виховання дитини у період психовікових криз трьох і семи років.

Виклад основного змісту статті.

Відповідно до поставлених завдань, необхідним є з'ясування сутності понять, що складають змістове підґрунтя для розуміння механізмів та етапів у формуванні відхилень у поведінці дитини, а саме: негативні прояви у поведінці, відхилення у поведінці, девіації.

Федорченко Т.Є. та Потапова М.Н. радять під поведінкою розуміти характеристику зовнішнього прояву дитини, її психічної діяльності, способу життя і дій. Відхилення в поведінці – це такі дії, які не відповідають нормам, прийнятним у суспільстві. Під девіантною поведінкою в педагогічній літературі розуміють відхилення від прийнятих в даному суспільстві, соціальному середовищі, найближчому оточенні, колективі соціально-моральних норм і цінностей, порушення процесу засвоєння і відтворення соціальних норм і культурних цінностей, а також саморозвитку та самореалізації в тому суспільстві, до якого людина належить.

Негативні прояви у поведінці дітей – це інтегроване явище, яке залежить від багатьох соціально-економічних, психолого-педагогічних та медико-біологічних чинників, серед яких сім'я й середовище освітньої установи, яку відвідує дитина, займають провідне місце. Попередження й подолання відхилень у поведінці дітей буде ефективнішим за умов використання можливостей психолого-педагогічної діагностики для вивчення дитини; зміцнення її здоров'я й спрямованої роботи з сім'ями дітей, схильних до негативних проявів у поведінці.

Практики оцінюють дітей з негативними проявами у поведінці як таких, у яких під впливом несприятливих для їхнього розвитку соціальних, психолого-педагогічних чинників порушуються ставлення до норм поведінки. Ще в дошкільному віці за несприятливих умов життя й неправильного виховання створюються умови для появи й закріплення таких несприятливих якостей, як жорстокість, жадібність, брехливість, агресивність, які лежать в основі антисоціальної і навіть кримінальної поведінки дитини.

Тож поняття "девіантна поведінка", "негативні прояви в поведінці" і "відхилення в поведінці" тісно пов'язані між собою. Термінологія відхилень викликає значні труднощі, тому що дітей з відхиленнями у поведінці характеризують по-різному. У вітчизняній літературі функціонують такі взаємозамінні терміни, як "важковиховувані", "важка дитина", "відхилення в поведінці", "соціально дезадаптовані" тощо. Слід зазначити, що до 1950 року вживався термін "відхилення в характері", а після Психічного конгресу його замінено терміном "відхилення в поведінці" [5, с. 48].

У науковій літературі на предмет вивчення даної проблеми немає єдиної думки щодо трактування понять і термінів. Класифікація відхилень найчастіше спирається на їх симптоматичний аналіз. Педагоги вирізняють різну кількість критеріїв і пропонують свої класифікації відхилень. Так, Федорченко Т.Є., Потапова М.Н. пропонують класифікацію відхилень у поведінці дітей з 11 основних груп: відхилення в нервовій системі; антигромадські відхилення і відхилення в контролі поведінки; антигромадські відхилення в комплексі з відхиленнями в нервовій системі; відхилення в розвитку; комплекс підвищеної збудливості руху; дитячі психози; психози віку дозрівання; недостатній розумовий розвиток; шкільна незрілість; депресія; відхилення в нервовій системі дорослого типу [7, с. 27].

Ми ставимо за мету детальніше розглянути кризи психовікового розвитку дитини трьох та семи років, як можливі чинники виникнення негативних проявів у поведінці дошкільників, як початкового етапу у формування поведінкових відхилень.

Відомо, що криза трьох років не обов'язково проявляється саме в три роки, іноді вона може розвинутися наприкінці періоду раннього дитинства. Дослідженням цієї кризи займалися Ельконін Д.Б., Виготський Л.С., Божович Л.І., Лембрик І., Савчин М.В., Василенко Л.П., Морозова Н.Г. та інші. Зокрема, Ельконін Д.Б. вважає, що криза трьох років – це перше справжнє випробування терплячості дорослих [8, с. 111]. Саме в цей період деякі, присутні і ранньому періоду, конфліктність, капризність і впертість посилюються настільки, що не помітити критичний вік майже неможливо.

Криза трьох років обумовлена двома основними психологічними змінами в особистості дитини: усвідомленням свого "Я" та, як наслідок цього, бажанням виділитися в будь-який спосіб з-поміж людей, що її оточують.

Саме з цим пов'язані усі проблеми і здобутки цього періоду. Л.С.Виготський [3] зазначає, що дитину в період кризи трьох років відрізняє цілий набір симптомів поведінки, який у психології дістав назву "семизір'я симптомів".

- негативізм, що проявляється як негативна реакція дитини, передусім як відмова підкорятися вимогам, що висуваються до неї;

- впертість, що є реакцією дитини на власне рішення і проявляється у наполяганнях на власних вимогах, рішеннях, що засвідчує процес становлення її як особистості;

- непокірність, що за своїми зовнішніми ознаками є близькою до негативізму та впертості, однак має більш генералізований і більш безособовий характер;

- свавілля, що проявляється як прагнення звільнитися від опіки дорослого, намагання діяти самостійно;

- знецінення дорослих, негативізм, що формує здатність дитини сприймати слова дорослих, їх вчинки не безумовно, а крізь призму власних інтересів;

- протест, формами якого є бунт проти батьків, налаштованість на суперечку з ними;

- деспотизм, коли дитина різноманітними способами та засобами демонструє деспотичну владу стосовно оточуючих.

На межі між дошкільним і шкільним віком у дитини проявляється ще одна криза – криза семи років. У цей період дитина дуже швидко росте, у її організмі відбуваються важливі зміни: дозріває нервова система, встановлюється гормональний баланс.

Криза семи років проявляється у втраті дитячої безпосередності, замкнутості, дещо штучній поведінці дитини, клоунаді, кривлянні й маніженні. Дитина починає диференціювати внутрішню і зовнішню сторони своєї особистості, усвідомлювати зміст своїх переживань, узагальнювати їх. Ще однією ознакою кризи семи років є симптом "гіркою цукерка", коли дитині погано, але вона цього не показує.

У вивченні ознак кризи семи років, науковці ґрунтуються на розумінні симптомів кризи трьох років, основу якої склало "семизір'я симптомів". Л.С. Виготський вважає, що до симптомів кризи трьох років, додаються нові симптоми: манірність та кривляння.

В.М. Поліщук зазначає, що ознаки криз майже однакові, адже негативні вияви не могли зникнути безслідно з часу кризи трьох років, тому завданням вихователя є трансформувати у 3-7-річному інтервалі з подальшим виокремленням типових виявів вже в період кризи семи років [6, с.73].

У період криз психовікового розвитку дитини дорослі стикаються з новими труднощами у вихованні, бо малюк стає важкокерованим, а часом і взагалі некерованим. Поступливість батьків та нерозуміння ними потреб дитини лише ускладнюють кризу, що призводить до істеричних реакцій та надмірної заглибленості дитини у власні емоції. Отже, неправильне виховання може призвести до деформації самооцінки малюка. Якщо це вже трапилося, подальшу педагогічну роботу треба спрямувати на корекцію самооцінки дитини. Одним із можливих засобів здійснення такої корекції може бути заохочення дитини та аргументоване оцінювання дій. Проте тут варто пам'ятати, що хвалити дитину варто в присутності інших, а висловлювати догану тільки одинці, щоб не завдати малюкові психічної травми.

Часто батьки і вихователі не вміють розпізнати симптомів кризи, вважають, що дитина просто невихована, розбещена. Тому вони дозволяють собі підвищувати на неї голос, застосовують фізичні методи покарання, не усвідомлюючи, що в такий спосіб лише погіршують ситуацію. А згодом це може призвести до різноманітних функціональних порушень нервової системи дитини, неврозів, неврастенії, вегето-судинної дистонії, функціональних розладів шлунково-кишкового тракту тощо.

Щоб вчасно помітити та ліквідувати негативні кризові зміни, і батькам, і педагогам слід бути максимально уважними до кожної дитини, врахувати її індивідуальні особливості, ставитися до неї як до самостійної особистості і створювати сприятливі умови для різнобічної реалізації цієї особистості на кожному віковому етапі розвитку.

Висновки. Таким чином, важливу роль у вихованні дошкільника відіграє вчасне виявлення психовікових криз трьох та семи років, що можуть

зумовлювати низку негативних проявів у поведінці дитини, серед яких найбільш поширеними є негативізм, впертість, непокірність, свавілля, протест-бунт, деспотизм. Педагогічно доцільним є професійне реагування на їх виникнення батьків та педагогів, оскільки це сприяє швидшій нормалізації фізичного та емоційного стану дитини, її поведінки.

Література

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" / [наук. кер. та заг. ред. О. Л. Кононко]. – [3-тє вид., випр.]. – К.: Світич, 2009. – 430 с.
2. Выготский Л.С. Вопросы детской психологии / Л.С.Выготский. – СПб, 2004. - 224с.
3. Выготский Л.С. Собрание сочинений: В 6 т. –Т.4. Детская психология / Под ред. Д.Б.Эльконина. – М., 1984. - 432с.
4. Оржеховська В. М. Педагогічна профілактика девіантної поведінки неповнолітніх: орієнтовна програма для системи післядипломної педагогічної освіти / В. М. Оржеховська, Т. Є. Федорченко, С. В. Зінченко. – К., 2007. – 64 с.
5. Оржеховська В. М. Профілактика девіантної поведінки неповнолітніх: навч. посібник / В. М. Оржеховська, Т. Є. Федорченко. – Черкаси: Вид. "Чабаненко Ю.", 2008. – 376 с.
6. Поліщук В. М. Криза 7 років: феноменологія, проблеми: навч. посібник для студентів вузів / В. М. Поліщук. – Суми: Університетська книга, 2005. – 118 с.
7. Федорченко Т.Є., Потапова М.Н. Рання профілактика девіантної поведінки молодших школярів / Федорченко Т.Є., Потапова М.Н. – Запоріжжя, 2008.
8. Эльконин Д.Б. К проблеме периодизации в детском возрасте // Вопросы психологи. – 1979. – №6. – с. 110-121.,

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛІЗАЦІЇ ШКОЛЯРА

Студентка ІІІ курсу **Юсиченко А.В.**
Науковий керівник: **Новгородський Р.Г.**

Становлення висококваліфікованого, мобільного, активного і конкурентоспроможного професіонала можливе лише за умови всебічного розвитку старшокласників, їх здібностей і творчого потенціалу. Навчання в старших класах – період формування особистості, її цінностей і переконань. Важливим аспектом життя старшокласників є проблема професійного самовизначення.

Актуальність цієї проблеми полягає в тому, що випадковий вибір професії призводить до небажаних наслідків: низької продуктивності праці, помилок і браку в роботі, незадоволенні і пригніченого стану людини, економічних витрат і перекваліфікації.

Проблемам професійного самовизначення учнівської молоді присвячено значну кількість як вітчизняних, так і зарубіжних досліджень з педа-

гогіки, психології, соціології тощо. Проте висновки та рекомендації зарубіжних дослідників не завжди можна цілком використовувати в Україні. Разом з цим можна виокремити ряд досліджень, які мають фундаментальний характер. Так, в роботах А.Деркача, Є.Клімова, Д. Сьюпера, В. Толочка та інших дослідників сформульовано основні положення щодо професійного розвитку особистості. У дослідження А.Маслоу, І.Кона, М.Пряжнікова, С.Чистякової, П.Шавіра розкрито сутність та основні етапи професійного самовизначення особистості.

Особливості забезпечення організації професійної орієнтації учнів в загальноосвітніх закладах зазначено у таких нормативно-правових документах як: Конвенція про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів. Ухвалена Генеральною Конференцією Міжнародної організації праці 23 червня 1975 р. в Женеві. Ратифікована Україною 7 березня 1979 р., Закон України "Про освіту", Про концепцію державної системи професійної орієнтації населення. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 1994 р., Про затвердження Положення про організацію професійної орієнтації населення. Наказ Міністерства праці України. МОН України та Міністерства соціального захисту населення України від 31.05.1995 р. за №27/169/79, Державний стандарт базової і повної середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. №24, Національна доктрина розвитку освіти. Затверджено Указом Президента України № 347/2002 від 17.04.2002 р., Закон "Про загальну середню освіту". №651-XIV від 13.05.1999 р., Концепція профільного навчання в старшій школі. Затверджено рішенням Колегії МОН України № 10/12-2 від 25.09.2003 р., Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається. Наказ Міністерства освіти України, Міністерства у справах молоді і спорту України від 02.06.1995р. №159/130/1526.

Мета статті: виокремити фактори впливу на вибір професії майбутнього випускника в сучасних умовах.

Завдання статті: здійснити теоретичний аналіз факторів, що впливають на професійне самовизначення старшокласників.

Під професійним самовизначенням розуміють самопізнання та об'єктивну оцінку особою власних індивідуальних особливостей, зіставлення своїх професійно-важливих якостей і можливостей з вимогами, необхідними для оволодіння конкретною професією [1, с.135]

Серед факторів, що сповільнюють розвиток профорієнтації можна виокремити наступне: профорієнтація розрахована на всіх учнів, відсутність індивідуального та диференційованого підходів до особистості, яка обирає професію. Використовуються в основному словесні методи, немає можливості кожному спробувати себе в різних видах діяльності. Багато міст та районів не мають інформації про потребу в кадрах; неякісно здійснюється підготовка кваліфікованих спеціалістів з профорієнтації [3, с.4]. Проблемою профорієнтації є протиріччя, пов'язані з професіональним самовизначенням учнів: між їх схильностями, здібностями та вимогами вибраної професії, бажанням спробувати себе в обраній професійній діяльності та відсутністю

такої можливості в школі, невідповідності здоров'я, характеру, звичок вимогам професій тощо. Дані протиріччя можна віднести до внутрішніх, особових.

Не менш значні протиріччя соціально-економічного характеру: між професійними планами молоді та необхідністю працювати на певних професіях. Перехід економіки незалежної України до ринкових відносин охарактеризувався зовні суперечливою ситуацією – з одного боку, ринкова економіка об'єктивно, як показує досвід країн з розвинутою ринковою економікою, має потребу в створенні системи профорієнтаційної роботи, а з іншого боку, у нашій країні фактично була зруйнована навіть система шкільної профорієнтації [5, с.21]. Незграбне входження економіки України в ринок у 90-их роках ХХ століття вилилося у відмову держави від планування й гарантій у сфері освіти й гарантій у сфері працевлаштування. Молода людина у сфері професійного самовизначення виявилася практично наданою сама собі, наодинці зі своїми проблемами [2,с.5].

Наступний фактор, що зумовлює професійне самовизначення є нестійкість інтересів підлітків щодо вибору профілю навчання. Пріоритети можуть змінюватися, а потрапивши в профільний клас, учень позбавляється можливості щось змінити. Зокрема, закінчивши гуманітарний клас, важко вступити до технічного ВНЗ і навпаки. Також турбує проблема змісту навчання в профільній школі. Існує небезпека, наприклад оглядового вивчення біології чи математики в гуманітарному класі [1, с. 145].

Малу ефективність профорієнтаційної діяльності насамперед пояснюють тим, що разом із плановою економікою відійшло у минуле і планове наповнення економічно-виробничої сфери фахівцями певного профілю. Якщо за часів Радянського Союзу можливо було спрогнозувати розвиток ринку праці на найближчі п'ять, десять років і, відповідно, орієнтувати молодь на найактуальніші спеціальності. Сучасний фаховий ринок став настільки швидкоплинним, постійно оновлюваним, що ніхто не знає, які нові спеціальності з'являються вже завтра; і мало хто орієнтується у розмаїтті існуючих сьогодні новітніх професій. Тобто важливо орієнтувати молодь на щось конкретне в тому, що саме по собі перебуває у стані постійного оновлення. Адже щороку на ринку праці з'являється близько 500 нових професій, майже 1000 – застаріває. Тому сучасним школярам дуже складно зробити власний професійний вибір, оскільки і кількість можливих виборів постійно змінюється, і подальші альтернативи професійної діяльності є дещо примарними [2,с.6].

Ускладнило ситуацію з вибором професії катастрофічне падіння престижу багатьох суспільно значимих професій. Для більшості молодих людей на перший план виступали не завжди адекватні реальності, прагматичні міркування, а також спонтанно-емоційний вибір за мотивами престижності. Профорієнтація сьогодні – це переважно набір досить різних заходів без чітко визначених цілей, постановки завдань, а отже й очікуваного результату. Школа орієнтує на одне, друзі-на друге, батьки – на третє тощо. Сьогодні школа орієнтує випускників на вищі навчальні заклади. Тому прикро, що сьогодні практично відсутня робота з профорієнтації на робітничі

спеціальності, від дефіциту яких потерпає економіка країни. Соціально-економічні зміни, входження в міжнародний економічний простір, структурні зміни економіки, обумовлені розвитком науки, техніки й технологій, актуалізували перед кожною людиною, що готується вступити в трудове життя, проблему вибору професії. Я вважаю, саме на рішення названих проблем й повинен бути орієнтованим комплекс профорієнтаційних заходів в умовах ринкової економіки.

Одним із шляхів поліпшення якості освіти є впровадження профільного навчання в старшій школі. Але, і тут існують певні проблеми. Проблема профілю навчання поки що не розв'язується належним чином. Учні обирають його часто інтуїтивно, під впливом випадкових чинників [6, с.55].

Особливої актуальності набуває допрофільна підготовка. Але загально-освітні навчальні заклади досі не мають достатньо факультативних та спеціальних курсів, щоб забезпечити учням широкий вибір на до профільному етапі навчання. Останнім часом зменшується кількість навчальних годин на вивчення таких курсів у всіх класах, хоча факультативи є перспективною формою диференціації навчання [3,с.64]. Так свідченням цього є думка практиків (керівників та вчителів загальноосвітніх навчальних закладів) – найгострішою проблемою є відсутність об'єктивних критеріїв оцінки навчальних досягнень учнів. Оцінка "9 балів" з математики у профільному класі не є тотожною "9 балам" з цього предмета, де він не є профільним.

Не меншим тягарем є перевантаження освітян всілякими "повинен", то можна сказати, що активізація профорієнтаційної роботи в школі майже не відбувається. Та навіть якщо і проводиться інтенсивна профорієнтаційна робота в школі, то вчителі часто стикаються з технічними проблемами. Психодіагностичні методики – здебільшого застарілі, не відповідають ані сучасним реаліям ринку праці, ані його швидкоплинному ритмові.

Нині вибір професії ускладнився, він базується на багатьох складових. Основними мотивами вибору професії є її престижність, можливість заробити "великі гроші", перспектива пошуку нових вражень, але не пов'язаних із професійними ситуаціями, індивідуальною відповідальністю та самостійним прийняттям рішень. Поверховість знань учнів щодо змісту і перспективи розвитку професій. І сьогодні, на жаль, в кінцевому результаті через п'ять – шість років на ринок праці виходить спеціаліст, якому доводиться перенавчатися, навіть не розпочавши свою професійну діяльність.

Часто в учнів ставлення до профорієнтаційних заходів радше негативне, ніж позитивне. У старших класах учнів більше турбує, як підготуватися до тестування і вступити до будь-якого ВНЗ або профтехучилища. Навчальний заклад рідко обирають для реальної майбутньої діяльності, частіше – щоб була освіта, бажано – вища. І навіть ті, найбільш свідомі й зацікавлені молоді люди, які прагнуть розібратися у собі та власних професійних вподобаннях, вони до останнього відкладають своє "професійне дослідження". Не тому, що їм нецікаво, а тому, що не знають, з якого боку підступитися до цього питання. Ті методики, що пропонують на групових консультаціях, частіше дещо поверхневі, не деталізовані.

Індивідуальне консультування – ефективніше, але для нього потрібен час, відповідний фахівець. А ще пресинг батьків, нав'язлива думка вчителів, модні захоплення однолітків. У результаті учні відкладають власне професійне самовизначення до останнього – "якось буде" [2, с.7].

Сьогодні проблема профорієнтації – це не лише проблема педагогів та батьків. Це проблема всього суспільства. Звичайно, щоб профорієнтаційна робота приносила бажані результати, треба змінити державні підходи до неї. Головною причиною відставання роботи з профорієнтації від сучасних вимог є відсутність системи у цій справі.

Своєчасним стало звернення Міністерства освіти і науки України з проханням підтримати на всіх рівнях функціонування діючих та сприяти створенню нових міжшкільних навчально-виробничих комбінатів (МНВК). Впровадження профільного навчання на базі може як забезпечити потреби учнів у профільній та професійній підготовці, так і систематизувати профорієнтаційну роботу на регіональному рівні.

Упровадження в школах профільного навчання теж не завжди враховує потреби економічного регіону в розрізі професій. Напрями профільного навчання керівництво шкіл визначає самостійно, виходячи із своїх можливостей, побажань вчителів, батьків.

Для розв'язання проблем, детермінованих необхідністю інформаційно-психологічного забезпечення і підтримки процесу професійного самовизначення і професійної самореалізації особистості, необхідно створювати розгалужену систему профконсультаційної допомоги. Сьогодні це здійснюється переважно службою зайнятості. Недостатньо уваги приділяється медико-фізіологічним аспектам профорієнтаційної роботи [4, с.21].

Отже, досягти бажаних результатів у підготовці молоді до правильного професійного вибору, можна, об'єднавши зусилля закладів освіти, батьків, органів служби зайнятості, громадських організацій при підтримці місцевих органів влади. Доцільним було б у кожному регіоні створити профорієнтаційні центри при МНВК, до роботи яких залучити психологів, соціологів, працівників центру зайнятості, викладачів професійно-технічних та вищих навчальних закладів.

Література

1. Бібік Н.М. Проблема профільного навчання в педагогічній теорії і практиці / Н.М. Бібік. – К.: Пед. Преса, 2006. – 200 с.
2. Закатнов Д. О. Професійна орієнтація молоді. Стан і проблеми / Д.О.Закатнов // Педагогічний досвід у професійно-технічній освіті – 2009. – № 4. – С. 4-7.
3. Муранова Н. Вітчизняний освітній досвід і сучасна допрофесійна підготовка старшокласників / Н. Муранова // Рідна школа. – 2004. – № 11. – С.62-65.
4. Побірченко. Н. А. Профорієнтація в школі: нові освітні позиції і програми / Н.А.Побірченко – Позакласний час. – 2010. – № 8. – С.21-23
5. Суворов В. Індивідуальні особливості учнів при виборі професії / В.Суворов // Психолог. – 2003. – № 18-19 – С. 21-22.
6. Чистякова С.Н., Профессиональная ориентация школьников: Организация и управление / С.Н.Чистякова, А. А. Захаров – М., 1987. – 102 с.

Наукове видання

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ДОРОБКІВ СТУДЕНТІВ
ФАКУЛЬТЕТУ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Випуск 4

Технічний редактор – В. П. Сливко
Верстка, макетування – О. В. Борщ

Матеріали надруковані в авторській редакції.

Підписано до друку	Формат 60x84/16	Папір офсетний
Гарнітура Computer Modern	Обл.-вид. арк. 12,79	Тираж 50 пр.
Замовлення №	Ум. друк. арк. 15,08	

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3/4
(04631)7–19–72
E-mail: vidavn_ndu@mail.ru
www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.